

DharmaGaia

Zenový kompas

Zenový mistr Seung Sahn

Zenový mistr Seung Sahn

Zenový kompas

Sestavil a vydal Hyon Gak Sunim

Úvodní slovo Maha Ghosananda

Předmluva Stephen Mitchell

DharmaGaia
Praha 2006

Přeložila Věra Hrušová

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Seung Sahn

Zenový kompas / zenový mistr Seung Sahn; sestavil a vydal Hyon Gak Sunim; úvodní slovo Maha Ghosananda; předmluva Stephen Mitchell; [přeložila Věra Hrušová]. - Praha: DharmaGaia, 2006. - (Mangalam. Velká řada) Přeloženo z angličtiny

24-1/-9 * 241 * 242 * 244. 82

- učení buddhismu
- théravádový buddhismus
- mahájánový buddhismus
- zen-buddhismus
- populárně-naučné publikace

22/24 - Náboženství Dálného východu. Indická náboženství. Hinduismus. Buddhismus

Copyright © by Kwan Um School of Zen, 1997

Translation © by Věra Hrušová, 2006

Czech edition © by DharmaGaia, 2006

ISBN 80-86685-31-4

Obsah

Úvodní slovo	5
Předmluva	7
Předmluva vydavatele	9
Úvod: Kam jdeš?	15
I. BUDDHISMUS	25
1. Smysl buddhismu	27
2. Směry buddhismu	33
3. Struktura buddhismu	38
II. HÍNAJÁNOVÝ BUDDHISMUS	57
4. Vhled do pomíjivosti (Osmero strastí)	65
5. Vhled do nečistoty (Pět lidských tužeb)	85
6. Vhled do ne-já	94
7. Podmíněné vznikání	103
8. Dvanáctičlenný řetězec podmíněného vznikání	112
9. Čtyři vznešené pravdy	115
10. Osmidílná stezka	117
11. Tři pečetě existence	123
12. Tři druhy praxe	125
III. MAHÁJÁNOVÝ BUDDHISMUS	129
13. Diamantová sůtra	140
14. Sůtra Srdce: Mahá pradžňá páramitá hrdaja sůtra	146
15. Maháparinirvána sůtra	156
16. Lotosová sůtra	163
17. Chua-jen (Avatamsaka) sůtra	167
18. Píseň o přirozenosti Dharmy	178
19. Pohled jedné mysli a karmy	182
20. Karma	203
21. Šest páramit	217

IV. ZENOVÝ BUDDHISMUS (čchamson)	223
22. Kategorie meditace	244
22. Nejvyšší vůz zenu	248
24. Neulpívání na jazyku	264
25. Zvláštní předání	270
26. Mířící přímo do mysli	277
27. Uzří svou pravou podstatu, staň se buddhou	281
28. Kong-an a všechny případy	282
29. Sezení v zenové meditaci	287
30. Velké probuzení	290
31. Způsoby meditace	294
32. Tři základní prvky zenu	299
33. Úsilí v zenu	306
34. Zenový kruh	310
35. Co je buddhovská přirozenost?	321
36. Tři věci pradžni	326
37. Říše „tak, jak je“	330
38. Když se díváš dovnitř, vnímáš skutečné světlo mysli	332
39. Cesta lidí	334
40. Pouhé vidění je buddhovskou přirozeností	337
41. Kam jdeš?	344
42. Tři brány zenového mistra Tosola	350
43. Která z následujících čtyř vět znamená osvobození se od života a smrti?	353
44. Původní tvář	355
45. Tři brány zenového mistra Kobonga	357
46. Buddha je právě tak, jak je	359

ZÁVĚR

Jen jdi přímo, nevím	367
----------------------	-----

DODATEK

Deset bran: „Potrava Mysli“	373
První brána: Čodžuův pes	376

Druhá brána: Čodžuovo „Umyj si misky"	381
Třetí brána: Songam volá: „Mistře!"	382
Čtvrtá brána: Bódhidharma nemá vousy	383
Pátá brána: Hjangomův „Muž visící na stromě"	385
Šestá brána: Odklepávání popela na Buddhu	386
Sedmá brána: Tři Kobongovy brány.	388
Osmá brána: Doksan si nese své misky	391
Devátá brána: Namdžon zabíjí kočku	395
Desátá brána: Myš žere kočičí žrádlo	402
Tři muži se procházejí	402
Slovník pojmů	405
Linie zenového mistra Seung Saha	407
Zenová škola Kwan Um	409

Úvodní slovo

Buddha Šákjamuni předával velmi důležitá učení o karmě neboli o zákonu příčiny a následku, který velmi jednoduše formuloval ve Čtyřech příslibech: „Žije-li člověk praktikováním Dharmy svatý život - po kterém by mělo přijít nebe - je pro něj tento život rájem a zajisté se z něj bude dlouho těšit. Pokud za tímto světem žádný jiný svět neexistuje, bude ten, kdo jde cestou Dharmy, skutečně osvobozen od nepřátelství a strádání alespoň v tomto životě. Je-li zákon karmy vskutku platný a neomylný, potom ten, kdo nezpůsobuje zlo, nemůže trpět. A i kdyby zákon karmy platný nebyl, dotyčný získá svým čistým životem chválu z úst svých bystrých žáků, a to mu přinese štěstí." Tak zní Čtyři Buddhovy přísliby. Ten, kdo učení Dharmy přijme, získá jeho plody. Je určeno všem Buddhovým žákům.

Poprvé jsem přijel do Ameriky v říjnu roku 1980. V té době se v mé zemi válčilo. Usiloval jsem o mír a zúčastnil se Světové konference věnované náboženství a míru, která se konala pod záštitou OSN. V Kambodži běsnila válka a občanské nepokoje, mnoho lidí umíralo. Nezdálo se však, že by tomu někdo věnoval pozornost. V Americe jsem neměl kde bydlet a byl jsem takřka bez prostředků.

Brzy po svém příjezdu jsem potkal zenového mistra Seung Sahn. Teprve později jsem se dozvěděl, že je 78. patriarchou v přímé linii od Bódhidharmy a Buddha, velkým zenovým mistrem z Koreje. Tenkrát jsem viděl jen skromného mnicha, který mi poskytl místo k bydlení a pomohl mi v době, kdy mě nikdo jiný nepodpořil. Téměř nikdo se omou činnost vůbec nezajímal.

Lámal jsem si hlavu s tím, jak na situaci ve své zemi upozornit. Ačkoli jsme se tehdy neznali, zenový mistr Seung Sahn mě bez váhání přijal. Stále jsem však měl hlavu plnou starostí.

„Jsi mnich, neměl by ses takhle trápit," řekl mi.

„Proč?" zeptal jsem se.

Odpověděl mi: „Jsi mnich, a to znamená, že už máš čtyři miliony dolarů!" Nemohl jsem tomu uvěřit. Uším théravadového mnicha to znělo poněkud pošetile. „Co tím myslíš?"

„Jsi mnich, a tak je kterýkoli chrám na světě tvým domovem, to je jeden milion dolarů. Od svých studentů vždy dostaneš šaty, to jsou

dva miliony dolarů. Po celý život ti budou lidé dávat jídlo, abys mohl uskutečňovat a učit Dharmu, to jsou tři miliony dolarů. Když tvé tělo onemocní, každý ti dá léky - to jsou čtyři miliony dolarů. Jediné, co musíš dělat, je praktikovat a učit ostatní lidi Dharmu. Je to velice jednoduché. Jsi mnich, a to znamená, že jsi také milionář. Proč by sis měl dělat starosti? Ha ha ha ha!"

Zenový mistr Seung Sahn je můj velký učitel a nejlepší přítel. Když jsem byl v New Yorku, poskytl mi přístřeší, jídlo, léky a šaty. Ukázal mi opravdové milosrdenství. Dokonce mě požádal, abych v jeho zenovém centru, kde jsem pobýval, učil jeho žáky v duchu mé vlastní tradice. Dovolil mi pobýt tam tak dlouho, jak jsem si přál. Umožnil mi tím šířit ve Spojených státech Dharmu, a pomoci tak své rodné zemi. Nikdy na to nezapomenu.

Nevím. Jdi přímo. To je život a učení zenového mistra Seung Sahna. Jdeme-li touto cestou, nemáme žádné problémy; jestliže nemáme problémy, není tu žádné napětí. Problémy vždy způsobují napětí - problémy minulosti a problémy budoucnosti. Ale tam, kde nejsou problémy, není ani napětí.

Všechno, co se dotýká života zenového mistra Seung Sahna, je zenovým učením. Je stále tady a teď, v každém okamžiku je přítomný ve všech svých činech. To je velmi, velmi vzácné.

Když sedí, stojí, prochází se, jí, mluví, poslouchá, pracuje - v každém okamžiku je jeho život velmi jasný. Proto je tak velkým mistrem. Jeho učení je zřejmé v každém okamžiku, ve všech činech - verbálních, fyzických a mentálních.

Zen zahrnuje všechna učení, včetně théravády. V této knize se dočtete, že obsahuje osmidílnou stezku: správné porozumění, správné myšlení, správnou řeč, správné konání, správné žití, správnou praxi, správnou dbalost a správnou meditaci, stejně jako čtyři vznešené pravdy. Proto i my vnímáme velkého zenového mistra Seung Sahna jako našeho mistra, učitele a přítele.

Nechť to tak je.

*S hlubokou úctou a vděčností,
Samdech Preaeh Maha Ghosananda,
Nejvyšší patriarcha kambodžského buddhismu
Zenové centrum v Providence Cumberland, Rhode Island
24. dubna 1997*

Předmluva

Zenoví mistři jsou pověstní tím, jak odhazují svá obočí. Díky své velké lásce vstupují do plevele relativní pravdy. Předepíší lék, potom předepíší protilék na tento lék a následně na tento protilék předepíší další protilék. A tak to pokračuje, dokud se student konečně nezbaví své zmatenosti a zaplaven láskou neřekne: „To je ono. Děkuji mnohokrát, nyní jsem zcela zdrav.“

Pravda je za slovy. „Měli byste odložit všechno učení, dokonce i to Buddhovo,“ říká *Diamantová sůtra*. Proč tedy tolik slov? Velký mistr z 9. století Jang-šan řekl: „Mám ve svém obchodě všechny druhy zboží. Když přijde někdo, kdo shání krysí hovno, prodám mu krysí hovno. Kdo ale shání zlato, dostane ryzí zlato.“

Ryzí zlato znamená, že tu žádné zlato není: není tu nic na prodej ani nic ke koupi.

Ve skutečnosti je čas zavřít krám, vzít zákazníka za ruku a jít se spolu napít.

Mnich se zeptal Ma-cua: „Proč učíš výrok ‚Mysl je Buddha?‘“

Ma-cu odpověděl: „Abych utišil plačící dítě.“

Mnich řekl: „A když pláč ustane, co potom?“

Ma-cu odvětil: „Potom učím ‚Žádná mysl, žádný Buddha.‘“

Mnich na to: „A co když někdo není připoután ani k jednomu z těchto tvrzení?“

Ma-cu odpověděl: „Řeknu mu, ‚Žádné bytí.‘“

Mnich řekl: „A co když potkáš člověka, který není připoután vůbec k ničemu: co řekneš *jemu*?“

Ma-cu odpověděl: „Prostě ho jenom nechám zakoušet velké tao.“

Zenový mistr Seung Sahn je rozený učitel a úžasně pohotový a vynalézavý tvůrce výstižných rčení. Po příjezdu do Ameriky měnil svůj slogan vždy po několika měsících. Jeden měsíc to bylo: „Jdi pořád přímo,“ - což opakoval tak často, že jsme měli dojem, a ten jsme zažívali i ve snu, že je to nějaká píseň, kterou zpívá celý vesmír. O dva měsíce později nás ponoukal: „Jenom to dělej.“ (Bylo to dávno předtím, než

s touto frází přišel jakýsi koumák z firmy Nike.) Potom následovalo: „Nezkoumej mysl ostatních lidí.“ Umíte si to představit.

Všechny tyto vynikající nápady a mnoho dalších způsobů učení, které v knize *Zenový kompas* najdete, jsou ve skutečnosti variací na jediné téma. Zenový mistr Seung Sahn prohlásil snad už milionkrát: „Do Ameriky jsem přinesl jediné učení: mysl nevím. To je jediné, co potřebujete vědět: ‚Nevím!.“

Samozřejmě, pokud se na trhu sháníte po krysím hovnu, prodá vám bobky té nejlepší kvality. Jestliže se však chcete vydat na zdlouhavou pouť plevellem, stane se vaším výborným průvodcem. V *Zenovém kompasu* je obsažena Velká cesta a dvanáct vedlejších cest. I kdyby vás cesta zmátla, kompas bude ukazovat vždy přímo na sever. Vychází totiž přímo ze srdce velkého bódhisattvy, zenového mistra Seung Sanna.

Stephen Mitchell

Předmluva vydavatele

Stalo se to jednoho jarního dne na počátku 70. let. Mladý zenový student jménem See Hoy vystoupil po schodišti zenového centra v Los Angeles, vešel dovnitř, upravil si *rakasu* a posadil se vedle ostatních studentů připravených na večerní *zazen*. Brzy na něj přišla řada v rozhovoru *dokusan*. Když zazvonil zvonek, vstoupil do místnosti a uklonil se před mistrem, velkým rōšim Kozanem, a usadil se k dokusanu.

Poté, co předložil všechny své kong-any, byl rozhovor u konce. Dříve, než však místnost opustil, vytáhl zpod svého rakasu několik srolovaných volných listů a rozprostřel je na zem před rōšiho Kozana. „Rōši," řekl, „před pár dní jsem potkal jednoho člověka, který mi tuto listinu dal, abych se z ní učil. Prý mi může objasnit jisté věci týkající se buddhistické a zenové praxe. Chtěl bych vědět, co si o tom myslíte." Těch asi patnáct listů bylo hustě pokryto rukou psanými čínskými znaky, řádek po řádku psaný viditelně velmi energicky. Každý řádek byl pečlivě doplněn strojem psaným anglickým překladem. Chvilku listinu vyrovnával, pak ji uchopil do obou rukou a podal rōšimu. Ten ji pouze odložil za sebe a zazvonil, čímž dal znamení, že je dokusan u konce. Student se uklonil a odešel.

Po několik týdnů se rōši o této zvláštní, ručně zhotovené listině před See Hoyem nezmiňoval. Jednou ke konci pravidelného dokusanu se rōši natáhl za sebe a listinu vytáhl. Tentokrát už nebyla srolovaná, ale pečlivě přeložená napůl a její pokrčené okraje byly vyrovnané. Otevřel ji a podíval se na úvodní stranu.

Chvilí nic neřikal. Jeho oči přejížděly stránku odshora dolů. Potom si odkašlal. „Je to dobré, velmi dobré. Od koho jsi to dostal?"

„Dal mi to korejský zenový mistr Seung Sahn, když byl naposled v Los Angeles," odpověděl See Hoy.

„Hmmm." Chvilí bylo ticho. „Je tu všechno, co potřebuješ vědět o buddhismu. Ani o slovo více, ani o slovo méně."

„Mám to tedy studovat?"

„Ano, rozhodně. Studiem této listiny si učení určitě ujasníš."

Za několik let, když byla See Hoyovi předána Dharma a stal se zenovým mistrem, vylíčil podrobně, jak *Zenový kompas* prohloubil jeho pochopení buddhistického učení v době, kdy byl mladým studentem

a snažil se v přehršli různých učeních Dharmy, které se počátkem 70. let v Los Angeles vyrojily, najít svou cestu. Jednou řekl mezinárodní skupině zenových studentů účastnících se tříměsíčního intenzivního meditačního ústraní: „I když listina nebyla obsáhlá, *Zenový kompas* mi objasnil, co je jádrem nebo podstatou Buddhova učení, mnohem zřetelněji než všechny sůtry, které jsem kdy četl.

Koncem 60. a počátkem 70. let byla společnost v Americe meditací velmi otevřená. Učilo zde tehdy mnoho kvalifikovaných asijských mistrů. Nová meditační centra všech hlavních východních duchovních tradic rostla ve velkoměstech a při mnoha universitách jako houby po dešti. Dědictvím z 60. let byla exploze zájmu o společný, částečně klášterní život. Objevila se spousta nových knih předkládajících mnoho různých přístupů k meditaci a mnoho cest k probuzení.

Toto poněkud závratné množství duchovních cest bylo požehnáním pro ty, kteří už byli unaveni dominujícími duchovními tradicemi Západu. Hojnost vytvořila atmosféru, ve které bylo až příliš snadné nějaké učení najít, ale rozlišit ryzí učení od neúčinného zase tak jednoduché nebylo. Z Ameriky se začínal stávat duchovní obchodní dům, v němž jsou všechny regály přeplněny duchovními potřebami. Jak se o situaci v Americe vyjádřil zenový mistr Seung Sahn: „Amerika byla jako supermarket, kde se nabízí spousta důležitých mistrů a nauk. Kdo však poskytoval skutečné Buddhovo učení? Jak měli lidé zajímající se o meditaci najít v tomto supermarketu svou cestu? Nebylo to vždy jasné, a mnoho západních studentů duchovních nauk původnímu Buddhovu učení neporozumělo. Mnoho lidí šlo po nesprávné cestě. Proto se objevil *Zenový kompas*.“

Zenový kompas je výtazek z jádra buddhistického učení, který připravil osvícený, věhlasný a významný mistr Seung Sahn počátkem 70. let, aby svým studentům usnadnil pochopení těch nejzákladnějších principů každé ze tří hlavních buddhistických tradic. Neměl v úmyslu nahradit výklad sůter, ale sepsal *Kompas* tak, aby byl západním studentům meditace doplňkem ke všem různým naukám a aby jim usnadnil nalezení správné cesty, aniž by se museli s obtížemi prokousávat stěžejními sůtrami. Jak jednou řekl: „V *Zenovém kompasu* předkládám pouze jádro buddhismu. Dužina buddhismu je docela jiná. V dnešní době najdete na Západě hínajánovou dužinu, mahájánovou dužinu, zenovou dužinu. Čínskou, tibetskou, korejskou a japonskou dužinu. Ale kde se pod tím vším nachází jádro Buddhova učení?“

Nesnadnou úlohou *Kompasu* bylo předložit toto jádro ve zjednodušené, ale nepřiliš zkrácené formě.

Kompas nebyl napsán jen pro studenty zenu. Podle zenového mistra Seung Sahn sledoval od počátku dva záměry. Za prvé objasnit jádro učení buddhismu každému, kdo má zájem o pochopení pravého učení, a za druhé rozšířit pohled vlastních studentů zenu tak, aby se mohli obeznámit i s jinými styly učení, než je styl zenu. Říká se, že si dal velkou práci s upomínáním svých studentů, aby si udržovali velmi široký pohled na Buddhovo učení a neškatulkovali je do užívání účelných prostředků a do učení pouze z pohledu zenu. Když se při jedné z promluv, ze kterých je tato kniha sestavena, někdo zeptal, proč on, zenový mistr, předkládá učení hínajánového a mahájánového buddhismu, odpověděl: „Běžte domů a podívejte se do své lékárníčky. Kolik léků tam máte? Jenom jeden?“ Doporučuje svým studentům, aby si udržovali tento pohled a porozuměli jádru hínajánového i mahájánového učení stejně jako jádru zenu.

Kompas se používá více než dvacet let v zenové linii, kterou zenový mistr Seung Sahn založil na Západě jako zenovou školu Kwan Um. Základní text o jednatřiceti stranách zpočátku používali začínající studenti jako jednoduchou a srozumitelnou mapu buddhistického učení, používal se rovněž k výuce učitelů Dharmy a také ke zkoušení studentů při kong-anových rozhovorech. Ačkoli byl text ve škole Kwan Um dobře znám, za hranice Sanghy se dostal zřídka. V průběhu let studenti zenového mistra žádali, aby se k různým tématům zmíněným v knize vyjádřil podrobněji. V roce 1977 začali učitelé Dharmy v zenovém centru v Providence, Rhode Island, pořádat krátká meditační ústraní, zvaná v korejském jazyce *jong meng džon džin*, na nichž zenový mistr Seung Sahn pronesl několik dlouhých sérií řečí, ve kterých se o různých aspektech buddhistické tradice uvedených v *Zenovém kompasu* zmiňoval podrobněji.

Současný text se skládá z několika sérií promluv, které zenový mistr Seung Sahn přednesl od roku 1977 na základě *Zenového kompasu*. Je sestaven z přednášek vedených v zenovém centru v Providence (duben 1988), v zenovém centru v Lexingtonu (květen 1988), v zenovém centru v Hong Kongu (březen 1993), v Mezinárodním zenovém centru v Soulu v chrámu Hwagjesa (zimní meditační ústraní 1993-94), v zenovém centru v Singapuru (jaro 1994), v zenovém centru Dharmy v Los Angeles (prosinec 1995). Poprvé tento text obsahuje také pře-

klad řečí, které zenový mistr Seung Sahn přednesl na základě *Zenového kompasu* v rodné korejštině. Tyto řeči byly původně publikovány v Koreji ve dvou knihách s názvy *Hora je modrá, voda plyne* a *Měsíc v tisíci řekách* a vydavatel poskytl jejich překlad výhradně k použití v tomto textu. Současný text obsahuje také záznam rozhovorů při každodenním setkání se studenty v Mezinárodním zenovém centru v Soulu v chrámu Hwajesa v letech 1994-96.

Jednou z nejvíce udivujících vlastností tohoto zenového mistra je jeho mimořádně spontánní a téměř bezmezná energie. Ti, kteří se účastnili promluv, z nichž je tato kniha sestavena, nebo je měli možnost alespoň vidět na videozáznamu, okamžitě poznali, že se zde děje něco, co je mimo dosah čirého génia. Je to neohraničená, osvěcená moudrost. V přednáškách *Zenového kompasu*, stejně jako v každé z řečí Dharmy zenového mistra Seung Sahn, se pojí čistá, osvěcená moudrost s porozuměním textům, jejichž podání je mnohdy učené, jindy vážné a často prostě veselé. Po celou dobu je však střed - jádro - stále stejný: Jak se probudit a v každém okamžiku pomáhat tomuto světu? V textu je zachována spontánnost mistrova mluveného slova, která, stejně dobře jako látka sama, dokládá jeho jedinečný styl a vynalézavý způsob učení.

Tento text není akademickým pojednáním ani se nesnaží být vědecky věrohodný anebo stát v protikladu k již napsaným textům nebo tradičním způsobům výkladu. Stejně jako autor, který tyto promluvy přednesl, ukazuje *Zenový kompas* nekompromisně na původní přirozenost, která se neopírá o uhlazený výklad, ale zachází s tradicí a jejím učením z pohledu čistého osvěceného porozumění a nestará se příliš o konvence. Tak zenový mistr učí.

Nakonec je třeba vysvětlit použití termínu *hínajána* („malý vůz“), který odkazuje na rané období buddhismu. Mohli bychom zde použít i termín *théraváda* („cesta starších“). Použití tohoto termínu jsme dlouho zvažovali. V původní osnově *Zenového kompasu* stejně jako v přednesených promluvách, na jejichž základě byla tato kniha napsána, používá zenový mistr Seung Sahn tradiční termín *hínajána* jako termín vztahující se k učení buddhismu, které předcházelo plnému rozkvětu buddhismu mahájánového. Mnoho čtenářů si pod pojmem *théraváda* představí spíše živou buddhistickou tradici, jejíž kořeny sahají do jihovýchodní Asie, než původní, historické období buddhismu a s ním spojené učení. Učení zenu, a zvláště učení tohoto zenového

mistra, klade důraz na celkovou nepřipoutanost k jazyku jako k prvotnímu prostředku, který osvobozuje od utrpení způsobeného pojmovým myšlením. S ohledem na zachování tohoto ducha jsme v textu ponechali termín hínajána.

K textu je připojena část obsahující deset základních kong-anů (čín. *kung-an*, jap. *kóan*), které vybral zenový mistr Seung Sahn. Těmito kong-any je zastoupen celek sedmnácti set čínských a korejských kong-anů používaných v Číně, Koreji a v současnosti i na Západě. Část nazvaná „Deset bran“ je svým pojetím vzdálena běžnému poetickému a poněkud nejasnému výkladu a akademické a etymologické všeho- chuti. Přímým a přesným rozbořem povahy každého kong-anu mistr podrobně vysvětluje základní esenci, „smysl“ každého kong-anu. Tato část by mohla stát samostatně jako významný mezník v dějinách zenového učení a jako jeho poselství Západu. Předkládá funkci kong-anu přesně vyjádřenou kong-anem samotným a především přísné učení, které vyžaduje zcela intuitivní a spontánní přenesení kong-anu do proměnlivých situací každodenního života, a tedy i jeho používání v každém okamžiku je snadno pochopitelné z živě podaného rozboru správné funkce subjektu a objektu v kong-anu i v běžném životě. Toto přesné užití je převratným převedením tradiční „horské“ kong-anové praxe do běžných situací života moderní společnosti.

Sestavení *Kompasu* z korejsky, čínsky a anglicky napsaných pramenů trvalo přesně čtyři roky. Po celou tuto dobu mi byla požehnáním pomoc mezinárodní skupiny bóddhisattvů zastupujících tři kontinenty. Zvláště bych rád poděkoval za vedení, které mi poskytoval ctihodný zenový mistr Dae Kwang, opat zenové školy Kwan Um. Zenový mistr Wu Bong (Centre Parisien de Zen - Kwan Um) a Stanley Lombardo JDPSN (mistr Dharmy), profesor klasických věd university v Kansasu, mi poskytovali rady v závěrečné fázi. Poděkování patří také ctihodnému Do Mun Sunimovi JDPSN z Mezinárodního zenového centra v Soulu, ctihodnému Hyang Um Sunimovi JDPSN ze Zenového kláštera Su Bonga, ctihodnému Mu Sang Sunimovi ze Zenového centra Dharma v Los Angeles, ctihodnému Chong An Sunimovi, ctihodnému Hae Tong Sunimovi (Lee Jae-Gyun), ctihodnému Myong Do Sunimovi, J. W. Harringtonovi ze zenové školy Kwan Um, Kim Yong-Hyonovi z Konghang-Dong v Soulu, Lee Hyon-Yongovi z Paříže a Soulu, Kim Ji-Eunovi z university Dongguk v Soulu, Lee Mun-Gyunovi, Kim Tae-Okovi a Lee Jong-Hoonovi. Prakaš Šrivastavovi (Mu

Soeng) z centra buddhistického učení Barre a Richardu Streitfeldovi, kteří tento materiál zpracovávali v jeho přípravné verzi. Dyanu Eaglesovi, prezidentovi společnosti Dharma Crafts, který nyní stejně jako již mnohokrát v minulosti se mnou šlechetně a neocenitelně spolupracoval. A ctihodnému zenovému mistru Seung Sahnovi patří nevýslovná vděčnost překračující všechny hranice.

V neposlední řadě je tato kniha věnována památce zenového mistra Su Bonga (See Hoy Liao), který až do své smrti v červenci 1994 tvrdě pracoval, aby toto učení spatřil v tištěné podobě. Není to dávno, kdy coby mladý zenový student See Hoy Liao držel tento *Zenový kompas* v rukou. Před třemi lety tento mladý zenový mistr náhle zemřel.

Kam odešel? Doufejme, že vám *Kompas*, který právě držíte v rukou, pomůže najít cestu tam, kam odešel on a kam musíme odejít všichni.

Hyon Gak Sunim (P. Muenzen)
Zenový klášter Diamond Hill
Zenové centrum v Providence
Cumberland, Rhode Island
1. srpna 1997

Úvod: Kam jdeš?

V dřívějších dobách byl svět jednoduchý. Dnešní svět je velmi komplikovaný. Je to tak především proto, že na této planetě žije příliš mnoho lidí. Lidská populace vzrostla až moc rychle. V roce 1945 zde žily dvě miliardy lidí. Pouhé dvě miliardy lidí žily na zemi po mnoho tisíc let lidské historie. Ale jenom za posledních padesát let od druhé světové války se narodily další tři miliardy lidí. Ve srovnání s dneškem byla mysl tehdejších lidí poměrně jednoduchá a čistá. Dnes jsou lidské bytosti mnohem složitější. Na celém světě žije nyní téměř šest miliard lidí a někteří vědci tvrdí, že v příštích třiceti letech se narodí další tři miliardy. Tato skutečnost přímo souvisí s náhlým vzrůstem utrpení, které lidské a jiné bytosti prožívají. Podívejme se na to pozorněji.

Dnes lidé žijí v mnohem těsnější blízkosti, což činí jejich vztahy složitějšími. Jejich touha po materiálních hodnotách je stále hlubší a silnější. Jejich myšlení i jejich životy jsou komplikovanější, a v důsledku toho je tu více utrpení než kdykoli dříve. Dokonce i *druhy* utrpení se stávají složitějšími s tím, jak lidé přicházejí s novými zbraněmi a způsoby, jak si navzájem ubližovat. Lidé nezpůsobují utrpení pouze jeden druhému. V dnešní době přinášíme utrpení i ostatním bytostem žijícím na tomto světě. Ublížíme vzduchu, vodě, trávě, stromům, všemu. Kácíme celé lesy a veškerou zeleň. Znečišťujeme vodu, vzduch a zemi. Lidé stále říkají, že chtějí svobodu, ale ve skutečnosti jsou těmi největšími diktátory na světě.

Proto je dnes tak velmi důležité, aby se lidé konečně probudili. Co nejdříve musíme najít svůj správný úkol. Proč žijeme na tomto světě? Co na tomto světě děláme? Odkud jsme přišli, když jsme se narodili? Kam půjdeme, až zemřeme? Kdekdo odpoví: „Já nevím.“ Takové jsou lidské bytosti. Myslí si o sobě, že jsou výjimečně chytrá zvířata. Ale když se pozorně podíváte na to, co se na světě děje, uvidíte, že lidé navzdory své vlastní inteligenci jsou ve skutečnosti ta nejhlopupější zvířata, která nerozumějí ani sama sobě. Pes ví, co má dělat. Kočka ví, co má dělat. Všechna zvířata znají svůj úkol

a plní jej. My však svému správnému úkolu a správné cestě tímto světem nerozumíme a místo toho žijeme pouze sami pro sebe. Po nějakém čase každý zestárne a zemře. Kam půjdeme, až zemřeme? Ale i když jsou lidé tak inteligentní a chytří, odpověď na tak důležitou otázku neznají.

Chceme-li tedy porozumět sami sobě a pomoci i všem bytostem vymanit se z utrpení, musíme nejdříve pochopit, odkud toto utrpení přichází. Vše vzniká v našich myslích. Buddhistické učení ukazuje, že vše vychází z prvotní příčiny, podmínky a následku. Znamená to, že když se nějaká prvotní příčina objeví v určitých podmínkách, vždy to vede k určitému následku. Proč se v dnešním světě rodí tolik lidí? Co je toho příčinou? A co je následkem? Proč je tu tolik utrpení? Proč se zdá, že každým dnem ještě vzrůstá? Snad nejzávažnější příčinou tak obrovského nárůstu utrpení je to, že lidé konzumují stále více masa. Před druhou světovou válkou lidé tolik masa nejedli. V Asii se maso jedlo jen při zvláštních, svátečních příležitostech, snad dvakrát do roka. Dnes mají Asiaté maso několikrát denně. Stejně tomu bylo po celé generace i na Západě. V tomto století se maso konzumuje mnohem více. Jak to tedy souvisí s přibývajícím utrpením na celém světě?

Po celá staletí platilo, že ten, kdo chtěl jíst maso, šel do lesa a šípem zastřelil jedno nebo dvě zvířata - *pchiúúú!* Potom se vrátil domů a společně se svou rodinou je snědl. To zvíře zemřelo. Ale mezi zvířetem a člověkem, který je zabil a snědl, byl určitý vztah. Jejich karma byla do určité míry jasná. Když zvíře zemřelo, mělo možnost trochu porozumět tomu, co se děje: „Ach, tenhle člověk mě sní! Možná že v příštím životě dostanu já jeho!“ Karma byla tedy velmi jednoduchá. Týkala se pouze tohoto jednoho člověka a zvířete. Mohla se vyřešit mezi nimi a nakonec se vrátit jednoduchým působením příčiny a následku zpět do rovnováhy. Ve 20. století se však technologie začala vyvíjet příliš rychle. Bylo vynalezeno mnoho speciálních zbraní a technik určených k zabíjení stále většího a většího počtu zvířat. Každý den jsou jich po celém světě mechanicky zabíjeny miliony jen proto, aby mohla být uspokojena lidská žádostivá mysl. Jediný stroj nyní dokáže ve vteřině zabít tisíce a tisíce zvířat. Stačí, aby jeden člověk v nějaké továrně, zcela vzdálen od všech těch

zvířat, zmáčkl určitý knoflík. Když zvířata zemřou, náhle a násilně se z jejich umírajících těl uvolní vědomí. Tato zvířecí vědomí pak bloudí sem a tam a hledají nové tělo. Nevědí, kam jdou.

Buddha nás učil, že vše vzniká z prvotní příčiny, podmínky a následku. Když je tímto způsobem každoročně zabijeno mnoho milionů zvířat, vědomí některých z nich se nevyhnutelně znovuzrodí v lidských bytostech. Možná že se tak stane jen v 0,00001 procentu případů. Stále to však znamená, že se najde mnoho lidí, v nichž působí nějaký druh zvířecího vědomí. Podíváte-li se na lidi kolem sebe, uvidíte, že ač jsou jejich tváře a těla lidská, jejich vědomí tak docela lidské není. Někteří lidé mají psi vědomí, někteří kočičí. Jiní mají králičí nebo hadí vědomí. Mysli krávy, prasete, kuřete, lva, tygra a hada jsou smíchány dohromady. Většina lidí má asi z pěti nebo deseti procent původní lidské vědomí a zbylou část tvoří nějaké vědomí zvířecí, které ovládá jejich mysl. Namísto jejich původní lidské schopnosti milovat, pomáhat si a soucítit dnešní lidé jen bojují jeden s druhým a s celým světem. Nejsou schopni správného soužití s ostatními lidmi.

To neznámá, že je na zvířatech něco špatného. Zkoumáte-li ale chování zvířat, zjistíte, že jsou zvyklá žít společně pouze se zvířaty téhož druhu a ostatní druhy příliš v lásce nemají. Psí mysl má ráda zase jen psí mysl; nedokáže vycházet s kočičí myslí. Hadi, lvi a králíci spolu nevycházejí. Hadi vědomí pouze následuje myslí ostatních hadů a neprojevuje se soucitným skutkem, který by je spojoval s utrpením někoho jiného. Ani ptáci nemají rádi jiné druhy ptactva, a tak vytvářejí svá vlastní hejna, která létají vzduchem pouze spolu. Když někdo zaútočí na jednoho z nich, útok často opětuje celé hejno. Taková je povaha zvířecí myslí. Současná politická situace ve světě je stejná. Žijeme ve světě, který se skládá z mnoha malých zemí, politických a etnických skupin - mnohé z nich jsou ozbrojené - a ty proti sobě navzájem bojují. Stále mladší děti se dostávají do styku se zbraněmi a s různými formami násilí a chovají se k jiným lidským bytostem tak, jak by bylo před deseti nebo dvaceti lety nemyslitelné.

To vše pochází z přemíry zvířecího vědomí ovládajícího naši mysl. V dnešním světě žije mnoho lidských bytostí, v nichž působí

nějaký druh zvířecího vědomí, a protože nejsou v přeplněném světě schopny spojit své vědomí s lidským životem, vzniká mnoho utrpení. Většina lidí se stará jen o své vlastní zájmy, a proto se objevuje velký sklon k bojující mysli. Lidé se bez ohledu na to, co se kolem nich děje, nechávají unášet svými vlastními myšlenkami a názory. Něco je v nerovnováze, a tak se zákonitě rodí utrpení.

V 70. letech jsem v Americe učil jednu studentku, která doma chovala několik exotických hadů. Měla je moc ráda. Ať šla kamkoli, byla zvyklá nést hady omotané kolem krku. Mnoha lidem to nahánělo hrůzu. Pro ni samotnou to však bylo velmi přirozené. V noci dokonce nechávala hady spát ve své posteli. Když jednu přišla do zenového centra, zeptal jsem se jí: „Zúčastníš se tento víkend našeho tří denního ústraní?“

„Ne,“ odpověděla.

„Proč?“

„Nemám nikoho, komu bych mohla svěřit své hady. Mám je moc ráda a nevím o nikom, kdo by se mi o ně dobře postaral, zatímco budu meditovat.“

Řekl jsem jí: „Nelam si s tím hlavu. Příklad do zenového centra a usilovně cvič. Svě hady si vezmi klidně s sebou. Řeknu hospodáři, aby ti přidělil vlastní pokoj. Můžeš s námi meditovat a také se starat o své hady. Co tomu říkáš?“

Byla nadšená: „Ach ano. To je báječný nápad.“ Přišla tedy do zenového centra a zúčastnila se cvičení.

Hned první den po jejím příchodu se ozval telefon. Volal její bratr a byl velmi rozrušený: „Je tam moje sestra? Je tam moje sestra? Matka těžce onemocněla. Leží v nemocnici někde daleko od sud. Musíme ji co nejdříve navštívit.“

Místo toho, aby pocítila smutek nad nemocnou matkou, se tato žena velice rozčílila: „Ne, teď nemohu nikam odjet. Kdo by se postaral o hady? Kdybych odjela, mohli by umřít! Někdo by jim mohl dát nějakou špatnou potravu. Hadi jsou velmi citliví, víš...“ Tak mluvila se svým bratrem. Ten však nebyl překvapený. Znal její mysl už hezkou řádku let. Prostě zavěsil.

Pár dnů nato jeden z hadů onemocněl. Vůbec nejedl a jenom ležel v koutě. Ta žena byla najednou velmi ustaraná. Přestala chodit

na cvičení. Začala obvolávat všechny místní veterináře, aby mezi nimi našla někoho, kdo hadům skutečně rozumí. Nakonec naše ústraní opustila, aby nemocného hada vzala k veterináři. Kvůli své matce by neodjela, ale když trpěl jeden z hadů, byla její mysl okamžitě hluboce rozrušena. To bylo velmi zajímavé.

Vědomí té ženy bylo schopno mnohem více soucítit s hady než s lidskými bytostmi. Osud jejích hadů se jí dotýkal víc než osud vlastní matky! Za tím lze vidět, že její vědomí bylo částečně lidské a částečně hadí. Nemohla spolupracovat s lidmi, ale zcela snadno a automaticky se vžila do situace hadů. Kromě nich neuměla soucítit téměř s nikým jiným. To je šílené! V dnešní době však žije mnoho podobných lidí, a tak už se to za šílené nepovažuje. To je velmi zajímavý příběh.

Samo zvířecí vědomí není ani dobré, ani špatné. Když však mají lidé se silnými představami a tužbami uvnitř nějaký druh zvířecího vědomí, potom nejsou s to své silné touhy a představy ovládat. Když má zvíře hlad, nají se. Když je unavené, spí. Je to velice jednoduché. Ale člověk se nají, a stále není spokojen. Dokonce i když už má plný žaludek, jde ven a koná plno zlých skutků: zabíjí zvířata jen pro zábavu nebo pro jejich krásnou srst. Někdo chytá ze sportu ryby. Těší ho, když ostatní tleskají, smějí se a potřásají mu rukou. Je šťastný, poplácává se s ostatními po ramenou a nechává se se svým úlovkem fotografovat. Říká si: „To je úspěšný den.“ Ale podívejme se na chyce-nou rybu. Víte, ta ryba není příliš šťastná. Mrská sebou a - trpí! „Kde je voda? Kde je voda? Prosím, chci *vodu!*“ Člověk se raduje z úlovku, zatímco ryba trpí a umírá přímo před jeho očima. Většina lidí není schopna splynout s velkým utrpením, které se nachází přímo v jejich vlastní mysli. To je dnes zcela běžné. A to *není* nic pěkného. Mysl, která takto žije, nemá soucit s utrpením tohoto světa.

Lidé nezabíjejí zvířata jen kvůli potravě. Ze zvířecí kůže vyrábějí boty, klobouky a šaty. Ale ani to jim nestačí. Z kostí zhotovují náhrdelníky, knoflíky a náušnice. V krátkém čase zabijí obrovské množství zvířat, aby části jejich mrtvých těl prodali. Kvůli svým žádostem a silnému zvířecímu vědomí mezi sebou bojují a ničí přírodu. Neváží si života. Nyní je na celém světě mnoho problémů: problémy s vodou, problémy se vzduchem, problémy s půdou a s potravou. Každý

den se objevuje mnoho nových problémů, které nevznikají náhodou. Všechny je *vytvářejí* lidé. Ani psi, ani kočky, ani lvi, ani hadi, ani žádná jiná zvířata nevytvářejí na tomto světě tolik problémů jako člověk. Lidé nerozumějí své pravé přirozenosti a svým myšlením a žádostmi způsobují tomuto světu mnoho utrpení. Proto někteří říkají, že člověk je tím nejhorším zvířetem na světě. Někteří náboženství označují současnou situaci za „konec světa“.

Je to jen konec nynějšího lidského vědomí. Původní lidská přirozenost tento problém nemá. Buddhistické učení současnou situaci nenazývá „koncem světa“, ale říká, že svět úplně dozrál. Jako ovoce na stromu. Nejprve se objeví květy. Ty posléze opadají a zůstanou jen malé plody, které rostou a proměňují se v ovoce. Ovoce je zprvu zelené, ale po nějakém čase se na straně obrácené ke slunci začíná krásně zbarvovat. V té chvíli je již jedna polovina ovoce zbarvená, zatímco druhá je stále zelená. Uplyne čas a celé plody získají krásnou barvu. Pak už má ovoce svou barvu a tvar, ale ještě mu chybí vůně, protože uvnitř ještě není zcela zralé. Stačí však pár dní a dozraje úplně.

Trvalo to dlouho, než se z květu stalo ovoce. Po mnoho měsíců stoupala energie od kořenů stromu vzhůru a sluneční energie nahromaděná v listech proudila směrem dolů a umožňovala tak ovoci růst. Tato změna probíhala během dlouhého období téměř celého roku, kdy byl na stromě květ, pak plod a nakonec ovoce.

Nyní je však tok energie ze stromu k ovoci přerušen. Jakmile ovoce dozraje, začnou se v něm velmi rychle, během několika málo dní, dít změny. Jeho tvar už není tak pěkný a barva tak jasná. Začne však silně vonět a má velmi sladkou chuť. To znamená, že je přezrálé. Brzy se na jeho povrchu objeví několik skvrn - drobné černé tečky signalizující změnu. Během několika málo dnů je celé ovoce pokryto spoustou skvrn. V okamžiku, kdy se tyto skvrny objeví, již nelze hnilobný proces zpomalit ani zastavit. Ovoce shnije jen pár dní poté, co dozrálo. Pak už se nedá jíst. Uvnitř jsou však ukryta semena. Když je ovoce zcela shnilé, jeho semena jsou právě zralá.

Současná situace ve světě je jako toto ovoce. Po mnoho století lidské historie ovoce rostlo. Nejprve tu byl květ, který představoval pouze víru v nějakého boha či vnější sílu. Posléze se objevily

plody a začaly se vyvíjet. Nejdříve byla zralá jen jedna polovina ovoce, jen jedna polovina měla náležitou barvu a dobrou chuť. To byl okamžik, kdy se na světě objevil kapitalismus a komunismus. Nedávná proměna ovoce se začala dít velice rychle. Komunismus zanikl a celé plody jsou teď jinak zbarveny. Jsou zralé a mají jen jednu barvu a jednu chuť: *peníze*. Už tu nejsou žádné ideologie vycházející z rozdílných názorů. Celý svět touží po penězích a energie každého jedince je silně přitahována tímto směrem. Tento svět nemá žádnou skutečnou cestu - jen chuť peněz. Už se také objevilo množství hnilobných skvrn: místa jako Střední východ, Rwanda, Jugoslávie, Severní Korea, nyní dokonce i Amerika, Rusko, Čína a Japonsko. Od chvíle, kdy se zhroutil komunismus, objevilo se mnoho malých národů a etnických seskupení, které proti sobě začaly bojovat. Vzniklo množství soukromých armád a běžným se stal obchod se zbraněmi hromadného ničení.

Toto ovoce rostlo dlouhou dobu. Ale jakmile dozrálo, začalo rychle hnit. Když začne nějaký druh ovoce hnit, nedá se jíst. Avšak uvnitř plodu jsou semena. Ta jsou nyní připravena: mohou dělat cokoli.

Lidé se tedy musí brzy probudit a najít svá původní semena, svou původní přirozenost. Jak se však ke své původní přirozenosti vrátíme? Asi před dvěma a půl tisíci lety se měl Buddha velmi dobře. Byl princem jménem Siddhártha a měl všechno, nač pomyslel. Ale nerozuměl sám sobě: „Co jsem? Já *nevím*.“ V Indii byl tehdy hlavním náboženstvím brahmanismus - náboženský systém na Západě častěji označován jako hinduismus. Ten však nemohl na Siddhárthovu otázku po podstatě života a smrti správně odpovědět. Siddhártha tedy opustil palác, odešel do lesů a po dobu šesti let prováděl různá duchovní cvičení plná odříkání. Nalezl střední cestu mezi oddáváním se požitkům a extrémním odříkáním. Jednou časně ráno, když meditoval pod stromem *bóधि*, spatřil na východě oblohy hvězdu. V ten okamžik - *BUM!* - mladý princ Siddhártha dosáhl probuzení. Probudil se, a stal se tak Buddhou. Dosáhl Já. To znamená, že dosáhl pravé lidské přirozenosti bez pomoci nějaké vnější síly, náboženství nebo boha. To je Buddhovo učení.

Téměř nikdo v dnešním světě nerozumí sám sobě. Buddha byl velmi odhodlaný člověk s neustále zkoušející myslí. Učil nás, jak je

důležité tuto otázku vyřešit. Dříve, než zemřeš, musíš dospět ke správnému směřování. Musíš dospět k tomu, co jsi. Čtení mnoha sůter nebo zpěvy zasvěcené Amitábhovi ti trochu pomohou - není to ani dobré, ani špatné. Proč však čteš tolik sůter? Proč stále zpíváš zpěvy buddhy Amitábhy? Je tedy velmi důležité objasnit své směřování. Buddha nás učí, jak je důležité najít v životě pravé směřování. „Co jsem? Musím dosáhnout svého pravého Já - to je to nejdůležitější, co mohu udělat.“ Najdeš-li své pravé Já, najdeš také správnou cestu. Odkud jsi přišel, když ses narodil? Kam půjdeš, až zemřeš? Co je právě teď tvým správným úkolem? Každý ví, jaký úkol má jeho tělo. Někdo je právníkem, jiný doktorem, řidičem nákladáku, zdravotní sestrou, studentem, manželem, manželkou, dítětem. To jsou úkoly našich těl, naše vnější úkoly. Co je však úkolem tvého pravého Já? Buddha nás učil, že život za životem musíme jít Velkou cestou bódhisattvy a zachránit všechny bytosti od utrpení. Abyste byli s to zachránit všechny bytosti, musíte nejprve zachránit sami sebe. Jak můžete chtít zachránit ostatní lidi, nejste-li schopni zachránit sami sebe? Proto nejprve musíme dosáhnout svého pravého Já, své pravé přirozenosti. Pravou přirozenost nelze najít v knihách nebo v pojmovém myšlení. Znalosti kteréhokoli, byť velmi vzdělaného doktora věd se nemohou rovnat síle ani jediného okamžiku jasného vhledu do naší původní přirozenosti. Nejpřímější cestou k této zkušenosti je meditace. To je velmi důležitý bod.

Správná meditace znamená porozumění svému pravému Já. Tato cesta začíná a končí otázkou „Co jsem?“. Je to velice jednoduché učení a není na něm nic zvláštního. Když zaměříte otázku „Co jsem?“ skutečně do hloubky, vynoří se jediná odpověď - „Nevím“. Všechno myšlení je zcela odetnuto a vy se navracíte ke své mysli, která je před myšlením. Dosažením tohoto nevíme jste již dosáhli svého pravého Já. Vrátili jste se ke své původní přirozenosti, kterou je mysl před myšlením. Tímto způsobem můžete dosáhnout správné cesty a pravdy a žijete správný život, který vede k záchraně všech bytostí od utrpení. Nazývá se to „Probuď se“. To je prožitek pravé meditace.

Proč se tato kniha jmenuje *Zenový kompas*? Buddhistické učení odhaluje skutečnost, že tento svět je oceánem utrpení. Každý se

narodí, trpí, stárne a umírá. Narodíme se znovu, trpíme, stárneme a umíráme. Každá bytost se rodí stále znovu a znovu. Kvůli našim tužbám a lpěním se tak děje už od počátku věků. Sanskrt tento koloběh vyjadřuje slovem *samsára* - vše se opakuje stále dokola. Odpovídající sinokorejský výraz je *kohe* - „oceán utrpení“. Buddha učil, že přes oceán samsáry musíme přeplout na lodi moudrosti, na lodi *pradžni*. A jako každé zaoceánské plavidlo i tato loď potřebuje kompas.

Řekněme, že se rozhodnete plout z Los Angeles do Koreje. Naložíte na loď dostatek potravy, oblečení a léků potřebných pro to, aby přežilo vaše tělo. Jak se však dostanete k cíli? Nejdůležitější je znát jasný směr plavby. Jestliže nemáte jasný směr, můžete bloudit oceánem celé roky. Lehce se ztratíte. Mezitím vám třeba dojdou potraviny nebo ztroskotáte na nějakém ostrově. Na vaší cestě je více než cokoli jiného důležitý směr: „Jak najdu Koreu? Jak se tam dostanu? Kde je Korea?“

Abyste našli správný směr, potřebujete kompas. Nemají-li námořníci kompas, potom navzdory dobré lodi, přesným mapám a příznivému počasí nejsou schopni určit správný směr. Bezesporu se na cestě ztratí a do cíle nedorazí. Když však při jakékoli pouti správně používáte kompas, můžete najít pravou cestu. Potom uvidíte, že vaše pravá cesta leží vždy přímo před vámi.

Chcete-li porozumět svému pravému Já, musíte meditovat. Pouze udržujte otázku „Co jsem?“. *Nevím...* Je však mnoho druhů učení, která na této cestě můžete následovat. Tibetský buddhismus, čínský buddhismus, korejský zen, japonský zen a *Namu mjóhó renga-kjó*, *vipassanu*, transcendentální meditaci, meditaci čistého světla. Praxi čisté země, tantrický buddhismus a esoterický buddhismus. Zvláště na Západě dnes existuje mnoho různých učení. Co je jasné učení a jak působí? Jak dalece míří přímo do mysli? Jak nám pomáhá najít pravou cestu, pravdu a život, který je přirozený a plný soucítění se všemi bytostmi? Proto vznikl tento *Kompas*: aby vám pomohl nalézt pravou podstatu Buddhova učení ve třech hlavních buddhistických směrech.

Jedno staré východní rčení praví: „Na horkou nemoc horký lék, na studenou nemoc studený lék.“ Lidé trpí nemocí slov a myšlení,

proto je občas může vyléčit právě lék podaný ve formě slov a myšlení. Proto je zde *Zenový kompas*. Pokud nebudete na slovech *Kompasu* ulpívat a budete pouze udržovat „mysl nevím“, tj. mysl zcela odtínající všechno myšlení, pak vám lék slov a myšlení podávaný na stránkách *Kompasu* pomůže nalézt správnou cestu. Vy sami se doberete podstaty Buddhova učení. Budete-li však lpět na slovech, byť to budou slova samotného Buddha, propadnete se rovnou do pekla. Následuje mnoho slov vynikajících učení: slova hínajány, slova mahájány, slova zenu, čínská slova, sanskrtská slova, korejská slova, japonská slova, americká slova a polská slova. Jsou tu slova pravdivá i lživá, slova dobrá i špatná. Někdy zde nejsou žádná slova. Chcete-li dosáhnout svého pravého Já, k žádnému z těchto slov se nepoutejte. Budete-li tvrdit, že hínajánový buddhismus je to správné buddhistické učení, ocitnete se v nesnázích. Budete-li tvrdit, že mahájánový buddhismus je to správné učení, ocitnete se v ještě větších nesnázích. A prohlásíte-li, že správné učení je zen, potom poletíte jako šíp rovnou do pekla. Nedržte se slov tohoto *Kompasu*. Vnímejte pouze to, co vám ukazují, a potom to prostě *dělejte*.

Nejdůležitější je naučit se intenzivně udržovat Velkou otázku „Co jsem?“. Budete-li odhodlaně udržovat tuto otázku, objeví se pouze „nevím“. Není zde myšlení. Nejsou zde již žádná slova, protože veškeré myšlení je úplně odetnuto. Nazýváme to „nevím“. Jiné jméno je pravé Já nebo pravá přirozenost. Někdy se tomu říká probuzení, *satori* nebo *kenšó*. Původně však tento bod nemá jméno ani formu. Jestliže jej dosáhnete, dosáhnete hínajánového buddhismu, mahájánového buddhismu i zenu. Dosáhnete poznání, že hínajána, mahájána a zen jsou jedním a tím samým bodem. „Co jsem?“ Jméno tohoto bodu je „nevím“.

Věřím, že budete číst slova této knihy, aniž na nich budete ulpívat, půjdete pouze přímo *nevím*, budete to bez přestání deset tisíc let stále znova a znova zkoušet, dosáhnete probuzení a zachráníte všechny bytosti od utrpení.

Zenový mistr Seung Sahn

Muž z hory Dok Seung

1. srpna 1997

Chrám Hwa Gye Sah, Seoul, Jižní Korea

I. BUDDHISMUS

觀

世

音

崇
山

1. Smysl buddhismu

Nejprve dosáhni probuzení,
potom uč všechny bytosti.

Před dávnými časy chođival po ulicích a tržištích Athén řecký filosof Sokrates a učil své studenty. Řikával jim: „Musíte porozumět sami sobě! Musíte porozumět sami sobě! Musíte porozumět sami sobě!“ Jednoho dne mu jeden student řekl: „Sokrate, stále nás nabádáš, že musíme porozumět sami sobě. Ale co ty? Rozumíš sobě? Víš, kdo jsi?“

„Ne, nevím,“ odpověděl Sokrates. „Ale tomuto 'nevím' rozumím.“ To je velmi pozoruhodné učení. Buddhistická praxe poukazuje na stejnou zkušenost. Většina lidí prochází svými životy bez sebemenšího ponětí o tom, čím jsou.

O světě toho víme hodně, ale sami sobě nerozumíme. Proč přišli lidé na svět? Proč žijeme na tomto světě? Kvůli lásce? Kvůli penězům? Kvůli slávě a uznání? Žijete kvůli své ženě, kvůli svému muži, nebo kvůli svým dětem? Proč žijete na tomto světě? Když vám někdo položí tuto otázku, možná mu velmi pohotově odpovíte: „Žiji pro své děti. Žiji proto, abych pro ně vydělal dost peněz nebo prostě proto, aby se měly dobře.“ Takto uvažuje většina lidí. Žijí pouze pro svou rodinu, pro rychle pomíjející společenské uznání, pro radost z umělecké tvorby anebo proto, aby dosáhli vlivného postavení. Každý se chce mít dobře. Když se pozorně podíváte na tento svět, uvidíte, že většina lidí jí, spí a žije pouze pro své vlastní potěšení. Ale to není skutečný smysl lidského života. Pro život na tomto světě to má jen dočasný význam. Copak mohou být lidé skutečně šťastni, jestliže nepřijdou na to, čím jsou?

Buddha žil v Indii před dvěma a půl tisíci lety. Pocházel z královské rodiny byl princ a jeho jméno bylo Siddhártha Gautama. Měl se velice dobře. Žil v překrásném paláci a mohl mít vše, nač pomyslel: dobré jídlo, nádherné šaty, mnoho krásných žen, vysoké

postavení. Byl královským synem a jednoho dne měl zdědit mocné království. To by bývalo bylo nádherné, jenže v nitru byl Buddha nešťastný, protože nerozuměl sám sobě. Nerozuměl životu a nerozuměl smrti. Hluboce se rmoutil nad tím, že všechny bytosti trpí nemocemi a nakonec zestárnou a zemřou. Odtud vyvěrala jeho Velká otázka po své vlastní přirozenosti a po přirozenosti všech bytostí. „Co jsem? Já nevím...“ V té době byl v Indii rozšířen brahmanismus - náboženská forma hinduismu. Toto náboženství vyznával téměř každý. Avšak bráhmanismus nemohl dát mladému princovi odpověď na tak ožehavou otázku. Byl ještě nešťastnější. „Proč přicházejí lidé na tento svět? Proč každý den jíme? Co jsem?“ Jedl, ale jídlo pro něj nemělo žádnou chuť. Poslouchal hudbu, ale netěšila ho. Překrásný palác se mu stal vězením.

Jednou v noci Siddhártha palác opustil. Opustil svou rodinu, svou krásnou ženu i své malé dítě. Oholil si hlavu, stal se mnichem a odešel do lesů. Po dobu šesti let velmi usilovně a tvrdě praktikoval. „Co jsem? Nevím...“ Statečně udržoval takto jednobodově zaměřenou otázku. Jednoho rána, když seděl pod stromem bódhi, uviděl na východní obloze Jitřenku. V tom okamžiku - *BUM!* - se Siddhártha a hvězda stali jedním. Dosáhl své pravé přirozenosti. Jeho mysl byla celým vesmírem v nekonečném čase a prostoru a tento vesmír nebyl ničím jiným než jeho vlastní myslí. Viděl, že zde není ani život, ani smrt. Nic, co by kdy přicházelo nebo odcházelo. Říkáme, že se probudil a dosáhl své pravé přirozenosti. Obsáhl celé lidské vědomí: viděl, že když se objeví nevědomost, objeví se mysl. Když se objeví mysl, objeví se žádost. Ať se objeví jakákoli žádost, objeví se také život a smrt, přicházení a odcházení, štěstí a smutek. Buddha udržoval mysl nevím na sto procent - jenom přímo nevím - a poznal, jak zastavit tento nekonečný cyklus. Úplně se osvobodil z věčného koloběhu zrození a smrti; z koloběhu, v němž jsou uvězněny všechny bytosti. Zcela dosáhl své správné cesty, pravdy a poznal, jak má správně žít. Nazývá se to probuzení.

Ale pravda, již dosáhl, byla vysokým stupněm poznání. Jak ji upůsobit, aby pomohla tomuto trpícímu světu? Ve chvíli, kdy Buddha dosáhl probuzení, uviděl, jak se všechny citící bytosti rodí,

trpí a umírají; znovu rodí a trpí a umírají; a znovu rodí a trpí a umírají v nekonečném koloběhu strastí. Viděl miliardy bytostí chycených v odvěkém cyklu zrození, stáří, nemoci a smrti, jež jsou bez přestání stále a stále dokola vedeny svými žádostmi, hněvem a nevědomostí. Nazývá se to samsára. „Chci tohle. Chci tamto. Tohle mám rád. Tamto nemám rád.“ Když Buddha dosáhl probuzení, uviděl, že každá citící bytost velmi trpí. Všichni byli na utrpení zvyklí a ani je nenapadlo, že by něco nebylo v pořádku. Bylo by vůbec možné, aby tomu, co Buddha viděl, někdo uvěřil? „Jak mám ostatní lidi učit?“ přemýšlel. Bylo to stejné, jako by se některý vysoce kvalifikovaný doktor věd pokoušel učit malé děti: copak by mu mohly rozumět? Citící bytosti byly natolik ovládány svou vlastní myslí plnou žádostí a byly natolik připoutány ke svému utrpení, že velmi pochyboval o tom, zda by byl vůbec někdo schopen jeho učení přijmout. V sútrách stojí, že Buddha se započatím svého učení váhal. Třeba by se mu lidé smáli, dokonce by ho mohli za jeho kacířský vhled i zabít. To vše si velmi dobře uvědomoval. Mohl navždy zůstat v nirváně, ve svém probuzeném stavu neomezeného klidu a blaženosti a nikdy z něj nevyjít.

Buddha však měl s trpícími bytostmi nesmírný soucit. Vstal ze svého místa pod stromem bódhi a opustil klid a blaženost nirvány. Odešel do měst plných svárů, aby zde začal učit. Opustil svou dobrou situaci. Neulpěl na klidu a tichu. Neulpěl na své blaženosti. Nezůstal v nirváně, ve stavu, kde není utrpení, život ani smrt. Vrátil se do hlučného světa plného sporů, aby zachránil všechny bytosti od utrpení, aby jim ukázal, že mohou tak jako on dosáhnout své původní přirozenosti. Zkušenost probuzení tu nebyla jen pro něho samotného. To je velmi důležité. Je to vyjádřeno znaky *tedža, tebi*: Velká láska a Velké soucítění. Buddha dosáhl probuzení, dosáhl svého velkého poslání a poslání všech bytostí. To byl počátek buddhismu na tomto světě.

Obecně je termínem buddhismus označováno učení historické postavy jménem Šákjamuni Buddha. Ale co přesně znamená termín *buddha*? Buddha není nic zvláštního. Slovo buddha pochází ze sanskrtu a znamená „probuzený“. Dosáhnete-li své mysli, dosáhnete svého pravého Já, probudíte se ze svého snu o utrpení. Jeden

vynikající učitel řekl: „Mysl je buddha, buddha je mysl.“ Jestliže dosáhnete své mysli, to znamená, dosáhnete-li svého pravého já, stanete se buddhou. Buddhistické učení neznámá tedy nic jiného než to, že Buddha Šákjamuni dosáhl sám sebe. Dosáhl zcela své mysli, a tím dosáhl mysli všech bytostí. Zároveň dosáhl správného působení této mysli - pomáhat všem ostatním bytostem. To je velmi důležité.

Buddhismus je ve skutečnosti velice jednoduchý: pouze se sami sebe hluboce ptejte: „Co jsem?“ Nevím... Buddha seděl šest let a jenom udržoval mysl nevím. Velký zenový patriarcha Bódhidharma seděl v jeskyni v Šao-linu devět let a také pouze udržoval mysl nevím. A tak se vás ptám, kdo jste? Odkud jste přišli, když jste se narodili? Kam půjdete, až zemřete? Dosáhnete-li těchto otázek, dosáhnete svého pravého Já a stanete se nejvyšším z říše zvířat. Jestliže jich však nedosáhnete, bude to stejné, jako byste byli kočkou, psem nebo nějakým jiným zvířetem. Knihy vám toto dosažení neumožní, nezískáte je za peníze, dokonce ani Buddha nebo nějaký bůh vám k němu nepomohou. Proto je velmi důležitá správná meditační praxe. Jak dosáhnout svého pravého Já, jak dojít úplného dosažení pravdy a správného života?

K dosažení tohoto bodu vede mnoho cest. Existují mnohá náboženství, mnohé duchovní směry. Ve skutečnosti však jsou na světě jenom dvě náboženství: objektivní a subjektivní. Vyznávání objektivního náboženství znamená víru v nějakého boha, sílu nebo ve zvláštní bytosti, které existují vně nás samých. Je to víra v jakousi sílu, která ovládá celý svět a všechny lidské bytosti. Lidé si myslí, že víra v takového boha nebo v takovou sílu jim něco přinese: stanou se šťastnými, budou se cítit dobře. Možná že získají zvláštní energii nebo magickou sílu, možná se stanou svatými. Možná že se dostanou do nebe. Někteří lidé z této tradice říkají, že usilují o splynutí s bohem, a provádějí meditace, které by jim to pomohly uskutečnit. Stále tu však je vytváření nějakého objektu, s nímž se lze sjednotit. Proto se jedná se o objektivní náboženství.

Buddhismus je naopak subjektivní náboženství. Usiluje o přímý vzhled do podstaty samého bytí, počínaje vzhledem do podstaty našeho bytí. „Co jsem?“ „Co je ‚já‘ a odkud toto ‚já‘ přišlo?“ Odkud jsem

přišel, když jsem se narodil? Kam půjdu, až zemřu? V tu chvíli, kdy se sami sebe takto zeptáte, je všechno myšlení odetnuto. Vnitřní a vnější se zcela sjednotí. Také subjekt a objekt se úplně sjednotí, protože bez myšlení ani subjekt, ani objekt neexistuje. Když si položíte tuto otázku - „Co jsem?“, „Jenom nevím...“ - potom se vy, vesmír a všechno - *BUM!* - stanete jedním. Buddhistické učení vždy poukazuje na přirozenost naší mysli: „Lidské bytosti jsou takové a takové. Takto se naše utrpení objevuje a takto se z něj můžeme vymanit.“ Není závislé na knihách a studiu. Nespoléhá na to, že by bůh nebo nějaká vnější síla za nás mohli tyto otázky zodpovědět. Veškeré buddhistické učení nám ukazuje, jak pomocí otázky „Co jsem?“ dosáhneme nevím, které je naší pravou přirozeností, naším pravým Já. Buddhistické učení vždy poukazuje na přímý prožitek naší pravé přirozenosti, a tak skutečně dosahujeme správné cesty, pravdy poznání a správného života. Lze tak vidět, že Buddhovo učení ve skutečnosti žádným náboženstvím není; je cestou.

Smyslem buddhismu je: „Nejprve dosáhní probuzení, potom uč všechny bytosti.“ Je to stejné jako dvě kola káry. Bez obou kol se nikam nedostanete. Jestliže budete úplně přehlížet obyčejné lidi, svou cestu nemůžete nalézt. Ale nevyvinete-li dostatečné úsilí k tomu, abyste poznali sami sebe, nemůžete se stát buddhou. Proto říkáme, že probuzení a pomoc všem bytostem jsou jako dvě kola káry. Jízdou po obou kolech dosahujeme Buddhovy země. Můžete znát osmdesát čtyři tisíc sůter buddhistického kánonu *Tripitaka*. Neporozumíte-li však sami sobě a nebudete-li ve svém denním životě pomáhat lidem, potom je všechno vaše porozumění naprosto zbytečné. Ve chvíli, kdy bude vaše tělo umírat, ani sto doktorátů nepomůže vašemu pravému Já nalézt svou cestu. Jeden vynikající učitel řekl: „Jeden čin je lepší než deset tisíc myšlenek.“ To je totéž jako Velká láska, Velké soucítění, Velká cesta bódhisattvy; znamená dosažení správného působení mysli, jež vede k záchraně všech bytostí od utrpení.

Abyste dosáhli smyslu buddhismu, musíte nejprve dosáhnout probuzení: musíte dosáhnout pravdy a musíte dosáhnout své přirozené moudrosti (*pradžňá*). Musíte dosáhnout správné cesty v tomto světě. Potom musíte zachránit všechny bytosti od utrpení.

To je pravým úkolem lidí. Jakmile dosáhnete svého pravého Já, dosáhnete i univerzální podstaty. Znamená to, že dosáhnete jednoty s celým vesmírem; pochopíte, že vy a ostatní bytosti nejste od sebe nikdy odděleni, neboť vše ve vesmíru je ve skutečnosti téže podstaty. Dosáhnete tak stavu celého světa: mnoho, mnoho bytostí stále velice těžce trpí. A všechny ty bytosti se vůbec neliší od vaší vlastní mysli. To je pozoruhodná zkušenost. Buddha učil, že ve všech našich nesčíslných předešlých životech musela být každá jednotlivá bytost, jakkoli malá, alespoň jednou naším otcem nebo matkou. Co můžete dělat, zažijete-li takový vhled? Budete-li udržovat mysl nevím vždy a všude, váš úkol se objeví velmi jasně přímo před vámi. Dosažení svého pravého Já jednoduše znamená, že okamžik za okamžikem udržuji správnou situaci, správný vztah a správné působení na tomto světě. Působím v tomto vesmíru čistě, abych zachránil všechny bytosti. Dosažení probuzení a učení ostatních bytostí nejsou tedy dvě různé věci. Když se vrátíte ke své mysli, která je před myšlením, vše se stane jedním.

Copak je v tomto bodě možné nepomáhat všem bytostem? Vaše správná situace, správný vztah a správné působení se jasně objeví přímo před vámi. Pravým úkolem probuzení je pomoc všem ostatním bytostem - skutečně to není nic zvláštního. To je pravý smysl buddhismu.

2. Směry buddhismu

Hínajánový buddhismus

Mahájánový buddhismus

Zenový buddhismus

Buddhistické učení lze rozdělit podle tří hlavních tradic na hínajánový buddhismus, mahájánový buddhismus a zenový buddhismus. Buddhismus však ve skutečnosti není buddhismem. Není to nějaká „věc“. Buddhismus prostě znamená dosažení přímého vnímání skutečnosti právě takové, jaká je. Jednou se kdosi zeptal zenového mistra Čodžua (čín. Čao-čou, jap. Džóšu): „Proč přišel Bódhidharma do Číny?“ Jinými slovy to znamenalo: „Jaký je význam buddhismu?“ Čodžu odpověděl: „Cypřiš na zahradě.“ A jakýsi mnich se zeptal zenového mistra Madžoa (čín. Ma-cu): „Co je Buddha?“ Mistr odpověděl: „Žádná mysl, žádný Buddha.“ Původně zde žádný hínajánový buddhismus, mahájánový buddhismus ani zenový buddhismus nebyl. Buddhismus je pouze název cesty, jež vede k dosažení našeho pravého Já a k pomoci všem ostatním bytostem. To je však pro mnoho lidí velmi obtížné. A tak se na tomto světě objevil Buddha, dosáhl probuzení a učil po dobu čtyřiceti pěti let. Nejprve učil tzv. *hínajáně*. Učil Čtyřem vznešeným pravdám - o tom, že všechn život je pomíjivý, a proto je utrpením, a o tom, jak se z tohoto utrpení vymanit. Učil podmíněnému vznikání a praxi různých vhladů.

Jak se mysl jeho žáků postupně vyvíjela, začínal Buddha učit tomu, co později dostalo název *mahájána*. Je to cesta prázdnoty. Někdy se nazývá Velkou cestou bódhisattvy: „Slibuji, že nevstoupím do nekonečného klidu a blaženosti nirvány, dokud nebude i ta poslední bytost zbavena utrpení.“ Nakonec, když již byli jeho žáci zcela zralí, začal učit zen. Dva a půl tisíce mnichů se tenkrát shromáždilo na Supím vrchu, aby vyslechlo jeho řeč Dharmy. Buddha však neotevřel ústa, jenom seděl a nehýbal se. Uplynulo několik

minut. Žáci na něj napjatě hleděli v domnění, že něco není v pořádku. „Možná že je náš učitel dnes nemocný..." „Kdy začne učení?" Nakonec se Buddha sehnul, utrl květinu a zvedl ji do výšky. Nikdo však nevěděl, co to znamená. Všichni se ohlíželi a stále čekali, až začne promlouvat o Dharmě, až začne učit. Jen jeden žák ze zadní řady, Mahákášjapa, se zasmál: „Aáááách!" Tehdy Buddha řekl: „Předávám ti svou pravou Dharmu." Tak se Mahákášjapa stal prvním Buddhovým nástupcem v linii, která pokračuje až do současnosti. Bylo to předání beze slov a bez řeči, směřovalo přímo od mysli k mysli. Způsoby učení hínajány, mahájány a zenu jsou naprosto odlišné. Každé užívá jiných technik. Sledují však stejný směr a mají tentýž smysl: jak se člověk může probudit a pomoci tomuto světu.

Hínajána učí: Když se objeví myšlení, objeví se „já". Když se objeví „já", celý svět se rozdělí na dvojice protikladů. René Descartes řekl: „Myslím, tedy jsem." To je totéž. Jestliže máte „já jsem", máte také „já nejsem". Z myšlení v protikladech však pochází bytí a nebytí, život a smrt, dobro a zlo, vše. To vytváří utrpení. Hínajána učí: objeví-li se mysl, objeví se také *dharm*a. S dharmou se objeví jméno a forma. Se jménem a formou se objeví libost a nelibost, dobro a zlo, život a smrt, radost a smutek. Hínajána pak tuto sféru, již všichni obýváme, nazývá „světem utrpení". Celý život je utrpení a utrpení je život. Samsára. Učení hínajány říká, že žijeme v pomíjivém světě plném utrpení, a ukazuje nám, jak se z něj můžeme vymanit. Svět utrpení je tvořen pouze naším vlastním myšlením. Učení hínajány nám ukazuje, jak se vymanit z tohoto světa protikladů, ze světa života a smrti a dosáhnout říše absolutna neboli nirvány. V nirváně není ani život, ani smrt, není tu přicházení ani odcházení, není tu nahoře ani dole. Je to stav úplného klidu a blaženosti. Dosažení úplného stavu prázdnoty - nirvány - je nejvyšším cílem hínajánového učení.

Mahájánové učení začíná v tomto bodě prázdnoty a „ne-já". Tam, kde hínajánové učení končí. Ukazuje nám, jak nás zkušenost prázdnoty může dovést k dosažení „úplného světa". Znamená to, že když je vaše mysl úplná, všechno je vždy úplné. Slunce, Měsíc a hvězdy - vše je úplné. Utrpení je úplné. Štěstí je také úplné. Co

není úplné? Jedna slavná báseň říká: „Každá věc, ať ta či ona, je úplná. Každá věc, ať ta či ona, to má." Udržujete-li tuto mysl (*udeří do stolu*), potom v tomto bodě není žádné vně a není žádné uvnitř. Není v něm žádný objekt ani subjekt. (*Udeří.*) Vy jste vesmírem; vesmír je vámi. Někdy to nazýváme absolutnem. (*Udeří.*) Absolutno znamená „úplný“.

Tento „úplný svět“ je pravdou. Jestliže vaše mysl odřála všechno myšlení, potom žádné myšlení není. Není-li tu žádné myšlení, není tu ani žádné „já“. Není-li tu žádné „já“, potom je vaše mysl čistá jako prostor, znamená to, že je čistá jako zrcadlo. Pouze odráží všechny věci, které se před ní objeví přesně takové, jaké jsou: obloha je modrá, strom zelený, pes štěká „Haf! Haf!“, cukr je sladký. Vše, co vidíte, co slyšíte, co cítíte, co ochutnáváte, čeho se dotýkáte - vše je pravdou právě takové, jaké to je. Tomu říkáme „úplný svět“.

Dosažení úplnosti světa znamená dosažení pravdy. Buddha nám však ukázal, že se zde nemůžeme zastavit. Skutečně, vše je úplně právě takové, jaké to je; vše je pravdou. Obloha je modrá: to je pravda. Cukr je sladký: to je pravda. Právě v tuto chvíli vítr venku ohýbá stromy: to je také pravda. Musíme však učinit ještě jeden krok: jestliže dosáhnete pravdy, jak ji užijete, aby ve vašem životě správně působila? Jinými slovy: jak pomůžete všem ostatním cítícím bytostem? Mahájánový buddhismus znamená vnímání prázdnoty všech věcí. Z této hluboké zkušenosti plyne dosažení, jak tato pravda pomáhá život za životem všem bytostem. Nazýváme to Velkou láskou a Velkým soucítěním neboli Velkou cestou bóhisattvy: „Okamžik za okamžikem žiji pouze pro ostatní bytosti.“

A co je zen? Zen nikdy nemluví o absolutnu a o světě protikladů. Nepokouší se vysvětlit, co to je prázdnota, pravda nebo úplný svět. Zenová praxe nikdy nic nevysvětluje. Zen míří přímo do naší mysli, k našemu pravému Já, a tak můžeme přímo dosáhnout probuzení a pomoci všem bytostem. Zen neklade důraz na jazyk a znalosti - je zde prostě praxe meditace. Zenové učení nikdy nezkoumá svět protikladů ani absolutno a nikdy nemluví o úplném světě. Veškeré zenové učení míří do vaší mysli právě v tomto okamžiku. Co děláte právě teď? Zenové učení nás vždy obrací k tomu, co na-

zýváme „světem okamžiku“. Tento okamžik je velmi důležitý. Je v něm obsaženo úplně všechno - nekonečný čas a nekonečný prostor. (*Hlasitě udeří svou holí do stolu.*) Je v něm pravá cesta, pravda a správný život. (*Hlasitě udeří do stolu.*) V okamžiku! V tomto jediném okamžiku je vše (*udeří*), a v okamžiku zde není nic (*znova udeří*). Jestliže dosáhnete okamžiku, dosáhnete všeho. To je zen. Není zde žádná mysl (*úder*), žádný Buddha (*úder*), žádný Bůh (*úder*), nic! (*Úder.*) Ale je zde mysl (*úder*) i Buddha (*úder*) i Bůh (*úder*), je zde všechno! Prožívání této skutečnosti je zen.

Tři hlavní buddhistické tradice se pomocí rozdílných technik dobírají téže zkušenosti. Řekněme například, že nevíte, jak vypadá meloun. Ještě jste jej nikdy nejedli. Požádáte-li hínajánového buddhistu, aby vám vysvětlil, co je to meloun, dostane se vám takovéto odpovědi: „Meloun vyrůstá z malých černých semínek, která jsou zasetá v zemi. Ta vyklíčí a nasadí malé výhonky. Brzy vyrostou stvolý. Tyto stvolý rostou a rostou, až se objeví květy. Květy se promění v plody a ty se stále zvětšují, dokud nedosáhnou své velikosti. Potom je možná někdo sní nebo shnijí a semínka se dostanou zpátky do země. A celý proces se opakuje znova: semínko, klíček, stvol, květ, plod. A tak to jde stále a stále dokola.“ Toto se jinými slovy nazývá dvanáctičlenný řetězec odvislého vznikání. Semena melounu, potom ovoce a znova semena a ovoce - stále a stále dokola, bez přestání. Toto učení se zabývá především úvahou o čase, o tom, co se během času mění.

Mahájánový buddhismus se času nevěnuje. Můžeme říci, že mahájánový buddhismus je spjat zejména s prostorem neboli „formou“. Když se zeptáte mahájánového buddhisty, co je to meloun, zřejmě vám odpoví: „Víte, meloun má zelenou slupku se světlými a tmavými pruhy. Může být pěkně těžký. Jste-li na Západě, je vodní meloun šišatý jako míč na ragby. Jste-li v Koreji, má tvar fotbalového míče. Na povrchu je tvrdý a uvnitř měkký. Když dozraje, je uvnitř červený a také má malá černá semínka. Červená část je sladká, zatímco bílá sladká není, a zelená část je trochu trpká.“ Mahájánový pohled se zabývá formou, tím, co je pravdou melounu. Mahájánový buddhista vám rovněž vysvětlí, že všechny tyto čtyři vlastnosti - barva, váha, chuť a tvar - jsou úplně prázdné.

Způsob zenového učení je velmi jednoduchý a přímý. Jestliže se chcete dozvědět, co je to meloun, vezměte nůž a kus melounu si uřízněte. Potom vložte plátek melounu do úst - *BUM!* Vaše zkušenost! Slova, knihy ani učení tuto zkušenost vyjádřit nemohou. I kdybyste přečetli sto knih o melounech a vyslechli sto přednášek o tom, co je meloun, nic z toho by vás neučilo tak dobře jako to jediné sousto. „Co je to meloun?“ *BUM!* „Ááách! Tohle je meloun!“ Tak jste dosáhli melounu a toto dosažení je tu navždy. Proto je zenové učení popisováno jako „nezávislé na slovech, zvláštní předání mimo sútry, mířící přímo do mysli; uzří svou pravou přirozenost, staň se buddhou“. K poznání melounu není potřeba slov - dokonce i děti jej mohou poznat! To je způsob zenového učení.

Tyto léky umožňují návrat k naší původní přirozenosti. Jmenují se Buddha, Dharma a Sangha. Říkáme jim také Tři klenoty.

Čas, prostor, příčina a následek vytvářejí tento svět. Jsou těmi nejmocnějšími silami v životě téměř všech lidí. Žádná z nich však ve skutečnosti neexistuje, a jak uvidíme později, všechny vytváří výhradně naše myšlení. Jak je potom možné, že nás tak silně ovlivňují? Mysl člověka je tvořena city, rozumem a vůlí. Rozum, cit a vůle jsou mnohdy ve vzájemném nesouladu a často nejsme schopni je ovládat. Tehdy zakrývají naše pravé Já. Nazývají se tři mraky. Díky nerovnováze mezi city, rozumem a vůlí podlehneme iluzi a uvěříme v existenci času a prostoru a jsme ovládáni příčinou a následkem. Ztrácíme svou cestu tímto světem, a způsobujeme tak sobě i ostatním více utrpení. Oproti třem mrakům existují v buddhismu Tři klenoty - Buddha, Dharma a Sangha.

Klenot Buddha

Kdo nebo co je to buddha? Slovo buddha pochází ze sanskrtu a je odvozeno ze slovesného základu, jenž znamená „probudit se“. Je to další ze způsobů, jak říci „dosáhni svého pravého Já“. Jestliže dosáhnete svého pravého Já, stanete se buddhou. Ale buddha není ničím zvláštním, ničím, co by bylo vně vás. Buddha znamená, že když dosáhnete svého pravého Já, dosáhnete své vlastní mysli. Jeden vynikající učitel kdysi řekl: „Mysl je buddha; buddha je mysl.“ Jak tedy dosáhnete svého pravého Já? První klenot spojuje naši citovou zkušenost s duchovním cvičením a hledáním probuzení.

Zpočátku, když se svou praxí teprve začínáte, máte pouze víru v Buddhu Šákjamuniho a jeho učení. „Miluji Buddhu. Chci být jako on.“ To jsou vaše city spojené s buddhismem skrze Klenot Buddhu. Jestliže pokračujete ve cvičení, myšlení se zklidňuje a není již tak složité. Díky tomu si uvědomíte, že když se mysl pročištuje, myšlení a city se uvádějí do rovnováhy. Pokud takto uvedete své myšlení do rovnováhy s city, můžete se zbavit utrpení a dojít štěstí. Zatímco se vnější podmínky stále mění, vaše mysl je nehybná. Vidíte jasně, slyšíte jasně, cítíte jasně, jasně vnímáte chuti

a hmatem - vše je krásou právě takové, jaké to je. Potom uvěříte, že obloha je skutečně modrá a strom zelený a že pes štěká „Hafl Haf!“. Můžete věřit všemu. Jednou, když zenový mistr Unmun (čín. Jun-men) vycházel ze záchodové budky, přistoupil k němu jeden mnich a zeptal se: „Co je to buddha?“ Zenový mistr právě hleděl na dlouhou dřevěnou hůl, která sloužila k čištění záchodu. Hůl se zrovna sušila na slunci. Mistrova odpověď zněla: „Suché hovno na holi.“ To je všechno. Vnímání pravdy je stejné. Je to život z okamžiku na okamžik. Nazýváme to Klenot Buddha.

V pojetí Klenotu Buddy krása znamená, že pokud je vaše mysl nehybná, pak vše je krásné, neboť vše je pravdou. Tato krása však nevyjadřuje vnější vzhled nebo přitažlivost. Před několika lety jsem vyučoval v Paříži. Kdosi ze zenového centra mě pozval na výstavu obrazů, která probíhala v jednom věhlasném muzeu. Bylo tam mnoho zajímavých uměleckých prací. Jeden významný obraz visel zcela osamocen na velké stěně. Při pohledu z protějšího konce místnosti se nedalo rozeznat, co na obraze je. Šel jsem k němu a brzy jsem jej uviděl zcela zřetelně. Byly na něm dvě staré, obnošené a dřevěné ponožky - ve zlatém rámu! Ponožky byly pořádně špinavé. Tento obraz byl však považován za nejlepší z celé výstavy. Každý v tom muzeu říkal: „Ó, to je znamenité dílo!“ Kdosi nám sdělil, že muzeum za něj zaplatilo spoustu peněz.

Ale kdo by stál o tyto špinavé, obnošené ponožky visící v druhém rámu na zdi věhlasného muzea? Co ty ponožky měly představovat? Jaký byl jejich vnitřní význam?

Vnitřní význam obrazu spočíval v tom, že nějaká lidská bytost v těch ponožkách hodně dlouho chodila. Vložila do nich spoustu energie a úsilí. Časem se ponožky obnosily a objevilo se v nich plno děr, bylo na nich vidět mnoho utrpení. Tento obraz se starými ponožkami představuje velmi důležitý bod. Učí nás něco o životě člověka. Ty ponožky jsou právě takové, jaké jsou. Jsou součástí obyčejného každodenního života, který většina lidí nebere na vědomí. Ačkoli jsou ty ponožky špinavé, jejich význam je krásný. „Co je to buddha?“ „Suché hovno na holi!“ Zenový mistr Unmun a tyto ponožky učí tomu samému. Vzhled ponožek však lze stěží považovat za krásný. Kde se tedy ta krása bere?

Pravá krása pramení v naší nehybné mysli, V sanskrtu tuto mysl nazýváme *samádhi*. Znamená hlubokou meditaci - nehybnost. Samádhi je prostě naše čistá, původní přirozenost. Když je vaše mysl nehybná, vše je krásné právě takové, jaké to je. Když je však vaše mysl v pohybu, potom ani krásný obraz, krásná krajina nebo jiné krásné věci, které se před vámi objeví, se kvůli rychlým změnám ve vaší mysli nezdají krásné. Každý to již někdy zažil. Pokud jste například rozčilení, je vám smutno nebo jste v depresi, může znít i líbezná ptačí cvrlikání za oknem jako hluk, který vám jde na nervy. Protože ulpíváte na svých pocitech nebo vnějších podmínkách, s jejich proměnami se neustále mění i vaše mysl. Pořád dokola! Ztrácíte svůj střed. S takovou myslí pak můžete i tu sebekrásnější krajinu vnímat jako smutnou a ošklivou. Lahodná jídla vám nechutnají. „Nemám to rád!“ Nejdůležitější je tedy udržovat z okamžiku na okamžik nehybnou mysl. To je skutečný význam samádhi. Znamená to, že mysl je nehybná při sezení, stání, ležení, řízení auta, mluvení, stále. Jestliže udržujete nehybnou mysl při každé činnosti, vnímáte skutečnou krásu tohoto obyčejného světa, protože vidíte věci právě takové, jaké jsou. Můžete toto poznání strávit tak, že se promění moudrost.

Nehybná mysl dává vzniknout víře. Když se vaše mysl nehýbe, můžete zcela spontánně uvěřit v krásu tohoto světa. Uvěříte, že celý svět je již pravdou. To se nazývá víra. Víra v Buddhu coby objekt víry na rozdíl od ostatních náboženství ve skutečnosti znamená víru ve své pravé Já. Víra znamená, že věříte ve své pravé Já, ve svou původní přirozenost: vy už jste buddhou! Věříte svým očím, uším, nosu, jazyku, tělu a mysli. Věříte stromům, obloze, Buddhovi, Bohu. Věříte všemu. Jednou se mě kdosi zeptal: „Soen Sa Nime, věříš v Boha?“

„Samozřejmě!“ odpověděl jsem.

Dotyčný byl šokován: „Jsi zenový učitel, copak je možné, abys věřil v Boha?“

„Věřím svým očím, uším, nosu, jazyku, tělu a mysli, proč bych nevěřil i všemu ostatnímu? Věřím tomuto zelenému stromu, této modré obloze, štěkajícímu psovi, vůni tyčinky, tak proč bych nevěřil v Buddhu nebo v Boha?“

Můžete věřit všemu. Taková víra znamená poznání, že vy a vše ostatní nejste nikdy oddělení. (*Udeři do stolu.*) Tento bod. Vy a vesmír nejste dvě rozdílné věci, nikdy nejste oddělení. Řekněme, že nějaký muž a jeho žena věří ve své pravé Já. Nacházejí se zrovna každý na jiném místě, jejich těla jsou oddělena. Ale protože jejich mysl je stále v jednotě, ve skutečnosti nikdy oddělení nejsou. Pokud věříte ve své pravé Já, můžete věřit všemu: vy a vše ostatní jste se již sjednotili. Tomu říkáme víra. Mnohá náboženství učí, že Bůh a já jsou dvě oddělené věci. Já jsem tady a Bůh je tamhle. Věřit tímto způsobem znamená věřit v něco, co existuje vně vás a co nelze uvidět. Taková je víra většiny věřících. Tehdy mluvíme o objektivním náboženství, neboť vytváří objekt víry a věří, že ten objekt existuje skrze víru. Takové učení není úplné.

Ale jak jsme již řekli, buddhismus je subjektivní náboženství. Nemá subjekt a nemá objekt. Ve skutečnosti ani náboženstvím není. Jeden významný učitel prohlásil: „Mysl je buddha. Buddha je mysl.“ To je vše. Víra v Buddhu je pouze způsob, který ukazuje, jak uvěřit v sebe sama, ve svou pravou původní přirozenost. Ty jsi buddhou, buddha je tebou! Vše, co vidíš, slyšíš, cítíš, ochutnáváš, čeho se dotýkáš, vše je pravdou, vše je krásou, vše je buddhou právě takové, jaké to je. S nehybnou myslí je dokonce i hovno krásné! Proč ne? Až vám bude tato zkušenost jasná, vaše pravá cesta se objeví zcela jasně přímo před vámi. Klenot buddhy tedy znamená udržování nehybné mysli z okamžiku na okamžik, v jakékoli situaci, za jakýchkoli podmínek.

Klenot Dharma

Buddha učil, že všechno utrpení je vytvářeno naší myslí, myšlením. My lidé chápeme příliš mnoho. Jestliže příliš mnoho chápeme, máme také mnoho problémů. Když máme málo porozumění, potom máme problémů jen trochu. Když však zcela udržujeme mysl nevím, nic není problém. Silné udržování pouze mysli nevím znamená návrat k prvotnímu bodu, k naší myslí, která je před myšlením. Myšlení vytváří porozumění a všechno vaše porozumění je pouze myšlenkou někoho jiného. Pokud tuto

myšlenku zcela nestrávíte, potom po celý svůj život následujete pouze cestu někoho jiného. Někdo například řekne: „Obloha je modrá.“ Někdo jiný prohlásí: „Strom je zelený.“ Ale sama obloha nikdy neříká: „Já jsem modrá.“ Strom nikdy neříká: „Já jsem zelený.“ Jenom lidé říkají: „Obloha je modrá. Strom je zelený.“ Kdysi dávno v dětství vám někdo sdělil: „Obloha je modrá.“ A od té doby si nesete tuto myšlenku stále s sebou. Pes nikdy neříká: „Obloha je modrá.“ Kočka nikdy neříká: „Strom je zelený.“ Pes také nikdy neříká: „Já jsem pes.“ Kočka nikdy nevěří v to, že je kočkou. Všechny ty myšlenky vytvářejí lidé a potom za ně bojují. Jejich pohled je chybný. Vytvářejí barvu, velikost, tvar, čas, prostor, jména a formy. Vytvářejí příčinu a následek, život a smrt, přícházení a odcházení. Nic z toho původně neexistuje. Vše vychází z myšlení, vše je tvořeno myšlením. Je to jen myšlenka někoho jiného. Američani mají americkou myšlenku: říkají psovi *dog*. Korejci mají zase korejskou myšlenku, nenazývají ji *dog*, ale říkají: „To je *gje*“. Co z toho je správné? Pokud si chcete být sto procentně jisti, jděte se zeptat psa: „Jsi pes?“ Dá vám zajímavou odpověď. Jestliže chceme strávit všechno porozumění a proměnit je v moudrost, musíme se nejprve vrátit k myslí, která je před myšlením. V tomto bodě není jméno ani forma. Lidé tomu říkají mysl, přirozenost, podstata, Bůh, já, Buddha, duch, duše nebo vědomí. Prvotně však v tomto bodě není jméno ani forma, neboť je ještě před myšlením. Jakmile tedy otevřete ústa, abyste jej nějak pojmenovali, již jste učinili velkou chybu.

Rozumová stránka hraje v životě lidí významnou roli. Descartes řekl: „Myslím, tedy jsem.“ Takový je člověk. Myšlení není původně ani dobré, ani špatné. Každý však na svém myšlení ulpívá, a tak se dostává do nesnází. Každý věří, že jeho myšlení je správné a že myšlení ostatních lidí správné není. To je hlavní příčina utrpení na tomto světě. Jak uzpůsobit mysl a myšlení tak, aby správně působilo a pomáhalo ostatním? To je velmi důležité.

Jestliže chceme tomuto světu porozumět, musíme se naučit svoje myšlení správně používat. Pokud jsme schopni používat svůj rozum jasně, může nám být v naší praxi velmi nápomocen. Každý je k něčemu, po čem touží, trvale připoután. „Chci toto.“

„Chci tamto.“ „Až vykouřím tuto cigaretu, budu se možná cítit lépe.“ „Poslední sklenku, a nechám toho.“ Někdy si různé formy připoutanosti a lpění nejsme s to uvědomit ani po několika letech cvičení. Obvykle máme nějaké mentální návyky, které nám bez ustání zakrývají cestu. Často se po dlouhou dobu vůbec neprojeví. Někdy se taková připoutanost vynoří zcela náhle během cvičení. Pokud náš rozum nefunguje správně, stane se, že se necháme touto myslí touhy vést. Projeví se jako nějaký zdánlivě neškodný pocit nebo nutkání. Ale když náš rozum funguje správně a naše poznání je jasné, jsme schopni vidět příčinu i následek, které by z našeho slepého následování tohoto pocitu vplynuly. „Ach, to je jen můj pocit. Ten pocit je prázdný, víte? Následování tohoto pocitu by vedlo jen k utrpení. Nepomohlo by to mé myslí, mému cvičení ani mému životu.“

I když po něčem velmi toužíme nebo máme nějaké silné emoce, můžeme vnímat, jaký tento svět ve skutečnosti je. Pocity nás neovládají, protože skrze jasné poznání vidíme, k jaké příčině a následku by oddání se takovým pocitům vedlo. Rozum je tedy velmi důležitý. Někteří lidé jej nazývají „správný pohled“.

Buddha učil, že nevědomost způsobuje utrpení. Ale co je to nevědomost? Nevědomost znamená přehlížení skutečnosti, že všechno na tomto světě je pomíjivé. Pokud to chápete pouze konceptuálně, je váš pohled jen intelektuální a vašemu životu nemůže pomoci. Jestliže jste nedosáhli svého pravého Já, potom ve skutečnosti nechápete ani život, ani smrt. K tomu, abyste mohli dosáhnout probuzení, je velmi důležité odložit nevědomost. Jak to uděláte? Nejprve musíte strávit své porozumění. Když je skutečně strávíte, potom „obloha je modrá“ se stane vaší vlastní skutečností. „Strom je zelený“ se stane vaším prožitkem. Vaše porozumění se během času stává skutečnou moudrostí. Vaše nevědomost se proměňuje s tím, jak se vaše mysl otevírá. Když své porozumění strávíte úplně, říkáme, že jste dosáhli probuzení. Moudrost se rodí zcela přirozeně s vaší pokračující praxí, s tím, jak stravujete své porozumění. Tak je buddhistické učení spojeno s naší rozumovou stránkou. Takové je působení Dharmy - Klenotu Dharmy.

Klenot Sangha

Sangha představuje mravní stránku praxe, rozvíjení správného života. Někteří lidé jí říkají morálka. Správný život vychází z naší vůle, z našeho středu. Pokoušíme se odložit své špatné návyky a jít správnou cestou, na níž pouze pomáháme všem bytostem. Pokud je náš střed nehybný, můžeme žít čistě a správně pro blaho ostatních. Někdy tomu říkáme správný směr. To je Buddhovo základní učení - z okamžiku na okamžik udržovat v životě správný směr - pouze pomáhat ostatním bytostem. „Proč dělám toto?“ „Proč chci dělat tamto? Je to jen pro mě nebo pro všechny bytosti?“ Sangha nám pomáhá jít směrem k probuzení a pomoci všem ostatním bytostem.

Abychom mohli udržovat správný směr, potřebujeme ve svém životě nějaká základní vodítka. Tato vodítka neboli předpisy nás vždy směřují k záchraně všech bytostí od utrpení. V sanskrtu se tomuto druhu praxe říká *šila*. Předpisy znamenají správnou cestu neboli Dharmu, protože skutečný význam slova Dharma je „pravá cesta“. Správná cesta je tedy správný život, který z okamžiku na okamžik pomáhá všem bytostem. Je to velice jednoduché! Když se lidé formálně zavazují k buddhistické praxi, „naleznou útočiště“ v podobě Tří klenotů: v Buddhovi, Dharmě a Sanze. Při obřadu přijímají pět předpisů, které formuloval samotný Buddha a které nás podněcují k tomu, abychom se zdrželi zabíjení, lhaní, kradení, cizoložství a užívání toxických látek. Jsou stejné ve všech buddhistických tradicích. Vedou nás k udržování čisté mysli a ke správnému životu. Málokdo dovede žít správně sám od sebe. Proto existují tyto předpisy, které nás vedou. Krátce před Buddhovou smrtí se jeho žáci shromáždili kolem svého učitele. Byli zcela přirozeně znepokojeni, neboť nevěděli, kdo je povede, až jejich učitel vstoupí do nirvány. Jeden mnich se tehdy zeptal: „Kdo nás bude učit, až odejdeš?“ Buddha odpověděl: „Nechť jsou vaším průvodcem předpisy.“

Předpisy nejsou nic zvláštního. Jsou to přirozená pravidla, která pomáhají naší praxi. Proto je nazýváme Dharma. Například: na jaře jsou stromy obsypány květy, na podzim sklídíme plno ovoce. Kdyby stromy nerozkvetly, nesklidili bychom žádné ovoce. To je

zákon přírody. Přejde jaro, potom léto, podzim a nakonec zima. Čtyři období se střídají stále dokola. To je Dharma tohoto světa. V zimě je plno sněhu. To je také Dharma. Kdyby začalo v létě sněžit, dostali bychom se do nesnází! Možná že když je ve Spojených státech léto, je v Jižní Americe sníh. Ale kdyby sněžilo v Severní Americe v létě, v pořádku by to nebylo. Tento zákon zajišťuje správnou funkci přírody. Když na jaře nerozkvetou žádné stromy, každý hned ví, že to není v pořádku! Na podzim nebude žádná sklizeň ovoce. To není správné! Za celou zimu se neobjeví jediná sněhová vločka, jenom to zatraceně rozpálené slunce. To také není správné! „Zvláštní počasí, tuhle zimu vůbec nenapadl sníh!“ Ha ha ha ha! Pravidlem je: zima - sníh, jaro - květy, léto - horké slunce, podzim - ovoce. Příroda má své vlastní předpisy a ty jsou stále stejné. Nikdo o nich nepochybuje.

Lidé však nejsou schopni pravidla dodržovat. Jeden z předpisů říká, že pokud chceme, aby naše meditační praxe nesla ovoce, neměli bychom užívat omamné látky. Mnoho lidí však namítá: „Proč ne? Já se rád napiji. Cigarety mi chutnají. Jsem svobodný!“ Někdo je dokonce upozorní: „Ale to není dobré, nepomůže to tvému tělu, nepomůže to tvé mysli, nepomůže to vůbec ničemu!“ „To je mi jedno! Nestarám se o své tělo! Já jsem svobodný!“ Ha ha ha ha! Potom se diví, proč jejich meditační praxe není silná. Diví se, proč je jejich zdraví chatrné a proč nemají čistou mysl. Tento druh „svobody“ vytváří problémy: lidé nedodržují určitá přirozená pravidla a vytvářejí mnoho utrpení sobě i ostatním, protože nedokáží udržet čistou mysl. Stromy nevytvářejí utrpení. Voda nevytváří utrpení. Na tomto světě není nic, co by samo od sebe způsobovalo utrpení. Dokonce ani pes nebo kočka nevytvářejí tolik utrpení a posuzování. Každé zvíře je v souladu se svou situací, následuje své přirozené předpisy. Jestliže je nedodrží, nepřežije. Když nesežene potravu, nebude jíst. Pokud nepřežimuje ve svém brlohu, nepřežije zimu. Jestliže nejedná v souladu se svou přirozeností, zemře. A tak je každé zvíře pouze v souladu s vlastní situací.

Lidé jsou velmi zajímaví. Jsou to ta nejchytřejší zvířata, a přitom způsobují sami sobě i celému okolnímu světu nejvíce utrpení. Je to tak proto, že většina lidí není schopna jednat v souladu s vlastní si-

tuací. Držíme se nějaké představy o svobodě, a tak nemůžeme dodržovat dokonce ani ta pravidla, která jsou tu proto, aby nám pomohla. Jsme v nepřírozené situaci. Lidé myslí pouze na „své“ pocity, „své“ podmínky, „své“ situace. Tento pocit je mnohdy v nesouladu s během vesmíru, jde tedy o nepřírozenou situaci. Ta vzniká nedodržováním přirozených pravidel, předpisů. Lidé chtějí mít pouze příjemné pocity, prožívat příjemné chvíle a nacházet se v příjemné situaci. To je jen touha. Odkud však přichází? Musíte se pro něco rozhodnout a pak to z okamžiku na okamžik jenom dělat. Pokud to dovedete a řídíte se předpisy, energie vaší myslí bude stále jasnější a silnější. Když vaše mysl zesílí, žádná dobrá situace vámi nepohne a špatná vás nerozhází. Budete moci svou zkušenost strávit a okamžik za okamžikem ji správně užívat. Pokud však nejste schopni svou zkušenost strávit a objeví se špatná situace: „Achich ouvej!“ - trpíte a nejste s to jasně působit ku pomoci ostatním. A když se ocitnete v dobré situaci: „Aáách!“ - začnete se cítit tak příjemně, že můžete přestat praktikovat, a až dobrá situace odezní, budete znova trpět. A tak se vaše mysl pohybuje vždy podle toho, jak se mění vnější podmínky.

Nejdůležitější je udržovat správný směr - žít pro všechny bytosti - bez ohledu na to, zda se nacházíte v dobré nebo ve špatné situaci. Nebuďte připoutáni k dobré ani ke špatné situaci. Jenom si uvědomujte, jak špatnou nebo dobrou situaci proměnit ve správnou. Potom budete schopni užít jakoukoli situaci ku pomoci všem bytostem. Následně se objeví opravdu dobrá situace, opravdu dobré pocity, opravdu dobré podmínky a opravdové štěstí. To je Velká láska, Velké soucítění, Velká cesta bódhisattvy.

Jak jen mám zdůraznit, že buddhistické předpisy nejsou určeny k tomu, aby učinily náš život poklidným. V mahájáně, a zvláště v zenu, jsou předpisy užívány k jedinému účelu - umožňují nám pomáhat všem bytostem.

Jeden slavný příběh vypráví o mnichovi, který se stal národním učitelem čínského císaře, protože projevil hluboký soucit právě tím, že dodržel předpisy. Kdysi dávno žil v Číně mnich, který se jmenoval Hedžung. Byl velmi chudý a prostý. Zřekl se dokonce i života v klášteře a zvolil si potulný život v horách. Podal pomoc-

nou ruku každému, kdo to potřeboval. Všichni znali jeho laskavou a soucitnou duši, jeho nesmírnou lásku, zahrnující i ty nejmenší bytosti.

Jednoho dne se jako obvykle vydal žebrot. Podzim se chýlil ke konci. Hedžung žil v jeskyni hluboko v horách a k přečkání zimy potřeboval velké množství zásob. Brzy měla nastat zima a on by nemohl sestoupit z prudkého srázu a opatřit si jídlo a teplé oblečení. Proto se snažil, aby si vše nezbytné obstaral co nejdříve. Ušel mnoho mil a nohy měl z té chůze celé opuchlé. S miskou na žebrotě v ruce, tlumokem napěchovaným potravou, léky, jinými nutnými zásobami a novou příkrývkou se konečně začal ubírat k horám. Cesta vedla rozlehlými, větrnými údolními. Měl už polovinu výstupu za sebou, když ho náhle přepadla banda lupičů. Obstoupilo ho pět nepřátelsky vyhlízejících hromotluků, oháněli se kyji a noži a hulákali: „Podívejme se, kohopak to tu máme! Hej, starej mnichu! Co to neseš?“

„Ach, jen nějaké zásoby na zimu...“

„Jsi žebroták,“ řekli. „No a my jsme taky žebroáci. Proč bys nám tedy nedal hned teď všechny svoje zásoby? Ha ha ha ha!“ Za hlasitého chechtání se pomalu začali přibližovat k Hedžungovi. Dva z nich ho popadli za ramena.

Ale Hedžung se nebál. Jeho oči naplnil soucit s těmito lupiči, neboť viděl, že jsou v zajetí své karmy. „Dobrá...“ řekl, „vezměte si to všechno.“ Loupežníci se vrhli na jeho peníze. Vzali všechno jeho jídlo, které mu mělo pomoci přežít zimu. Okradli ho dokonce i o léky a jeho jedinou příkrývku. Ale to nebylo všechno. Když viděli, že jim mnich neklade žádný odpor, začali z něj strhávat šaty. Za chvíli byl úplně nahý. Měli však obavy, že by mohl doběhnout do vesnice a povědět o loupeži strážníkům dřívě, než se jim podaří utéct pryč. Museli mu v tom zabránit. Viděli, že Hedžung je mnich, a neměli odvahu ho zabít. Ale všimli si, že je velmi mírumilovný, a tak ho přinutili lehnout si na záda na chladnou zem, k níž ho za zápěstí a kotníky přivázali vysokou horskou trávou, která rostla kolem.

„Ha ha ha! Ten starej mnich nedokáže ublížit ani trávě, a přitom by mu to mohlo zachránit život! Blázen stará! Ha ha ha!“

Stáli okolo něj a hodnou chvíli se hlasitě řehtali. Potom se sebrali a začali sestupovat dolů do údolí. Na zádech nesli všechny Hedžungovy zásoby.

Tráva byla tenká a Hedžung by ji mohl snadno vytrhnout a osvobodit se. Důsledně však dodržoval všechny předpisy. „Budha učil, že nesmíme zmařit jediný život," pomyslel si. „Přece bych tu trávu nezabil." A tak zůstal ležet, obrácen tváří k obloze. Bylo velmi chladno.

Druhý den ráno ho vzbudil dusot koňských kopyt nesoucí se údolím. Země duněla, jako by se blížilo celé vojsko. „Co se to děje?" blesklo mu hlavou. Nebyl to nikdo jiný než sám císař, který si vyjel s družinou svých ministrů a nejvyšším generálem na lov. Když císař uviděl nahého mnicha ležícího v trávě, velice se rozlítil. Na Východě bylo tehdy odhalování nahoty hlubokým přestupkem dokonce i mezi obyčejnými lidmi. Odhalovat intimní části svého těla před samotným císařem bylo prostě nemyslitelné.

Císař propadl záchvatu zuřivosti: „Generále!"

„Ano, pane!"

„Vidíš to, co vidím já?"

„Ano, pane!"

„Zabij ho! Okamžitě! Rozuměls?"

„Ano, pane!" Generál se přifítil k Hedžungovi tak blízko, že ho jeho kůň div neudupal k smrti. Seskočil z koně a vytasil široký meč. „Urazil jsi císaře. To zaplatíš životem." Generál zvedaje svůj meč uviděl, že Hedžung nemá strach. Namísto toho byly jeho oči klidné, jasné a plné soucitu.

„Generále, počkej chvíli! Nevadí, že mě zabiješ," řekl Hedžung, „ale nejprve, prosím, rozvaž tuto trávu. Možná se budu svíjet, až budu umírat, a mohl bych ji vytrhnout ze země. Nerad bych tu nevinnou trávu zabil." Generál na něj hleděl a nemohl uvěřit svým uším. Oči starého mnicha byly naplněny nesmírnou starostí. „Generále," opakoval Hedžung, „rozvaž, prosím, tu trávu." Generál zabil v bitvách stovky mužů a nikdy to s jeho myslí nehnulo. Avšak Hedžungova klidná tvář a slova plná soucitu zasáhla jeho mysl jako šíp. Stál jako omráčený. Nechal klesnout meč. Toho sta-

rého mnicha zabít nemohl. Místo toho poklekl vedle něj a zeptal se: „Proč se tolik staráš o tu bezcennou trávu?“

„Buddha učil, abychom nemařili žádný život,“ řekl Hedžung, „proto nechci zabít ani tuto trávu. Takové je Buddhovo učení.“

Když císař viděl, jak si jeho generál s mnichem povídá, vzteky zesinal: „Generále! Co to tam děláš? Proč s ním mluvíš? Okamžitě ho zabij, nebo zabiju já tebe!“ Ale generál se také nebál. Pomalu došel k císaři a zopakoval mu celý svůj rozhovor se starým mnichem. Císař byl těmi slovy ohromen. „Ach, tohle že řekl?“ Císař strávil se svou družinou posledních několik dní lovem. Teď byla jeho mysl velmi silně zasažena. Zabil mnoho zvířat, jejich těla měla být dopravena do paláce a kůže vycpány. „Zabil jsem všechna ta zvířata jen tak, pro ukrácení chvíle. Ten starý mnich neublíží dokonce ani stéblu trávy, a přitom by mu to zachránilo život.“

Císař přistoupil k Hedžungovi. Viděl, že tvář starého mnicha je navzdory všemu zmatku kolem klidná, ba dokonce září radostí. Vyzval Hedžunga, aby mu vyprávěl, jak se to všechno seběhlo. Když Hedžung vyprávěl o svém přepadení, byl císař hluboce pohnut a pomyslel si: „Ten mnich přečkal celou noc v nevlídném chladu jen proto, aby nevytrhl trávu a nezabil ji. Jaký soucit...“

„Vaše Veličenstvo, mám velkou starost,“ řekl Hedžung. „Rozvažte, prosím, tu trávu, nebo zahyne.“

„Ach ano, ano...“ Navzdory svému vysokému postavení se císař sehnul a opatrně trávu rozvázal. A to nebylo všechno, věnoval Hedžungovi svůj vlastní kabát a nařídil jednomu dvořanovi, aby mnichovi půjčil své kalhoty. „Omlouvám se, ctihodný mnichu,“ řekl císař. „Byl jsem tři dny na lovu a jen z pouhého rozmaru a lovecké vášně jsem zabil mnoho zvířat. Ty bys ani pro záchranu vlastního života nezničil jediné stéblo trávy! Staň se, prosím, mým učitelem! Pojď s námi do paláce.“ Hedžung císaře doprovodil zpátky do jeho paláce a stal se národním učitelem celé Číny.

Předpisy tedy nejsou pouze pravidla, která by určovala meze našeho jednání. Většina lidí, zvláště na Západě, má sklon je za omezení považovat. Ve skutečnosti však znamenají správný směr. Pokud se jimi řídíte, dosahujete laskavosti. Správné jednání se děje samo od sebe, nemusíte zkoumat, co je vně a co je uvnitř. Je mož-

né to z okamžiku na okamžik jenom dělat, neboť předpisy již směřují naši cestu ke správnému úkolu - pomoci všem bytostem. Potom můžete věřit svému pravému já na sto procent. Nazývá se to svoboda, jinými slovy svatost. Také se tomu říká „staň se buddhou“. Žijete bez překážek: vaše mysl je prázdná, a tak je prázdné i vaše jednání. Jenom to dělejte, prosti jakékoli překážky. To je Klenot Sangha.

Jak vidíme, struktura buddhistického učení je velmi jasná: Buddha, Dharma a Sangha, tedy Tři klenoty (sinokorej. *sambo*). Existují tři úrovně Tří klenotů: *počátek* Tří klenotů, *forma* Tří klenotů a *pravda* Tří klenotů. Podívejme se na to trochu pozorněji. *Počátkem* Tří klenotů je historická postava Buddha Šákjamuniho, dále skutečné učení Dharmy, které před dvěma a půl tisíci lety on osobně vysvětloval v různých částech Indie dříve, než se objevily sútry, a nakonec původní shromáždění mnichů a laiků, kteří slyšeli a následovali Buddhovo učení za jeho života - původní Sangha. To je tedy *původní* Buddha, jeho *původní* řeči Dharmy a *původní* Sangha lidí, kteří jeho učení naslouchali a následovali je. Proto „počátek Tří klenotů“ (*jinčesambo*).

Uplynulo již dva a půl tisíce let od chvíle, kdy se na světě původní Tři klenoty objevily. Nyní máme formu Tří klenotů“ (*sandžansambo*). „Původní Buddha, Dharma a Sangha zmizeli. Jaká je dnešní podoba Buddha, Dharmy a Sanghy? V každém chrámu je nějaká socha Buddha. V čínských a korejských chrámech má tato socha zlatou barvu, na Srí Lance a v Thajsku je Buddha bílý, v japonských chrámech nejsou sochy tolik propracované. Ať už zlatý, bílý nebo prostý, Buddha je vždy jen hmotnou podobou původního buddhy. V dnešní době existuje čtyřiaosmdesát tisíc sůter. Jedná se o zápisy Buddhova učení, jeho řeči Dharmy. Existuje také mnoho knih, které obsahují učení a příběhy vynikajících učitelů. To vše jsou různé podoby Dharmy, kterou Buddha původně přednášel. Sangha původně znamenala pouze společenství lidí, kteří žili za života Buddha, naslouchali jeho učení a uváděli je v praxi. Další buddhistická společenství se pak šířila po celém asijském světě (Srí Lanka, Kambodža, Thajsko, Vietnam, Čína, Korea, Japonsko,

Tibet, Mongolsko ad.). Dnes se mnohá buddhistická společenství objevují i na Západě, zvláště v Americe, ale i v evropských zemích i jinde. To je nová buddhistická Sangha, *forma*, v níž se dnes projevuje původní Sangha. Vše dohromady se to nazývá „forma Tří klenotů“ (*sundžunsambo*).

Původní Buddha, Dharma a Sangha již zmizeli. Podoby, které dnes původního Buddhu, Dharmu a Sanghu představují, jsou různé. Liší se od místa k místu, od země k zemi a od chrámu k chrámu. Co jsou tedy *pravý* Buddha, *pravá* Dharma a *pravá* Sangha? V Koreji a v Číně pro to existuje výraz „staň se jedním se Třemi klenoty“ (*ilčhesambo*). Tvoje čistá mysl je buddha. Když září světlo tvé mysli z okamžiku na okamžik - je to Dharma. Jestliže tvá mysl působí v jakékoli situaci bez překážek - je to Sangha. Buddha je tedy tvá čistá mysl, Dharma je tvá jasná mysl a Sangha je tvá mysl, která okamžik za okamžikem působí přirozeně bez jakýchkoli překážek k záchraně všech cítících bytostí.

To jsou všechno velmi krásná slova. Co je ale ve skutečnosti čistá mysl? Co je jasná mysl? Co je mysl bez překážek? Kdysi dávno se někdo zeptal zenového mistra Čodžua (čín. Čao-čou, jap. Džó-šu): „Co je to buddha?“ Čodžu odpověděl: „Jdi se napít čaje!“ Jindy se ho kdosi jiný zeptal: „Co je to Dharma?“ „Jdi se napít čaje!“ „Co je to Sangha?“ „Jdi se napít čaje!“ Nazýváme to „skutečné Tři klenoty“ (*šiljongsambo*), což znamená, že když pijete čaj se skutečně jasnou myslí, stáváte se v tu chvíli skutečným Buddhou, skutečnou Dharmou a skutečnou Sanghou. To je velmi jednoduchá, každodenní mysl. Čodžu měl na různé otázky jednu odpověď: „Jdi se napít čaje!“ Jestliže tomu nerozumíte, musíte si jít hned teď vypít šálek čaje. Jestliže jej nemáte rádi, můžete si dát Coca-Colu nebo mléčný koktejl. Ha ha ha ha! Tak dosáhnete Čodžuova pravého učení. Dosáhnete nejvyššího učení Buddha a učení všech vynikajících učitelů. Tehdy dosáhnete skutečného Buddha, skutečné Dharmy a skutečné Sanghy. Je to zcela jasné.

V našem základním textu se říká, že Klenot Buddha znamená krásu, Klenot Dharma pravdu a Klenot Sangha morálku nebo laskavost. Odpovídající sinokorejské znaky jsou *čin son mi*. Jak ale krásu, pravdu a laskavost souvisejí s Buddhou, Dharmou a San-

ghou? O jaké kráse se zde mluví? Jaký je vztah mezi krásou, pravdou a laskavostí? Každý v televizi viděl soutěže krásy. Přihlásí se mnoho žen a z nich se vybere ta „nejlepší“. Porotci hodnotí krásu neboli *mi* každé ženy. Všímají si však pouze jejího obličeje a těla.

Žena s krásným obličejem a krásným tělem a projevy plnými půvabu a jistoty soutěž vyhraje. Skutečná krása a pravda nejsou však jen ve vzhledu našeho těla a obličeje. Skutečná krása a pravda se nalézají v naší mysli. Jak vypadá naše mysl? Jaký je způsob našeho myšlení? Jak díky své mysli jednáme? Obyčejně je naše mysl plná nevědomého myšlení, libostí a nelibostí, a kvůli tomu se zdá být ošklivá. Jestliže však usilovně cvičíte a nevědomost postupně odkládáte, dosáhnete probuzení. Potom se objeví moudrost: to je skutečná krása a pravda.

Mysl každého z nás obsahuje laskavost neboli *son*. Tato laskavost zde již je a nepotřebuje nijak zvlášť rozvíjet. Snadno si ji uvědomíme při sledování filmu. Ve většině filmů se jedná o boj mezi kladným a záporným hrdinou. V jednu chvíli je na tom kladný hrdina velice bídne a málem přijde o život. Vypadá to, že darebák nakonec zvítězí. To není dobré! Ve chvíli, kdy kladný hrdina dostává jednu ránu za druhou, si každý říká: „To není dobré! To přece není dobré! Vzmuž se! Ukaž mu to!“ Když hrdina a jiní nevinní lidé ve filmu trpí kvůli nějakému padouchovi, každý divák je zneklidněn. Všichni, kteří film sledují, mají stejnou mysl, mysl, jež cítí s kladným hrdinou a nevinnými lidmi. Nikdo si nepřeje, aby hrdina prohrál nebo zemřel. Samozřejmě že na konci filmu dobro téměř vždycky zvítězí, a tak všichni odcházejí domů s dobrým pocitem. Proč to tak je pokaždé?

Úzkost, kterou při takovýchto scénách zažíváme, se objevuje díky laskavosti, která je v nás neustále. Všichni lidé jsou stejní. „Vzchop se! No tak! Chyť toho darebáka! Přemož ho!“ Tato běžná reakce, která se v takové situaci dostaví, svědčí o vrozené laskavosti lidských bytostí. Přejeme si, aby zvítězilo dobro. Chceme spravedlnost. Laskavost nemusí být nutně něčím zvláštním, co by plynulo z několikaletého houževnatého duchovního cvičení - je to naše pravá přirozenost, vždy jasná a zářící. Naše pravé já není ničím jiným než touto spontánní laskavostí, přirozeností plnou nesmírného soucitu, která

chce vždy pomáhat všem bytostem. Neseme ji stále s sebou. Moje já a všechny ostatní bytosti se od sebe nelišíme a nikdy jsme nebyli oddělení. Všichni jsme téže podstaty: protože rozhodně nerad trpím, nechci, aby trpěli ostatní. Když si to uvědomíte, pochopíte, proč je laskavost uskutečňována právě v Sanze. Je to proto, že laskavost, kterou v sobě máme odjakživa, může být uskutečňována především skrze naše společné jednání. Druzí lidé se stávají zrcadlem našeho jednání. Některá náboženství hovoří o „prvotním hříchu“. Je pravda, že se všichni rodíme s určitými sklony způsobovat utrpení. To je však jen karma, kterou lze ovládnout, nebo dokonce odstranit. Jestliže dosáhneme své karmy a uvědomíme si, že je v podstatě prázdná, potom můžeme naši individuální karmu užít k pomoci ostatním lidem. Proto buddhismus o ničem takovém, jako je „prvotní hřích“, nemluví. Buddhistické učení směřuje ke vrozené laskavosti, jež je naší přirozenou povahou a pravou přirozeností každého. To je velmi důležité. Pravá laskavost znamená tedy správný směr - cestou k jejímu prožívání jsou předpisy.

Možná že někteří lidé stále nerozumějí tomu, co „laskavost“ znamená. Nedávno jeden můj student namítl: „Mistře, stále mluvíte o pravdě a laskavosti. Když se v dnešní společnosti plně soupeření projevujete laskavou povahou, mnoho lidí toho využije a vy budete jen trpět.“ To je zajímavá připomínka. Je důležité si uvědomit, že laskavost, o níž mluvíme, neobsahuje žádné „já, můj, mně“. Nerozděluje na já a ostatní. Jestliže jste skutečně laskaví, potom je správné dokonce i vaše utrpení. V tomto světě totiž všechny bytosti velmi mnoho trpí. Nejen lidé, ale i všechny ostatní bytosti. A dokud všechny bytosti trpí, skutečný bódhisattva je smutný, neboť skutečný bódhisattva neustále vnímá utrpení všech bytostí jako své vlastní. Je to jeho vlastní utrpení. Když je bódhisattva smutný, není to kvůli němu samotnému. Nejde o „můj“ smutek, o „můj“ problém. Tento smutek vede přímo k soucitnému jednání, jež pomáhá ostatním. Když jste smutní kvůli ostatním, potom laskavost, která je v každém z nás, touží pouze po tom, aby odstranila utrpení, jež zakoušejí ostatní.

Každý zná bódhisattvů Ksitigarbhu neboli Čidžang Posala (jap. Džizó). Je to bódhisattva našeho nekonečného slibu. Bývá vždy

znázorňován s dlouhou holí se šesti obručemi. Čidžang Posal je bódhisattva, který slíbil, že zachrání všechny bytosti, i kdyby měl kvůli nim vstoupit do pekelné říše plné muk. V mnoha duchovních tradicích jsou lidé, kteří skončili v pekle, odsouzeni k věčnému zatrazení. Buddhisté slibují zachránit všechny bytosti - i ty, které jsou v pekle. To slibujeme. Sinokorejský výraz pro Čidžang Posala je *Tewon pondžon*. *Tewon* znamená Velký slib. Teprve tehdy, když jsou všechny bytosti vysvobozeny od utrpení, se mohou stát buddhou. Slibuji to. I kdyby se jen jediná bytost nemohla stát buddhou a stále dlela v říši utrpení, nevstoupím do nirvány. Slibuji, že se na tento svět budu život za životem vracet, dokud nebude zachráněna poslední bytost. Tento směr je naším Velkým slibem. Druhá část jména tohoto bódhisattvy, *pondžon*, znamená původní tvář. Tento Velký slib zachránit všechny bytosti od utrpení je naší původní tváří - původní přirozeností neboli podstatou. Velký slib není něčím, co děláme, je tím, čím už jsme, neboť Velký slib je naše původní přirozenost. Náš slib pomáhat všem ostatním je jen odrazem naší původní přirozenosti, která je totožná s původní přirozeností všech bytostí - není to nic zvláštního. Jedná se pouze o jiný výraz pro laskavost, o níž jsme již mluvili. Je stále uvnitř každého z nás.

Tři klenoty, Buddha, Dharma a Sangha, vedou ke „svatosti“, osvobození (*móksa*). Jestliže se podíváte, co je za nimi, uvidíte, že Tři klenoty nejsou ničím zvláštním. Buddha není zvláštní. Dharma není zvláštní. Sangha také není zvláštní. Co je jejich úkolem? Co je hlavním působením těchto Tří klenotů? Proč jsou útočištěm pro každého buddhistu, bez ohledu na jeho vlastní tradici? Jak již bylo řečeno, když dosáhnete skutečné krásy, stanete se buddhou: vše, co vidíte, slyšíte, cítíte, vnímáte chutí, hmatem, co si myslíte, je krásné právě takové, jaké to je. Když dosáhnete pravdy a správné Cesty, dosáhnete Dharmy. Když dosáhnete svého správného života a můžete bez překážek jednat tak, že pomáháte všem bytostem vymanit se z říše utrpení, dosahujete Sanghy. Proto říkáme, že Tři klenoty vedou ke svatosti.

Ale tato svatost není svatost. Vaše mysl je původně čistá a jasná. To je pravá svatost. To je vaše původní přirozenost. Svatost je pou-

ze jméno pro něco, co žádné jméno nemá. Původně je vše úplně prázdné, beze jména a bez formy. Dosažení této prázdnoty je lepší než nějaká zvláštní představa o svatosti. Jedna báseň německého křesťanského mystika Angela Silesia říká:

Bůh, jenž je čistou prázdnotou
Je tvořen jako forma:
Stává se hmotou, světlem a tmou
Klidem a bouří

„Bůh, jenž je čistou prázdnotou“ - to je svatost. Tato svatost není ničím zvláštním, rozumíte? Svatost je jen dočasným jménem poukazujícím na úplně čistou a jasnou prázdnotu, jež je naší přirozeností a přirozeností celého vesmíru. Jestliže dosáhnete této prázdnoty, jste svobodní. V původním buddhismu se nazývala *móksa* neboli „úplné osvobození“. Správným působením Tří klenotů - Buddhy, Dharmy a Sanghy - je vést vás přímo k dosažení prázdnoty. Potom můžete pomáhat všem bytostem. To je skutečné osvobození.

II. HÍNAJÁNOVÝ BUDDHISMUS

1. Vhled do pomijivosti
2. Vhled do nečistoty
3. Vhled do ne-já

大道無門

崇山

Buddha dosáhl probuzení pod stromem bódhi v Indii. Potom vstal a začal učit ostatní lidi. Učil Čtyřem vznešeným pravdám, Osmidílná stezce a dvanáctičlennému řetězci podmíněného vznikání. Učil, že život je utrpení a utrpení je život a jak se z tohoto utrpení vymanit. Jedním z názvů původního Buddhova učení je hinajánový buddhismus.

„Vhled do pomíjivosti“ je Buddhovo základní učení. Buddha začal tímto učením, neboť pomíjivost je základem všeho utrpení, jež prožíváme. Podívejme se na tento svět: vše se neustále mění. Taková je základní přirozenost celého vesmíru. Přijdete k široké řece a přejdete přes most. Je osm hodin. Když se o hodinu později vrátíte, jdete znovu po mostě. Avšak řeka, kterou nyní přecházíte, již není toutéž řekou. Voda v jejím korytě je úplně jiná. Není to ta stejná řeka! Voda, kterou jste viděli v osm hodin, je již dávno pryč a voda, na kterou se díváte v devět hodin, je jiná. Voda stále plyne, dál a dál. Řeknete svému příteli: „Podívej, řeka Hudson.“ Když se k řece o hodinu později vrátíte, stále ji nazýváte Hudsonem. Ve skutečnosti to není správné. Řeka Hudson už nikdy nebude taková, jakou byla v osm hodin. Ovšem, její vnější forma je stále stejná, ale obsah uvnitř je dávno jiný, voda se již vlila do oceánu. Tak se řeka bez ustání, v každém okamžiku, mění.

Když se ráno vzbudíte, vaše tělo již není tím samým tělem, kterým bylo předešlou noc. V mnoha ohledech je nyní jiné. Zatímco jste spali, vaše zdraví a vzhled se téměř neviditelně změnily. Navelek může vaše tělo vypadat stejně, ale uvnitř je jiné. Potrava, kterou jste předešlý den snědli, je již strávena a vyživuje obličej, zuby a kůži. Nevyužitá potrava odchází proměněna ve výkaly a moč z těla ven. I když jste žádnou viditelnou změnu nepostřehli, váš obličej je dnes ráno, právě teď, o něco starší než včera. Po sedmi letech je vaše tělo úplně nové, protože za tuto dobu se vymění všechny vaše buňky. Nikdo to však nechápe. Neuvědomuje si, že se jeho tělo neustále mění. Někdo prohlásí: „Před deseti lety jsem byl v Paříži.“ Takový nesmysl! Před deseti lety bylo sice nějaké tělo

v Paříži, ale to tělo, které o té návštěvě teď mluví, je již docela jiné. A právě tomu říkáme pomíjivost.

Pomíjivost se netýká pouze lidí. Před mnoha a mnoha věky Země vzešla ze Slunce a Měsíc ze Země. Měsíc teď obíhá okolo Země a Země s Měsícem kolem Slunce. Po uplynutí nepředstavitelně dlouhé doby se sluneční energie vyčerpá a Slunce začne postupně chladnout. Jakmile přestane sluneční energie dopadat na Zemi, začne chladnout i ona. Všechna zvířata zemřou. Zemřou všechny rostliny. Zemřou i lidé. Všechno, co se nám teď zdá stálé, se časem úplně ztratí v prázdném prostoru.

V tomto světě se tedy vše neustále mění, protože každý podléhá iluzi jména a formy. Věříme ve stálost jména a formy, a proto trpíme. Příčina utrpení tedy spočívá v naší mysli, kde skutečnou přirozenost tohoto světa zakrývá navyklá připoutanost ke jménu a formě. Pokud dokážete vnímat skutečnou přirozenost projeveného světa a vidíte, že se vše bez ustání mění, pak může zaniknout mysl touhy, a tím i utrpení, které tato mysl způsobuje. Neustále si můžete uvědomovat, že vše, čeho dosáhnete, brzy pomine. Všechno, po čem toužíte, i to, co získáte, nakonec zmizí, protože vše se bez ustání mění. S tímto vědomím vás již nebude tolik ovládat mysl touhy ani utrpení, které z ní plyne. Pochopíte, že utrpení vzniká z připoutanosti a ulpívání na pomíjivém. Někteří lidé si říkají: „Pche, já nemám žádný problém. Mám všechno, co potřebuji. Možná se dožiji sta let.“ Ano, takoví lidé se teď asi s žádnými velkými obtížemi nesetkávají. Ale i kdybyste se dožili sta let, co potom? Stejně musíte zemřít. Každý nakonec zemře. Jak se budete cítit potom? Co budete dělat?

Většina lidí však tento bod nechápe. Neuvědomuje si pomíjivost tohoto světa a drží se mnoha tužeb a hněvu. „Tohle se mi líbí.“ „Tamto se mi nelíbí!“ Lidé takto žijí celý život, plní tužeb po tom, co je nestálé. Stále zkoumají své mysli, ostatní lidi, celý svět. Drží se svých malicherných názorů na to, co se jim líbí a co ne, a považují je za pravdivé. Říkáme tomu připoutanost. Ale pokud správně vnímáte pomíjivost tohoto světa, nebudete na ničem ulpívat, a až se skutečnost změní, nebudete tolik trpět. Všechno brzy pomine, tak proč se k tomu poutat? Dokonce i když jste zrovna šťastni, jak dlouho si své štěstí můžete udržet? Dva lidé se vezmou. Zpočátku si myslí: „Tak, teď budu šťastný. Konečně jsem našel člověka, na

něhož jsem celý život čekal. To je báječné." A je to velmi krásný zážitek. Jak dlouho však budete mít tuto šťastnou mysl? Jak dlouho? Jeden rok? Dva tři roky? Když vám to vydrží déle než tři roky považuje se to v dnešní době za něco velmi neobvyklého. (*Smích posluchačů.*) Možná že mnoha lidem vydrží toto štěstí tři roky. Potom si začnou myslet: „Nemám tě rád!“ „Už tě nechci ani vidět!“ Rozejdou se a jejich životy se naplní utrpením. Je tomu tak proto, že lidé si nic z toho, co získají, nemohou udržet, neboť ve vesmíru se vše bez ustání mění. Nejprve si tedy musíte uvědomit pomíjivost světa a teprve potom na něm můžete přestat lpět. Mniši z některých hínajánových a tibetských tradic chodí meditovat na hřbitov, a to jim pomáhá plně prožívat pomíjivost lidského těla. Pak mohou odložit veškerou touhu, která vychází z tohoto dočasného těla. To je vhléd do pomíjivosti.

Hínajána učí rovněž meditace založené na „vhledu do nečistoty“. Co to je nečistota? Dejme tomu, že uvidíme nějakou krásnou ženu. Například nějakou známou modelku nebo herečku, hezky nalíčenou a učesanou podle poslední módy. Má na sobě nádherné šaty a voní jedním z nejdražších parfémů. Na krku má bohatě zdobený diamantový, možná i desetikarátový náhrdelník. Kdo ji vidí, pomyslí si: „Ta je skvělá! Ta je krásná!“ Někjaký muž možná zabije jiného jen kvůli tomu, aby s ní mohl každý den spát. Ale uvnitř i této krasavice jsou hovna. Navenek je skutečně krásná, ale uvnitř pořád nosí jedno nebo dvě kila hoven. I když má krásné šaty půvabný parfém, diamanty zářící náhrdelník a make-up, každý ví, že ta hovna uvnitř vůbec krásná nejsou. Každý, kdo všechnu tu vnější krásu vidí, však na nějaký čas na hovna uvnitř zapomene. Je oklamán dočasným vzhledem jejího těla, líčidly, šaty a diamanty. Nevidí, že to, po čem dychtí, je hluboce poznamenáno nečistotou. To je základní lidský sebeklam: touha a lpění nás vedou k tomu, že dychtíme a prahněme po věcech, které našemu životu vůbec nemohou pomoci.

Kdybychom si na okamžik tuto situaci opravdu uvědomili, řekli bychom: „Víte, není to poctivé. Není to správné. Něco tu nehraje.“ Upustili bychom od toho, protože v hloubi duše všichni víme, co to nečistota je. Nejde jen o způsob, jak pohlížíte na ostatní lidi - prožíváte to neustále i sami se sebou. Řekněme, že jste se jeden nebo dva dny nespřchovali. Ovšem, tady není žádný problém se

sprchovat, každý to tu dělá denně. Ale když se nebudete sprchovat několik dní a pak přijдете sem do meditační místnosti, téměř okamžitě každý získá vhléd do vaší nečistoty! Ha ha ha ha! Nebudete vonět. Vaše kůže nebude příliš pěkná. Brzy budou mít všichni vedle vás nepříjemný pocit. A bude to stejné, i kdybyste byli zenovým mistrem. Nečistota není nikomu příjemná. Pokud nedbáme dostatečně o čistotu svého těla, začne brzy páchnout. Musíme o ně řádně pečovat, abychom jeho nečistotou neobtěžovali sebe ani ostatní. To je zajímavé. Lidské tělo je pořád velmi špinavé a všichni na to reagujeme. Není to ani dobré, ani špatné. Jsou to jen podmínky naší lidské formy. Říkáme tomu nečistota.

Původně však „nečistota“ není nečistá. Představa čistého a nečistého pochází z našeho myšlení a je jím určována. Lidé mají odpor k výkalům. Existuje však mnoho druhů zvířat, která je požívají. Červi požívají výkaly. Mravenci požívají výkaly. Mouchy požívají výkaly. Mnozí psi žerou kočičí výkaly. Koně se trávy kolem svých výkalů nedotknou. Zato mnohé ovce s chutí ukusují travu pokrytou svými vlastními výkaly. V určité části Asie si můžete koupit zvláštní druh vepřového. Jde o maso vepřů, kteří byli živeni lidskými výkaly. Tato zvířata jsou denně krmena lidskými hovny. Potom jsou poražena a jejich maso je považováno za lahůdku. Takové vepřové je velmi drahé. Někteří lidé za ně v restauracích zaplatí spousty peněz. Existují zvířata a hmyz s určitým druhem vědomí, které má rádo výkaly. Jejich vnímání čistoty se liší od našeho vnímání.

Co je tedy potom vlastně nečistota? „Nemám rád hovno. To a to je nečisté.“ Tyto myšlenky vytvářejí pojmy „čisté“ a „nečisté“. Jsou to jen představy lidí. Jenomže některá zvířata mají výkaly ráda. Co z toho je správné? Odpověď zní: nevytvářej „čisté“ a „nečisté“.

Z uvedeného vidíme, že skutečným zdrojem nečistoty je myšlení. Buddha učil, že nečistotu, jež vede k utrpení, vytváří naše vlastní mysl. Mnoho tužeb činí mysl nečistou. Občas slyšíme, že nějaká známá osobnost touží po penězích, po sexu, po moci a říkáme si: „To je velmi nečisté!“ Naše původní přirozenost je překryta a znečištěna myšlením, vášněmi a připoutanostmi, jež pocházejí právě z přemíry našich tužeb. Říkáme tomu nečistota, neboť naše pravá přirozenost je původně čistá a jasná. Jste-li k něčemu příliš připoutáni nebo po něčem silně toužíte, stává se vaše myšlení „nečis-

tým". Praktikujete-li však meditaci, jste schopni vidět a odhodit to, co činí vaši mysl nečistou.

„Vhled do ne-já" znamená, že původně žádné já nemáme. „Já" vytváříme tehdy, když myslíme. Ale Buddha nám ukázal, že toto „já" neexistuje - nelze je nikde najít. „Já" vzniká jen myšlením. Descartes řekl: „Myslím, tedy jsem." Když myšlení úplně odetnete, kde je potom „já"? Praxe „vhledu do ne-já" je velice pozorným sledováním mysli. Vidíme, jak je každá myšlenka, která se objevuje v naší mysli, podmíněna a formována ostatními myšlenkami. „Já", v jehož existenci věříme, je jen setkáním energie různých zvyků. Za tím vším žádné skutečné, nehybné „já" není. Myšlení se vždy objevuje a mizí neustálým vzájemným působením pěti skandh. To, co považujeme za své „já", je pouze souhrnem myšlení, pocitů, vnímání, impulsů a vědomí, jež se točí stále dokola.

Dosáhnete-li tří základních vhladů hínajánového buddhismu, uvidíte, že lidské bytosti nemají žádný význam, žádný smysl a žádnou možnost volby. Tato představa většinu lidí děsí. Proč jste však přišli na tento svět? Protože jste se tak rozhodli? Opravdu máte pocit, že jste měli možnost vybrat si to, jací jste, a vše, co vám bylo dáno? Proč na tomto světě děláte to, co děláte? Kvůli čemu? Co chcete? Čemu opravdu rozumíte? Kdybyste skutečně poznali podstatu tohoto trpícího světa, okamžitě byste všeho zanechali, opustili byste svůj dosavadní život, ostříhali si vlasy a stali se mnichy. Ale každý je plný obav, a tak přijímá tuto situaci plnou utrpení.

Většina lidí neví, proč přišli na tento svět. A většina lidí skutečně neví, co vlastně chce. Možná že peníze, sláva a společenské uznání jsou tím, co lidé chtějí nejvíce. Myslí si, že jim pomohou vyrovnat se s okolnostmi, které na ně doléhají ze všech stran. Mám jednoho vzdělaného přítele. Je stále velmi zaneprázdněný. Získal titul doktora věd na jedné věhlasné americké universitě a založil v Americe mnoho chrámů. Začal být na své zásluhy velmi hrdý a zabýval se dalšími plány: „Postavím obrovský a nádherný chrám. Potom založím buddhistickou universitu. Samozřejmě že budu jejím rektorem." Každý okolo něj byl nadšen: „To je skvělé! To je fantastický člověk!" Stal se slavným a jeho čas stále více pohlcovaly velkolepé plány. Byl tak zaneprázdněn, že mu stěží zbyl čas na meditaci. Říkával jsem mu: „Sunime, brzy založíš velkou buddhis-

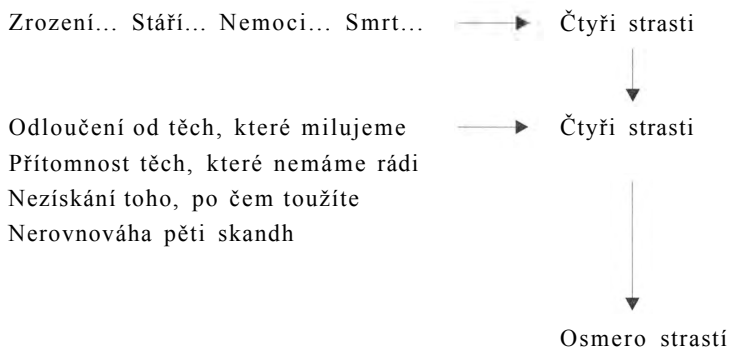
tickou universitu. To je báječné! Ale jen meditace ti pomůže nalézt tvé pravé Já. Musíš se o to pokusit!"

„Já vím. Já vím," zněla vždy jeho odpověď. „Co nevidět svou práci dokončím a potom absolvuji dlouhé meditační cvičení." Už nikdy však nebude schopen svůj záměr uskutečnit. Před měsícem ho náhle převezli do nemocnice - ranila ho mrtvice! Nyní nemůže hýbat celou polovinou těla. A co teď? Co chtít? Je titul doktora věd opravdu nutný? Je skutečně nezbytné trávit tolik času zakládáním buddhistické university? Je založení nějakého dalšího nádherného chrámu ta věc, která vám pomůže vystoupit z oceánu zrození a smrti? Co je vlastně v tomto krátkém životě skutečně nezbytné? Co si s sebou vezmete, až vaše tělo zemře? Co si odnesete? Jedna čínská zenová báseň říká: „Přicházet s prázdnýma rukama, odcházet s prázdnýma rukama - taková je lidská přirozenost." Křesťanská báseň říká: „Rubáš nemá kapsy." To je totéž. Přicházíte na tento svět s prázdnýma rukama a také jej s prázdnýma rukama opouštíte - bez ohledu na to, čeho jste dosáhli. Dokonce ani naše tělo si nemůžeme uchovat. Je tedy třeba zvolit jinou cestu.

Proto říkáme, že lidské bytosti nemají žádný význam, nemají žádný smysl a nemají žádnou možnost volby. Ve skutečnosti to znamená, že mají velký význam, velký smysl a velkou možnost volby pomoci tomuto světu. Abyste toho však dosáhli, musíte skrze meditaci plně porozumět tomu, co je lidská bytost. Porozumíte-li správně lidské bytosti, potom získáte poslední vhled: vhled do ne-já. Každý říká „já jsem". Kde však toto já sídlí? Jak je velké? Jaký má tvar? Jakou barvu? Kde je uchováváte? Jestliže úplně pochopíte svou mysl, uvidíte, že ve skutečnosti žádné „já" není. Nic není. Dosažení tohoto bodu je cílem hínajánového buddhismu. Tomuto cíli říkáme nirvána: vstoupení do stavu úplného vyhasnutí a blaženosti. Když poznáte, že původně je vaše mysl úplně prázdná, dosáhnete štěstí. V tomto bodě není ani přicházení, ani odcházení; ani život, ani smrt; ani štěstí, ani smutek. Tento bod ne-já je již za vším. Dosáhnete-li jej, dosáhnete hínajánového buddhismu.

Toto učení je velmi zajímavé. Podívejme se teď na tyto tři vhledy hínajánového buddhismu pozorněji.

4. Vhled do pomíjivosti (Osmero strastí)

Když Buddha dosáhl probuzení, první, co učil, bylo: „Celý život je utrpení.“ Vše je nestálé, nic nezůstává v téže formě, protože vše se bez ustání mění. Vše je pomíjivé, a proto lidé stále zakoušejí Osmero strastí.

Zrození, stáří, nemoc, smrt

Zrození, stáří, nemoci a smrt jsou základem všeho utrpení. Zrození znamená každodenní život: zažívá je každá žijící bytost. Zrození je počátkem všech ostatních strastí. Když se člověk narodí, pláče: „Uáááá!“ Na chvíli se u toho zastavme. Na tento svět přicházíme s pláčem. To je velmi důležité. V Koreji říkáme, že pláč novorozence zní: „*Ku ahhhh*“ *Ku* znamená zachraň a *ah* znamená mě. A tak první slova každého, kdo přijde na svět, jsou: „Prosím, zachraň mě! Uáááá, prosím, zachraň mě!“ „*Ku ahhhh!*“ Ha ha ha ha! (*Smích posluchačů.*) Naše vlastní zkušenost ukazuje, že život začíná strastí. To není jen myšlenka buddhismu. Kolik dětí přichází na tento svět s úsměvem, smíchem nebo zpěvem: „Oh, ha

ha ha! Je tak krásné zde být?" Žádné! Když děti přicházejí na svět, pláčou, cítí bolest, chlad a vlhko. Doktor dítě plácne a přestřihne pupeční šňůru. Všude kolem je plno krve. Náš příchod na svět způsobuje našim matkám velkou bolest. Není to nic úžasného. Ale tak to v životě chodí.

A to je teprve začátek. Výchova dítěte vyžaduje spoustu péče a starostí. Obstarávání živobytí ve světě plném soupeření je zdrojem sporů a trápení všech rodičů. Většina lidí však vidí v dětech rozšíření sebe sama a neví, kde se tyto strasti berou. Zvyknou si trpět. Chtějí svým dětem dopomoci k úspěchu. To je přirozená a nádherná motivace. Ale pro většinu lidí je v hloubi jejich mysli přivedení dětí na svět a jejich výchova jen zárukou toho, že nevyhynou jejich vlastní geny. Myslí si: „Jak se já starám o ně, budou se starat ony o mne, až budu starý." Ustavičné obstarávání potavy, oblečení, bydlení, kapesného, dobrého vzdělání a lékařského ošetření stojí mnoho úsilí a trápení. Přesto se to nepovažuje za utrpení. Zejména rodiče v Koreji a Japonsku vkládají do výchovy svých dětí a do snahy dostat je na dobrou školu mnoho energie. Rodiče se svým velkým očekáváním ke svým dětem připoutají, a proto ochotně podstupují mnoho bolesti. Toto strádání považují v životě za něco zcela samozřejmého.

Někdy je život i potěšením, ale většinou znamená prožívání bolesti. Musíme se stále snažit, abychom měli co jíst, kde bydlet, co na sebe, abychom měli zajištěnu lékařskou péči. O těchto věcech se snadno mluví. Jaká je však skutečnost? Do Ameriky přichází mnoho Asiatů. Těžce pracují, aby tu mohli žít. Stráví mnoho času splácením obrovských půjček. Pokoušejí se nahromadit velký majetek, aby ostatní lidi přesvědčili o své pracovitosti a schopnostech. Celé roky se však dosyta nenajedí, málo spí a šaty, kvůli kterým tak dřeli, leží ladem ve skříni. Jejich zdraví začíná chátrat. Když pak leží v nemocnici, přemýšlejí: „Jaký to mělo všechno smysl? Stálo to vůbec za to?"

Potkal jsem mnoho takových lidí. Jedním z nich byl můj přítel, velmi úspěšný, bohatý a známý korejský obchodník. Dosáhl všech svých cílů, spolupracoval s mnoha předními politiky a významnými obchodníky Jeho děti vystudovaly nejlepší americké university.

Měly již své rodiny jejich partneři byli rovněž velmi úspěšní a všichni si žili nad poměry Měl zdravá vnoučata. Hodně cestoval a měl plno nezapomenutelných zážitků. Jednou, když jsme spolu pili čaj, jsem mu řekl: „Pane Li, tolik jste toho udělal. Co všechno jste prožil! Vaše děti jsou úspěšné a šťastné. Čeho jste tím všim dosáhl?“

Bez nejmenšího zaváhání odpověděl: „Ničeho.“ To je velice zvláštní! Je to však jen obvyklá bolest, kterou život přináší. Ať se sebevíc snažíte a trpíte kvůli věcem, stejně nic nezískáte. Přitom je to tak běžné, že se to považuje za normální. Proto Buddha učil, že život je utrpení. To jsou první plody zrození.

Každý zestárne. Proč je však stáří bolestné? Když zestárnete, ztratíte sílu. Zeslábnete a ostatní se na vás začnou dívat svrchu. Někdy vidíme, jak staří lidé pracují společně s mladými. Starý člověk udělá nějakou chybu a mladý se mu směje. Mladí lidé často se starými lidmi jednají jako s dětmi. To staré lidi rozčiluje: „Co, ty si myslíš, že to nemůžu dělat jen proto, že jsem starý?“ Je smutné být starý. Až zestárnete, poznáte, že již nemůžete dělat vše tak, jak jste byli zvyklí. Je to velmi frustrující. Nemáte energii. Váš vzhled ztratil na přitažlivosti. Vaše oči jsou zapadlé. Nos zešpičatěl a zúžil se. Rty se ztenčily a seschly. Už neslyšíte tak dobře jako dříve. Na čele máte vrásky, které tam dříve nebyly. Možná že chodíte o holi. Stáří nevypadá příliš hezky. Malé děti se starým lidem často posmívají. Mysleli jste si, že vaše mládí bude trvat navěky. Brzy si však všimnete, že všechny vaše vlasy jsou šedé. Až vám vypadají zuby, i obyčejné žvýkání se stane velmi náročným. Váš bezzubý úsměv vyvolá v ostatních lidech smích. Bude vám z toho smutno a vyvstane ve vás pocit velké sklíčenosti. Proto Buddha učil, že stáří je utrpení.

Některí lidé si myslí, že mohou proces stárnutí zastavit. Ve skutečnosti to však není možné. Asi před třiceti lety jsem vyučoval v Tokiu. Tehdy za mnou přišla moje studentka paní Kimová se svou dcerou. Dcera velmi těžce nesla skutečnost, že už jí bude čtyřicet let. Stěžovala si: „Začínám mít plno vrásek. Je mi z toho smutno. Můj obličej se mi už vůbec nelíbí!“ Chodila do chrámu, ale nemohla zpívat. Zeny, které byly mnohem starší než ona, hlasitě zpívaly: „Kwanseum Posal, Kwanseum Posal, Kwanseum Posal.“

Ale tato mladá žena nezpívala. Nebyla schopna se klanět. Sedávala v rohu a dívala se do zrcadla. „Vypadám hrozně.“ Brzy ji mělo být čtyřicet let a v obličeji se jí začaly objevovat vrásky. „Ach, to se mi vůbec nelíbí. Můj obličej nevypadá dobře.“ (*Smích.*)

Potom se asi měsíc v chrámu vůbec neukázala. Nikdo netušil, co se s ní stalo. Po šesti měsících mě paní Kimová navštívila znovu. Tentokrát s sebou přivedla svou mladší dceru. Zeptal jsem se: „Kdo je to?“

„To je přece moje dcera.“

„Vaše dcera? Tu ještě neznám.“

„Ale znáte. To je moje jediná dcera. Viděli jste se před několika měsíci.“

Nemohl jsem ji však poznat. Vypadala tak na pětadvacet.

Zeptal jsem se jí tedy: „Kdo jsi?“

„Jsem dcera paní Kimové.“

„Jak to, že vypadáš tak mladě?“

„Byla jsem na operaci.“

„Na operaci? Na jaké operaci?“ Vůbec jsem tehdy o těchto nových speciálních operacích nevěděl.

Odpověděla: „Na plastické operaci. Doktor řízl tady, pak řízl tady a natáhl kůži - takhle -, potom ji přehnul - takhle - a vsunul ji do spod - takhle - a pak natáhl tento kousek kůže přes - takhle - a sešil ji napříč.“ Za cenu velké bolesti a spousty peněz podstoupila operaci, díky níž všechny vrásky zmizely. Ha ha ha ha! Ale tím, že si necháte úplně změnit obličej, se svému věku nevyhnete. Stejně zestárnete. Tato žena bude po několik měsíců nebo let opět šťastná. Nakonec se vrásky objeví znova. Možná že až se její stáří „vrátí“, zažije mnohem větší strach a bude ještě více sklíčená. Stárnutí představuje další utrpení. Když stárneme, zakouší naše tělo mnoho bolesti. A protože nikdo nechce zestárnout ani zemřít, trpí i naše mysl. Nikdo nechce zemřít - každý se bojí smrti. Proto velice trpí, když se přiblíží konec života. Stáří znamená, že to, čeho se tolik bojíte, se začíná dít i vám: brzy zemřete tak jako všichni ostatní.

Když se doslechneme o někom, kdo se dožil sta let, pocítíme závist. Onehdy mi jeden můj student ukázal dokument o muži, kterému bylo sto dvacet let. Každý říkal: „Ten má štěstí! Zvítězil nad

smrti!" Ale když se tento muž objevil na televizní obrazovce, byl na něj velmi smutný pohled. Jako byste se dívali na starou opici. Oči mu neustále slzely a po celou dobu mu teklo z nosu. Jeho spodní čelist téměř pleskala o špičku nosu a vydávala podivné klapání. Žádné dítě se při pohledu na něco takového nemůže ubránit smíchu. Když to vidí ti, kteří již nějakou tu radost a strast zažili, opět se k nim vrací onen strach. Každý ví, že od určitého bodu se naše tělesná kondice již nezlepšuje, naopak je stále horší a horší. Proto Buddha opustil svůj krásný domov, vzdal se svého pohodlí a stal se mnichem - aby plně pochopil, proč je úděl každé jednotlivé bytosti právě takový.

Bez ohledu na věk míváme nemoci a ani ty se nikomu nezamlouvají. Možná že občas dokážeme říci: „Dobrá, asi to tak má být.“ Proč však musíme, zejména ve stáří, zakoušet v každé části těla tolik bolesti? Nohy bolí, záda bolí. Nedokážeme udržet moč tak jako dříve. Často míváme zácpu. Trpíme špatným trávením. I při těch nejjednodušších výkonech se nám zrychlí dech. Procházky začnou být náročné. Mnoho starých lidí však cítí bolest, i když leží! Proto říkáme, že nemoc je utrpení. A neonemocní jen staří lidé. Někdy se zmrzačí i malé děti. Jindy se narodí se silnou náklonností k narkomanii nebo s nějakou nevyлéčitelnou nemocí. Silní a zdraví mladíci jsou hospitalizováni a podstupují mnoho vážných operací a trvá roky, než je zaplatí. Někdy lidé onemocní nakažlivou chorobou. Každou chvíli máme potíže s ušima, nosem, očima a plícemi. V životě se setkáme s mnoha nemocemi.

Vezměme jako příklad návštěvu nemocnice. Je plná trpících lidí - vypadá to, jako by tu byl pacientem každý. I ve tváři toho, kdo je tu jen na návštěvě, se zračí utrpení, které zakouší kvůli svým nemocným blízkým. Téměř každý má v obličejí otázku: „Proč se to muselo stát zrovna mně?“ Stačí, když jdete ulicí takového města, jako je New York - všude, kam se podíváte, vidíte obrovské množství tělesného utrpení. Některé druhy nemocí končí smrtí. V současnosti se objevuje mnoho nových chorob, na něž není lék. Existují spousty léků a technik určených k udržování života. Když se však pozorně podíváte, uvidíte, že se dosud nikomu nepodařilo prodloužit život za určitou hranici.

Buddha se vzdal svého pohodlí a tvrdě cvičil, aby pochopil původ všeho utrpení. A jaký byl výsledek jeho úsilí? Byl schopen žít navěky? Nebyl, i jeho tělo zemřelo. Pochopil však smysl tělesného stáří a smrti. Dosáhl probuzení, což znamená, že pochopil, že mysl vládoucí tělem nikdy nestárne ani neumírá. Buddha dosáhl této pravdy. Dosáhl poznání, že zde žádné zrození ani smrt není, že zde nejsou nemoci ani stáří. Jsou to jen iluze vytvářené naší myslící myslí. Naše pravá přirozenost se nikdy nerodí ani neumírá. Na Buddhově životě je úžasné, že dosáhl tohoto vhledu uprostřed dočasného a pomíjivého života. Zrození, nemoci, stáří ani smrt - tyto čtyři strasti nemůže na tělesné úrovni nikdo překonat. Ani nejsilnější člověk na světě to nedokáže, dokud má toto pomíjivé tělo. Buddha nám však velice jasně ukázal, jak lze pomíjivého lidského těla využít k získání vhledu do naší pravé přirozenosti, v níž není zrození, stáří, nemoci ani smrt.

Jestliže správně porozumíte přirozenosti svého těla a uvědomíte si, jak je ve skutečnosti pomíjivé, potom je stárnutí v pořádku a ani umírání není překážkou. Toto tělo je jen pronajaté auto. Jednoho dne je budete muset vrátit. Moje pronajaté auto bylo vyrobeno v Koreji, zatímco pronajatá auta ostatních lidí jsou americké, čínské nebo francouzské výrobky. Možná že moje korejské auto není příliš dobré a jednou je budu muset vrátit, možná že v příštím životě dostanu do pronájmu německé auto. Ha ha ha ha! (*Smích posluchačů.*) Výměna auta by neměla být obtížná. Pronajaté auto není důležité. Nejdůležitější je - kdo řídí vaše auto? Znáte svého řidiče, svou původní přirozenost? Většina lidí lpí na svém autě a vůbec se neobtěžuje poznáním řidiče. Pro takové lidi jsou vysoký věk, nemoce a smrt velmi těžké. Každý se jen bojí, aby neztratil své auto.

Když však svého řidiče poznáte, nebudete trpět, ani až přijde čas své tělo vrátit. Víte, že k tomuto pronajatému autu - této přechodné kombinaci čtyř elementů: země, vzduchu, ohně a vody - náleží zrození, nemoci, stáří a smrt, zatímco váš řidič se nikdy nerodí, nikdy neonemocní, nikdy nestárne a nikdy neumírá. To je velmi důležité. Musíte tedy porozumět svému řidiči. To je ten nejlepší lék; jediný účinný lék.

Odloučení od těch, které milujeme

Čtyři strasti, o nichž jsme mluvili, objasňují zejména neustálé zakoušení tělesné bolesti. Vyplývají především z připoutanosti k našemu tělu. Kromě toho existují další čtyři strasti týkající se mysli. Ve skutečnosti je fyzická bolest - byť sebevětší - nepatrná ve srovnání s utrpením, které si způsobujeme touto myslící myslí. Na té nejjemnější úrovni je všechno myšlení touhou a touha je utrpením. Naše myslící mysl vytváří obrovské utrpení dopadající na nás samotné i na ostatní. Před mnoha lety jsem měl v New Yorku studenta, který emigroval z Koreje. Byl zasnouben s milovanou dívkou, kterou na několik let opustil. Rozhodl se pro studium v Americe. Když se ve své rodné vesnici loučili, slíbili si, že se hned po skončení studia vezmou. Oba tehdy velmi plakali. „Budu pilně studovat, dosáhnu dobrých výsledků a stanu se profesorem. Potom si koupíme dům. Brzy se vrátím a potom už budeme stále spolu,“ řekl. Oba byli plni naděje. Měli se moc rádi a psali si několikrát za týden. Kdykoli otevřeli schránku a našli v ní dopis, začala jejich srdce radostně tlouci.

Roky pomalu plynuly a oba s nadějí očekávali splnění svých plánů. On každý den pilně studoval a připravoval se na společný budoucí život. Získal bakalářský titul, doktorát a titul profesora. Začal pracovat jako profesor a po celou dobu vykonával i nějakou práci navíc. Z vydělaných peněz spořil na malý dům. Potom však potkal bohatou ženu, která byla profesorkou na stejné universitě jako on. Oba se do sebe zamilovali. Tento vztah byl tak silný, že jeden bez druhého nevydržel ani den. Uplynul další rok. Žil už sice s novou milenkou, se snoubenkou si však nepřestal dopisovat. Ta zatím v Koreji pilně pracovala a čekala na zprávu, že je vše připraveno k jejímu příjezdu.

Pak se od jednoho svého kamaráda dozvěděla, že korejská vláda zveřejnila plán, který usnadní získání vystěhovaleckého povolení k pracovnímu pobytu v zahraničí. „Proč bys tu měla sedět a čekat?“ řekl jí kamarád. „Prostě se seber a jeď!“

„Máš pravdu. Vyřídím si všechny potřebné formality a poletím. Jemu o svém záměru nenapiši. Zkrátka se před ním najednou obje-

vím. To bude panečku překvapení. Jak bude šťastný!" Začala na svém plánu ihned pracovat. Vše proběhlo velmi hladce, měla letět s první přistěhovaleckou skupinou. Srdce jí tlouklo vzrušením, když si stále dokola opakovala, jaké to bude pro jejího přítele překvapení, až ji před sebou znenadání spatří. „Ach můj milý! Ten bude koukat, až mě uvidí!" říkala svým známým. Za jedině peníze, které měla, si koupila hezké šaty. Nechala se ostříhat a pořídila si nové boty. Její očekávání rostlo každým dnem.

Když dorazila k jeho domu ve Spojených státech - našla jej s pomocí ochotného taxikáře - bylo šest hodin ráno. Dveře byly samozřejmě zamčené a ona byla příliš vzrušena na to, aby čekala, až sám vyjde z domu. Začala svého snoubence volat jménem. „Otevři dveře!" On, aniž poznal její hlas, konečně vstal a odemkl. Něco však nebylo v pořádku. Její snoubenec, místo aby se radoval, vypadal vyděšeně. Nechtěl ji pustit do ložnice. „Co se děje?" protlačila se ke dveřím a rozrazila dveře. V posteli pod dekou ležela nahá žena.

Snoubenku v té chvíli zachvátil ukrutný vztek. Vběhla do kuchyně a popadla velký kuchyňský nůž. Rozohnila se tak prudkou nenávistí, že snoubenec trnul hrůzou, že je oba rozseká na kusy. On i jeho milenka s pláčem padli na kolena a prosili o milost. Snoubenka však neměla slitování. Chvíli je držela v této zahanbující poloze. Soused, který zaslechl hlasitý křik, přivolal policii a ta šílenou ženu zadržela. Život muže a jeho milenky byl však tímto ponižením a hanbou navždy hluboce poznamenán.

Nazýváme to strastí, jež vyplývá z „odloučení od těch, které milujeme". Je to duševní žádost způsobená touhou a připoutaností. Toto utrpení je zcela běžné. Každý člověk je v různé podobě zažil již mnohokrát. U mnoha lidí je tak včleněno do jejich života, že je považují za jeho zcela běžnou součást. Toto utrpení se netýká jen vztahu k lidem, ale i k věcem. Jedna z mých žaček vlastnila drahé šperky, k nimž patřil i dvanáctikarátový diamant. Jednoho dne byla nucena odejít do nemocnice a podstoupit vážnou operaci. Předtím uložila své šperky do krabičky v ložnici. V nemocnici však nemyslela po celou dobu na nic jiného než na své šperky. „Co je s mým diamantem? Jestlipak je v bezpečí? Co kdyby mi jej někdo ukradl?" Nevšímalá si svého nemocného těla, strachovala se pouze

nou sebevraždu. Nedokázali se smířit s představou, že by žili jeden bez druhého, a raději zvolili smrt. Zákon pomíjivosti však říká, že vše nakonec pomine, neboť nic nemůže zůstat v nezměněném stavu navždy. Všechno brzy zmizí. Jestliže to plně nechápete, potom budete trpět, až to, co jste měli velmi rádi a co si již nemůžete podržet, pomine. A když nemůžete dostat to, po čem toužíte, trpíte také. Tak to v životě chodí.

Přítomnost těch, které nemáme rádi

Rozhlédnete-li se kolem sebe, pravděpodobně řeknete, že na světě je více těch lidí, kteří se navzájem nemají rádi, než těch, kteří se rádi mají. V Koreji se říká: „Svého největšího nepřítele potkáte vždy, když jdete po úzké provazové lávce - bude kráčet přímo proti vám.“ Představte si provazovou lávku zavěšenou nad propastí. Jdete po ní, klesáte a uprostřed narazíte na svého úhlavního nepřítele, který přichází z protější strany. Ani jeden z vás se nemůže protáhnout kolem toho druhého - lávka je příliš úzká. A rozhodně se nemíníte vrátit zpět, neboť oba potřebujete pokračovat ve své cestě. Takové utrpení stihá zákonitě ty, kteří ulpívají na svých libostech a nelibostech. Nakonec se ocitnou v přítomnosti právě těch lidí, které nemají rádi, a nevyhnutelně začínají trpět. Téměř každý tuto zcela běžnou zkušenost zažil.

Každý má něco rád a něco rád nemá. Držíte-li se svých názorů na ostatní lidi, způsobujete si utrpení: příčina a následek jsou vždy velmi jasné. V Americe bývá řešení obdobné situace velmi jednoduché. Někdo si pomyslí: „Nemám tě rád!“ Potom vytáhne pistoli a dotyčného zastřelí - prásk! Ha ha ha ha! V Koreji to většinou bývá jinak. Někdo si uvnitř myslí: „Nemám tě rád!“ Navenek se však musí tvářit přívětivě. Ale od té chvíle myslí na onu osobu jenom ve zlém. Svých myšlenek se velmi silně drží. Někdy toho člověka před ostatními zle pomlouvá. Každá chvíle skýtá příležitost k hašteření a rvačkám. To vše je utrpení kvůli několika názorům, jichž se lidé drží jako vzácného pokladu. Obrovská spousta utrpení vzniká právě z připoutanosti k mysli libosti a nelibosti. Ale v Ame-

rice je to velmi jednoduché. „Nemám tě rád!“ Prásk! - a je po tobě. (*Smích.*) To je zcela zjevné utrpení.

Nezískat to, po čem toužíte

Lidé, kteří přicházejí do chrámu nebo do kostela, se většinou modlí proto, aby něco získali. Jde jim spíše o splnění jejich přání, než o nalezení vlastní přirozenosti a přirozenosti tohoto světa. Touží po slávě, penězích, dětech, lepším milenci, krásném domě, práci. Ve skutečnosti však skrze modlitbu nikdo nic takového nezíská; takhle svět opravdu nefunguje.

V Koreji bývají velmi významné volby do národního shromáždění. Někdy je v jednom volebním obvodu až sedm, osm, nebo dokonce dvanáct kandidátů na jedno poslanecké křeslo. Zvolen však může být jen jeden z nich. Jen jeden z nich bude po volbách šťastný. Všichni ostatní budou smutní a zklamaní; po několik let vyvíjeli velké úsilí, přišli o spoustu peněz, připravili své rodiny o společně strávený čas, jejich mysl byla plně zaměstnána - a nic tím nezískali. To, co tolik chtěli, nezískali, a proto velmi trpí. Jak je to nesmyslné! V minulých volbách usiloval o zvolení jeden poměrně nadějný kandidát. Neměl však vůbec žádné peníze na svou kampaň. Šel tedy za svými příbuznými a ti mu potřebné peníze půjčili. Uspořádal náležitou volební kampaň a získal velkou podporu svých stoupenců, ve volbách však neuspěl. Dostal jen o pět hlasů méně než jeho protikandidát. Nejenže volby nevyhrál, ale brzy se všichni jeho příbuzní začali domáhat svých peněz, které tak přišly nazmar. To vše na něj tak doléhalo, že se z toho nakonec pomátl. Chtěl svůj život ukončit pozitivním nadměrně dávkou léku. Aby jej však mohl zaplatit, potřeboval další peníze, které neměl. Pomyslel si: „Nač utrácet víc peněz, než mám?“ A skočil z okna vysoké budovy. Splnilo se tak přání, zemřel a nestálo ho to ani halíř.

Lidé, kteří neuspějí v nějaké vstupní zkoušce, ve významném sportovním utkání nebo v podnikání, trpí stejnou bolestí. Po neúspěchu v tom, čemu zasvětili celý svůj život, zůstávají mnozí z nich naživu jen proto, že se nedokážou zabít.

Samo utrpení není ani dobré, ani špatné. Jsou různé druhy utrpení. To, jež nás trýzní, a jiné, jež nám může skutečně pomoci, máme-li zkoušející mysl. Onehdy se mi jeden žák svěřil: „Mistře, vůbec nic se mi nedaří. Mám jen samé trápení.“

„Co bys chtěl?“

„Rád bych potkal nějakou fajn holku, ale nemám štěstí. To je jedna věc. Nejsem s to vydělat dostatek peněz. To je další potíž. A do třetice - nemohu najít dobrou práci. Když medituji, točí se v mé mysli stále dokola: „Dívka, peníze, práce; dívka, peníze, práce; dívka, peníze, práce.“ Nemohu se toho zbavit. Víš, nejsem již vůbec schopen sedět. Když si říkám mantru, jsou to jen má ústa, která ji opakuji. V mé mysli však běží: „Dívka, peníze, práce; dívka, peníze, práce.“ Stále dokola. A nikdy to nepřestává. Tolik mě to trápí. Znemožňuje mi to soustředění. Nechci sedět v meditaci, protože se při tom mé myšlení stává silnějším a silnějším. Proto tě prosím o radu. Co mám dělat?“

Někdy je nemožné člověka v takovémto rozpoložení učit zenovým stylu. Jeho mysl je připoutána k nějaké silné touze. Dotyčný však ještě nedosáhl podstaty této touhy ani podstaty utrpení, jež díky této touze vzniklo. Drží si své utrpení jako nějaký vzácný poklad. Odpověděl jsem tedy: „Potřebuješ ještě více utrpení.“

„Ne, ne!“ bránil se. „Proč bych měl ještě více trpět? Už teď je toho víc než dost.“

„Když budeš trpět ještě víc, dostaneš všechno, po čem toužíš.“

„Když budu ještě více trpět, tak dostanu všechno, co chci? Co je to za nesmysl?“

Řekl jsem mu: „Poslouchej mě dobře, když budeš více trpět, potom je možné, že potkáš dívku, po jaké toužíš, získáš dobrou práci a začneš vydělávat spousty peněz.“

„Tak dobře. Jakým způsobem mám tedy trpět?“

„Každý den musíš dělat tisíc poklon a opakovat desettisíckrát Kwansum Posal. Zkus to.“

„Jenže to vytvoří další utrpení. Proč bych to měl dělat?“

Odpověděl jsem mu: „Nejde jen o vytvoření utrpení; jde o to, využít utrpení k odstranění utrpení. V čínské medicíně platí: na horkou nemoc horký lék, na studenou nemoc studený lék. Je-li

tvou nemocí utrpení, použij jako lék zase utrpení. Trpíš, ale tvoje utrpení není čisté. Musíš se jej zbavit pomocí léku, kterým je čisté utrpení. Potom můžeš své utrpení změnit."

„Dobrá," řekl, „zkusím to." A po dobu sta dní dělal mladík každý den tisíc poklon a opakoval desettisíckrát mantru Kwanseum Posal - poklony, poklony, Kwanseum Posal, Kwanseum Posal. Když uplynulo sto dní, měl báječnou dívku, novou zajímavou práci a vydělával tolik peněz, kolik potřeboval.

Tato událost nevyovídá o meditaci vysokého stupně. Buddha však říkal, že na každou z osmdesáti čtyř tisíců nemocí existuje lék. Praxi, kterou onen mladík prováděl, nazýváme bonbon Dharmy. Tvrdě cvičil, aby dosáhl toho, po čem toužil. Přitom pocítil, jakou chuť má podstata cvičení a podstata jeho myšlení, jeho trpící mysli. Později začal znovu meditovat a tentokrát již bylo možné učít ho správné praxi. Využijte vlastní nemoci k jejímu odstranění. „Nyní tvá praxe není ani dobrá, ani špatná," řeknete mu. „Praxe vysokého stupně ti však pomůže najít tvou vlastní přirozenost." To mu můžete říci tehdy, když už má za sebou nějakou zkušenost s praxí.

Když něco zkoušíte a jen to děláte, potom můžete získat cokoli. Když však nemůžete dosáhnout toho, po čem toužíte, jenom zbytečně trpíte. „Něco chci, ale nemohu to dostat. Je mi z toho smutno." To je ten nejobvyklejší způsob utrpení, s jakým se můžeme setkat. Každý člověk na tomto světě něco chce. Přitom však necvičí a nevyvíjí prázdné úsilí: jenom chce, chce, chce, aniž má nějaký směr. A tak je život lidí vždy plný utrpení. Toto utrpení nikam nesměřuje ani se neproměňuje v hlubší porozumění sobě samému a tomuto světu. Meditující žáci však mohou tvrdě cvičit, dosáhnout své pravé přirozenosti a úplného spojení se všemi bytostmi. Dosáhnete-li své pravé přirozenosti, dostanete úplně všechno. Co si vyberete?

Nerovnováha pěti skandh

Buddha učil, že lidé nemají žádné „já". To, čemu obvykle říkáme „já" nebo „mysl", je pouze prchavou kombinací měnících se sil, jež

se dělí do pěti skupin (sans. *skandha*): formy, pocitů, vnímání, podnětů a vědomí. Původně jsou tyto skandhy v rovnováze, a díky tomu je váš život čistý a není v něm příliš mnoho utrpení. Když však v rovnováze nejsou, automaticky trpíte.

Občas potkáte velice tlustého člověka. Má malé nohy, ruce a hlavu, ale objemné tělo. Je pro něj velice těžké někam dojít a něco udělat. Znamená to, že celek zvaný forma není v rovnováze. Kdykoli tento člověk jí, sní toho příliš mnoho, a jeho tělo se tak stává stále objemnějším. Jeho jazyk říká: „Chci čokoládu, chci zmrzlinu,“ ale tělo o to ve skutečnosti vůbec nestojí! Jazyk a tělo spolu začnou bojovat a nakonec jazyk kvůli silné karmě vyhraje a mlsání pokračuje! V takovém případě nemohou být skandhy - forma, pocity, vnímání a podněty - v souladu. Jsou v nerovnováze, a to vytváří utrpení. „Vaše karma vytváří vaše tělo a vaše tělo vytváří vaši karma.“ To je velmi důležité, neboť to přímo ukazuje na to, jak se karma a forma neustále vzájemně ovlivňují.

Pocity jsou směsicí všech našich vjemů, tělesných i duševních. Například novorozené dítě začíná žít svůj život právě skrze pocity. Jeho počáteční vědomí je jen zkušeností získanou skrze oči, uši, nos, jazyk, tělo a mysl. Pocit znamená, že když se miminu chce čůrat, tak prostě čůrá. Začne mít mokré plíny, a to je nepříjemné. Dá se tedy do pláče: „Uáááá!“ Přijde máma, vymění plíny a dítě se znova cítí dobře. Když má hlad, necítí se dobře, a tak pláče: „Uáá-áá!“ Maminka mu dá najíst. Jediné vědomí, které malé děti mají, je vědomí pocitů a vnímání. Taková mysl je velmi jednoduchá. Ale někteří lidé zůstávají k této mysli připoutáni po celý svůj život. Když mají chuť k jídlu, tak jedí, a nepřestanou jíst, i když už jsou dávno nasyceni. Dělají to tak jen proto, aby prodloužili požitek svých úst a jazyka. Když zatouží po sexu, jdou souložit i tehdy, když necítí žádnou lásku. Když se jim chce spát, tak pořád spí. Když se jim chce nakupovat, jdou a nakupují. Nakoupí si plno věcí, které vůbec nepotřebují. Toto vědomí pocitů není čisté a téměř vždy způsobuje utrpení těm, kdo se těmito pocity nechávají vést. Tím trpí i ostatní lidé. Libováním si v příjemných pocitech vytváříme silnou energii zvyku neboli podněty, které potom vládnou našemu životu.

Podněty jsou, jinak řečeno, karmou. To, co máte rádi, se stává vaší myslí. Často vyprávím tento příběh: Během korejské války jsem musel tak jako každý muž v Koreji narukovat do armády. Mezi vojáky jsem měl jednoho velmi dobrého kamaráda, jmenoval se Song. Vše jsme podnikali společně. Kdykoli jsem měl trochu peněz, brávil jsem ho do restaurace nebo jsme spolu šli navštívit nějaký chrám. Můj přítel nevěděl, že předtím, než jsem nastoupil do armády, jsem byl mnichem. Snažil jsem se mu vždy pomáhat. Říkával: „Děkuji ti mnohokrát. Vždycky mi pomůžeš. Ale já nikdy nemám žádné peníze. Mrzí mě to.“ Jednoho dne mi Song řekl: „Dnes je řada na mně. Rád bych tě pozval na oběd do jedné prvotřídní restaurace v Taegu!“

„Ale vždyť nemáš žádné peníze,“ podivil jsem se, „z čeho bys to zaplatil?“

„S tím si nelam hlavu. Nějaké peníze seženu.“ A tak jsme dorazili na nádraží v Taegu. Byla tam spousta cestujících. Když jsme vstoupili do nádražní haly, můj přítel třikrát hlasitě hvízdal. Znenačení k němu přiběhli tři chlapi.

Hluboce se mu uklonili a řekli: „Vítejte, pane, kde jste se tu vyzal?“

Odpověděl: „Právě jsme přijeli z Pusanu. Kde je pan Li a pan Kim? Rád bych s nimi mluvil.“

Chlapi se uklonili a odběhli. Za chvíli se před námi objevili dva dobře oblečení muži. „Bratře, to jsme rádi, že vás zase vidíme!“ Radovali se a byli k Songovi velmi zdvořilí.

Přítel na mě ukázal a řekl: „Tento muž je můj dobrý kamarád. Je kapitán. Přijeli jsme, abychom společně poobědvali. Postaráte se, prosím, o náš oběd?“

„Ano, bratře,“ odpověděli. Posadili nás do auta a odvezli do prvotřídní restaurace. Přestože byla válka, tato restaurace nabízela hojnost vybraných jídel. Vůbec jsem nechápal, co se děje. Vždyť nikdy neměl ani haléř! Na tom ale nezáleželo - jedli jsme spolu skvělé jídlo a můj přítel byl velmi šťastný.

Po obědě jsem se ho zeptal: „Co to všechno má znamenat? Jak je to možné?“

„Ach, to je dlouhý příběh,“ řekl.

„Pověz mi ho, prosím.“

„Dobře. Než jsem narukoval, byl jsem jedním z nejlepších kapesníků. Byl jsem šéf a tito dva muži byli mými pomocníky. Ale jednoho dne jsem si uvědomil, že to, co děláme, je velmi špatné. Když začala válka, rozhodl jsem se, že se budu kát. Skončil jsem s tím jednou provždy a vstoupil jsem do armády. Ty jsi mi celou dobu pomáhal a já jsem ti to nemohl oplatit - byl jsem bez peněz. Dnes se ti mohu odvděčit za tvou laskavost: bylo třeba trochu pokání, a tak jsem zavolał své staré přátele.“

„Mockrát děkuji, je od tebe hezké, že jsi mě sem pozval,“ řekl jsem. „Ale není to správné. Jestliže jsi s tím skutečně skoncoval, pak to znamená, že je to navždy!“

„Dobrá, dobrá. Slibuji, že už to nikdy neudělám,“ řekl. V armádě byl vždy poslušný, a dokonce se stal kapitánem ve stejné době jako já. Hodně jsme spolupracovali a měl jsem možnost vidět, že vše vykonává správně a pečlivě. Kapesní zlodějství bylo jeho starým návykem. Snaha zbavit se tohoto zlovyku ho stála velké úsilí. Podněty jsou však velmi silné: samotné mentální rozhodnutí karmu nezmění. Je třeba provádět nějaký druh meditačního cvičení.

Jednoho dne jsme se se Songem vydali na výlet do hor Sorak, krásných a známých korejských hor. Bylo nádherné počasí. Když jsme dorazili, byla již stanice autobusu plná lidí. Čekali v dlouhých frontách. Stáli jsme za jedním starším pánem. Náhle vklouzla ruka mého přítele do kapsy toho pána a vytáhla z ní peněženku. Proběhlo to tak rychle, že si toho nikdo nestačil všimnout. Ani ten muž, který stál před námi.

Já jsem však stál hned za Songem a všechno jsem viděl. Udeřil jsem na něj: „Tvoje ruce nejsou dobré!“

I on sám byl velmi překvapený. „To je ten můj starej zatracenej zvyk. Nic s ním nenadělám. Stalo se to prostě samo od sebe.“ Velice svého skutku litoval. Tu peněženku vůbec vzít nechtěl, netoužil po tom, aby se stal znovu kapesním zlodějem a připravoval lidi o peníze. Uviděl však peněženku, a jeho ruka se po ní automaticky natáhla a vzala ji. Tak se projevil jeho silný návyk, jeho karma. Byla v tomto ohledu velmi silná, a proto se podobné činy děly samy od sebe, ať se mu to líbilo nebo ne.

Řekl jsem mu: „Musíš ty peníze vrátit!“

„Ovšem, ovšem.“ Poklepal muži stojícímu před ním na rameno: „Promiňte, pane, není tohle vaše peněženka? Ležela na zemi.“

Ten starý muž se otočil a uviděl v Songově ruce svou peněženku. „Páni, moje peníze! Děkuji, mockrát vám děkuji! Zrovna jedu na trh koupit krávu. Kdybych ty peníze ztratil, neměl bych ji čím zaplatit. Srdečně vám děkuji.“ Vytáhl z peněženky nějaké peníze a chtěl je dát Songovi za odměnu.

Song skromně odpověděl: „Ne, ne. To nemohu přijmout.“

Starý pán však trval na svém: „Vezměte si to, prosím. Chci se vám odvděčit za vaši čestnost.“

„Ne, ne, ne...“

Dloubnul jsem nenápadně do Songa: „Bude dobré, když ty peníze přijmeš. V tuto chvíli je to tvůj úkol.“ A tak si Song nabízené peníze vzal. Oba byli velmi spokojeni. (*Smích posluchačů.*)

Na příkladu přítele Songa lze vidět, že některé podněty jsou velmi silné. Jeho vědomí plné myšlení si přiznalo, že okrádat lidi o jejich peníze je špatné, že podněty, které k tomu vedou, nejsou správné. Přestože se zlodějstvím skoncoval, občas se nějaký podnět objevil, a tehdy mu v mžiku podlehl. Když nějaký čin mnohokrát opakujeme, stává se podnětem neboli karmou. Je to samovolné jednání naší zvykové mysli. Nejsme-li schopni tento podnět ovládnout, stává se, že je v nesouladu s tím, co naše vědomí považuje za správné nebo nesprávné chování. To způsobuje utrpení nám i ostatním. Je to jen další způsob utrpení, který vzniká při nerovnováze pěti skandh, tedy v případě, že je nějaká skandha příliš silná anebo nemůžete-li správně spolupůsobit s ostatními skandhami.

Poslední skandhou je vědomí. Buddhismus učí, že to, co nazýváme vědomím, ve skutečnosti tvoří devatero oddělených vědomí. Až budeme mluvit o mahájánovém buddhismu, zmíníme se o tom podrobněji. Když se narodíme, máme šestero vědomí: vidění, slyšení, cítění, vnímání chutí, hmatem a myšlení. To je šestero základních vědomí. Přibližně ve dvou letech se u dítěte objeví velmi jednoduchý druh rozlišování. Dítě si pamatuje všechny dojmy, kterých se mu dostalo skrze jeho šestero vědomí: některé jsou mu

příjemné a jiné nepříjemné. To je projevem sedmého vědomí, kterým je mysl libosti a nelibosti. Často jej nazýváme rozlišujícím vědomím, neboť je to mysl, která rozlišuje toto od tamtoho, dobré od špatného, horní od dolního. „Toto mám rád a tamto rád nemám.“ „Neeee!“ Možná že americké děti vyvíjejí silné rozdělující vědomí, které zná pouze odpověď „Ne“. „Tohle bys měl udělat.“ „Neee!“ „Pojď sem, prosím tě.“ „Neeee!“ Ha ha ha hal Tomu se naučí americké děti velmi brzy. Rozumějí jenom jednomu: „Ne, to nemám rád.“ Tak vypadá sedmé vědomí neboli mysl libosti a nelibosti.

Mysl, jež si pamatuje všechny naše činy a zkušenosti, je osmým vědomím. Říká se jí skladiště vědomí, protože ukládá vše, co jsme kdy udělali, jak jsme mysleli, co jsme zažili. Toto vědomí známe jako paměť; nejsou v něm uloženy jen skutky ze současného života, ale i všechno naše jednání zaznamenané od počátku věků. Toto vědomí je jako nějaký velmi přesný počítač, který zapisuje vše, co jsme kdy udělali, viděli, slyšeli, čichali, chutnali, čeho jsme se dotýkali, co jsme si kdy pomysleli v tomto i ve všech minulých životech. To, že se nám v noci zdají sny, je projevem našeho osmého vědomí.

Lze také říci, že šesté vědomí je naším volným vědomím. Sedmé vědomí je emočním vědomím, neboť rozděluje a vytváří libosti a nelibosti. Osmé vědomí je naším intelektuálním vědomím. Poslední vědomí, o kterém buddhismus učí, je deváté vědomí. Je to buddhovské vědomí, dharmové vědomí. Jinými slovy *dharmakája*, naše pravé Já, původní přirozenost, pravá přirozenost neboli buddhovská přirozenost. Pro jeho vyjádření existuje mnoho jmen; původně však nemá ani jméno, ani formu.

Máme tedy šest vědomí, jež jsou spojena s našima očima, ušima, nosem, jazykem, tělem a myslí. Sedmé vědomí odděluje dobré od špatného. Osmé vědomí ukládá všechny naše prožitky a myšlenky. Jejich rovnováha je porušena tehdy, když jsou navzájem oddělena a nepůsobí společně. Nejsou v souladu. A tak lidé s velkými psychickými problémy mají ve skutečnosti porušenou rovnováhu těchto osmi vědomí. Když je čas k jídlu, sednou si ke stolu a přemýšlejí: „Mám jíst? Nemám jíst? Mám jíst? Nemám jíst?“ Objeví

se nemoc. Možná uvidíte na ulici někoho, kdo nahlas něco vypráví, a přitom široko daleko není nikdo, kdo by mu naslouchal. Takový člověk vede rozhovor sám se sebou. „Ach, takhle je to. Jsi prima kluk. Bla bla bla bla... Proč to říkáš? Bla bla bla bla...“ Rozhazuje rukama, rozhlíží se, občas se rozčílí a vzápětí propadne v hlasitý smích. A přitom tu s ním nikdo další není. Vědomí takového člověka jsou oddělena a navzájem spolu komunikují. Tomu říkáme nerovnováha.

Každý takovou nerovnováhu zažíváme v té či oné formě. Když zpíváte, vaše ústa zpívají „Kwanseum Posal, Kwanseum Posal, Kwanseum Posal“, ale vaše myšlení putuje do New Yorku, do Polska, vrací se do roku 1989 nebo řeší nějaký problém, znova se ocitá v sále Dharmy, probírá události minulého dne, zastaví se u vaší matky, u kolegy z práce a vašeho bývalého přítele. Těká stále dokola. To je jednoduchý druh nerovnováhy. Potom náhle jedno z vašich vědomí řekne: „Pojď zpátky, slyšíš? Teď se zpívá. Proč pořád někde bloumáš?“ Tato putující mysl, s níž máme všichni zkušenost, je znamením toho, že fungují jen tři naše vědomí a každé z nich se zabývá něčím jiným. Vaše zpívající ústa a uši, které tento zpěv slyší, jsou šestým vědomím, mysl, která se toulá sem a tam, je osmým vědomím paměti a mysl, která říká: "Vrať se zpátky ke zpívání!", je sedmým vědomím. Tato vědomí spolu uvnitř navzájem bojují. Každý den, v každé minutě bojují vaše vědomí jedno s druhým, někdy trochu a jindy hodně. Tento vnitřní boj nazýváme nerovnováhou pěti skandh. Znamená to, že nemůžete nic rozhodnout. Někdy se zaseknete úplně: „Ach, co mám dělat? Mám udělat tohle nebo tamto? Vůbec nevím, co mám dělat.“ Prožíváte vnitřní zmatek. Když tento boj zesílí, lidé řeknou, že jste blázni. Všichni známe pojem duševní nerovnováha. To je totéž. Když se však vaše vědomí dostane do rovnováhy - *BUM!* - stanete se buddhou, a tehdy můžete z okamžiku na okamžik dělat jen to, co právě děláte. Jste-li však v nerovnováze, nemůžete se pro nic rozhodnout, a tak nemůžete ani nic dělat.

Sečteme-li všechna možná utrpení, dostaneme osmero strastí. Představují omezený svět, který si vytváří většina lidí. Celý jejich život připomíná počinání vosy, která lítá stále dokola uvnitř úzké

láhve. Vletěla dovnitř za nějakou sladkou vůní a teď neví, kudy ven. Ve snaze vyletět ven naráží stále znova do průhledného skla, které jí napovídá, že svoboda a prázdný prostor jsou nadosah. Většina lidí je jako ty vosy. Ve své mysli si vytvořili něco, co jim brání plně žít. Nacházejí se v říši utrpení, kterou si sami vytvořili tím, že slepě ulpěli na svých vjemech. Zoufale se snaží dostat ven. To však není tak snadné. Příčina jejich potíží je prostá: nechápou pomíjivost. Taková je cesta lidského utrpení. Všechno na světě probíhá přirozenou cestou. Co vytvoříte, to dostanete. To znamená, že se vám dostane nějakého utrpení. „Nechce se mi zestárnout.“ „Ach, náš vztah skončil. Je mi z toho nanic.“ „Nechci být takhle nemocný.“ „Nemám ho rád.“ „Nemohu uvěřit, že má babička zemřela.“ Všichni trpíme. Když však dosáhnete vzhledu do pomíjivosti, můžete se osmera strastí zbavit. Nechápete-li, že vše je pomíjivé, potom snadno ulpíte na tom, co nakonec stejně pomine. Výsledkem toho je, že nejste schopni zbavit se utrpení a jen pokračujete v jeho dalším vytváření. To pak stihá vás i celý tento svět.

5. Vhled do nečistoty (Pět lidských tužeb)

Touha po majetku

Touha po sexu

Touha po slávě

Touha po jídle

Touha po spánku

Podívejme se pozorněji na „vhled do nečistoty“. Někteří lidé tvrdí, že tělo je nečisté. Jiní říkají, že tužby myslí jsou nečisté. Praxe hínajány pozorně zkoumá tělesné nečistoty a nazírá na ně jako na výtvořiny naší myslící mysli. Pod kůží vám proudí krev. Kdybyste se mohli podívat hlouběji, viděli byste jednotlivé orgány žluč, výkaly a moč. Vše drží pohromadě sněhobílé kosti. A každý den vylučujeme neustále devíti otvory mnoho nečistot. Když se nad tím zamyslíme, potom nelze říci, že jsme čisti. Lidé si myslí, že jsou hezčí. Dělají si make-up, natírají se krémem, pudrují se a voní se. Zakrývají se hedvábím a nosí se s hlavou vzhůru, zaujímají atraktivní postoj, ve snaze být přitažliví. Když se však podíváte skutečně dovnitř, uvidíte jen pytel plný krve, výkalů a hnisu. Uvědomování si této skutečnosti je jedním z důležitých cvičení v mnoha hínajánových tradicích.

Původně žádná nečistota neexistuje. Lidé ulpívají na tužbách své mysli a toto lpění činí mysl nečistou. Hínajánový buddhismus i jiné buddhistické tradice kladou důraz na nečistoty v naší mysli. Ale tyto nečistoty způsobuje připoutanost k tělesným vjemům. Jak jsem se již zmínil: "Vaše tělo vytváří vaši karmu a vaše karma vytváří vaše tělo." Tužby těla, které dychtí po vjemech, činí mysl nečistou. Tyto tužby vytváří karmu, která nám brání vnímat svět jasně takový, jaký je. Zvíře nemůže své touhy ovládat: touží-li po sexu, potom se jen páří, nic jiného. Když má chuť k jídlu, sní to, co

najde. Přesně tak se chová i mnoho lidí. Lidé mají sice jiné chápání, nechají-li se však vést svými tužbami, trpí. To je druh nečistoty.

Nečistí jste dokonce i po smrti. Když zemřete, přátelé, kteří vás vroucně milovali, se vaší mrtvoly zbaví tak rychle, jak je to jen možné. Dokonce i pes se vyhýbá vašemu mrtvému tělu, neboť je velmi nečisté. Proto mnoho hinajánových súter mluví tak často o nečistotě. Mluví o devíti aspektech neboli „skvrnách“ mrtvoly: tělo opuchne; působením větru a slunce úplně změní barvu; když hnije, tak se zhroutí a splaskne; v tom okamžiku vytéká krev a hnís ze svých přirozených kanálek; začíná hnit a postupně se rozkládá; kolem něj se houfují zvířata, ptáci a hmyz a začínají je požírat; maso, hlava, ruce a ostatní části zmizí; zůstanou jen bílé kosti a po kremaci zbude jen hrst popela, který se rozpráší.

Mnohé hinajánové tradice kladou důraz na meditaci nečistoty. Taková praxe ukazuje, že naše zrození je následkem karmy z předšlých životů. Tento pohled nás učí základnímu uvědomování si nečistot, jež jsou přítomny v každé etapě našeho života. Počátek v matčině lůně je nečistý, neboť lůno je místo plné krve, hnisu, odpadu a moči. Po narození je nečistá substance trvale vylučována devíti otvory našeho těla. Mezitím naším tělem nepřetržitě cirkuluje třicet šest druhů odpadu. Tělo nakonec zemře, shnije a rozpadne se. Ale dokud žijeme, věnujeme tomuto nečistému a pomíjivému tělu obrovskou péči. Oblékáme je do drahých šatů. Myjeme je. Voníme. Pudrujeme. Vynakládáme mnoho úsilí na to, abychom je udrželi zdravé a v dobré kondici. Kdybychom to nedělali, vůbec bychom se nelišili od psa nebo prasete.

Hinajánový buddhismus zdůrazňuje především pět druhů nečistoty. Podívejme se na ně podrobněji.

*Touha po majetku, touha po sexu, touha po slávě,
touha po jídle, touha po spánku*

Existuje pět druhů nečistot. Říkáme jim pět jedů neboli pět lidských tužeb. Podíváte-li se na tento svět, uvidíte, že většina lidského utrpení pochází z pěti tužeb. Každý tomu vnitřně rozumí. Proto lidé o někom, kdo má mnoho tužeb, soudí: „To je ale hnusný člo-

věk! Jde mu jenom o peníze, sex a slávu! Pořád by taky jen jedl a spal!" Jestliže je některá z těchto tužeb příliš silná, potom se mysl stává nečistou - ta se pak řídí pouze svými karmickými zvyky Každý říká: „To není dobré! Ten člověk je odporný.“

Peníze jsou v životě důležité. Nejsou však ani dobré, ani špatné. Začnete-li ovšem na nich silně ulpívat, potom toto lpění zatemní vaši mysl. Dnes se chce kdekdo stát milionářem. Takový člověk snadno provede kvůli penězům něco, co způsobí jemu i ostatním lidem utrpení. Jedním z mých žáků byl jistý profesor z Yaleovy university. Jeho otec se oženil v osmnácti letech. Když se jim narodilo první dítě, řekl své ženě, že už další děti nechce, neboť kdyby se měl starat o další potomky, nemohl by našetřit dostatečné množství peněz. Když dostal výplatu, jen nerad dával část peněz své ženě a synovi. Všechny zbylé peníze ukládal do skříňky, kterou vždy zamykal. Denně je počítal. Přepočítávání peněz a zacházení s nimi bylo jeho jedinou zábavou. Nikdy si nezašel do žádné restaurace. Když byl mimo domov, nikdy si nedal ani šálek kávy, jen aby ušetřil peníze. Je-li mysl takového člověka umírněná, nazýváme ji šetrnou, jde-li do krajnosti, říkáme jí hrabivá. Jednoho dne mu jeho žena řekla: „Už s tebou nemohu žít. Ani jednou si nezajdeme do restaurace.“ Nezdálo se však, že by se ho to nějak dotklo. Odpověděl jen: „Když takhle uvažuješ, potom nám nezbývá než se rozvést.“ A rozvedli se - v šedesáti letech! Jaké bláznovství! Jeho žena pobírala nějaký důchod, mohla tedy žít bez jeho podpory

Jednoho dne se jejich syn (můj žák) zeptal svého otce: „Tati, tvým jediným potěšením v životě je každodenní přepočítávání peněz. Proč to děláš? Co s tebou bude, až zemřeš?“

„Nevím, co se mnou bude, až zemřu. Mám v životě jen tohle potěšení. Mít ženu a syna mi k ničemu není.“ Brzy nato otec skutečně zemřel. Když potom jeho syn otevřel otcovu zamčenou skříňku, našel v ní několik set tisíc dolarů. Peníze byly úhledně vyrovnány do sloupků jako v bance. Při pohledu na pečlivě uložené peníze se v něm něco zlomilo a rozplakal se. Uvědomil si, že jeho otec obětoval celý svůj život něčemu, co si stejně nemohl vzít s sebou.

Peníze samy o sobě nejsou ani dobré, ani špatné. Setřetí peněz není dobré ani špatné. Když však přijde čas zemřít, peníze nám

neprolouží život ani o jediný okamžik. Skutečné potěšení z peněz spočívá v jejich náležitém využití. Ženeme-li se však jen za uspokojením našich nestálých tužeb, potom karmický účinek tohoto způsobu myšlení otráví naši mysl. Ztratíme směr a způsobíme tomuto světu mnoho utrpení. Proto touhu po penězích nazýváme nečistotou.

Rovněž sex sám o sobě není dobrý ani špatný. Vše vděčí za své narození a život přirozenému spojení mužské a ženské energie. Někteří lidé však z této přirozenosti vytvářejí vzácný poklad svých zatemněných myslí. Onehdy mě v zenovém centru v Providence přišla navštívit jedna žena. Byla absolventkou jedné vysoké školy v New Yorku. Sdělila mi, že chodí už se sedmdesátým sedmým mužem. Zeptala se mě: „Co byste řekl tomu, kdybych se provdala za svého stého přítele?“ Plno lidí na Západě vystřídá před vstupem do manželství mnoho partnerů. Na Východě spolu muži a ženy chodí několik let, a přitom se důvěrně stýkají jen zřídka anebo vůbec. Když jsem se dozvěděl o sedmdesátém sedmém partnerovi této ženy, vyprávěl jsem jí o ženě, která byla velkým bóddhisattvou. Nazývali ji Měla jich milion.

Je to známý příběh o ženě, která užívala sex skutečně jen k tomu, aby zachránila ostatní lidi. V *Avatamsaka sútre* se píše o padesáti třech velkých mistrech obratných způsobů. Třicátým šestým mistrem byla Měla jich milion. Žila jako prostitutka a byla Buddhovou současnicí. Byla překrásná a mnoho lidí věřilo, že dosáhla probuzení. Den co den přicházelo mnoho mužů, aby se s ní pomilovali. Někdy si řekla o peníze a někdy ne. Každý muž, který se s ní pomiloval, přestal toužit po sexu. Mnozí její milenci se nakonec stali mnichy, dosáhli probuzení a byli z nich velcí učitelé.

Měla jich milion nikdy neužívala sex pro vlastní potěšení. Pouze své tělo nabízela ostatním. Udržovala čistou mysl a užívala sex k odstranění mužské touhy po sexu; pomáhala tak mužům dosáhnout probuzení. Tento slavný příběh ukazuje, že je-li směr jasný, potom lze i sexu užít k pomáhání ostatním lidem. O využití této dovednosti vypráví mnoho příběhů. Sex sám o sobě není ani dobrý, ani špatný: ze všeho nejdůležitější je, proč to děláte. Je to jen pro vás, nebo pro všechny bytosti? Měla jich milion byla velkým

bódhisattvou, který jedná bez překážek. Neužívala sexu pro své vlastní potěšení. Její sex byl sexem pro záchranu všech bytostí.

Když jsem tento příběh dovyprávěl, zeptal jsem se té ženy z New Yorku: „Pro koho je tvůj sex?“

„Pro něho a pro mě.“

„Stále ještě máš ‚já‘, a to není dobré. Musíš toto ‚já‘ úplně odložit, potom tvůj sex bude sexem bódhisattvy.“ A dodal jsem: „Už máš polovinu života za sebou. Už bys neměla žít jen sama pro sebe. Pouze pomáhej tomuto světu, pomáhej všem bytostem.“ Po roce jsme od ní dostali dopis. Vdala se za svého sedmdesátého sedmého partnera a stala se nakonec dobrou ženou a matkou.

Muž a žena by měli být jeden druhému partnerem, a ne jenom nástrojem vzájemného potěšení. Měli by být dobrými dharmovými přáteli. Jestliže pomáhají jeden druhému porozumět svému pravému Já a jsou tomu každý den hluboce odevzdání bez myšlenky na sebe, potom sex není problém. V tomto případě může být i sex Dharmou. Nazýváme to *do ban*, „druh na Cestě“. Pro většinu lidí je tato praxe neobyčejně obtížná, neboť užívají sexu jen pro své vlastní potěšení, a to je nečisté. Proto je ten, kdo souloží bezmyšlenkovitě, slepě jako zvíře, nazýván špinavým. Nejdůležitější je to, jaký je váš přístup k sexuálnímu vztahu. Teprve způsob vašeho uvažování činí sex buď čistým, nebo nečistým.

Velice pozoruhodná je touha po slávě. Představuje největší potenciál, který znečišťuje mysl; je dokonce větší než touha po sexu. Většina lidí lpí na jménu a formě. Věří také v „já jsem“. To je základní sebeklam. Jméno a forma nemají svou vlastní podstatu, a toto „já“ tedy ve skutečnosti neexistuje. Obojí vytváří výhradně myšlení. To však lidem nestačí. Nejrady by iluzi „já jsem“ neustále zvětšovali. „Já jsem tohle, já jsem tamto.“ „Jsem skvělý profesor.“ „Jsem slavný herec.“ „Jsem přítel toho a toho.“ Nejsou spokojeni, dokud ostatní lidé toto „já jsem“ neuznají a nenechají se jim nějakým způsobem ovládat. V Severní Koreji silná víra jednoho muže v „já jsem“ dodnes totálně ovládá miliony lidí, a to i přesto, že je už několik let po smrti. Pokud byste v jeho „já jsem“ nevěřili, mohli byste se dostat do vězení, nebo být dokonce popraveni. To je šílené. Každý den zabíjejí lidé na tomto světě ostatní lidi jen

proto, aby uchránili své jméno a pověst. A utrpení, které vzniká z těchto podnětů, nezpůsobují jen diktátoři a zločinci. My všichni v každodenním životě většinou nemilosrdně soupeříme jeden s druhým, abychom prosadili své „já jsem“ na úkor někoho jiného. Lžeme a podvádíme. Hádáme se a pomlouváme jeden druhého nejen proto, abychom se stali slavnými, ale abychom ukázali, že to naše „já jsem“ je mnohem lepší než to vaše nebo jejich. Všechna tato bolest a utrpení pramení v klamně představě, skrze niž je člověk připoután k „já jsem“.

Lidé se vystavují obrovskému strádání, jen aby získali a udrželi si vysoké společenské postavení. Kvůli lpění na této zcela prázdné myšlence se dopouštějí mnoha hanebností. Kdysi žila v Koreji žena vysokého společenského postavení, která vešla ve známost kvůli své milostné aféře. Její manžel byl vládním ministrem. Měla poměr s mužem, který se těšil pověsti záletníka. Zpočátku nestála o nic jiného než být neustále v jeho blízkosti. On od ní nakonec začal vyžadovat peníze, auta a šperky. Pak jí vyhrožoval, že když jeho požadavky nesplní, půjde a vše o jejich vztahu zveřejní. Bála se o své vysoké postavení a ustupovala mu. Strach způsobil, že se jí nechala zcela ovládat. Nakonec přišla na mizinu, a tak vyšlo její ostudné chování najevo. Její pověst byla ta tam a ona začala mít pocit, že její život skončil. Mnohokrát uvažovala o sebevraždě. Tohle všechno bylo výsledkem jejího lpění na dočasném a naprosto prázdném potěšení z toho, že ji ostatní lidé uznávali.

Když mluvíme o touze po slávě, nemáme na mysli pouze touhu, aby nás hodně lidí znalo. Tato touha bývá považována za nečistotu mysli, která se týká pouze slavných lidí, ale ve skutečnosti sem patří i touha po společenském uznání, váženosti, touha být mezi lidmi oblíben. Tyto snahy nám v každodenním životě způsobují neustálé utrpení. Trpíme, když o nás ostatní lidé nesmýšlejí v dobrém. Začneme být závistiví, když uznání dosáhne někdo, koho nemáme rádi. Možná dokonce o takovém člověku rozšíříme nějakou fámu, a to jen proto, aby ho ostatní přestali respektovat. Vzdáváme se svých přesvědčení a lžeme ve snaze získat uznání. Nechceme být opomíjeni. V Asii se mnoho lidí, dokonce i těch chudých, hezky obléká a snaží se ukázat, jak se mají dobře. Je to taková sou-

těž mezi jednotlivými „já“. Znal jsem jednoho muže, který přestože pracoval v malé kanceláři a žádné velké peníze nevydělával, řídil pěkné auto a na veřejnosti nosil drahý oblek. Přál si, aby v něm ostatní viděli úspěšného člověka. Přitom doma musel své rodině některé základní věci odpírat, protože většinu peněz vložil do toho, aby získal uznání. Jeho děti tím trpěly.

Mnoho lidí v Japonsku a Koreji vede své děti neobyčejně tvrdě k tomu, aby se dostaly na dobrou universitu jen kvůli tomu, aby oni jako rodiče měli dobrou pověst. Každoročně několik japonských nebo korejských studentů spáchá sebevraždu, protože se nedostanou na tu správnou universitu, a nechtějí tak zahanbit své rodiče. To vše pochází ze základního klamu myslí „já jsem“, klamu, kvůli němuž lidé vyvíjejí tlak na sebe sama i na ostatní.

Jestliže správně meditujete, můžete vnímat, že „já“ ve skutečnosti neexistuje. A jestliže toto „já“ neexistuje, je tu snad něco, co by se mohlo stát slavným a uznávaným? Kdyby si lidé uvědomili, že „já“ neexistuje, potom by tolik netrpěli a nezpůsobovali by ostatním tolik utrpení jen proto, aby jejich „já“ získalo dobré jméno a uznání. Přestali by se starat o to, zda jsou jiní lidé oblíbenější než oni sami, a nepocíťovali by žádnou závist. Toto „já“ prostě neexistuje. Proto když meditujete, dosahujete poznání, že touha po slávě je nečistá.

Všichni známe touhu po jídle. Je velmi silná. Znamená to, že jsme zcela ovládnáni karmou svého jazyka. V buddhistických chrámech orientálních zemí se každý rok pořádají obřady na památku zesnulých. Po skončení obřadu následuje hostina, která probíhá v domě zemřelého nebo v chrámu. Datum a místo slavnosti bývají zveřejněny v té čtvrti, kde zemřelý člověk žil. Otec jednoho mého žáka v Koreji měl podivný zvyk. Nosil po kapsách vždy dva zápisníky: v jednom měl zapsaná data všech pamětních obřadů ve všech chrámech z okolí, ve druhém byly zaznamenány narozeniny různých lidí. Každý druhý den nahlížel do svých zápisníků. Čí otec zemřel? Čí matka zemřela? Potom se vydal na obřad. Někdy přišel až ke konci. Bylo tam vždy plno dobrého jídla. S narozeninami to bylo stejné: „Ach, dnes má narozeniny pan Kim, pan Park a potom pan Song...“ Připojil se k obřadu a najedl se tak, že div nepraskl.

Na hostině byly spousty jídla a nejlepší na tom bylo, že si každý mohl nabrat, kolik chtěl. Taková byla jeho práce: nejdříve nahlédl do svých zápisníků a pak se vydal za jídlem. „Kde je dnes jaký obřad? A co o vikendu?“ Ha ha ha ha ha! (*Smích posluchačů.*) Byl zcela ovládnut svým jazykem. „Každý den chci mít dobré jídlo.“ Tyto dva notesy měl vždy u sebe. Víte, není to zrovna nejlepší způsob, jak udržovat mysl. Navíc ho jeho zvyk vůbec neuspokojoval. Přestože jeho žena byla výborná kuchařka, chodil každý den do jiné restaurace. Jednou zašel do čínské restaurace, jindy do americké. Když jedl společně s ostatními, dychtil vždy více po jídle, které měli před sebou ti druzí. Někdy si dokonce přestal svého jídla všimnout úplně a natahoval se po tom, co měli na talíři ostatní. V buddhismu pro to máme výraz „hladový duch“.

Všechno to vzniká z přílišné touhy. Je to horší než být zvířetem. Zvíře má vlastně v jistém ohledu velice jednoduchou mysl: když má hlad, tak jí, a když se nasytí, tak jíst přestane. Není připoutáno k touze po jídle nebo po jeho chuti. Lidé však příliš ulpívají na svém jazyku. Chutná-li nám nějaké jídlo, nepřestáváme jíst, ačkoli jsme už dávno nasyceni. Mnoho lidí vstává od jídla, až když je jim těžko nebo je z přejezení bolí břicho. Skutečným smyslem potravy je udržet tělo naživu a využít tohoto vzácného lidského zrození k dosažení probuzení. Když však sloužíme svému tělu jen pro ně samé, když podléháme jeho prchavým tužbám, stáváme se jeho otroky. To je základní nečistota.

Totéž platí o spánku. Většinou lidí stačí šest až osm hodin spánku denně. Často však můžeme vidět, jak lidé pospávají v meditační místnosti, ve třídě, v kanceláři. Ačkoli předešlou noc spali celých osm hodin, jakmile se ozve úder *čugpi*, začnou na své podložce podřimovat. Proč tomu tak je? Touha po spánku je stejně jako předešlé touhy také druhem karmy. Čím více spíte, tím více po spánku toužíte. V chrámech nebo zenových centrech vstáváme každý den časně ráno k meditaci. To proto, že slovo buddha znamená „probuzený“. Mnohým lidem, kteří přicházejí do zenových center, se s ostatními časně ráno vstávat nechce. „Ne, ne. Já chci spát. Potřebuji alespoň osm hodin spánku!“ Tehdy jim hlavní mnich řekne: „Buddha znamená ‚probud' se‘. Nezbyvá, než abys vstal!“ A mnoho

lidí je poté, co se odstěhují ze zenového centra, rozhodnuto i nadále vstávat v pět hodin a provádět ranní cvičení. Chtějí pokračovat v dodržování řádu zenového centra. „Jak je to skvělé! Každý den budu vstávat v pět hodin." Natáhnou si budík. V pět hodin začne zvonit: „Crrrr, crrrr, crrrr!" Pěkně hlasitě. „Ach ne, potřebuji ještě spát!" Zamáčknu jej, otočí se na druhý bok a usnou. Jestliže chcete vstávat v pět hodin a cvičit, musíte vstát hned, jakmile budík začne zvonit. Proč ho zaklapáváte? „Dělá hrozný rámus. Dnes jsem tak unavený, musím se ještě trochu prospat." To není dobrý přístup. Každý chce spát a spí stále a stále víc. Čím více spíte, tím více po spánku dychtíte. To je třeba si uvědomit. Buddha však učil, že celý život je sen - kdy se konečně probudíte?

Mnoho lidí žije v domnění, že když často usínají v sále Dharmy, nebudou nikdy schopni tvrdě cvičit. To však není docela pravda. Kdysi dávno žil v Koreji jeden mnich, který dosáhl probuzení právě díky své silné karmě spánku. Později byl znám jako mistr „Mlýnský kámen". Předtím, než dosáhl probuzení, vůbec nebyl s to svůj spánek ovládat. Ať seděl v meditaci, pracoval, chodil nebo jedl, pokaždé usnul. Jakmile zazněl úder *čugpi* označující začátek meditace, usnul. Nakonec už vůbec nemohl pobývat v meditační hale. Jednou, když krácel po ulici, usnul a narazil hlavou do stromu, který mu stál v cestě. Několik žen stojících opodál ho vidělo a propuklo v hlasitý smích. Tehdy se ten mnich hluboce zastyděl. Rozhodl se, že se svým problémem jednou provždy skoncuje. Vzal provaz a přivázal si k pasu těžký mlýnský kámen. Ať šel, studoval nebo pracoval, vždy měl tento kámen připevněný u pasu. Jakmile začínal usínat, spadl na zem. Každý den vyvíjel obrovské úsilí. Díky tomu nad svým spánkem nakonec zvítězil. Jednoho dne po usilovném cvičení dosáhl probuzení a stal se velkým zenovým mistrem. To je příběh mistra jménem „Mlýnský kámen", který přemohl démona spánku.

Pět tužeb omezuje většinu lidí. Ale dosáhnete-li probuzení a stanete se velkým člověkem, nebudou vás tužby již více spoutávat. Nebudete je užívat pro své vlastní potěšení a bez překážek budete pomáhat všem bytostem. Nejdůležitější je, jak uijete tyto tužby ku pomoci ostatním.

6. Vhled do ne-já

Vlastnosti všech
vnějších jevů

Aspekty myslí

Vznikání
Rovnováha
Rozklad
Rozpad

Vznikání
Rovnováha
Rozlišování
Zánik
Samsára

Příčina Následek

Prvotní příčina

Podmíněné vznikání

Následek

Dobrá příčina vede k dobrému následku.
Špatná příčina vede ke špatnému následku.

*Vlastnosti všech vnějších jevů:
vznikání, rovnováha, rozklad, rozpad*

Vše, co v tomto vesmíru prožíváme, vzniká, nějakou dobu přetrvává, rozpadá se a znova se ztrácí. Taková je povaha všech věcí. Vezměte si třeba déšť nebo sníh: objeví se v nějaké formě, chvíli tak zůstane a potom začne tát nebo se vypařovat, až nakonec zmizí úplně. Lidé se na tomto světě objeví, nějaký čas žijí, zestárnou a zemřou. Stejně je to i s horami, kameny, stromy, zvířaty, Sluncem, Měsícem, hvězdami, se vším. Už jsme se zmiňovali o tom, jak se Země a Měsíc před miliony let oddělily od Slunce a nyní kolem něj obíhají. Po mnoha kalpách se začne ztrácet i Slunce, Země

začne chladnout a spolu s Měsícem se rozpadne v prach a zmizí. Celý svět vyvstává z prázdnoty a nakonec se do prázdnoty vrací. Může se to stát v jediném okamžiku, který je krátký jako trvání ranní rosy nebo dlouhý jako stovky kalp. Ale v základě je všechno stejné. Vše vzniká, nějakou dobu trvá, rozpadá se a ztrácí. To není pouze postřeh buddhismu, můžete se o tom přesvědčit všude, kam se podíváte.

Je však jedna věc, která se nikdy neobjevuje a nikdy nemizí. Můžete ji najít? Onehdy jeden můj žák řekl: „Takový je prostor.“ Ale prostor je už prázdnotou, že? Odkud tento prostor vychází? Ha ha ha ha! Musíme tu neporušenou věc, která se nikdy neobjevuje a nikdy nemizí, najít. To je velmi důležité.

Aspekty mysli:

vznikání, rovnováha, rozlišování, zánik

Tyto aspekty nás učí, že naše mysl je stejná jako všechno ve vesmíru. Řídí se stejným pravidlem, které platí pro skály, stromy, Měsíc a hvězdy. Naše myšlenky stále přicházejí a odcházejí. Jedna myšlenka může trvat jednu nebo dvě minuty. Naše mysl se stále mění. Vše, co má jméno a formu, se objevuje, nějakou dobu zůstává, je rozlišeno a vrací se do prázdnoty. Naše mysl má stejnou podstatu jako celý vesmír - Slunce, Měsíc, hvězdy, hory, řeky, stromy - všechno - se řídí stejným zákonem. Mysl vznikne, nějaký čas trvá, mění se a vrací se do prázdnoty. Obvykle to proběhne velice rychle. Jedno staré asijské rčení praví, že mysl ženy se mezi kuchyní a jídelnou dvanáctkrát změní. V dávných dobách žena servírovala oběd svým rodičům nebo manželovi tak, že jej vezla na nízkém stolku z kuchyně do jídelny. „Možná to rodičům nebude chutnat. Možná si na tom pochutnají. Možná je to správně připraveno. Možná jsem to rozvařila, možná jsem to nedovařila. Možná jsem toho navařila moc. Možná to nebude stačit.....“ Změna, změna, změna, zkoumání, zkoumání, zkoumání, myšlení, myšlení, myšlení. (*Smích.*) Ha ha ha ha! To je asijské rčení o ženině mysli, ale ve skutečnosti se týká mysli nás všech. Mění-li se vaše mysl, potom se mění i barva vašeho obličeje. Někdy je váš obličej rudý, jindy je na-

žloutly, někdy je tmavý a jindy bledý - barva se mění podle toho, jak se mění vaše myšlení. Když se rozčílíte, váš obličej zrudne; jste-li bez energie, zbledne. Jestliže se vám honí v hlavě spousta myšlenek nebo zakoušíte nějaký silný pocit, váš obličej ztmavne. Jeho barva se neustále mění. Naše mysl vždy vzniká, nějakou dobu trvá, mění se a zaniká. Může se to dít velice rychle.

Vše, co má jméno a formu, se mění, neboť jméno a forma nemá žádnou vlastní přirozenost. Když toho plně dosáhnete, potom pochopíte, že ani mysl nemá svou vlastní přirozenost: to je vhled do ne-já. Dosáhnete ne-já. Vhled do ne-já je tedy velmi důležitá praxe, je dosažením nirvány. „Ach, moje tělo se objevuje a mizí. Toto jsou moje ruce, to jsou moje nohy, to je moje hlava - to je moje tělo.“ Ale tohle tělo nejsem „já“. Jak jsem už řekl, tohle tělo je jen pronajaté auto. Někdo má auto vyrobené v USA, někdo v Japonsku a další v Koreji. Jakmile poznáte, že vaše tělo je jen pronajaté auto, potom dosažení nirvány není žádný problém, neboť jste dosáhli pomíjivosti těla: moje pronajaté auto je pomíjivé a bez ustání se mění. Mým pravým Já je ne-já.

Příčina, následek, samsára.

Prvotní příčina, podmíněné vznikání, následek

Celý tento svět je tvořen příčinou a následkem. Vše, co prožíváme, je následkem nějaké příčiny a tento následek zapříčiňuje nějaký další následek, který se pak znovu stává příčinou něčeho. Jednou šel Buddha po zaprášené cestě se svým věrným druhem Anandou. Náhle Buddha vyzval Anandu, aby sebral kousek slaměného provazu, který ležel na cestě. Ananda jej zvedl a ucítil silný rybí zápach. Uvědomil si, že je to provaz, na němž na trhu visela ryba, a zahodil jej.

Když to Buddha uviděl, zeptal se: „Cítíš něco, Anando?“

„Ano, vznešený. Ten provaz páchne rybou, a tak jsem ho zahodil.“

„Myslíš, že původně byl ten provaz cítit rybou?“

„Ne, je takhle cítit, protože na něm visela ryba.“

Pokračovali v cestě a za chvíli před sebou na zemi uviděli kousek čistého bílého papíru.

„Ánando, zvedni to a podívej se, co to je," řekl Buddha. Ánanda se tedy sehnul a papír zvedl. „Cítíš něco?"

„Cítím vůni drahých vonných tyčinek," odpověděl Ánanda.

„Myslíš, že původně ten papír takhle voněl?"

„Ne, vznešený. Voní tak proto, že v něm nejspíš byly zabaleny vonné tyčinky."

„Je to tak. Nyní víš, že všechno na světě, byť je to sebemenší, se děje skrze neustálé působení příčiny a následku." Ánanda porozuměl a Buddhovi za jeho slova poděkoval.

Čeho však Ánanda dosáhl? Pochopil, že zákon příčiny a následku nepřichází z nějakého vzdáleného místa. Není ničím zvláštním. Příčina a následek k nám přicházejí z bezprostřední události, z nejbližšího vztahu v každém okamžiku, v každé situaci. Je důležité, abyste plně pochopili podstatu příčiny a následku. Vy jste se narodili v USA, já v Koreji. Proč se někdo narodí právě ve Spojených státech a jiný v Koreji? Někdo se narodí bez jater, jiný se narodí slepý, zatímco další do bohaté rodiny. Někdo se narodí jako černoch a jiný jako běloch, někdo jako žid, další s vysokou inteligencí nebo s uměleckým nadáním. To přece musí mít nějaký důvod. Pro váš život je velmi důležité, abyste tomu porozuměli.

Proč se z některého muže a ženy stanou manželé? Některým z milionů lidí sňatek zprostředkují dohazovači, zatímco jiní se prostě potkají, zamilují se do sebe a vezmou se. Bez ohledu na podmínky je jejich setkání výsledkem příčiny a následku. Doba a místo jejich setkání byly už předem dány. V předešlém životě vytvořili společným jednáním nějakou příčinu. Když nastaly určité podmínky, vytvořila tato příčina následek, jímž byl den jejich setkání. Je to velmi jednoduché! Nic na tomto světě se neděje náhodou. Vše je dáno našim jednáním v předešlých životech. Buddha učil, že už jen to, že zavadíte o někoho na ulici, je výsledkem mnoha tisíců životů, v nichž jsme se s tímto člověkem setkávali. Kolik takových společných životů to muselo být, které způsobily, že jste se do někoho zamilovali nebo si ho vzali!

V říši cítících bytostí vše vzniká z nějaké prvotní příčiny, která za určitých podmínek vede k nějakému následku. Tomu obvykle říkáme karma. Karma je jen naše zvyková mysl. Když na něco často mys-

líte nebo to velmi často děláte, vytvoříte mentální zvyk. Je velmi pravděpodobné, že za stejných podmínek budete dělat znova a znova totéž. Naše myšlení i jednání vytvářejí naši karmu. Svým myšlením a svými volbami, které jsme stále znova opakovali, jsme vytvořili sami sebe - to, jací jsme. To je základní buddhistické učení.

V minulém životě jsem byl Korejec, vytvořil jsem tedy určitou karmu vztahující se ke Koreji a k lidem, kteří v této zemi žijí. Proto není náhodou, že jsem se v tomto životě narodil v Koreji. Vše má přirozený průběh. Buddhistický název pro tento přirozený průběh je příčina a následek neboli karma. Vy jste si vytvořili americkou, polskou nebo německou karmu. Až vaše tělo zmizí, ponese se s svou karmou s sebou. Potom, až se znovu narodíte, si tato karma najde podmínky, které znovu vytvoří německé, americké nebo polské tělo. To vše závisí na tom, jak je tato karma silná a na jaké narází podmínky. Občas se narodí dítě, které už jako docela malé hraje výborně na housle. Každý přece zná Mozartův příběh. Již v útlém věku skládal a hrál krásnou hudbu. Jak je to možné? Ve svém minulém životě strávil takový člověk hodně času hraním na nějaký nástroj a velmi se v této činnosti zdokonalil. Tím byl vytvořen silný mentální zvyk neboli karma. Když tělo takového člověka zemře, jeho vědomí chodí stále dokola. Potom nějaká žena otěhotní. Její muž má možná velmi rád hudbu, možná že ona sama je učitelkou hudby. Oba mají silnou náklonnost k činnosti, kterou onen člověk vyvíjel předtím, než zemřel. Putující vědomí se setká s těmito podmínkami a přirozeně vznikne následek. Narodí se dítě, jehož talent v hraní na housle nebo na klavír dozraje velice rychle. Má silnou hudební karmu, a když se mu v novém těle naskytne stejné podmínky, jeho mentální zvyk vytvoří znovu stejný následek.

Říkáme, že svou karmu můžete ovládat. Někteří lidé by řekli, že jsme pány svého osudu. Je to totéž, nebo ne? Můžeme to znázornit tímto příkladem: sedíte pod jabloní a čekáte, až spadne nějaké jablko. Budete-li jen sedět, nějaké jablko vám do klína nakonec spadne. Můžete však zatřást stromem nebo větví a jablko vám spadne do dlaní hned. Lze je získat obojím způsobem. První z nich je jen osud. Sezením pod jabloní jste předurčení k tomu, že vám jablko nakonec spadne do klína. Takto chápe osud většina lidí.

無
孔
笛

崇
山

山

Čekáte, že následek nějakého jednání vytvoří nějaký skutek nebo událost. Když však stromem zatřesete, znamená to, že ovládáte vztah vaší příčiny a následku k tomuto světu. Vaše jednání je příčinou, jež vytváří následek, a tento následek se stává příčinou dalšího jednání nebo myšlení. Proto když jste se narodili, vše již bylo určeno vaší zvykovou myslí, kterou jste vytvořili během nesčetných životů. Podle toho, jaké v tomto životě vyvinete úsilí, budete moci svou příčinu a následek buď ovládat, nebo jimi budete ovládáni. Chcete-li svou karmu změnit, musíte studovat svou mysl s velkým odhodláním. Každý den musíte meditovat vsedě, klanět se a zpívat. Mantra je také důležitá. Tehdy se budete moci vrátit ke své původní přirozenosti a ovládat následek své karmy. Také budete schopni předejít vytváření špatné karmy. Nedávejte špatné karmě vinu za to, co se děje, jen pilně cvičte. Odetněte svou línou mysl a jenom jděte „přímo nevím“.

Buddhovo učení o prvotní příčině, podmíněném vznikání a následku poukazuje na totéž. Tohle je zápalka. Představuje nějakou prvotní příčinu, jež je uvnitř každého z nás. Za určitých podmínek může hořet a za jiných podmínek hořet nemůže. Krabička od zápalků představuje podmínky. Jakmile se tato prvotní příčina setká s těmito podmínkami, vznikne určitý následek: oheň. Moje ruka škrtná zápalkou o krabičku a objevuje se plamen. Kdyby tyto podmínky nenastaly, zápalka by tento následek nevyprodukovala. Řekněme, že se objeví kus papíru. Zápalka se jej dotkne, avšak oheň nevzplane. Také zápalka a krabička mohou být spolu, ale moje ruka je k sobě nepřiblíží a zápalkou neškrtně.

Stejným způsobem buddhismus učí, že každý má ve svém vědomí nějakou prvotní příčinu. Tato prvotní příčina je vytvářena našim myšlením. Jestliže se této příčině naskýtají určité podmínky, vznikají opakovaně určité následky bez ohledu na to, co si člověk myslí nebo co se rozhodne udělat, aby situaci změnil. Následkem je, že prvotní příčina získá, má sílu a hloubku. Jestliže však patřičné podmínky nenastanou, je možné prvotní příčinu odstranit. Prvotní příčina sama od sebe přirozenou cestou pomalu polevuje. Někdo je alkoholik. *Touha* po alkoholu je prvotní příčinou. Alkohol - nebo příležitost k jeho získání - to jsou podmínky. Kdykoli se

takový člověk dostane k alkoholu, způsobuje sám sobě utrpení a jeho návyk sílí. Jestliže však učiní silné rozhodnutí a alkohol skutečně vyloučí, čímž vyloučí *podmínky*, potom prvotní příčina pomalu slábne. Alkohol sám o sobě není ani dobrý, ani špatný. Dokud se však prvotní příčina touhy setkává s těmito podmínkami, výsledkem je vždy utrpení. To je třeba si uvědomit.

Dobrá příčina vede k dobrému následku.

Špatná příčina vede ke špatnému následku.

Zasadíte-li do země semena sóji, vyroste sója. Zasadíte-li hrách, vyroste hrách. Ze semen hrachu sóju nikdy nevytěstujete. Hrách ze sójových semen také ne. Buddhistické učení je docela jednoduché, není na něm nic zvláštního: vše se děje přirozenou cestou. Máte-li dobrou příčinu, dostane se vám dobrého následku; ze špatné příčiny vzejde špatný následek. Vše vychází z naší mysli.

Chcete-li porozumět své karmě a svému životu, pohlédněte do svého nitra: jak udržujete svou mysl právě teď? Vaše mysl „právě teď“ vytváří celý váš život, jako se paprsek šíří z jediného bodu. Následkem dobrého jednání jste šťastní. Jednáte-li ze špatných pohnutí, dostane se vám utrpení. To je vše. Mnozí lidé se při pohledu na svůj život ptají: „Proč musím vždy trpět?“ Příčina a následek jsou na tomto světě zcela jasné. Vytvořili jsme nějakou zvykovou mysl - prvotní příčinu - a protože jsme nezměnili nebo neodložili podmínky podněcující tuto prvotní příčinu, stíhá nás stále znova stejný následek. Sklízíme ovoce svého myšlení, mluvení a jednání nejen z tohoto, ale i z mnoha předešlých životů. Tento zvyk, kterým se nyní řídíme, byl vytvořen během nesčetných zrození. Naše vědomí s ním nemůže hnout, a tak bývá obvykle velmi těžké tento návyk změnit. Někdo vydělává spousty peněz, má pěkné auto, krásný dům a dobrou práci. Někdo jiný, ač možná inteligentnější, pracuje se stejným nasazením, a přesto tak úspěšný není. Proč? V minulém životě udělal první z těchto dvou lidí mnoho dobrého a v současném životě se mu dostává odpovídajícího následku.

Možná že svůj návyk na úspěch vytvořil svým úsilím během mnoha životů. V současném životě se tento návyk jen objeví a fun-

guje přirozeně, takřka bez úsilí. Je přirozeným následkem mnoha předešlých jednání a myšlení. Zatímco druhý člověk kvůli překážkám a obtížím, jež způsobuje karma vytvořená v předešlých životech, tvrdě zkouší. Přestože velice pilně pracuje, karmické překážky, jež se objevují a dosahují zralosti právě v tomto zrození, brání tomu, aby jeho poctivá snaha nesla ovoce.

Pouze udržuj dobrou mysl: to je učení hínajánového buddhismu. I když stále trpíš, musíš si nejprve uvědomit, že původcem svého utrpení jsi ty sám. „Ach, to není náhoda. Je to moje chyba. Ať už v tomhle nebo v minulém životě jsem vytvořil nějaké utrpení. Proto nyní trpím.“ Když to skutečně pochopíte, můžete se začít zabývat své prvotní příčiny, a dosáhnout tak štěstí. Jestliže se vaše centrum nehýbe a vy usilovně cvičíte, potom je možné změnit cokoliv. Vše, co na tomto světě zakoušíte, pochází z vašeho minulého života. Karma každého je již dána jeho myšlením a jednáním, je to zvyková mysl, kterou vytvořil během mnoha kalp. A tak se v současném životě okamžik za okamžikem tento návyk objevuje a ztrácí, objevuje a ztrácí. To vše je přirozený proces. Když však usilovně meditujete, můžete se této prvotní příčiny zbavit. Tím, že se změní podmínky, se zákonitě musí změnit i následek. Většina trpících lidí obviňuje ze svého utrpení vnější podmínky. „Ten člověk je špatný. Nechová se ke mně dobře.“ „Stále mi ubližuje, a proto trpím.“ Téměř každý je přesvědčen, že za jeho dosavadní utrpení mohou jeho rodiče, jeho partner, nebo dokonce vláda a celá společnost. Ano, z jistého pohledu se to vše může jevit jako zřejmý původce našeho utrpení. Takový pohled však není úplný. Téměř nikdo si neuvědomuje, že toto utrpení způsobuje ve skutečnosti prvotní příčina uvnitř každého z nás. Vytvořili jsme ji během nesčetných zrození. Když se usilovným cvičením této příčiny zbavujeme, potom i když jsme vystaveni nepříznivým podmínkám, nepřivedíme si nepříznivý následek. Naše prvotní příčina tak přirozenou cestou slábne a s ní se vytrácí i utrpení.

7. Podmíněné vznikání

Vyvstat z podmínek.

Vyhasnout v podmínkách.

Existuje-li já, existuje i to ostatní.

Přestane-li existovat já, přestane existovat i to ostatní.

Na svět se můžeme podívat dvěma způsoby: z hlediska času a z hlediska prostoru. Kdy se objevila mysl? Jak se v průběhu času mění? A kdy se ztrácí? O tom, jak se vše objevuje, mění a jak vše mizí, jsme již mluvili. Kdy však začne existovat mysl? A jak dlouho se mění, než zanikne? To je pohled z hlediska času. Díváme-li se z hlediska prostoru, ptáme se: existuje tento šálek, nebo neexistuje? Existuje tato hůl, nebo neexistuje? Existuje-li, tak co? Neexistuje-li, tak co? To je pohled z hlediska prostoru. Nese název *podmíněné vznikání*.

Lze říci, že mahájánový buddhismus se zabývá otázkou prostoru. Existuje tento svět, nebo neexistuje? Existují lidé, nebo ne? (*Dotkne se holi svého šálku.*) Existuje tento šálek, nebo ne? Je skutečný, nebo ne? Hínajánový buddhismus usiluje o vhled do poznání kdy a jak se tento šálek objevil. Kdy se objevuje utrpení? Kdy a jak se objevuje mysl? Co se s ní v průběhu času děje?

Ptám se vás tedy: kdy tento svět začíná existovat? Kdy začíná existovat naše mysl? Jak se mění a jak se ztrácí? Mluvili jsme o tom, že vše vzniká za určitých podmínek. Vše se objevuje tehdy, když nastanou určité podmínky, a se zánikem těchto podmínek vše zaniká. Jsem-li tedy zde, potom tamhle něco je. Nejsem-li tu, potom to něco zmizí. Jinými slovy - vy sami vytváříte svůj svět. Bůh vytvořil boží svět. Buddha vytvořil buddhovský svět. Pes vytváří psí svět, kočka vytváří kočičí svět. Například nějaká žena uvidí myš, lekne se a začne křičet, zatímco kočka, která spatří tu samou myš, je šťastná: „Hele, konečně něco k snědku!“ Všechny svůj svět si tedy vytvářím já sám. Vytvořím-li dobrý svět, mám dobrý svět;

vytvořím-li špatný svět; mám špatný svět. Jsem-li tu, mám svůj svět. Zmizím-li, zmizí i můj svět.

Ale i když zmizíte, stále tu něco je. Někdo by mohl namítnout: „Ty zmizíš. Znamená to, že zmizí i slunce na obloze?“ Ne, i když zmizím, slunce na obloze bude svítit dál. Ale to slunce, které jsem viděl, už není moje slunce. Je to slunce někoho jiného. Ha ha ha ha! Slunce původně neexistuje. To my vytváříme „slunce“, a když zmizíme, zmizí i naše slunce. Jsem-li zde, jsou tu i ostatní věci. Když zmizím, zmizí i vše ostatní. To je první buddhistické učení.

Následující příběh to vysvětlí lépe. Jednoho dne jsem seděl ve svém pokoji v zenovém centru v Los Angeles a někdo zaklepal na dveře. Vstoupil starší pán, Korejec. Vypadal velmi elegantně, byl dobře oblečený, měl bílé vlasy a dlouhý konfuciánský vous. Řekl: „Chtěl bych vidět Seung Sahn Sunima.“

„Výborně. To jsem já!“ Podal mi košík, který byl plný nejrůznějších druhů ovoce. „Děkuji mnohokrát,“ řekl jsem, zatímco si sedal. „Nejprve musím dát ovoce na oltář a nabídnout je Buddhovi. Potom si promluvíme.“

On však začal mávat rukama: „Ne, ne, ne. Nepřinesl jsem ovoce, abych je nabídl Buddhovi. To je pro vás.“ Ha ha ha ha!

Pomyslel jsem si: To je zvláštní. Je-li ten člověk buddhista, potom ví, že takovýto dar musíme nejprve položit na oltář a nabídnout jej Buddhovi. On však říká: Ne, ne, ne. Musel jsem jeho mysl trochu vyzkoušet. Možná že není buddhista. Potom je to v pořádku. A tak jsem jen řekl: „Děkuji vám, necháme tedy ovoce v pokoji.“ Posadili jsme se, pili čaj a jedli zákusky a ovoce.

Dal se do řeči. Jakmile začal mluvit, už se nezastavil. Jako bych tam vůbec nebyl. Dokonale rozuměl konfucianismu, taoismu a buddhismu. Velmi dobře chápal i západní filosofii. Mluvil o Sokratovi, Platónovi a Aristotelovi. Vyznal se v německé, francouzské a americké filosofii. Rozuměl moderní fyzice, psychologii i literatuře. Mluvil, mluvil, mluvil, z jeho úst se řinul příval slov. Nemohl jsem říci vůbec nic. *(Smích.)* Rozuměl naprosto všemu! A příval jeho slov o různých filosofických směrech neustával. Jediné, co jsem mohl vyslovit, bylo: „Ovšem. Ano, pane. Ano. Ovšem. Správně. Přesně tak. Správně. Správně.“ Nakonec, po té nekonečné

spoustě slov, ukázal na můj šálek a řekl: „Mistře, odkud ten šálek pochází?" Náhle to znělo jako zenová řeč. (*Smích.*)

Trochu mě to překvapilo: „Hmmm, co když je ten člověk zenový mistr, kdoví? Možná jsem se dostal do malého problému..." (*Hlasitý smích.*) A tak jsem ho pro jistotu vyzkoušel: „Vy už rozumíte ..."

„Ano," řekl. „Někdo ho koupil v obchodě a přinesl ti jej!" To ovšem nebyla zenová odpověď! (*Dlouhý, hlasitý smích.*) Nerozumí zenu. A tak si moje mysl mohla trochu odpočinout! (*Vytrvalý, hlasitý smích posluchačů.*)

Ten muž mnohému rozuměl. Jeho porozumění však nebylo úplné. Neměl jasný vhled do pravé přirozenosti čajového šálku. Vše, čemu rozuměl, byla jen slova a pojmy, které znal z knih. Jeho porozumění bylo pouze konceptuálně. Máme pro to pojem „mrtvá slova". Jeho mysl potřebovala úder. „Ano, máte pravdu," řekl jsem mu. „Někdo jej koupil v obchodě a přinesl mi jej. Odkud se však ten šálek do obchodu dostal?"

„Asi z továrny na výrobu šálků," odpověděl.

„A odkud se dostal do té továrny?"

„V továrně je ředitel, který na vše dohlíží. Ten nařídil výrobu šálků."

„Ano, správně, správně..."

„Tento ředitel je velmi významný člověk. Vše vyrábí a hotové výrobky prodává do obchodů. Mnoho lidí si je potom v obchodech koupí."

„Ano, správně..." Nenechal se přerušit. Znova byl na koni.

„Stejným způsobem někdo vytvořil Slunce, Měsíc, hvězdy, hory, řeky a lidské bytosti."

„Ano," přitakal jsem, „někdo to všechno vytvořil."

Bylo zřejmé, že chce mou mysl zasáhnout nějakou určitou představou, a ne tím, jak se věci skutečně mají. Pochopil jsem, že je křesťan.

Zeptal se mě: „Kdo to všechno vytvořil?"

„Vy jste to vytvořil!"

„Já? Jak můžete něco takového tvrdit?" Byl naprosto šokován. Napřimil se a jeho obličej zbledl.

„Rozumím vaší myslí. Jste přesvědčený, že jediná odpověď, kterou vám mohu dát, je, že to všechno stvořil Bůh. Jenže já jsem Buddhistický mnich. Copak bych mohl říci, že to stvořil Bůh?"

„Jak můžete tvrdit, že já jsem vytvořil Slunce, Měsíc a hvězdy?" vykřikl. „Vy jste se snad *zbláznili*"

Řekl jsem mu: „Poslouchejte mě. Vezměme si třeba duhu. Kdo vytvořil duhu? Bůh? Buddha?"

Chvilí vypadal zaraženě, potom se pomalu uvolnil a vrátil se zpátky k naší rozpravě. „No, ehm, no, nejspíš se sluneční světlo setkalo s kapkami deště, a tak se mi před očima objevila duha."

„Ano, já se vás ale ptám, kdo tu duhu vytvořil?"

Byl zcela zaskočen a neschopen odpovědi. Uklonil se tedy a řekl: „Poučte mě, prosím."

„Sluneční světlo, voda a vaše oči společně vytvořily tuto duhu. To je pravda. Jsem-li tady, tamhle je má duha. Nejsem-li tu, moje duha tam není. Rozumíte tomu? Bude-li právě na tomto místě pět lidí, potom tamhle bude pět duh. Každý z těch lidí bude vidět jednu duhu. Je to docela jednoduché. Řekněme, že já budu stát tady a deset kroků odtud bude stát někdo jiný. Moje duha potom bude zde (*ukazuje jedním směrem*) a jeho duha bude tamhle (*ukazuje jiným směrem*). Naše duhy budou rozdílné. Podle mě je duha ‚tady‘, pro něj je však duha ‚tamhle‘." Položil jsem na zem před sebe šálek a pokračoval: „Pro mě je to tady, ale z místa, kde sedíte vy, je to tamhle." Můj host byl zaražený a nebyl schopen nic říci. Nakonec potřásaje hlavou odešel. Vypadal velmi smutně.

Deset lidí má tedy deset duh. Dvaceti lidem se objeví dohromady dvacet duh. „Moje" duha znamená, že já jsem vytvořil svou duhu. Nedívám-li se na oblohu, moje duha tam není. Dívám-li se jiným směrem, moje duha se také neobjeví. Buddhistické učení odvislého vznikání vysvětluje tuto otázku. Sedím například u okna, telefonuji a svému příteli řeknu do telefonu: „To je nádhera, na obloze je duha!" Jenže on žádnou duhu nevidí! Pobýváte-li zrovna v jeho přítomnosti a zeptáte se ho: „Je tam duha?" nebo „Existuje ta duha, nebo neexistuje?", nemůže vám odpovědět tak jako já. Ani jeden z vás nemůže jako já říci, že duha existuje. A to proto, že já vytvářím svou duhu. Duha je jen setkáním určitých podmínek

v určitém místě a čase: vodní pára, světlo, moje oči a vědomí. „Duha“ samotná však ve skutečnosti neexistuje. Nemá žádnou existenci, která by byla nezávislá na těchto podmínkách. Každý si při pohledu na nějaký objekt pomyslí: „Ach, tamhle něco je. Existuje to, a proto existuji i já.“ Takový pohled je naprostý klam, který lze prohlédnout díky již uvedené zkušenosti. Buddhismus učí: pokud já „existuji“, potom „existuje“ i všechno ostatní.

Všechno je takové. Všechno se bez ustání mění. Jsem-li tady, potom je něco tamhle. Jestliže tady nejsem, potom ani tamhle nic není. Zmizím-li, zmizí i můj svět. Ano, váš svět je tu i nadále, ale můj svět zmizí. My sami vytváříme svůj svět: to je základní buddhistické učení. Je tomu tak proto, že já vytvářím svůj čas, já vytvářím svůj prostor a já vytvářím svou příčinu a následek. A vše, co vytváříme, nás ovládá.

Podívejme se na to z jiné stránky. Dejme tomu, že někdo pozoruje mraveniště. Vidí, jak spousty drobných mravenců běhají sem a tam a vkládají plno energie do přenašení různých drobků, kousků větviček a listů. Pomyslí si tedy: „Jak je ten jejich svět malý. Jsou to tvorové velmi nízké třídy.“ Mravenci vláčejíci obrovské drobky a listy však tento pohled nesdílejí. Možná věří, že je jejich mravenčí svět veliký, plný obrovských a těžkých předmětů. Vezměme si třeba kapku vody. Uvnitř kapky jsou tisíce bakterií, které žijí, jedí, rostou a umírají. To je teprve malý svět! Ale pro každou z těch bakterií je svět uvnitř kapky obrovský. Je to její svět. Lidé jej však vidí jako docela maličký. Někdo letí v raketě okolo zeměkoule. Podívá se na Zemi a řekne si: „Jak je to všechno titěrné!“ Tatáž myšlenka vás napadne při pohledu z letadla. Stojíte-li na zemi, zdá se, že všechno na světě má určitou velikost. Když však vyjedete výtahem do posledního patra mrakodrapu, velikost vašeho světa se změní. Všechno, co se vám zdálo velké - hory, stromy, řeky a budovy - je z této výšky docela bezvýznamné. Z tohoto pohledu již nic nepůsobí na naši mysl tak mohutným dojmem.

To vy vytváříte svůj svět. Vytváříte svůj čas a svůj prostor. Vy také vytváříte příčinu a následek, které ovládají váš život. Toto vše vychází z naší mysli. Za prvé - co je to čas? Minulost, přítomnost ani budoucnost neexistuje. Kde je minulost? Kde je budoucnost?

Nikde je nenajdete. Každý to ví a uklidňuje se vírou v to, že alespoň přítomnost existuje a je skutečná. Ale když řeknete, že přítomnost existuje, i to je jen velký klam. Kde je přítomnost?

Řeknete-li „přítomnost“, už je to minulost. V okamžiku, kdy řeknete slovo „přítomnost“, už se ten okamžik stává minulostí. Minulost, přítomnost i budoucnost jsou vytvářeny vašim myšlením.

Čas vytváříte vy sami. A čas, který vytváříte, je váš čas, není to můj čas nebo čas někoho jiného. Dejme tomu, že muž čeká na svou ženu. Měli se sejít navečer v pět hodin. A je již půl sedmé a žena stále nikde. Přijde-li pozdě, její muž se na ni bude přinejmenším trochu zlobit. Takový je pohled „mé“ myslí, „mého“ času. Možná že se v kanceláři zpozdila kvůli své práci, kterou se snaží dokončit. „Její“ čas možná běží rychle, a tak se nerozzlobí. Zatímco já čekám v autě, „můj“ čas plyne pomalu, „můj“ čas se stává promarněným. „Můj“ čas je časem utrpení. „Její“ čas možná není stejný jako „můj“; možná že je zahlcena prací a snaží se ji dokončit k blížícímu se termínu. A tak běží stejný časový úsek z jejího pohledu příliš rychle. Taková je tedy ta „naše“ mysl: sami si tvoříme svůj čas - dobrý nebo špatný, plný štěstí nebo smutku. Čas vytváříme svou myslící myslí.

Tak tvoříme i dlouhý nebo krátký, dobrý nebo špatný čas. Zde je další příklad: v osm hodin jdete na diskotéku a tancujete se svými nejlepšími přáteli. Je to skvělá párty. Každý se cítí velmi dobře. Potom se v jednu chvíli podíváte na hodinky: „Ach jo, už je půl dvanácté! Budu muset jít domů! To je škoda!“ Tři hodiny utekly tak rychle, jako by to byla pouhá hodina. Jindy jdete na letiště a čekáte na svou dívku. Neviděli jste se celý měsíc, a tak jste plni vzrušení. Ale letadlo má hodinu zpoždění. Minuty plynou tak pomalu. Čas se nekonečně vleče. „Proč už tady to letadlo není? Nemohu se jí dočkat.“ Jenže letadlo se ne a ne objevit. Tato hodina čekání je velmi dlouhý čas a vám se zdá, jako byste čekali měsíc nebo celý rok. Ach, utrpení! (*Hlasitý smích.*) Zatímco na diskotéce se svými přáteli vnímáte tentýž časový úsek, jako by to bylo pět minut. „Už jen jedna hodina. Ach, to je zlé!“ Ha ha ha ha! Dlouhou nebo krátkou hodinu vytváří vaše mysl. Vše vychází z vašeho myšlení: jak udržujete svou mysl právě teď? Jaká je vaše mysl?

Naše myšlení vytváří i prostor, neboť ani prostor původně neexistuje. Amerika je tady a Korea je tamhle. Amerika má sever, jih, východ a západ. Také Korea má sever, jih, východ a západ. Ale americký sever, jih, východ a západ se liší od korejského severu, jihu, východu a západu. „Já jsem tady. Mám sever, jih, východ a západ. Až zmizím, kam se poděje můj sever, jih, východ a západ?" Má mrtvý člověk sever a jih? Nic nemá, že? Ha ha ha ha! Vezměme si třeba dva muže stojící proti sobě. Jeden z nich zvedne pravou ruku a ukáže na stěnu, která je po jeho pravici. To je pravá stěna. Ale pro muže, který stojí proti němu, je to levá stěna. Kdo z nich má pravdu? Bude-li ve velkém pokoji sto lidí, každý z nich bude natočený trochu jiným směrem, a udělá-li každý z nich to, co ti dva předešlí muži, pak možná budete mít problém. *(Smích.)* Právě toto je ten bod, z něhož pocházejí všechny konflikty a války. Příčina tkví prostě v tom, že každý si vytváříme své „vlevo" a „vpravo" a věříme, že právě naše „vlevo" je to správné „vlevo".

Vidíme, že my sami vytváříme čas a prostor, vytváříme příčinu a následek. To vše potom vládne naším životem. Jak to však souvisí s podmíněným vznikáním? Čas vládne prvotní příčině, zatímco prostor vládne podmínkám a nevyhnutelnému následku. S plynoucím časem je naše prvotní příčina vždy schopna neustálé změny. Představme si to jako kříž: čas zastupuje vodorovná čára, která vždy kříží prostor znázorněný svislou čarou. Naše prvotní příčina vždy protíná nějaké podmínky, a tím se nám dostává nějakého následku. Není těžké to pochopit. Situace, v níž se nacházíte, je také prostorem. Vaše situace může znamenat vaši polohu, váš pokoj, váš vztah, váš dům, vaše zkušenosti, váš život. Prvotní příčina ve vaší mysli protne nějaké podmínky nebo situaci, a tak vznikne následek: utrpení.

Proto říkáme: nebuďte připoutaní k situacím, v nichž se nacházíte, ani k podmínkám, jež vás obklopují. Ulpíváte-li na své situaci a svých podmínkách, potom nemůže prvotní příčina zaniknout: podmínky, jichž se držíme, tuto prvotní příčinu vždy znova rozněcují a stále dokola plodí totéž utrpení. Tímto utrpením prvotní příčina sílí. Čas a prostor, prvotní příčina a podmínky vyvstávají společně. Je to něco, co vy sami vytváříte a čeho se nezbavíte, do-

kud své myšlení nenecháte odejít. Naskytnou-li se například někomu, kdo je závislý na alkoholu, podmínky k pití, přinese mu to vždy utrpení. Ať už jsou sklony vědomí jakékoli, platí, že setká-li se určitá prvotní příčina s určitými podmínkami, potom dříve či později vznikne nějaké utrpení.

Řekněme, že nějaké ženě ublížilo mnoho mužů. Tato zkušenost vytvořila v její mysli nějakou příčinu. Když se tato žena bude držet své zkušenosti, stane se tato zkušenost určitým druhem prvotní příčiny. Pokaždé pak bude uvažovat tímto způsobem: „Jsem žena. Trpěla jsem. Nemám ráda muže.“ To jsou podmínky. To, že se drží této prvotní příčiny a podmínky nebo situace, jí v životě přináší stále mnoho utrpení. Její prvotní příčina pokaždé protne tuto podmínku. Ať půjde kamkoli, vždycky jí bude toto utrpení na dosah - jak v tomto životě, tak i v příštím. Ať přečte třeba stovku knih, utrpení se tím nezabaví. Žádná terapie jí od utrpení nezachrání.

Pokud tedy opravdu chcete, aby vaše utrpení zaniklo, nesmíte vytvářet čas a prostor. Nevytvářejte příčinu a následek a nedržte se jich. Odložte své názory, své podmínky, své situace. Potom se prvotní příčina sama od sebe pomalu rozplyne. Vy sami vytváříte svůj svět. Udržujete-li však vždy a všude mysl nevím, už jste za časem a prostorem. (*Udeři do stolu.*) V tomto bodě vás čas a prostor neovládá. Prvotní příčina se vytrácí a vy můžete jakoukoli podmínku nebo situaci, s níž se setkáte, využít plně ku pomoci všem bytostem. Tomu říkáme svoboda. Jak se vám líbí?

Buddhismus učí, že musíme porozumět celému světu. Světu právě takovému, jaký je. Nesmíme být připoutáni ke svému světu, ke svému způsobu nazírání věci, který je omezen našimi myšlenkami a názory, podmínkami a situací. Země a Měsíc se otáčejí okolo Slunce. To je malý svět, v sinokorejštině „malé nebe“ (*sok chon*). Buddhismus však učí velice širokému pohledu (*dae un gae*). Naše sluneční soustava je velice rozsáhlá. Přitom tři tisíce slunečních soustav tvoří dohromady středně velkou galaxii. A teď si vezměte, že víme o třech milionech galaxií... Vesmír se zdá být nekonečně rozsáhlý. Obsahuje miliony galaxií. Svět lidí je velmi malý. Buddhismus nás učí tomuto širokému pohledu a zbavuje nás sklonu držet se úzkého pohledu tohoto světa. Světa, který je vytvářen našim vlast-

ním myšlením. Podobným způsobem pak budeme nahlížet i na svět mravenců, bakterií, zvířat a rostlin. Mnoho lidí žije ve velice těsném světě, který si vytvářejí svými malichernými názory, svým „mám rád“ a „nemám rád“. Buddha však učil, že bychom měli udržovat mysl širokou, otevřenou a jasnou jako prostor. Potom bude naše jednání plné soucítění s druhými. To je velice důležité.

Je docela snadné vidět, jak sami vytváříme svůj svět i vše, co v něm prožíváme. Někteří lidé tvrdí, že tento svět stvořil Bůh. Kdo však vytvořil Boha? Vzpomeňte si, že vše pochází z nějaké prvotní příčiny - tak to chápe probuzená moudrost. Co je potom prvotní příčinou Boha? Kdo vytvořil prvotní příčinu? Někteří lidé říkají, že Bůh rozumí všemu. Říkají, že Bůh stvořil nebe, ráj a lidské bytosti, že stvořil i Strom poznání dobra a zla. Potom řekl: „Budete-li jíst ovoce z tohoto stromu, zhřešíte a zemřete.“ Ale pokud to tak skutečně je, potom je Bůh zcela určitě k něčemu připoután. „Možná že stvořím tento strom. Budou-li z toho stromu jíst, porozumí úplně všemu. Ale pokud to udělají, budou muset zemřít.“ Kdyby Bůh lidi skutečně miloval, tak by ten strom odstranil - je totiž velkou boží chybou. Proč by jej neodstranil? Vytvoříte-li nějaký jed, postavíte jej před své děti a řeknete jim: „Nejezte to“, či to bude vina, když jej nakonec snědí? Či je to chyba? To on ten strom stvořil. Učení o prvotní příčině a podmíněném vzniku je velmi zajímavé. Jednoduše a zcela zřetelně ukazuje: Kdo vytvořil tohle? Kdo vytvořil tamto? Bůh vytvořil strom a vše, co z něj vyšlo - ne Adam a Eva. Kdo však vytvořil Boha, stvořitele stromu a všeho utrpení, které z tohoto stromu vzešlo? Chcete-li vědět, kdo vytvořil Boha, zde je náповěda: řeknete-li Bůh, už jste udělali velkou chybu. Otevřete-li svá ústa, objeví se prvotní příčina. Necháte-li ústa zavřená, prvotní příčina zmizí. Není těžké to pochopit. Nevytvářejte Boha. Nevytvářejte Buddhu. Z okamžiku na okamžik nevytvářejte vůbec nic.

8. Dvanáctičlenný řetězec podmíněného vznikání

1. Nevědomost	7. Vnímání
2. Mentální vytváření (karma)	8. Touha
3. Vědomí	9. Lpění
4. Jméno a forma	10. Existence
5. Šest smyslů	11. Život
6. Kontakt	12. Stáří, utrpení, smrt

Buddha ukázal, že existuje zcela jasný řetězec mimořádně jemného mentálního působení, které vždy způsobuje utrpení. Každý článek tohoto řetězce je následkem článku předešlého a podmiňuje nebo vytváří další článek. Jestliže usilovně meditujete, můžete vnímat, jak tento řetězec ve vaší mysli vzniká a zaniká z okamžiku na okamžik. Udržíte-li mysl nevím na sto procent, pak se řetězec podmíněného vznikání vůbec neobjevuje ani nemizí.

Řetězec začíná tím, že se v naší mysli objeví nějaká jednoduchá myšlenka: nevědomost. *Nevědomost* znamená, že nevidíme pomíjivost tohoto světa; věříme, že je skutečný, že existuje. Je to docela jednoduché. Dokud nepoznáme pomíjivost tohoto světa, věříme, že naše myšlení stejně jako všechno ostatní je skutečné a má trvalou, nezávislou existenci. Nevědomost způsobuje, že ulpíváme na svém myšlení, na svých tužbách a na smyslech svého těla - nevědomost je totiž jemnou vírou v to, že všechny tyto „věci“ jsou skutečné. Vznik nevědomosti vede k nějaké myšlence, k nějakému *mentálnímu vytváření*. Tomuto mentálnímu vytváření říkáme karma - je to síla návyku, kterou jsme si na tento svět přinesli z předešlých životů. Skrze sílu návyku našeho mentálního vytváření se objevuje *vědomí*. Lze to přirovnat k semínku, k počátku myšlenky „já jsem“. V tomto bodě začíná myšlení a vědomí vytvářet říši *jména a formy*. Jednou jste živili toto vědomí „já jsem“ a vytvořili jste

představu o věcech, jež nejsou součástí tohoto „já". Šest smyslů (oči, uši, nos, jazyk, tělo a mysl) má svůj počátek právě zde; jimi vstupují lidé do říše styku neboli *kontaktu* s věcmi ve světě jména a formy. Tyto *vjemy* vytvořené šesti smyslovými orgány prožíváme prostřednictvím kontaktu. Od tohoto bodu je lidské vědomí zcela ovládáno naší návykovou zkušeností šesti smyslů. Z vjemů vzniká touha po dalších a dalších vjemech a zcela zákonitě se objevuje i *lpění* na nich. „Tohle mám rád. Chci to ještě. Potřebuji toho více." Objeví se tento druh myslí. „Já" nyní vytvořilo jméno a formu a prostřednictvím šesti smyslů se stalo připoutaným k tomuto světu a k mnoha jeho vjemům. Následkem toho je víra v nějaký druh *existence*. „Myslím, tedy jsem." „Vidím, a proto existuji." „Slyším, a proto existuji." Jestliže něco existuje, potom musí něco jiného neexistovat. To je vytváření *života*. „Jsem živý. Je mi třicet let." Vytváří-li naše myšlení život, vytváří i *stáří*, *utrpení* a nakonec *smrt*. To je náš svět utrpení.

Toto je řetězec podmíněného vznikání. Buddha ukázal, že zbavit se utrpení znamená nechat zmizet všechny články řetězce. To je velmi jasné.

Řetězec podmíněného vznikání ukazuje, že já vytvářím svůj svět. To vše se děje v neobyčejně krátkém časovém rozpětí. Objeví-li se v mé mysli nevědomost, objeví se život a smrt. Já vytvářím své utrpení. Odkud však přichází nevědomost? Jak ji nevytvářet? Před několika lety přišel do zenového centra v Providence jeden známý mnich ze Srí Lanky, aby nás učil hínajánovému buddhismu. Po dva dny probíral různá témata a velice obsírně mluvil o dvanáctičlenném řetězci podmíněného vznikání. Když skončil, jeden žák se ho zeptal: „Právě jste řekl, že nevědomost je příčinou všeho včetně zrození, stáří, nemoci a smrti. Mám otázku: kdy vzniká nevědomost? A proč vzniká?"

Mnich odpověděl: „Buddha učil, že nevědomost vzniká sama od sebe."

Žákovi tato odpověď nestačila, a tak se zeptal znova: „*Jak* se ale objeví ‚sama od sebe'? A proč se objeví právě sama od sebe? Jestliže je vše zapříčiněno něčím jiným, co je potom příčinou nevědomosti?" Mnich se zarazil. Ať přemýšlel, jak přemýšlel, na to, co

o tom říkají sůtry, si vzpomenout nedokázal. Byl vyveden z míry, neschopen odpovědět. Ha ha ha ha! Toto je tedy velice důležitý bod: Kdy vzniká nevědomost a proč? Budete-li meditoval s velkým odhodláním, nakonec tomu porozumíte.

Kdy tedy vzniká nevědomost? Víte to? (*Žádná odpověď*) Nevíte? Ha ha ha ha! Odpověď je velice jasná. Napovím vám: nevědomost se objeví ve chvíli, kdy otevřete ústa. Zeptáte-li se: „Proč vzniká nevědomost?“, už se objevila. Máte otázku, a už je tu nevědomost. Nemáte-li otázku, potom se nevědomost neobjevuje ani nemizí. Musíte tomu porozumět. Je třeba více praktikovat! (*Smích.*) Ha ha ha ha!

9. Čtyři vznešené pravdy

Utrpení	→	Vše je utrpení
Vznikání	→	Dvanáct článků podmíněného vznikání ve správném pořadí
Zastavení	→	Dvanáct článků podmíněného vznikání v opačném pořadí
Cesta	→	Osmidílná stezka

Buddha učil, že tento život je oceánem utrpení (sinokorej. *go hae*). Vše je pomíjivé, neustále se měnící. Neustále trpíme kvůli své připoutanosti k věcem. I když něco máme velmi rádi, musí se to vždy změnit, zaniknout a navrátit do prázdnoty. Lidé jsou však velmi hloupí. Protože tomu nerozumějí, nechápou, proč je v jejich životě tolik utrpení. Proto Buddha učil První vznešené pravdě: Vše je utrpení.

Mnohá náboženství sice učí, že v tomto životě existuje utrpení, ale pouze Buddha dosáhl poznání, že toto utrpení je vytvářeno výhradně naší myslí a že je možné se jej zbavit v okamžiku, kdy získáme skutečný vhled do přirozenosti naší mysli. Vytváříme dokonce i „mysl“. Kde však je vaše mysl? Máte nějakou? Co je to „já“? Nikdo tomuto bodu nerozumí, a proto existuje utrpení. A protože lidé nerozumějí své mysli, způsobují spoustu utrpení sobě i ostatním bytostem. Buddha ukázal, že utrpení vzniká z nevědomosti. Když se v naší mysli objeví nevědomost, objeví se „já“ a poté i všechno ostatní: život, smrt, dobro, zlo, štěstí, smutek, vy, to, Slunce, Měsíc, hvězdy. Vše je vytvářeno pouze naší myslí. To je učení dvanácti článků v řetězu podmíněného vznikání, které se nazývá Druhá vznešená pravda.

Jak se však z tohoto oceánu utrpení dostaneme ven? To byla Velká otázka, kterou si Buddha kladl. Jako mladý princ žil v překrásném paláci, obklopen bohatstvím a přepychem. Byl však plný rozhořčení nad lidským utrpením a slíbil sám sobě, že odpověď na tuto Velkou otázku najde sám. vzdal se svého bohatství a moci a šest let tvrdě cvičil. „Co je život? Co je smrt? Co je člověk? Co jsem já? Nevím...“ Nakonec pod stromem bódhi dosáhl probuzení. Znamená to, že se probudil ke své pravé, původní přirozenosti. Říkáme, že dosáhl své mysli. Když Buddha dosáhl probuzení, uviděl, že všechny bytosti velmi trpí. Viděl, že všechno toto utrpení vychází z naší mysli. My sami je vytváříme. Jestliže toto utrpení sami vytváříme, pak je taky sami můžeme odstranit. Zmizí-li nevědomost, zanikne i mentální vytváření. Zanikne-li mentální vytváření, zanikne vědomí. Zanikne-li vědomí, zanikne jméno a forma. Nakonec zanikne i život a smrt, stáří a nemoci - neboť i toto vše vychází z naší mysli. Ve chvíli, kdy si to uvědomíme, jsme již dosáhli způsobu, jak zastavit utrpení. To je třetí vznešená pravda.

Když Buddha poznal, jak toto vše vzniká, uviděl zároveň i cestu vedoucí k osvobození se od všeho utrpení. Poznal, jak se ho zbavit jednoduchou praxí, již lze využít v každém aspektu našeho života. Tato cesta se nazývá Osmidílná stezka. Je to Čtvrtá vznešená pravda. Podívejme se na ni pozorněji.

10. Osmidílná stezka

1. Správný náhled	5. Správné živobytí
2. Správné myšlení	6. Správné úsilí
3. Správná řeč	7. Správná bdělost
4. Správné konání	8. Správná meditace

Buddha učil Osmidílná stezce, která vede k odstranění touhy, hněvu a nevědomosti a vrací nás zpět k pravé přirozenosti. Lidské vědomí je velmi složité a podléhá mnoha klamům. Osmidílná stezka je jako osm druhů léků na základní nemoci naší mysli.

Prvním lékem je správný náhled, kterému se také říká správné porozumění. Správný náhled ve skutečnosti znamená nedržet se žádného náhledu. Znamená to nemít žádnou představu. Odlož veškeré myšlení a názory a uží svět přesně takový, jaký je. Vnímáme-li správně přirozenost tohoto světa, vidíme, že miliardy bytosti se točí stále dokola v kole utrpení. Nejsou schopny z něj vystoupit. Vidíme, že všechny bytosti trpí proto, že se nechávají vést pouze hněvem, nevědomostí a touhou. Jakmile to vidíme, jde nám o jediné - jak všem těmto bytostem pomoci. Každý je obdařen dlouhotrvající připoutanosti neboli karmou. Mít správný náhled znamená chápat, že činy, které vycházejí z touhy, hněvu nebo nevědomosti, vedou vždy k utrpení našemu i ostatních. Vše je pomíjivé: proč bychom se tedy měli nechat unášet pocity a tužbami, jež se krátce mihnou v naší mysli? Jestliže chápeme pomíjivost, pak v okamžiku, kdy se objeví nutkání podlehnout touze, hněvu nebo nevědomosti, si hned uvědomíme, k čemu by to vedlo, kdybychom podlehli tomuto nutkání. „Proč to dělám? Jen pro sebe, nebo pro všechny bytosti?“ Tato otázka určuje náš směr. Je-li jasný náš směr, je jasný celý náš život a jakýkoli čin pak může ostatním bytostem

prospěť. Kdykoli však uděláte něco sami pro sebe - kvůli své touze, hněvu nebo nevědomosti - nepomůžete ani sobě, ani tomuto světu. Chceme-li něco udělat, měli bychom si vždy předem položit otázku: „Proč to dělám?“ To je jinými slovy správný náhled.

Správné myšlení je podobné. Všichni máme nějaké názory a často jsme k nim velmi připoutáni. Naše libosti a nelibosti jsou velice silné. Velice ulpíváme i na svých podmínkách a situacích. „Jsem žena.“ „Jsem muž.“ „Jsem zenový buddhista.“ „Věřím v Ježíše Krista.“ „Jsem Američan.“ „Jsem Japonec.“ Pokud se držíme těchto podmínek, nejsme schopni úplného spojení s tímto světem a se všemi bytostmi. Vidíme pouze námi vytvořený malý svět „já, můj, mně“ a nejsme s to pomoci ostatním. Správné myšlení znamená nebýt připoután k žádnému pohledu, nedržet se svých názorů, podmínek a situací a udržovat pouze mysl, která je před myšlením a která zcela spontánně touží pomáhat všem bytostem. Naše chrámová pravidla to berou v potaz a říkají: „Nelpi na svých názorech. Nerozebírej svůj pohled s druhými. Lpění na názorech a jejich obhajování ničí tvou praxi. Všechny své názory odlož. To je pravý buddhismus.“ To jsou zajímavá slova.

Proto vždy říkám: Myslíte-li, potom se vaše a moje mysl liší. Odetnete-li svou připoutanost k myšlení, potom je vaše a moje mysl stejná. Vaše mysl před myšlením je vaší podstatou; moje mysl před myšlením je mojí podstatou. Potom je vaše podstata, moje podstata a podstata celého vesmíru jednou a toutéž podstatou. To je však bod před myšlením. Dosáhnete-li této myslí, budete jasní jako prostor. Potom uvidíte, že mezi vámi a všemi ostatními bytostmi není žádný rozdíl. Tehdy se správné myšlení objeví samo od sebe. Již se neuchylujete k sobeckým tužbám, zlým žádostem nebo nenávistem. Říkáme tomu moudrost neboli správné myšlení.

Mnoho lidí je připoutáno ke svému jazyku. Jazyk je zajímavá věc. Máme dvě oči, uši a dvě nosní dírky. Proč máme jen jedna ústa a jeden jazyk? Ústa mají velký úkol! Stále jedí a mluví. Vždy touží po nějakém potěšení - z jídla, pití nebo ze spousty mluvení. Jazyk je zdrojem většiny našich nejsilnějších forem lpění. Je zdrojem většího lpění než naše uši, nos a oči. Možná že s dalšími ústy a jazykem by byl náš život snazší. Potom by naše ústa a jazyk neměly po-

cit, že mají stále tolik práce. Ale jeden jediný jazyk způsobuje světu mnoho problémů, a tak vlastně můžeme být rádi, že už žádný další jazyk nemáme. Ve skutečnosti byste mohli říci, že nedáváme-li pozor na jazyk, způsobujeme sami sobě i celému světu to největší utrpení. Proto všechna náboženství učí, že musíme svůj jazyk a všechny jeho tužby ovládat.

Jazyk je schopen říci nějakou větu a vzápětí tvrdit něco naprosto odlišného. Proto zenové učení někdy říká: „Jazyk nemá kosti.“ Jazyk je schopen vytvořit cokoli. Je zdrojem všech lží a pomluv. Jazyk sám nemá žádný směr, nemá kosti. Jeden vynikající učitel řekl: „Tvůj zlý jazyk tě přivede do záhuby. Musíš nechat zátku zavřenou. Otvírej ji jen tehdy, je-li to nutné.“ To je naše chrámové pravidlo. I v bibli Ježíš říká, že ve skutečnosti nic z toho, co vchází do našich úst, není příčinou nečistoty a utrpení. Ale to, co z našich úst vychází, přináší utrpení celému světu. Správná řeč znamená dávat z okamžiku na okamžik pozor na to, co jazyk dělá. Znamená použít jazyk k čisté řeči plné soucítění, k pomoci všem lidem. Odložíte-li své názory a podmínky a nic ve své mysli nevytváříte, potom se správná řeč objeví sama od sebe.

Jednání z naší mysli vychází a také se do ní vrací. Všechno, co kdy na tomto světě uděláme, je odrazem našeho myšlení. Buddhovo učení jasně ukazuje, jak můžeme světu pomoci správným jednáním. Někdy se tomu říká cesta životních pravidel. Buddha učil, že bychom neměli zmařit žádný život, neměli bychom lhát, krást, mít nezákonný sexuální poměr a užívat opojné látky, jež jsou příčinou nepozornosti. Vždy, když něco děláme a myslíme přítom, stává se naše jednání karmou. Vytváříme si k tomuto jednání mentální návyk. Děláme-li něco nedobrého, přirozeně vytváříme špatnou karmu. Pokud však svým konáním usilujeme pouze o dobro ostatních lidí, pak vytváříme karmu bódhisattvy. Takovými činy se pouze snažíme sloužit ostatním lidem. Správný čin znamená, že si vždy uvědomujeme, jak naše konání působí na naši mysl a na mysl ostatních bytostí. Proto je také správné jednání někdy překládáno jako „správná karma“.

Správné živobytí je velmi zajímavá věc. Říkáme, že každý má dvě povolání. Vnitřní práce spočívá v udržování čisté mysli. Vnější

práce spočívá v odetnutí sobeckých tužeb a pomáhání ostatním. Mluvit o tom je jedna věc a udělat to je věc druhá. Všichni máme nějakou práci. Někdo pracuje v kanceláři, aby si vydělal peníze, jiný zase žije v chrámu, aby učil ostatní lidi. Jak však tato vnější práce pomáhá ostatním bytostem? Vykonávám tuto práci pouze pro sebe, pro svou rodinu, nebo pro všechny bytosti? Je jisté, že každý na tomto světě potřebuje vydělávat nějaké peníze. Práce mnoha lidí má však za následek zabíjení zvířat, znečišťování vzduchu a vody. To není příliš dobré. Prodáváním alkoholu, drog, výbušnin nebo zbrani ostatním lidem si vytváříte stále více špatné karmy. Tomuto světu to vůbec nepomůže. I když takovou práci vykonáváte proto, abyste zabezpečili svou rodinu, výsledkem je pouze další utrpení ve světě. A to jen kvůli penězům. Copak byste se takto mohli někdy stát buddhou? Dejte si pozor: na tomto světě jsou příčina a následek vždy velice jasné! Proto Buddha učil, že musíme mít takovou práci, která světu neublíží. Jak už jsem řekl, nejdůležitější je: „Proč to dělám?“ Položíte-li si tuto otázku, stane se vaše živobytí zcela jasným.

Správné úsilí znamená neustále se usilovně pokoušet praktikovat meditaci. Ať jste nemocní nebo zdraví, ať máte plno práce nebo spousty času, ať jste unavení nebo odpočatí - na tom nezáleží. Jen to zkoušejte stále znova po deset tisíc let. Jenom to dělejte. To je všechno!

Jak právě teď udržujete svou mysl? Tak jako paprsek pokračuje od jednoho bodu k druhému, aby vytvořil přímou čáru, to, jak udržujete svou mysl v tomto velkém okamžiku, vytváří celý váš život. Mnoho lidí následuje jen své myšlení, touhy, hněv a nevědomost. A tak v každé situaci trpí. Když se však právě teď probudíte, budete šťastni. Co z toho se vám líbí? Říkáme tomu: „Probud' se!“ - jinými slovy buď pozorný. Buddha tomu říkal správná bdělost.

Nakonec Buddha učil, že správná meditace je to nejdůležitější, co můžete udělat proto, abyste se probudili. Správná meditace znamená udržovat nehybnou mysl v každém okamžiku. V jakékoli situaci, za jakýchkoli podmínek udržujte mysl, která je jasná jako prostor a působí přesně jako špička jehly. Někteří lidé si myslí, že cílem meditace je prožívání jakési „mysli klidu“. Mají rádi jen klid

a ticho. Naše první zenové centrum v Americe se nacházelo v Providence na Rhode Islandu. Po nějakém čase se do domu, přímo pod meditační sál, nastěhovala rocková kapela. Hrála velmi hlasitě! Každodenní zkoušení muzikantů vyvádělo mnoho zenových žáků z míry. „Mistře, to jejich hraní je tak hlasité. Ruší moji meditaci. Nemohli bychom je požádat, aby toho nechali?“ Ti rockoví muzikanti však byli velcí bóddhisattvové. Řekl jsem žákům: „Nestarejte se o ně, ano? Naleznete-li ticho v tichu, nejde o pravé ticho. Skutečné ticho je ticho uprostřed hluku.“ Ano, je vhodné mít k meditování tiché místo. Neměli bychom však být připoutáni k samotnému prožitku ticha, neboť život je mnohdy zcela jiný. Pokud se vaše mysl nehýbe, je i dvaadvacátá ulice v New Yorku skvělým místem pro zenové centrum.

Podle některých lidí se správná meditace týká jen tvrdě meditační praxe vsedě. Ale samotná praxe vsedě není úplnou meditační praxí. Takovéto myšlení znamená lpění na sezení těla. Skutečná meditace je správným sezením mysli: Jak udržujete svoji *mysl* právě teď bez ohledu na podmínky a situace? To vytváří váš život. Je-li vaše mysl čistá, je čistý celý vesmír. Není-li čistá, není čistý ani vesmír. To je velmi důležité. Silná meditace je tedy důležitá. Dobrá meditační praxe vsedě je velmi důležitá. Ale nejdůležitější ze všeho je odetnout veškeré připoutanosti k myšlení a navrátit se k mysli, která je před myšlením. „Co jsem? Pouze *nevím...*“ Jste toho schopni stejně jako při sezení na meditačním polštáři také v jakékoli situaci, za jakýchkoli podmínek, kdekoli? Jste-li toho schopni během řízení, je to meditace řízení. Děje-li se to, když jíte, je to meditace jedení. Děje-li se tak při uklízení domu, je to meditace uklízení.

Ovšem, formální praxe je nezbytná k tomu, aby toho vaše mysl byla schopna. Když sedíte, máte zkřížené nohy a vzpřímená záda. Nemůžete-li sedět v této pozici, nemělo by vám to bránit v praxi. Před několika lety byl v Providence jeden žák, který po celé devadesátidenní ústraní ležel v meditaci na zádech, neboť měl chronicky nemocnou páteř a problémy s nohama. Zatímco všichni ostatní byli obráceni čelem ke zdi, on byl obrácen ke stropu! Byl schopen sedět při formálním jídle a při některých zpěvech. Seděl také při

rozhovorech s učitelem. Ale ve zbylém čase jenom ležel. Jeden vynikající učitel řekl: „Když chodíš, stojíš, sedíš, ležíš, mluvíš, mlčíš, pohybuješ se, jsi nehybný - po celou dobu, na každém místě, bez přerušování, co to je?" To jsou velmi důležitá slova. Skutečná meditační praxe jistě nezávisí na tom, zda jsme schopni po dlouhou dobu udržovat nějakou formální pozici vsedě. Skutečná meditace je jen udržování otázky: „Co jsem?"

Je také dobré ovládat svůj dech. Pomalu se nadechnete a pomalu vydechujete. Výdech by měl být o trochu více než dvakrát tak dlouhý jako nádech. Dýcháte-li pomalu, snáze odetnete všechno myšlení a nebudete ulpívat na tom, co prochází vaší myslí. Časem začne vaše energie pomalu klesat do centra, a díky tomu budete moci své pocity a emoce lépe ovládat. Je však třeba zdůraznit, že skutečná meditace neznamena nějakou polohu těla, ale to, jak udržujete svou mysl z okamžiku na okamžik uprostřed každodenní činnosti.

11. Tři pečetě existence

Všechny složené věci jsou pomíjivé.

Žádná z dharem nemá vlastní přirozenost.

Nirvána je dokonalý klid.

Lidé v Číně, Koreji a Japonsku opatřovali po staletí své úřední dokumenty červenou inkoustovou pečetí. Vyřezané razítko se namočí v červeném inkoustu a označí se jím patřičný dokument. Tímto se dokument prohlásí za pravý, původní. Cvičíte-li techniky hínajánového buddhismu, vaše vědomí je „poznačeno“ třemi základními zkušenostmi (sinokorej. *sambobindo*), což lze přeložit jako „učení tří pečetí Dharmy“.

O první pečetí jsme již mluvili: „Všechny složené věci jsou pomíjivé.“ Všechno ve vesmíru se bez ustání mění. Vše vzniká z podmínek, nějakou dobu trvá a vrací se do prázdnoty. Dosáhnete-li tohoto bodu, nebudete již tak snadno ulpívat ani trpět. Tehdy budete moci nalézt to, co se nikdy nemění, to, co nikdy nepřichází ani neodchází. Tato „neměnicí se věc“ je vaše pravá přirozenost; dokonce to ani žádná „věc“ není. Abyste to skutečně prožili, musíte nejprve dosáhnout toho, že všechny věci, všechny zkušenosti a všechny aspekty myslí vycházejí z podmínek a jsou pomíjivé. Jakmile dosáhnete tohoto bodu, potom to - *BUM!* - vaše vědomí poznamená nesmazatelně jako pečeť. I když tuto skutečnost hluboce prožijete jen jednou, nikdy ji nezapomenete.

Dosáhnete-li pomíjivosti tohoto světa, dosáhnete toho, že „žádná z dharem nemá vlastní přirozenost“. Všechny dharmy, všechny zákony, zásady, představy, víry, lidé, psi, kočky, stromy, hory, vše ve vesmíru je bez vlastní přirozenosti. Jméno a forma všech věcí se bez ustání mění. Vše vychází z prázdnoty a nakonec se do prázdnoty vrací. Nic netrvá věčně, neboť nic nemá vlastní přetrvávající přirozenost. Dosažení tohoto vhledu je další pečeť, která poznamená vaše vědomí.

Dosáhnete-li pomíjivosti všech věcí, nebudete se již ničeho držet, neboť si budete uvědomovat, že vše nakonec zmizí. Poznáte-li, že vše je bez vlastní přirozenosti, nenecháte se oklamat jménem a formou. Nebudete se řídit mylným pohledem, že věci a jejich nesčetné projevy skutečně existují. Poznáte, že jména a formy mají jen dočasně trvání. To vás dovede k poslední pečeti: „Nirvána je dokonalý klid.“ Dosáhnete-li těchto prvních dvou bodů, poznáte, že svět je již dokonale prázdný a klidný. Není tu nic, co by přicházelo nebo odcházelo. Bůh, Buddha, přirozenost, podstata, mysl - odkud to vše přichází? Rozumíte tomu? Buddhismus ukazuje, jak všechny dharmy, všechny zákony a principy vycházejí z úplného klidu. Nirvána je zkrátka jméno tohoto stavu dokonalého klidu. Vše vzniká z úplného klidu a vyhasnutí a vše se nakonec do prázdnoty a vyhasnutí vrací. Uvědomit si to znamená být označen poslední z pečeti: „Nirvána je dokonalý klid.“ Přirozeností všech věcí je dokonalý klid.

Dosáhnete-li těchto pečeti, dosáhnete úplného klidu. V bibli se píše: „Buď tichý a věz, že já jsem Bůh.“ Buddhismus učí: „Všechny dharmy vyvstávají z úplného klidu.“ Chcete-li nalézt Boha, Buddha, mysl, vědomí, své pravé Já nebo absolutno, musíte dosáhnout úplného klidu a vyhasnutí. Tento klid je pravou prázdnotou, je přirozeností naší mysli, přirozeností celého vesmíru. Báseň Angela Silesia, křesťanského mystika ze 17. století, praví:

Bůh, jenž je čirou prázdnotou,
je tvořen jako forma.
Stává se podstatou, světlem a tmou,
klidem a bouří.

Tato báseň hovoří o tomtěž; jen slova jsou jiná. V tomto bodě původně není jméno ani forma. Jméno a forma je myšlení v protikladech. V pravé prázdnotě však žádné protiklady nejsou. Není tu přicházení ani odcházení. To je naše pravé Já, naše přirozenost, přirozenost celého vesmíru. Nazývá se to nirvána. Hínajánový buddhismus znamená usilovné cvičení a dosažení nirvány, místa úplného klidu a vyhasnutí. Místa, kde není zrození ani smrt. Jeho dosažení je smyslem učení hínajánového buddhismu.

12. Tři druhy praxe

1. Síla - pravidla
2. Samádhi - meditace
3. Pradžňá - moudrost

Chcete-li, aby vás poznačily tyto tři pečetě hínajánového buddhismu, je důležité provádět tři druhy praxe. Působí společně a pomáhají vám dosáhnout původní čisté mysli. Každá z nich zahrnuje odpovídající skupinu metod z Osmidílné cesty.

Hínajánová praxe klade důraz na dodržování Buddhových pravidel. Tato pravidla dodržujeme proto, abychom neustále nepodléhali svému řidiči ze zadního sedadla. Říkáme si: „Chci jít přímo a nalézt své pravé Já. Chci následovat Buddhovo učení a pomoci všem bytostem.“ I když však vyvíjíme určité úsilí, sedí v naší mysli na zadním sedadle řidič, který vždy říká: „Dělej tohle, tohle a tohle. Jeď tudy a tamhle zahni.“ A i když tím směrem jet nechcete, je velmi těžké řidiče ze zadního sedadla neposlechnout. Je totiž velmi silný. Dodržování pravidel znamená, že se otočíte a křiknete na něho: „Buď zticha, jo? Musím jet tudy!“ Pravidla vám pomáhají odpojit řidiče ze zadního sedadla, a dojet tak na dobré místo. Jestliže se necháte ovládat řidičem ze zadního sedadla, nemůžete nalézt svou pravou cestu a správný směr.

Pravidla jsou pro praxi velmi důležitá, jsou jako velmi jasné značky na silnici. Řekněme, že se chcete dostat z New Yorku do Los Angeles. Podél cesty jsou spousty silničních značek, které ukazují, kterou dálnicí se dát a kde zahrnout. Vy si však těch značek nevšímáte. Následujete jen své vlastní myšlenky. „Jsem svobodný! Nemusím se starat o žádné značky. Já už vím, jak se tam dostanu.“ A tak značky přehlížíte. Konečně jednoho dne dorazíte na místo a vystoupíte z auta. „Ach palmy! Los Angeles!“ Na to vám někdo řekne: „Ne, ne, tohle je přece Miami.“ Ha ha ha ha! (*Hlasitý, dlouho trvající smích posluchačů.*) Proto jsou pravidla tak důležitá.

Znamenají jasný směr, který vede ke správnému a soucitému životu. Pravidla znamenají Dharmu a Dharma znamená správnou cestu vesmírem. Jít vesmírem správnou cestou znamená žít čistý život. Proto jsou pravidla velmi důležitá. Reprezentují praxi správné řeči, správného konání a správného živobytí.

Dodržíte-li pravidla, můžete ovládat své podmínky a pocity, a můžete tak ovládat i své porozumění. Pokud své pocity ovládat nedokážete, potom nedokážete ovládat ani své porozumění a stále vzniká utrpení. Je to zcela jasné. Proč je však nezbytné ovládat své porozumění? Někomu to může připadat poněkud násilné, proto to vysvětlím. Žádosti vycházejí z rozumové mysli. Všechno myšlení je žádostí a žádost je přímou cestou k utrpení. Emocionální myšlení vytváří silné libosti a nelibosti. Vaše rozumové chápání tento svět neustále posuzuje a na svých názorech lpí. Je-li vaše rozumové chápání příliš velké, máte příliš mnoho složitého myšlení, a proto také máte příliš mnoho žádostí. Tehdy jsou vaše city silně připoutány k „mám rád“ a „nemám rád“ to, co vytvořilo myšlení. Vede to k neustálému pohybu vaší mysli. Ta je nepřetržitě postrkována sem a tam kvůli silným pocitům, které máte, a kvůli tomu, co se vám na ostatních lidech a na celém světě líbí a nelíbí. Při těchto silných žádostech a pocitech, libostech a nelibostech, jež námi bez ustání zmítají, je velmi obtížné udržovat silné centrum. Proto jsou tu pravidla - tato přirozená pravidla pro ovládání žádostivé mysli. Když se jimi řídíte, vaše centrum přirozeným způsobem sílí. Jste schopni vnímat tento svět právě takový, jaký je, a tehdy je možné pomáhat všem bytostem.

Správná meditace znamená neustálé udržování nehybné mysli. Pokud se vaše mysl nehýbe, pak vše, co vidíte, slyšíte, cítíte, vnímáte chutí, hmatem, a vše, o čem přemýšlíte, je pravdou, právě takové, jaké to je. Slovo samádhi znamená hlubokou meditaci. Neměli bychom však ulpívat na žádných představách o meditaci. Mnoho lidí si myslí, že pravá meditace znamená intenzivní pohroužení při pozici vsedě. Tento druh meditace není dobrý ani špatný. Mnoho lidí se však chce držet jen příjemných pocitů, které tato meditace přináší. Obrovská spousta lidí věří, že meditace znamená pouze stálý klid a blaženost. „Ach, nyní je vše v klidu a poko-

ji. Jaká nádhera!" Takové uvažování je ale velmi vážná nemoc. Není to pravá meditace, neboť tím vzniká připoutanost k určité situaci. Jestliže ulpíváte na takové praxi, nebudete moci rozvíjet svou moudrost. Vaše meditace nebude v mnoha různých situacích působit jasně a nepovede k pomoci ostatním bytostem. Meditace představuje v Osmidílné cestě správné úsilí, správnou bdělost a správnou meditaci.

Prožívání nějakého druhu hluboké meditace je dobré. Ale mnohem důležitější je cvičení udržování této myslí, když řídíte, jíte, mluvíte, pracujete a jste se svou rodinou. Měl jsem jednoho žáka, který stál pouze o hlubokou klidnou meditaci, kterou nazýváme mysl míru. Nelíbilo se mu proto, když okolo domu, v němž meditoval, jelo auto. Rozčilovalo ho, když si venku hrály děti, a honem zavíral okno, neboť rušily jeho prožitek míru. „Bud' zticha, nebo jdi pryč! Copak nevidíš, že medituju?" Jeho rodina se musela během jeho speciální meditace chovat doma velice tiše. Po nějakém čase začala mít k meditacím a buddhismu odpor. Praxe tohoto muže proto nebyla skutečnou meditací. Vytvářel z meditace něco „zvláštního". Skutečná meditace ale znamená udržování nehybné myslí uprostřed každodenní činnosti. To je skutečné samádhi, to je pravá přirozenost praxe.

A nakonec, jaké je správné působení meditace? Mnoho lidí rozumí mnoha různým věcem. Toto porozumění je však pouze myšlenkou někoho jiného. Obloha neříká: „Jsem modrá." Vy však říkáte: „Obloha je modrá." Někdo vás kdysi naučil, že „obloha je modrá", a od té doby to opakujete: „Obloha je modrá." To je jen pouhé rozumové chápání. Je to myšlenka někoho jiného, ne vaše. Korejci neříkají: „Obloha je modrá." Říkají: „Hanurun pchurumni-da." Japonci říkají: „Sora wa aoidesu." Poláci mají zase polskou myšlenku, Rusové ruskou. Žádná z těchto myšlenek však není pravá, neboť obloha ještě nikdy žádnou z těchto myšlenek nevyslovila. Nikdy neřekla: „Jsem obloha, jsem modrá." Nejdůležitější je nalézt původní cestu. Cestu beze slov a myšlenek.

Chcete-li porozumět sami sobě, musíte vidět svět právě takový, jaký je. Pokud se vaše mysl nehýbe, potom můžete vnímat skutečnou přirozenost světa. Když vidíte, slyšíte, čicháte, vnímáte chutí,

hmatem, když myslíte, vše je pravdou. Když vidíte strom, je jen zeleň. Když slyšíte štěkání psa, je jen „Haf! Haf!“. Když ochutná-
váte cukr, je pouze sladkost. Vše je již pravdou. Vesmír nás stále,
v každém okamžiku učí pravdě. Bez ustání k nám pronáší nád-
hernou řeč Dharmy. Udržujte jednoduše nehybnou mysl a tato
pravda se okamžitě stane vaší. To je správné porozumění a správné
myšlení. Jejich jméno je „moudrost“, v sanskrtu pradžňá.

Jak už jsme se zmínili, cílem hínajánové praxe je dosažení nirvá-
ny. Dosáhnete poznání, že vše je dokonale prázdné a sama tato
prázdnota je pravou přirozeností tohoto světa, vesmíru a všech na-
šich myslí. Co je však správným působením pravdy? Jak *užijeme*
pravdy ku pomoci tomuto trpícímu světu? Tomu učí mahájánový
buddhismus a zen.

Obraťme proto svou pozornost k pohledu mahájány.

III. MAHÁJÁNOVÝ BUDDHISMUS

Vhled do existence a neexistence dharem

Vhled do skutečnosti, že neexistují žádné vnější
hmatatelné znaky a že vše je prázdnota

Vhled do existence, prázdnoty a Střední cesty

Vhled do skutečnosti všech jevů

Vhled do vzájemného prostoupení všech jevů

Vhled, jenž vidí, že jevy samy jsou absolutno

是甚魔

崇山

Učení mahájány se od hínajány trochu liší. O tom jsme již mluvili. Někteří lidé tvrdí, že hínajána byla prvním Buddhovým učením. Šest let Buddha usilovně cvičil a pod stromem bódhi dosáhl probuzení. Sútry říkají, že Buddha pochyboval, zda ostatní lidé jeho učení pochopí. Myslel si, že učit nebude, neboť dosáhl realizace vysokého stupně a lidé by mu asi stěží rozuměli. V té době bylo v Indii plno různých náboženství, mnoho forem hinduismu a jógy. Mnoho učitelů hlásalo: „Moje učení je to správné! Vaše učení správné není!“ Kdo by věřil Buddhovu hlubokému vhledu? Vhledu, jenž nezávisel na žádném bohu ani guruovi, na ničem, co je vně naší vlastní mysli. Jedna pověst praví, že se před Buddhou zjevil Brahma a řekl: „Někteří lidé nejsou tak docela nevědomí. Ti porozumí. Kvůli nim musíš učit.“ A tak Buddha vstal z místa pod stromem bódhi a začal učit.

Bylo mnohokrát řečeno, že Buddha začal své učení tím, co je znamenáno v *Avatamsaka sútře*, v jedné z hlavních súter mahájánové tradice. Nikdo však tento mimořádně široký náhled nedokázal pochopit. Protože to byl vhled tak hluboký a tolik se lišil od všeho dosavadního učení, byl Buddha nucen svou nauku velmi zjednodušit. Musel tedy mysl svých žáků na tento „velký“ vhled připravit. Proto mluvil o nevědomosti, touze a utrpení a o tom, jak se jich zbavit. „Nejprve musíte vidět, že tento svět je světem utrpení. Odkud toto utrpení přichází? Musíte dosáhnout vhledu do pomíjivosti tohoto světa a vhledu do nečistoty a ne-já.“ Učil cestě, která vede k těmto základním vhladům. Učil, jak dosáhnout nirvány. „Bude-li vaše jednání dobré a vyhnete-li se tomu špatnému, budete šťastni. Je třeba dosáhnout těchto základních vhladů. Stále se musíte řídit pravidly. Tak lze dosáhnout čisté mysli. Odložte své utrpení a naleznete cestu, jež vede k místu dokonalého klidu a blaženosti.“ To bylo Buddhovo první ucelené učení, označované později jako hínajána. Podle mahájány se hínajánové učení objevilo

proto, že vhled, který nalezneme v *Avatamsaka sútře*, dokázalo pochopit jen málo lidí.

Jaké je tedy učení mahájány? Jak už jsme řekli, hínajána nejprve učí, že svět je říše utrpení. Z této říše se lze vymanit dosažením úplné prázdnoty neboli nirvány. To je konečný bod hínajánového učení. S ohledem na postupné vyzrávání svých žáků začal Buddha již za svého života učit mahájáně. Ta neklade tak velký důraz na utrpení, nezabývá se příliš tím, zda je něco čisté nebo nečisté, dobré nebo špatné. Mahájánový pohled spíše ukazuje, jak skrze toto utrpení pomocí všem bytostem se z utrpení vymanit. Co je naším správným *působením* v tomto světě? Mahájána nám hned na začátku ukazuje, že tento svět je úplně prázdný. Lidské bytosti nemají žádný význam, ale samy si jej vytvářejí. Vše vytváří samotná mysl. Ukazuje nám také, jak se jméno a forma bez ustání mění, avšak za tím vším je vše v podstatě prázdné. Dosáhnete-li této prázdnoty, vaše utrpení zmizí, neboť je také prázdné. Ukazuje se tak, že původně zde žádné utrpení není! To je velmi zajímavé učení, že? Učení mahájány *začíná* v bodě úplné prázdnoty, zatímco učení hínajány v něm vrcholí. Pouhé učení o tom, že svět je říše utrpení, není z hlediska mahájány úplné.

Na mahájánovém učení je nejdůležitější to, že jasně ukazuje, že žádná praxe není jen pro mě, jen pro mou vlastní záchranu. „Jak zachráním všechny cítící bytosti od utrpení?“ Jít cestou mahájány znamená slíbit, že nevstoupím do nekonečného klidu, vyhasnutí a blaženosti nirvány, dokud nebude i ta poslední cítící bytost zachráněna od utrpení. Tato cesta se nazývá Velká cesta bódhisattvy. Nežiji už jen pro sebe, ale pouze pro všechny bytosti. Proto někdy říkáme, že učení hínajány je jako jízdni kolo: jedete-li správně, dostane se do nirvány jen jeden člověk. Mahájána je však jako jízda autobusem nebo vlakem. Nejen já, nýbrž všechny bytosti dorazí společně na dobré místo. Buddha začal nejprve tímto učením, viděl však, že mu nikdo nerozumí. Vědomí tehdejších lidí nebylo dostatečně zralé a nebylo schopno toto učení přijmout. Proto musel Buddha udělat krok zpět a učit nejprve jednoduché cestě neboli hínajáně. I to je velmi důležité.

Jakmile se praxe lidí rozvinula a jejich mysl dozrála, Buddha je začal učit Velkému vhledu, který má šest hlavních bodů.

Vhled do existence a neexistence dharem

Cesta učení mahájánového buddhismu je velmi jasná. Začíná vhladem do skutečnosti, že vše je ve svém základě původně prázdné. Pokud to opravdu pochopíte, pochopíte svou pravou přirozenost. Potom je možné pomáhat všem bytostem. Prvním krokem je uvědomění si, že žádná z dharem neexistuje. Co to znamená? Je třeba si uvědomit, že podstata všech věcí je prázdná. Vaše podstata a podstata celého vesmíru je tatáž a nemá žádnou vlastní přirozenost. Nemá nic. Tento bod však nejsme schopni vidět, neboť jsme ke svému tělu připoutáni více než k čemukoli jinému. V Číně se učila metoda nazývaná „pohlížejte na své tělo, jako by již bylo mrtvé“. Budete-li takto cvičit, uvidíte, že skutečná přirozenost všech tužeb a lpění tohoto těla je ve vaší mysli. Jeden zenový mistr se svých žáků vyptával: „Proč tu mrtvolu vláčíte sem a tam?“ Tělo není „já“. Není vaším pravým Já. Je úplně prázdné. Stále se mění a nakonec zaniká. Musíte tedy udržovat myšlenku: „Jsem mrtvola. Jsem mrtvola. Jsem mrtvola.“ Ha ha ha ha! Udržujete-li takový stav mysli, můžete dosáhnout poznání, že vaše tělo je, stejně jako všechno ostatní, prázdné. Dokonce si své tělo nemůžete ani zachovat - jednou zanikne. Nemá žádnou základní existenci. Jak byste si je mohli udržet? A tak někdy říkáme: „Už jsi mrtvý!“ Jste-li mrtvolou, nemáte žádné problémy! Nic vám nemůže překážet, neboť každý ví, že mrtvola je prázdná. „Mrtvý člověk nemá žádné tužby.“ To jsou slova, jež vyjadřují stejné učení.

Veškerá podstata je také následující: vše ve vesmíru je téže podstaty a tato podstata je prázdná. Nemůže nic *dělat*. Jakmile toho dosáhnete, poznáte, že podstata může ve skutečnosti dělat cokoli. To je vhlad do existence a neexistence dharem. Začínáte dosahovat správného působení podstaty. To je velmi důležitý vhlad, kterého musíme dosáhnout.

Vhled do skutečnosti, že neexistují žádné vnější hmatatelné znaky a že vše je prázdnota

Toto vyjádření může působit velmi složitě. Jeho učení je však velmi jasné: znamená vhléd do pravé přirozenosti všech jmen a forem. Musíte si uvědomit, že i všechna jména a formy jsou v podstatě prázdňé. Jméno a forma neexistují - jsou tvořeny pouze samotnou myslí, jsou tedy prázdňé. Lidé vytvářejí všemu jméno a formu a věří, že to vše skutečně existuje. A když se jména a formy změní, zcela nevyhnutelně trpí. Slunce, Měsíc, hvězdy hory, řeky a stromy - to vše jsou jen dočasná jména a formy, které jsme těmto věcem přidělili. Především vhléd ukazuje, že veškerá podstata je prázdňá. To byla první lekce mahájánového buddhismu. A tento vhléd je naší druhou lekcí. Ukazuje, že všechna jména a formy této vesmírné podstaty musíme vnímat také jako dokonale prázdňé.

Vhled do existence, prázdnoty a Střední cesty

Vidíte-li vše jako prázdňé, potom je tento pohled již Střední cestou. Střední cesta znamená, že není žádné dobro ani zlo, žádné vysoko ani nízko, žádné přicházení ani odcházení, žádné zrození ani smrt. Střední cesta je jen další jméno pro cestu prázdnoty. Tato prázdnota je úplnou cestou, neboť odhaluje skutečnost, že vše je prázdňé. Prázdnota sama je absolutno. Absolutno je vždy úplné. Naše myšlení vytváří dobro a zlo, vysoko a nízko, přicházení a odcházení, zrození a smrt. Naše pojmové myšlení vytváří „já jsem“. To je náš základní klam. Myšlení vytváří „já“ a vytváří také „já nejsem“. Přesvědčuje nás o tom, že nejsme úplní. Nejsme-li úplní, trpíme a způsobujeme utrpení všem ostatním bytostem. Původně však nic z toho neexistuje, a nemůže vám to tedy vůbec překážet. Vše je nehybné! Není nic, co by se kdy rodilo nebo umíralo. Není nic, co by kdy přicházelo nebo odcházelo. Vše je úplně prázdňé, to znamená, že vše je již úplné. Dosáhnete-li prázdnoty, dosáhnete úplné cesty - Střední cesty.

Vhled do skutečnosti všech jevů

Jakmile dosáhnete prázdnoty všech věcí, pochopíte, že prázdnota sama je absolutno. Prázdnota je základní pravda celého vesmíru. To je „skutečnost všech jevů“. To je úplná cesta. Nejsou zde žádné protiklady, neboť protiklady vycházejí pouze z myšlení. Když zanikne naše klamné lpění na protikladech, objeví se absolutno jasně přímo před námi. Toto je další výraz pro „úplný svět“. Jak jsme již řekli, vše je prázdné, vše je tedy absolutno, a proto úplné. Dosáhnete-li této úplnosti, potom vše, co vidíte, slyšíte, cítíte, vnímáte chutí, hmatem a o čem přemýšlíte, vše je pravda (sinokorej. *silsang*). Skutečností všech věcí je prázdnota. Tehdy je vše pravda. Slunce, Měsíc, hvězdy, hory, řeky, stromy jsou pravdou právě takové, jaké jsou. Z tohoto pohledu je pravda i jméno a forma. Co není pravda? Hínajána učí, že vše je pomíjivé a neustále se mění. Nic tedy nemůže být pravda. Vše vás stále klame. To je důležitý bod.

Tento čtvrtý vhléd mahájány učí, že když úplně dosáhnete prázdnoty celého vesmíru, můžete udělat další krok. Vidíte, že vše je již pravdou právě takové, jaké to je. To je skutečnost všech jevů. Zeď je bílá - to je pravda. Strom je zelený - to je pravda. Venku štěká pes - to je pravda. Na ulici do sebe vrazili dva lidé - to je pravda. Nyní je 19:15 hodin - to je pravda. Ale jen málo lidí vidí, že tento běžný každodenní pohled je pravda. Většina z nás neustále vytváří „dobro“ a „zlo“ a věří, že toto myšlení o dobru a zlu skutečně existuje. Proto Buddha musel učit nejprve něčemu jednoduššímu, než je mahájánová Velká cesta bóddhisattvy. Hlavním učením hínajánového buddhismu je, že vše je pomíjivé. To je správné. Vše je utrpení. To je správné. Vše je ne-já. To je také správné. Zároveň však vše je prázdné, absolutní a úplné. Vše je tedy pravdou právě takové, jaké to je. Někdo právě teď trpí. To je pravda. Jak by to mohla *nebýt* pravda? Tento bod je jako lekce pro doktory věd: podstata, jméno a forma, vše je úplně prázdné - je to tedy absolutno, což znamená, že vše již je pravda. Je to velmi jednoduché, ale nikdo to nevidí. Ha ha ha ha! Jak však tuto pravdu učiníme způsobitou ku pomoci všem bytostem? To je trochu obtížnější. Možná že nalezení odpovědi na tuto otázku je úkolem zenu. Ha ha ha!

Vhled do vzájemného prostoupení jevů

Vše je již pravda, a tak vše existuje vedle sebe bez jakýchkoli překážek. Zde je například prostor. Mraky stále připlouvají a odplouvají. Déšť přichází a odchází. Blesk se objevuje a mizí. Vítr se zvedne a zklidní a tak to pokračuje stále dokola. Bouře se přižene a odezní. I když to vše prostor bez ustání naplňuje a opouští, samotnému prostoru to ani v nejmenším nepřekáží, protože prostor je úplná prázdnota. Mraky, déšť, vítr, slunce, noc a den si navzájem nepřekáží. Vaše mysl je úplně stejná. Jestliže meditujete s velkým odhodláním, můžete dosáhnout úplně základní prázdnoty vesmíru. Potom žádné pocity, myšlení, příznivá nebo nepříznivá situace, která se objeví a zmizí, nemohou být překážkou. Vše je prázdné! Když se objeví štěstí, můžete je užít tak, aby to prospělo všem ostatním bytostem. Když se objeví utrpení, užijete je ku pomoci všem bytostem. Příznivá nebo nepříznivá situace, dobrá nebo špatná zkušenost - pouze pomáháte všem bytostem vymanit se z utrpení. Vždyť všechny tyto věci jsou úplně prázdné a tato prázdnota je naší původní přirozeností plnou soucitu.

Víte z vlastní zkušenosti, že když se v mysli něčeho držíte, dostává se vám vždy utrpení. Když se však nedržíte žádné „prázdné věci“, která se ve vaší mysli objevuje a mizí, potom vás žádné pocity, myšlení, žádná potíže ani situace nezasáhne. Vaše myšlení je pravda. Vaše štěstí je pravda; váš smutek je pravda. Nepříznivá situace je pravda. Příznivá situace ve vašem životě je také pravda. Vše je stejná prázdnota, a tak je vše pravdou právě takové, jaké to je. Co není pravda? Jste schopni něco takového najít? Prosím, ukažte mi to! Je to velmi zajímavé, že?

Vhled, který svědčí o tom, že jevy samy jsou absolutno

Všichni již zijeme ve světě pravdy. Vše je prázdné a tato prázdnota je vším, vše je tedy již úplně. Rozumové nebo teoretické pochopení vám nepomůže. Je třeba dosažení. Ve skutečnosti musíte *dosáhnout* toho, že vše je absolutní právě takové, jaké to je. Musíte *dosáhnout* toho, že nic není překážkou. Potom je vaše jednání v každém oka-

mžiku Velkou láskou a Velkým soucítěním zahrnujícím všechny bytosti. Žít pro ostatní tímto způsobem je možné díky tomu, že zde není žádné „já“. Není zde myšlení, protože myšlení je ne-myšlení. Utrpení je ne-utrpení. Vše je prázdné, a tak vám v pomáhání ostatním lidem nemůže nic bránit. V tomto bodě je váš úkol jasný v každém okamžiku: každé vaše jednání je pravdou a je úplně spojeno s utrpením všech bytostí. „Jak mohu pomoci? Jak mohu pomoci?“ To je úkol lidské bytosti. To je pravda. To je úplná cesta, pravá cesta, velká cesta. Jednání plně soucítění není nějakým nápadem nebo skutkem: je samotnou univerzální podstatou, jinými slovy bódhisattvou: toto jednání není pro mě. Pochopil jsem, že žádné já neexistuje, a tak neexistuje ani žádné jednání tohoto já. Nejsem od všech ostatních bytostí oddělen. Jejich utrpení je mým utrpením, má stejnou podstatu. Jejich štěstí je mým štěstím. Mohu žít pouze pro všechny bytosti. To nazýváme Velká láska a Velká soucítící mysl (sinokorej. *tedža tebi sim*). To je cesta absolutna.

Mahájánový buddhismus zahrnuje šest druhů vhledu. Nejprve musíte dosáhnout poznání, že vše má stejnou univerzální podstatu a tato podstata je ve svém prapočátku prázdná. Potom musíte dosáhnout poznání, že nesčetná jména a podoby této univerzální podstaty jsou rovněž úplně prázdné, bez vlastní podstaty a skutečného významu. Jakmile toho skutečně dosáhnete, dosáhnete i poznání, že prázdnota všech věcí je Střední cestou, pravou a správnou cestou. Vidíte, že jakákoli dharma a jakékoli jméno a forma jsou pravdou, a proto se nic nemůže stát vaší překážkou. Jakmile dosáhnete myslí, která nemá žádné překážky, je vaše jednání jednáním bódhisattvy, protože všechno vaše jednání je pravdou. Vaše jednání je spojeno s univerzální podstatou, kterou sdílíte se všemi bytostmi a všemi věcmi. Od chvíle, kdy jste dosáhli myslí, která nemá žádné překážky, zde není žádné „já“, které by bylo odděleno od „ty“, a tak je vaše veškeré jednání Velkou láskou a Velkým soucítěním.

Jednou se mě jeden student zeptal: „První dva ze šesti vhledů mahájánového buddhismu říkají, že vše je prázdnota. Jenže čtvrtý vhléd tvrdí, že vše je pravda. Jak může být vše pravda, když je vše prázdnota?“ To je velmi dobrá otázka, protože míří do nejdůležitějšího bodu buddhistického učení. Odpověď na ni je jednoduchá.

Běžte domů a podívejte se na zrcadlo ve vaší koupelně. Uvnitř zrcadla nic není. Je úplně prázdné. Když však před ním podržíte červený míč, objeví se červený míč. Podržíte-li míč bílý, objeví se bílý. Je-li před zrcadlem hora, zrcadlí horu a neodráží v tom okamžiku vodu, strom ani lidský obličej. Zrcadlí prostě horu přesně takovou, jaká je. Jakmile červený míč z dosahu zrcadla odstraníte, přestane jej zrcadlo odrážet. Zrcadlo nedrží něco, co jste z jeho dosahu odebrali. Obrazy zůstávají v zrcadle, jen pokud je před ním držíte. Čisté zrcadlo je vždy úplně prázdné, nic nedrží. Vše se v něm odráží bez překážek. Vše tímto prázdným prostorem přichází a odchází a odráží se právě takové, jaké to je, bez jakékoli překážky. Nic se nepřidává, nic se neubírá. Obloha je modrá. Strom je zelený. Zeď je bílá. To je pravda. Zrcadlo a vše, co se v něm odráží, je úplně prázdné, a to už je také pravda. Každý tomu může zcela snadno porozumět.

Ale naše lidská mysl obvykle není jako zrcadlo: Jestliže držíme před naší myslí červenou, můžeme odrážet červenou. Když ji však odejmeme a namísto ní držíme bílou, tato mysl-zrcadlo obvykle ještě nějakou dobu myslí na „červenou“. Myslí třeba na to, že bílou má mnohem raději než červenou, nebo ji zajímá, kdy se příště bude muset znova dívat na červenou, anebo myslí na to, co jí červená připomíná. Všechny tyto další objekty se v mysl-zrcadle objeví ve stejnou chvíli, kdy je před ní červený míč. Ale jenom někdy vidíme červený míč právě takový, jaký je. Když odstraníme červený míč a nahradíme jej bílým, naše mysl-zrcadlo odráží obvykle něco jako: „Ach, asi mám raději červený míč. Tenhle bílý není tak dobrý. Chci raději červený. Ach, možná že bílý taky není tak špatný. Já nevím...“ Anebo mysl-zrcadlo začne vzpomínat na jiné červené věci, které viděla.

Stojíte tu, držíte něco bílého, ale mysl to obvykle neodráží takové, jaké to je. Stále se drží něčeho, co se týká té červené věci. Proto nejsme schopni v tomto světě soucitně působit: protože nikdy neodrážíme tento svět právě takový, jaký je. Máme neuvěřitelně silné tužby. Držíme se svých libostí a nelibostí, místo abychom vnímali pravdu tohoto světa a v každém okamžiku ji užívali k soucitnému konání pro všechny bytosti. To je velmi důležitý bod.

Mahájána učí: jsi bódhisattva. Bódhisattva je bytost, která žije pouze pro všechny bytosti, protože dosáhla tohoto pohledu: vše je úplně prázdné, vše je tedy tímtéž. S tímto pohledem se soucítění objeví samo od sebe. „Žádná bytost se ode mě neliší.“ Ráno slibujeme: „Cítících bytostí je bezpočet, slibujeme je všechny zachránit.“ Tento slib je velmi důležitý, protože znamená, že nežijí pro sebe. Jeho slova ukazují, že jej můžeme jenom *uskutečňovat*. „Nevstoupím do nirvány, dokud nebudou všechny bytosti vysvobozeny z utrpení.“ Když se objeví „já“, objeví se lidská bytost a věří tomu, že je ode všech ostatních bytostí oddělena. Ale když „já“ zmizí, potom tu žádná oddělenost není. Hínájána učí, že toto „já“ je ne-já. Mahájána učí tomu samému bodu, ale z jiné perspektivy, proto má na konci nepatrně odlišné poslání: cesta mahájány začíná v bodě prázdnoty, v místě, kde hínajánové učení končí.

Mahájánový buddhismus se tu nezastavuje, ale ujímá se prožitku prázdnoty a odhaluje nejvyšší pravdu tohoto světa právě takovou, jaká je. Tento svět je úplně prázdný, „já“ je tedy také prázdné. Podstata, jméno a tvar jsou prázdné. Vše je prázdné, proto je prázdnota samotnou pravdou. To je učení Střední cesty. Vše je již pravdou; vše je již úplně. Když skrze meditaci dosáhnete této základní pravdy všech věcí, nic vám již nemůže bránit v úsilí zachránit všechny bytosti od utrpení. Nemáte-li v mysli žádnou překážku, soucité jednání bódhisattvy se objeví samo od sebe. To znamená, že bódhisattva už jste. Není nic, co by se „dalo získat“. Jak říká *Sútra Srdce*: „Není tu dosažení ani nic k dosahování.“ Vaše jednání okamžik za okamžikem je tu jen proto, aby pomáhalo všem bytostem.

13. Diamantová sůtra

Všechny jevy jsou klamy.

Když vidíš všechny jevy jako ne-jevy

pak je tento pohled tvou pravou přirozeností.

Neulpívej na žádné z myšlenek, které se objevují v mysli.

Když nahlížíš formu jako absolutní,

když odhaluješ absolutno mluvením,

jdeš špatnou cestou a nemůžeš spatřit své pravé Já.

Všechny složené věci jsou jako sen,

přelud, bublina nebo odraz.

Jsou jako kapka rosy nebo blesk.

Tak bys je měl vidět.

Diamantová sůtra je jedním z nejdůležitějších učení, jaké kdy bylo předneseno. Přečteme ji za necelou hodinu, a přitom představuje jádro buddhistického učení. Jejím nejdůležitějším bodem je: vše je pomíjivé a úplně prázdné. Jméno a forma jsou také úplně prázdné. Skutečnost, o níž sůtra mluví, je vlastní jak hínajánovému, tak mahájánovému buddhismu. Čtení *Diamantové sůtry* je jako chůze přes most, který vede od hínajánového učení k mahájánovému. Zdůrazňuje sice cestu bódhisattvy, ale obsahuje pohledy obou tradic.

Všechny jevy jsou klamy. Když vidíš všechny jevy jako ne-jevy, pak je tento pohled tvou pravou přirozeností.

Tento verš *Diamantové sůtry* je velmi důležitý, jde o jedno z nejznámějších buddhistických učení. Všechny jevy bez ustání vznikají a zanikají. Vše, co vidíte, je tedy pomíjivé. Vše, co slyšíte, cítíte, ochutnáváte a čeho se dotýkáte, je také pomíjivé. I vy sami jste pomíjiví! To je ústřední učení hínajánového buddhismu.

Ale toto učení je tak trochu zvláštní. Téměř každý překlad této sútry říká: jestliže uvidíš všechny jevy jako ne-jevy potom uvidíš svou pravou přirozenost, své pravé Já, *tathágotu*. To znamená, že „subjekt“ vidí „objekt“. Vše, co vidíte, slyšíte, cítíte, ochutnáváte a čeho se dotýkáte, je pomíjivé a vy jste také pomíjiví. Copak je možné, aby pomíjivost viděla pomíjivost? Vy jste pomíjiví: jak tedy může tato pomíjivost *vidět* pomíjivost? Co *vidí* co? A co je důležitější, jestliže jste pomíjiví a vnímáte pomíjivost, jak potom můžete vidět svou pravou přirozenost? Naše pravá přirozenost se nikdy nehýbe, nikdy nepřichází ani neodchází. Když však pomíjivost vidí pomíjivost, jak může vidět pravou, nepohybující se přirozenost, která je za vším, co je pomíjivé? Tato slova sútry nejsou příliš jasná. Jestliže jste pomíjiví, neexistujete. To, z čeho jste složeni, se neustále mění a pohybuje, není tu nic, co by „existovalo“ trvale. Jak tedy může toto pohybující se „vidět“ pravou přirozenost, která se nikdy nehýbe? Co je to, co vnímá své pravé Já? Ať čtete jakýkoli překlad *Diamantové sútry*, vždy z něj získáte tento dojem. Učení obsažené v těchto slovech není příliš jasné, a není tedy správné. Je velmi matoucí.

Důležité je přeložit tuto sútru znova a objasnit její smysl. Jakmile běžně používaný překlad opravíte, sútra je zcela jasná: „Všechny jevy jsou klam. Když vidíš všechny jevy jako ne-jevy, potom je tento pohled pravým Já.“ To je trochu odlišné. Na jedné straně: „Když vidíš všechny jevy jako ne-jevy, potom vidíš svou pravou přirozenost.“ „Něco“ pomíjivého vidí „něco“ nehybného. To ukazuje zcela zřetelně na existenci nějakého subjektu a objektu. Na druhé straně by bylo mnohem jasnější, kdybychom řekli: „Jestliže vidíš všechny jevy jako ne-jevy, potom je tento pohled pravou přirozeností.“ Tento pohled. Tento *pohled* - vnímání samo, to *vnímání* - je vaší pravou přirozeností. O jakém pohledu mluvíme? Vidění všech jevů jako ne-jevů je samo vaší pravou přirozeností. Vnímání *je* vaší pravou přirozeností. Svět můžete *vidět*. Můžete jej slyšet. Můžete jej cítit. A právě vidění, slyšení, cítění, ochutnávání, dotýkání se je vaší pravou přirozeností. *Tento* pohled je vašim pravým Já. Někdy mu říkáme „pouhé vidění“ nebo „pouhé vnímání“. Žádný subjekt ani objekt. To je velmi důležité.

Když tedy slyšíte, je to absolutno, pravá přirozenost. (*Udeří do stolu.*) Tento pohled znamená vidět, že svět je prázdný. Akt pouhého vnímání, že pouhý zvuk je vaším pravým Já. Není tu již žádný subjekt ani objekt. (*Udeří do stolu.*) Súra říká: „Potom uvidíš svou pravou přirozenost.“ Pravá přirozenost znamená: Kdo vidí? Kdo vidí viděné? Kdo? Nejprve si však musíme ujasnit, že tyto verše *Diamantové sútry* nejsou takřka nikdy přeloženy správně - pomíjivost nemůže vidět pomíjivost. Bylo by jasnější, kdybychom řekli, že vnímání samo je naší pravou přirozeností.

Neulpívej na žádné z myšlenek, které se objevují v mysli.

Šestý patriarcha byl předtím, než mu byla předána Dharma, znám jako laik jménem No. Byl to prostý, nevzdělaný člověk, který pilně pracoval, aby zabezpečil svou matku. Každý den chodil do hor, sbíral dříví na topení a prodával je na nedalekém trhu. Jednoho dne odnesl dříví zákazníkovi a cestou zpět na rušném tržišti minul mnicha zpívajícího sútru. Zaslechl verš „Neulpívej na žádné z myšlenek, které se objevují v mysli“ a náhle pochopil! Pochopil něco, co se týkalo přirozenosti jeho mysli. Nikdy předtím o buddhismu neslyšel, nestudoval žádné sútry, neznal Dharmu, dokonce ani neuměl psát! Nikdy ničemu nerozuměl. Laik No byl dočista nevědomý. Zaslechl jediný verš, „Neulpívej na žádné z myšlenek, které se objevují v mysli“, a *BUM!* - dosáhl probuzení! Když vidíte, slyšíte, cítíte, ochutnáváte, dotýkáte se a *myslíte*, potom vše - právě takové, jaké to je - je pravda. A tak myšlení, které se ve vaší mysli objevuje a mizí, je také pravda. Pokud na něm neulpíváte. Ale to dokáže jen málo lidí. Většina věří, že je jejich myšlení skutečné, a všude se jím nechávají vést. To je touha a každá touha znamená utrpení. Když prostě necháte své myšlení být, potom je takové myšlení pravda. Když uvidíte červenou, zastavte; když uvidíte zelenou, jeďte.

Tento verš *Diamantové sútry* je jednoduchým, ale velmi hlubokým učením. Ukazuje nám velmi jasnou cestu k zakoušení neulpívajícího myšlení. Pouhé myšlení. „Pouhé myšlení“ znamená, že tu není žádné já. „Pouhé myšlení“ znamená, že tu není žádný

subjekt ani objekt. Uvnitř a vně je vždy jedním. Znamená to pouhé konání. Když vidíš oblohu, je jen modrá. To je „pouhé myšlení“. Když vidíš strom, je jen zelený. Pouhé myšlení. Zeď je bílá. Pouhé myšlení. Teď je 19:56 hodin. Právě teď slyšíme, jak venku fouká vítr. Pouhé myšlení. To znamená pouhé vnímání. To je neulpívající myšlení: myšlenky ve vaší mysli přicházejí a odcházejí bez jakýchkoli překážek.

Když vidíš formu jako absolutno, když odhaluješ absolutno mluvením, jdeš špatnou cestou a nemůžeš vidět své pravé Já.

Mnoho lidí má utkvělou touhu uvidět Boha nebo Buddhu. Jejich nahlížení je povrchní, hledají Boha či Buddhu ve vnějších věcech a očekávají zázrak. Lidé se také k Bohu nebo k Buddhovi často za něco modlí. Ale takto skutečného Buddhu nikdy neuvidí. *Forma* znamená vnější „věci“, které vnímáte. A znamená i vnitřní „věci“, jako jsou myšlenky objevující se v mysli. Vedle vnějších objektů představuje i pocity, vnímání, podněty a vědomí. Znamená jakoukoli formu. A tak když věříte, že nějaká forma skutečně existuje, jdete špatnou cestou. Původně není žádná forma, pocity, vnímání, podněty ani vědomí. Vnější „věci“ jsou také pomíjivé, nemají jméno ani formu. Jsou úplně prázdné. Jestliže jste k těmto věcem připoutáni, nejste s to vidět svou pravou přirozenost: připoutanost vzniká z klamného názoru, že „věci“ existují. Kvůli tomuto zásadnímu klamu věříte v existenci nějakého vnějšího světa předmětů a věcí. A také věříte, že je něco uvnitř. Vytváříte uvnitř a vně. Vytváříte sebe a ostatní, tohle a tamto a věříte, že to existuje. Ale jde jenom o myšlení a lpění. Hluboké vnímání pravé přirozenosti znamená pohled bez uvnitř a vně. Dosahujete absolutna, ve kterém není žádný subjekt ani objekt. Není v něm jméno ani forma. Tento pohled je vaším pravým Já.

Vnímání svého pravého Já a vnímání pravdy se trochu liší. Vnímání svého pravého Já znamená vnímání absolutna. (*Udeří do stolu.*) Právě tento bod. Vnímáte prvotní bod. (*Udeří do stolu.*) Vše se vrací do tohoto bodu. (*Udeří do stolu.*) Vše je univerzální podstatou, toutéž podstatou. To je uskutečnění vašeho pravého

Já. To je první krok. Vnímání pravdy však znamená nejprve dosažení svého pravého Já (*udeří do stolu*) a potom, když toho jednou dosáhnete, uvědomíte si, že vše již pravdou je. Když vidíte, slyšíte, cítíte, vnímáte chutí, hmatem, vše je pravdou právě takové, jaké to je. *Diamantová sůtra* učí dosažení absolutna. [*Udeří do stolu.*] Ale tento bod nás zavede pouze do poloviny mahájánového učení. Proto říkáme, že tato sůtra je na rozhraní hínajány a mahájány. Úplný náhled pravdy ukazuje *Sůtra Srdce*, *Avatamsaka sůtra* a *Lotosová sůtra*.

Nejdůležitějším bodem *Diamantové sůtry* je, že vše je pomíjivé. Vše je úplně prázdné. *Diamantová sůtra* vysvětluje základní význam dosažení prázdnoty - jde o prožitek naší pravé přirozenosti. Jestliže chcete dosáhnout své pravé přirozenosti, musíte se stát úplně prázdnými. Musíte *dosáhnout* prázdnoty: pojmové porozumění prázdnotě vašemu životu nemůže pomoci. Již jste prázdní, ale neuvědomujete si to. Věříte, že existuje vně a uvnitř. To je klam. Věříte, že něco existuje a něco neexistuje. To je také klam. Jakmile však dosáhnete své původní prázdnoty, dosáhnete své pravé přirozenosti. Dosáhnete skutečnosti, že celý svět včetně vás je úplně prázdný. Vidění, slyšení, cítění, vnímání chutí, hmatem, myšlení, to vše je prázdnotou. Vše je absolutnem. I vy jste absolutnem. Z tohoto bodu lze vnímat pravdu.

Všechny složené věci jsou jako sen, přelud, bublina nebo odraz. Jsou jako kapka rosy nebo blesk. Takto bys je měl vidět.

Tyto verše jsou velmi důležitým učením. Když jste připoutáni ke svému myšlení, potom má vše jméno a formu. To je svět protikladů. Ale jméno a forma se bez ustání mění. Proto je vše pomíjivé. Vše je jako sen, jako rosa, jako bublina nebo blesk. Nic netrvá, vše podléhá změně. Tento vesmír je spíš než nějakou trvalou neměnnou skutečností, něčím, co bez ustání vzniká a zaniká. Existuje však způsob, jak zažít pravou přirozenost tohoto neustále se měnícího vesmíru. Neulpívejte zkrátka na světě protikladů. Nepoutejte se k vnějšímu světu. Nepoutejte se ke jménům a formám. Pokud

toho dbáte, vaše mysl je nehybná. Dosahujete základní prázdnoty jmen a forem. Celý vesmír je úplně prázdný. Vy jste úplně prázdní. Není nic, co by přicházelo nebo odcházelo. Nic, co by se objevovalo nebo mizelo. Pokud udržujete tuto mysl, brzy dosáhnete svého pravého Já.

Takové je tedy učení *Diamantové sútry*. Dosáhni prázdnoty, a tím dosáhneš své pravé přirozenosti. I když je *Diamantová sútra* mahájánovým textem, nezajímá se o to, zda svět je nebo není pravdou. Za mnohem důležitější považuje: jaké je vaše myšlení? Jaká je orientace vaší mysli? Jak právě teď udržujete svou mysl? To vytváří celý svět. V *Avatamsaka sútře* Buddha říká: „Vše je tvořeno samotnou myslí.“ To je učení mnohem vyššího stupně. *Diamantová sútra* poukazuje na to, že vše je pomíjivé. Musíme dosáhnout prázdnoty a prohlédnout tento myšlenkový sen.

Pouhé čtení sútry však nestačí. Jestliže chcete odetnout svůj sen plný utrpení, potřebujete použít diamantový meč. Pouze udržujte mysl nevím: to je pravý diamantový meč. Jak jsem se již dříve zmínil, kdyby se kdokoli podíval skutečně pozorně na tento svět, ostříhal by si vlasy a stal se mnichem a oprostil by se od toho snu plného utrpení.

Jenom praktikujte. Jenom praktikujte. Jenom to *dělejte*.

14. Sútra Srdce: Mahá pradžňá páramitá hrdaja sútra

Vnímání prázdnoty všech pěti skandh zachraňuje
všechny bytosti od utrpení.

Forma se neliší od prázdnoty, prázdnota se neliší od formy.

Forma je prázdnotou, prázdnota je formou.

Žádné vznikání, žádné zanikání.

Žádná nečistota, žádná čistota.

Žádné přibývání, žádné ubývání.

Všechny dharmy jsou prázdné.

Žádné poznání, žádné dosažení.

Nirvána.

Nejvyšší, dokonalé probuzení - *anuttara samjak sambódhi*

Gaté, gaté, paragaté, parasamgaté, bódhi sváhá!

Sútra Srdce, přestože obsahuje pouhých dvě stě sedmdesát čínských znaků, zahrnuje veškeré učení mahájánového buddhismu. Je esencí *Diamantové sútry*, *Avatamsaka sútry* a *Lotosové sútry*. Je v ní uložen smysl všech osmdesáti čtyř tisíc sůter. Zpívá se ve všech mahájánových a zenových chrámech. V korejských chrámech a v našich zenových centrech na Západě se zpívá nejméně dvakrát denně, ráno a večer, během ústraní se zpívá častěji. Někdy si uvědomíte, že vaše mysl není čistá a meditace vám příliš nepomáhá. Tehdy si přečtete *Sútru Srdce*, a tím se vaše mysl pročistí.

Mahá znamená velký, vynikající. *Pradžňá* znamená moudrost a *páramitá* znamená „jít za“ neboli dokonalost. *Hrdaja* znamená srdce. Tuto sútru označujeme též jako „cestu myslí“ (sinokorej. *simjong*). Je tedy „velkou cestou k dokonalé moudrosti“.

Slovo *mahá* v názvu sútry poukazuje na něco velkého. Co je v čase a prostoru skutečně velké? Někdo by mohl říci, že největší

je země. Když se nad tím opravdu zamyslíte, budete za největší považovat oceány - zabírají větší plochu než pevnina. Nebo že by největší byla obloha? Možná že tím největším, co známe, je prostor. A třeba je ze všeho největší obloha a prostor dohromady! Vesmír je nekonečný v čase a prostoru a obsahuje další nekonečné světy - že by tím největším byl vesmír? S tím bude patrně každý souhlasit. Jeden významný učitel však řekl: „Mé tělo je obklopeno vesmírem, moje mysl však obsáhne celý vesmír." To je velmi důležité. Vesmír zahrnuje a obklopuje náš svět i vše, co je uvnitř tohoto světa - musí být tedy skutečně velký. Ale v okamžiku, kdy se vám vybaví vesmír - „vesmír" již jste jej obsáhli svou myslí. Proto je naše mysl větší než nekonečný čas a prostor celého vesmíru. Jak je to úžasné! *Sútra Srdce* poukazuje na to největší: na mysl. Ukazuje, jak lze objevovat a rozvíjet náležitě užití této největší věci. Proto se tato drobná sůtra označuje jako „velká".

Vnímání prázdnoty všech pěti skandh zachraňuje všechny bytosti od utrpení a strachu.

Všude, kam se podíváme, najdeme utrpení. Všechny bytosti trpí bolestí a strachem. Ale odkud utrpení přichází? Lidé trpí beznadějnou láskou nebo se ženou za hmotnými statky. Mají ctižádost dosáhnout něčeho, co jim dá pocit životního naplnění. Nebo chtějí být známi a uznávaní. Nezáleží na tom, s jakým úsilím se o to vše snažíme. I když získáme to, oč jsme usilovali, stejně si to nemůžeme podržet. To je příčinou našeho utrpení. Ale utrpení původně neexistuje. Vychází z naší mysli a stejně jako fata morgána na sluncem rozpálené cestě se zdá být skutečné. Když se kvůli něčemu trápím a potom zemřu, zmizí i moje utrpení. Utrpení je pouhý produkt mysli, který nezávisle na této mysli vůbec neexistuje. Jakmile si to uvědomíte, všechno utrpení a strach zmizí.

Čím je tedy tato mysl, která je tak velká? Pokud myslíte, nejste s to svou mysl nikde najít. Jestliže veškeré myšlení odetnete - to znamená, když odetnete všechnu připoutanost k myšlení - potom se všude objevuje vaše pravá přirozenost. Nad některými důležitými body učení hínajánového buddhismu jsme se již zamýšleli. Bud-

dha nejprve učil, že to, co nazýváme mysl nebo „já“, je pouze pět skandh - forma, pocity, vnímání, podněty a vědomí. Tyto skandhy neboli složky se neustále mění; jsou to jen víry mentální energie. Lidé změnou těchto pěti skandh zákonitě trpí, protože na formě, pocitech, vnímání, podnětech a vědomí ulpívají. Ze světa utrpení se nemůžeme vymanit, protože všechny tyto věci považujeme za skutečné, protože věříme, že mají nějaké skutečné „já“, nějakou podstatu. To je hlavní učení hinajánového buddhismu.

Úvodní verš *Sútry Srdce* však ukazuje, že tyto skandhy jsou původně prázdné. Kde se potom nachází utrpení? Co je vlastně to, co trpí? Zde je sklenice pomerančového džusu. Když se sklenice rozbije, není možné, aby v ní džus i nadále zůstal. Nejste s to v ní džus udržet, vidíte? S utrpením je to stejné. Kde se utrpení nachází? Pokud jste připoutáni k pěti skandhám - k formě, pocitům, vnímání, podnětům a vědomí, potom má utrpení kde pobývat. *Sútra Srdce* však ukazuje, že tyto skandhy jsou prázdné. Mysl je úplně prázdná: kde by se v ní vzalo místo pro utrpení? Tohoto učení o prázdnotě je třeba dosáhnout. To je velmi důležité. Když jdete cestou dokonalé moudrosti, dosahujete poznání, že všechny skandhy jsou ve skutečnosti prázdné. Dosažení tohoto pohledu vás zachraňuje od utrpení a strachu. Pouhé porozumění vám nemůže pomoci - musíte něčeho *dosáhnout*.

*Forma se neliší od prázdnoty a prázdnota od formy.
Forma je prázdnotou, prázdnota je formou.*

Sútra Srdce učí: „Forma je prázdnotou a prázdnota je formou.“ Většina lidí neví, co to znamená - a nemají o tom ponětí dokonce ani někteří starší studenti meditace. Přitom můžeme toto učení snadno vidět v našem každodenním životě. Zde je například dřevěná židle. Je hnědá. Je masivní a těžká. Vypadá, že vydrží dlouho. Sedíte na ní a ona nese vaši tíhu. Můžete na ni pokládat různé věci. Potom ale židli zapálíte a odejdete. Když se vrátíte, židle už tu není! To, co se zdálo být tak mohutné a pevné, je teď jen hromádkou uhlíků a popela, který poletuje ve větru. Tento příklad dokazuje, že židle je prázdná: není ničím stálým, věčně trvajícím. Ne-

ustále se mění. Nemá samostatnou existenci. Židle se dříve či později změní a stane se něčím zcela jiným, než čím je v okamžiku svého vzniku. Tato hnědá židle je tedy úplně prázdná. I když má vždy povahu prázdnoty je formou: můžete na ní sedět a stále vás bude podpírat. „Forma je prázdnotou a prázdnota je formou.“

Proč je nutné to pochopit? Protože mnoho lidí ulpívá na jménu a formě, a to je příčinou veškerého utrpení. Jestliže chceme, aby se lidé vyléčili z tohoto lpění, musíme použít lék jména a formy. Nejprve musíme dokázat, že jména a formy nejsou skutečně ani trvalé, že se bez ustání se mění. Jde-li vám o bohatství, je třeba vědět, že bohatství, po němž prahnete, je prázdné. Jste-li připoutáni ke slávě a uznání ostatních lidí, musíte si uvědomit, že to, oč bojujete a za co trpíte, je prázdné. Většina lidí uctívá svoje tělo; vynakládají spousty peněz na to, aby je udrželi zdravé nebo krásné. Ale jednoho dne, krátce po tom, co zemřete, toto tělo zmizí. I když si svého prázdného těla ceníte sebevíc, nemůžete si je vzít s sebou. Nemůžete si odnést svou slávu. Nemůžete si odnést peníze. Nemůžete si vzít sex. Nemůžete si vzít vůbec nic! Dnešní lidé jsou k tomu všemu velmi připoutáni. Nade vše uctívají jména a prázdné jevy. A kvůli tomu, aby si je uchovali, ubližují sobě i ostatním. Chtějí získat peníze, výhodnou pozici nebo mít s někým dobrý vztah. Zoufale bojují o dosažení vysokého postavení. Lidé podrobují svou mysl vždy tomu nejhoršímu zlořádu a utrpení jenom proto, aby tyto prázdné a nestálé věci získali a uchovali si je. Dnes je mnoho lidí také velmi připoutáno k sexu. Nic z toho však není nutné. Veškerá forma je prázdná a úvahy o tom, že lze něco získat a udržet si to, jsou největším bludem. Takové je učení tohoto verše.

Nejdůležitější je: o co vám v životě jde právě teď? Tento záměr vytváří vaši mysl a ta tvoří váš život. Tak je určován váš současný i příští život. Když pochopíte, že všechny věci jsou úplně prázdné, můžete je odložit a jenom žít, aniž budete trpět jejich pomíjivostí.

Jestliže neulpíváte na jménu a formě, jste úplně svobodní.

Vypráví o tom jeden slavný příběh. Kdysi dávno žil v Athénách velký filosof Diogenes. Byl to nejlepší a nejuznávanější filosof ve starém Řecku. Přesto žil jako potulný pes. Spával pod širým nebem a nestaral se o to, zda bude mít co jíst a obvykle nenosil žád-

né oblečení. Učil přirozenému způsobu života. Jednoho rána, jak tak spal na ulici, ucítil náhle chlad a probudil se. Nad ním stál sám Alexandr Veliký, nejmocnější muž tehdejšího světa. Podrobil si mnoho zemí, a díky jeho vojenské síle a velké inteligenci se ho každý bál a obdivoval ho. Toho dne si Alexandr Veliký přál navštívit Diogena a dozvědět se něco z jeho učení. A tak tu stál v plné zbroji a jeho impozantní, mohutná postava vrhala na dosud ležícího Diogena stín.

Diogenes na něj pohlédl přivřenýma očima: „A heledme se, Alexandr Veliký! Jak se ti vede?”

„Dobře. Ale rád bych pomohl *tobě*, Diogene. Dobył jsem celý svět. Patří mi nádherné paláce, spousty zlata, mé bohatství je nezměrné. Dám ti vše, co si budeš přát: zemi, peníze, vysoké postavení. Stačí jediné slovo a je to tvoje. Co by sis přál?”

„Ach, ty mi chceš pomoci?”

„Ano,” řekl Alexandr Veliký. „Chci *ti* pomoci.”

„O, děkuji.”

„Přál by sis tedy něco?”

„Ano,” odpověděl Diogenes, „něco bych si přál.”

„Jen to vyslov a je to tvoje. Ať je to cokoli.”

„Alexandře Veliký, mohl bys, prosím, trochu poodstoupit? Stíníš mi.”

„Ach ano, ano. Promiň.” Alexandr popošel stranou.

„Děkuji ti mnohokrát. To je všechno, co jsem chtěl.” Ha ha ha ha! (*Dlouhý, nepřetržitý smích posluchačů.*)

Tento příběh nás přes svou jednoduchost učí velmi dobře formě a prázdnotě. Alexandr Veliký stál ve slunci a to nemohlo svítit na Diogena. To je všechno. Ha ha ha ha ha! Na otázku, jaké přání by chtěl splnit, Diogenes odpověděl: „Mohl bys, prosím, poodstoupit? Stíníš mi.” Jen to! V tom bodě není žádná touha. Diogenes již dosáhl úplné pravdy: pochopil, že hmota je prázdna. Poznal, že jméno a forma jsou také prázdne. Proto ho nezajímalo bohatství, sláva, milenka, rodina ani vysoké postavení. Vše je prázdne - tak proč po tom dychtit? To mému životu nepomůže. Ale právě teď toužím po troše slunečního svitu. Nic víc. Diogenes byl zcela svobodný, neboť pochopil, že „Forma je prázdnotou a prázdnota je

formou". Jakmile dosáhnete tohoto bodu, není tu žádná touha, k níž by stálo za to se připoutat. Jste úplní, a tak vám vůbec nic nechybí. To je velmi důležité. Tehdy není potřeba žádná meditace, žádné meditační ústraní ani promluvy Dharmy. Pokud jste však připoutáni ke svému myšlení, meditace je zcela nutná. Jestliže jste nedosáhli poznání, že „Forma je prázdnotou a prázdnota je formou“, potom je pro váš život sezení na dlouhých ústraních velmi důležité a musíte hodně a vytrvale cvičit. Když se však na okamžik zastavíte a podíváte se na to, uvidíte, že potřeba praxe je také zcela nesmyslná. Ha ha ha ha!

Žádné vznikání, žádné zanikání.

Žádná nečistota, žádná čistota.

Žádné přibývání, žádné ubývání.

Sútra Srdce je výjimečná tím, jak popisuje naši pravou přirozenost. Často užívá slova „žádný“. Jakmile dosáhnete právě prázdnoty, není tu žádná řeč, žádné slovo. Otevření úst už je velkou chybou. Slovy svou původní přirozenost nelze vyjádřit. Lidem, kteří jsou v zajetí slov, je někdy třeba naordinovat lék právě v podobě slov. *Sútra Srdce* obsahuje oba pohledy. Vyjadřuje naši pravou přirozenost dokonalým popisem toho, co touto přirozeností *není*. To, čím je, vyslovit nelze, lze však vyjádřit, čím není. „Není taková ani maková ani jiná. Rozumíte?“ Ha ha ha ha! To je velmi zajímavý přístup. *Sútra Srdce* používá slovo „žádný“, protože to je snad nejlepší slovo, jaké vůbec může být.

Tento verš ukazuje přímo na skutečnost, že v pravé přirozenosti se nic neobjevuje ani nemizí. Není tu nečistota ani čistota; obojí jsou jen výtvořiny mysli, která myslí. V původní přirozenosti není vznikání ani zanikání. Pravá přirozenost je zcela nehybná a prázdná. Je univerzální podstatou, z níž je složeno vše ostatní. Mohla by se snad objevovat nebo mizet, být nečistá nebo čistá? A ještě důležitější je, že naše pravá přirozenost je totožná s celým vesmírem - jak by se tedy mohla objevovat či mizet? Je nekonečná v čase a prostoru a nemá žádnou z vlastností, kterou by bylo možné popsat slovy.

*Všechny dharmy jsou prázdné.
Žádné poznání, žádné dosažení. Nirvána.*

Sútra Srdce říká: „Všechny dharmy jsou prázdné.“ Všechny dharmy jsou však prázdné a neexistující dokonce ještě předtím, než tuto větu vyslovíte. Jméno a forma jsou také prázdné. Jak se můžete být jen zmínit o Dharmě a vzápětí tvrdit, že je prázdná? To je velká chyba. Ve skutečném prožitku prázdnoty nejsou žádná slova, a proto v něm není ani žádná Dharma. Jakmile otevřete ústa, abyste řekli: „Všechny dharmy jsou prázdné,“ už tu žádná prázdnota není. Proto dávejte pozor. Znamená to, že pokud rozumíte pouze slovům a jejich význam chápete jen rozumem, potom vám tato ani žádná jiná sůtra nemůže v životě pomoci. Významu těchto slov je třeba skutečně dosáhnout.

Říkáme, že vše je prázdné, a proto není žádného poznání ani dosažení. Tento bod prázdnoty je absolutnem. (*Hlasitě udeři do stolu.*) Lze snad něčeho dosáhnout, když tu nic není? Tento verš *Sútry Srdce* je jen krásnými slovy. Budete-li však tato být sebekrásnější slova chápat pouze rozumem, potom vašemu životu nepomohou. Opakuji znova - musíte opravdu něčeho *dosáhnout*. Musíte *dosáhnout* poznání, že tu vlastně nic k dosažení *není*. Vše je již pravdou přesně takové, jaké to je. Již jste úplní. Ale dávejte pozor! Pouhé porozumění těmto krásným slovům je jedna věc; jejich dosažení je však něco docela jiného.

Sútra Srdce začíná prožitkem prázdnoty který náleží učení hínajány, a dělá další krok. Když dosáhnete skutečné prázdnoty, není tu žádná řeč a žádná ústa. Dosáhnete-li „žádných úst“, dosáhnete absolutna neboli nirvány. O Čtyřech vznešených pravdách a Osmidílné cestě hínajánového učení jsme již mluvili: o cestě, která vnímá, že vše je utrpením, a která následně vede k jeho ukončení, k ukončení zrození a smrti. To je nirvána. Nejsou tu žádné protiklady: ani přicházení, ani odcházení; ani vysoko, ani nízko; ani dobro, ani zlo; ani zrození, ani smrt. Při skutečném prožitku prázdnoty vnímáte, že neexistence zrození a smrti, přicházení a odcházení jsou *zde* odjakživa. Jak byste mohli ukončit něco, co stejně neexistuje? Neexistence utrpení tady je od-

jakživa: copak by takto mohlo mít utrpení nějaký počátek, copak by mohlo vyhasnout? Proto *Sútra Srdce* říká „žádné utrpení, žádné vznikání, žádný počátek, žádný konec, žádná cesta“. Tím rozbijí dualistické myšlení o utrpení, jeho počátku a konci a o cestě vyjádřené ve Čtyřech vznešených pravdách. Mahájánový buddhismus tedy ukazuje, že od hínajánového buddhismu vede ještě jeden krok. Jestliže se zastavíte v bodě úplné prázdnoty, dosáhnete pouze nirvány. Je třeba udělat další krok.

Nejvyšší, dokonalé probuzení - anuttara samjak sambódhi

Sanskrtský výraz *anuttara samjak sambódhi* znamená „nejvyšší, dokonalé probuzení“. Je to jen další způsob vyjádření „pravdy“. Když vidíte, slyšíte, cítíte, vnímáte chutí, hmatem, když myslíte - vše právě takové, jaké to je, vše je pravda. Krok předtím, právě v bodě nirvány, není poznání, není dosažení ani nic k dosahování. A tak bódhisattva veden *pradžňá páramitou* dosahuje nirvány. Potom se však objeví tato tři slova: *anuttara samjak sambódhi*. Krok předtím není žádné dosažení, a nyní všichni buddhové dosahují *anuttara samjak sambódhi*. Co to znamená?

Jestliže dosáhnete skutečné prázdnoty, dosáhli jste jen nirvány. Je to prožitek úplného klidu a blaženosti: není zde žádný subjekt ani objekt, dobro ani zlo, přicházení ani odcházení, život ani smrt. Není tu nic, čeho by se dalo dosáhnout. Ale mahájána znamená, že vaše praxe pokračuje „za“ tento bod, a tak *dosahujete* ne-dosažení. Musíte přijít na to, jaké má nirvána v tomto světě působení. Nazýváme je nejvyšší, dokonalé probuzení. Jestliže dosáhnete ne-dosažení, dosáhnete pravdy. Vaše mysl je prázdná a čistá jako prostor. Znamená to, že vaše mysl je čistá jako zrcadlo: Když se před zrcadlem objeví hora, je pouze hora; objeví se voda, je pouze voda; přijde červená, je jen červená; přijde bílá, je jen bílá. Obloha je modrá. Strom je zelený. Pes štěká: „Haf! Haf!“ Cukr je sladký. Vše, co vidíte, slyšíte, cítíte, ochutnáváte, čeho se dotýkáte, co si myslíte, je pravda právě takové, jaké to je. Nirvána znamená dosažení prázdnoty, v níž není nic k dosažení. *Anuttara samjak sambódhi* znamená *použít* prožitek prázdnoty k dosažení pravdy. S prázdnotou

mysli odrážejte tento svět právě takový, jaký je. To je mahájánový buddhismus a Velká cesta bódhisattvy.

Gaté, gaté, paragaté, parasamgaté, bódhi sváhá!

Existuje však ještě jeden krok. Když dosáhnete prázdnoty a potom pravdy, zeptejte se: jak pravda tohoto světa pomáhá ostatním bytostem? Všichni buddhové dosahují *anuttara samjak sambódhi* neboli nejvyššího, dokonalého probuzení. Znamená to, že dosahují pravdy. Vidí, že obloha je modrá a strom zelený. Na konci této sútry se dovidáme o velké mantře nade vše chápání, velké, jasné mantře, nejvyšší mantře, která zní: *Gaté, gaté, paragaté, parasamgaté, bódhi sváhá*. Lze ji přeložit takto: „Jít, jít, přejít, přejít na druhý břeh.“ Tato mantra na konci *Sútry Srdce* znamená pouhé konání. Až potud jsou to všechno jen slova o dosažení prázdnoty a pravdy. Je to zajímavý popis. Ale tato mantra znamená: musíte to prostě dělat. Pokud chcete pomoci tomuto světu, je třeba nějakého konání. Pro bódhisattvu je pouze konání bódhisattvy. Když dosáhnete nejvyššího, dokonalého probuzení, musíte dosáhnout i jeho působení v tomto světě. Říkáme tomu svět okamžiku. V každém okamžiku vnímejte utrpení světa a pomáhejte všem bytostem. To je velmi důležité.

Sútra Srdce je velice pozoruhodná. Na začátku ukazuje svět protikladů, potom absolutní svět a nakonec úplný svět, který nazýváme svět okamžiku. Svět protikladů je vyjádřen slovy „Forma je prázdnotou, prázdnota je formou“. Absolutní svět je prázdnota neboli nirvána, tedy „žádná forma, žádná prázdnota“. A úplný svět je *anuttara samjak sambódhi* - pravda, právě tak to je. Samotné dosažení pravdy ovšem nestačí. Náš prožitek pravdy musí v každém okamžiku vést k pomoci ostatním bytostem, a proto sútra končí pobídkou k jednání: *Gaté, gaté, paragaté, parasamgaté, bódhi sváhá*. Tato mantra znamená udržování světa okamžiku, který je Velkou láskou a Velkým soucitím. Je cestou bódhisattvy. Když konáte společně se všemi bytostmi, potom se Velká láska objeví sama od sebe. Společné konání znamená konat spolu harmonicky v každém okamžiku. To je svět míru. Jenom to *dělejte*. Jenom to *dělejte*.

Má-li někdo žízeň, dejte mu napít, má-li hlad, dejte mu najíst. Když se před vámi objeví trpící člověk, pouze mu bez zbytečného přemýšlení a zkoumání pomozte! V počáteční části této sútry není „dělej to“, jsou v ní jen dobrá slova o dosažení a ne-dosažení. Když však něčeho dosáhnete, musíte to dělat. To je význam slov *Gaté*, *gaté*, *paragaté*, *parasamgaté*, *bódhi sváhá*. Krok za krokem dosahujeme soucitného působení pro druhé a užíváme pravdy pro druhé. Děje se to samovolně, v každém okamžiku. To je význam *Sútry Srdce*. Když něco děláte, jen to v každém jednotlivém okamžiku dělejte naplno.

15. Maháparinirvána súra

Vše vytvořené je pomíjivé.
To je zákon vznikání a zanikání.
Když vznikání a zanikání ustane,
je jen klid, dokonalé štěstí.

O pohledu podmíněného vznikání v hínajánovém buddhismu jsme již mluvili. Odkrývá skutečnost, že vše ve vesmíru vzniká pouze za určitých podmínek. Proto je vše pomíjivé. Vznikání a zanikání je základní pravidlo tohoto světa. Vše ve vesmíru vzniká z prázdnoty, nějakou dobu - dlouhou nebo krátkou - trvá a nakonec se do prázdnoty vrací. Není to jen buddhistická myšlenka: tento zákon platí v celém vesmíru. Když toto pravidlo vytvoříte, vše se jím řídí. Ale když nevytváříte vesmír a nevytváříte ani svět, potom tu žádné takové pravidlo není. A tak se může i vznikání a zanikání vytratit. Když doopravdy zakoušíte prázdnotu, dosahujete totiž mnohem hlubšího pohledu: původně je vše za vznikáním a zanikáním. Není nic, co by vznikalo a zanikalo. K tomuto bodu *míří Maháparinirvána súra*.

Máme tedy podstatu, jméno a formu. Jméno a forma se neustále objevují a mizí, protože jsou tvořeny výhradně myšlením. Ale podstata se nikdy neobjevuje ani nemizí. Musíme vnímat obojí: podstatu i vznikání a zanikání, jména a formy. Buddha zpočátku podával velmi jednoduché učení o tom, že vše vzniká a zaniká. To je podmíněné vznikání. Je to bonbon Dharmy, jakási učební pomůcka. Buddha je používal k tomu, aby otevřel mysl svých žáků. Když však byla mysl jeho žáků zralá, Buddha jim tento bonbon vzal. Tehdy nastoupilo učení o tom, že zde vlastně žádné vznikání a zanikání není. Buddha následně učil, že vznikání je jenom vznikání a zanikání je jenom zanikání. Jeho poslední učení bylo, jak nalézt správné *působení* vznikání a zanikání, jak pomoci ostatním bytostem.

Vše se objevuje a mizí. Můžete to *vidět* v celém světě. Můžete to *cítit*. Můžete to *vnímat prostřednictvím chuti*. Kde ale je ve vesmíru to místo, kde se vše objevuje a mizí? Pozorným pohledem na pravou přirozenost světa a díky meditační praxi můžete vidět, že všechno vznikání a zanikání probíhá pouze ve vaší vlastní mysli. Mysl vše vytváří. A tak v *Avatamsaka sútře* Buddha říká: "Vše je tvořeno samotnou myslí." Když máte mysl, potom je zde objevování a mizení. Jestliže žádnou mysl nemáte, potom vnímáte, že není nic, co by se objevovalo nebo mizelo. Nic, co by přicházelo nebo odcházelo.

Jaké je potom správné působení vznikání a zanikání? To je velmi důležité. Pouze pomáhajte ostatním lidem. Nejprve uvidíte, že vše na světě se stále dokola objevuje a mizí. Potom však chcete zákonitě vědět, odkud se tento svět vznikání a zanikání bere: kdo tvoří tento vznikající a zanikající svět? Kde se to vše objevuje, kde to mizí? Jestliže usilovně cvičíte, potom vidíte, že celý svět a všechno v něm vytváří vaše vlastní mysl. A kdo potom vytváří tuto mysl? Vytváří ji „já“. Jestliže „já“ zmizí, zmizí mysl a zmizí i celý vesmír. Když „já“ zmizí, potom je vznikání pouze vznikáním a zanikání pouze zanikáním. Je to tak proto, že když zde není žádné „já“, vaše mysl je čistá jako prostor. To znamená, že je čistá jako zrcadlo. Když se před zrcadlem drží červený míč, objeví se červená. Když se před ním drží bílý míč, objeví se bílá. Ale toto čisté zrcadlo se samo nikdy neobjevuje ani nemizí. Pouze odráží hory, řeky, stromy, psy, kočky a lidi právě takové, jací jsou. Toto čisté zrcadlo odráží vznikání a zanikání celého světa, samo se přitom nikdy neobjevuje ani nemizí. A tak není žádné vznikání ani zanikání, a přitom vznikání je jenom vznikáním a zanikání je jenom zanikáním.

Jestliže dosáhnete tohoto čistého zrcadla, což znamená, že dosáhnete svého pravého Já, jaké je potom správné *působení* vznikání a zanikání? Jak užijete vznikání a zanikání ku pomoci ostatním bytostem? To je jediný úkol naší meditační praxe.

Kdysi přednesl velký zenový mistr Hjobong v Koreji pozoruhodnou řeč Dharmy, která se zmiňovala o tom, jak toto působení najít. Seděl na vysoké tribuně v hlavní Buddhové hale velkého chrámu Heinsa, udeřil svou zenovou holí třikrát do podstavce a řekl shro-

mážděným mnichům: „Všechny věci a všechny dharmy se neustále objevují a mizí. Ale vše původně přichází z úplné nehybnosti. Tato nehybnost je samotnou univerzální podstatou. Když dosáhnete této podstaty dosáhnete pravdy a správného působení. Potom je objevování se a mizení pravdou a je možné dosáhnout jejich správného působení.

Moje dnešní otázka pro každého z vás, mniši, je: odkud přichází podstata, pravda a působení? Jestliže otevřete ústa, abyste odpověděli, už vznikají protiklady. Svými zavřenými ústy ukazujete připoutanost k prázdnotě. Jak tedy dosáhnete podstaty, pravdy a působení, aniž byste ústa otevřeli nebo je nechali zavřená?" Nikdo z mnichů nedokázal odpovědět.

„Mám pro vás náповědu," řekl a vykřikl: „*Katz!* Vraťte se všichni do svých pokojů a dejte si šálek čaje." Poté zenový mistr Hjo-bong sestoupil z tribuny.

Dosažení významu slov „když vznikání i zanikání ustane" není těžké. Vznikání i zanikání ustane, je jen klid, dokonalé štěstí. Vše je odjakživa úplné. Nikde nic nechybí. Není nic, co by nebylo pravdou. Když vidíte, slyšíte, cítíte, vnímáte chutí či hmatem, když myslíte, vše je úplné. Slovo úplný poukazuje na mysl okamžiku. V takové myslí je vznikání jenom vznikáním a zanikání jenom zanikáním. Je to tak proto, že mysl okamžiku je za časem a prostorem. Znamená to jen tento okamžik. (*Udeři do stolu.*) Okamžik je velice krátký časový úsek. V takovémto krátkém čase je vznikání jenom vznikáním a zanikání jenom zanikáním. Když však naše oči, uši, nos, jazyk, tělo a mysl tuto mysl okamžiku neudrží, potom je všechno iluze. Znamená to, že nic není úplné a nic není pravdou. Když žijete v této iluzi, věříte, že vše na světě skutečně vzniká a zaniká. Věříte, že vše přichází a odchází, rodí se a umírá. Odtud pochází utrpení.

Každý si myslí, že jde o neobyčejně těžké učení, které je nad naše chápání a zkušenosti. Jak může něco vznikat a zanikat, když v tomto neustále se pohybujícím světě stejně původně žádné vznikání ani zanikání není? Jednou mi jeden žák řekl: „*Maháparinirvána súra* se zdá být velmi matoucí. Vše je neustále v pohybu. A přece se nic nehýbe? Já tomu buddhismu nerozumím..." Je je-

den velice jednoduchý způsob, jak tomu porozumět. Občas chodíte do kina. Vidíte, co se děje mezi hrdinou a darebákem - plno bitek, auta jezdí šílenou rychlostí a každou chvíli někde něco vybuchne. Vše je v neustálém rychlém pohybu. Náš každodenní život je také takový: vše se neustále hýbe a bez přestání přichází a odchází. Vypadá to, jako by tu nebylo klidné místo. Ale tento film je ve skutečnosti jen velmi dlouhý pás filmu. V jedné vteřině je asi čtrnáct snímků. Každý snímek je jednotlivá část děje. A v každém snímku je vše nehybné. Vše je úplně klidné. Každý snímek, jeden za druhým, je úplný obraz. V žádném snímku není nic, co by přicházelo nebo odcházelo, vznikalo nebo zanikalo. Každý snímek je úplný klid. Promítačka pohybuje jednotlivými snímky, ty se před objektivem rychle střídají, a díky tomu se děj na plátně zdá být plynulý. Pohyb je nepřetržitý. Když však vezmete tento pás filmu a podržíte jej proti světlu, vůbec nic se na něm nehýbe. Každý snímek je úplný. Každý okamžik je úplně nehybným dějem.

Naše mysl i celý vesmír jsou také takové. Tento svět je pomíjivý. Vše se bez ustání mění a pohybuje. Dokonce i jediná vteřina v našem životě se zdá být ve světě, který vidíme, plná pohybu a změny. Ale vaše mysl je - právě *ted'* - jako objektiv, ve kterém je doba osvětlení nekonečně krátká. Nazýváme ji mysl okamžiku. Když dosáhnete této myslí, potom se všechen pohyb na světě zastaví. V každém okamžiku vidíte, že svět je úplně zastavený. Stop. Stop. Stop. Jako film, ve kterém vnímáte každý snímek - *tento* okamžik - jenž je nekonečně klidný a úplný. Na snímku se nic nehýbe. Je mimo čas, nic se na něm neobjevuje ani nemizí. Ale tato filmová promítačka-vaše mysl, která myslí, se vždy stále dokola hýbe. Díky tomu prožíváte tento svět jako neustále se pohybující a podléhající změně. Tím, že se necháváte vést svým pojmovým myšlením a věříte v jeho skutečnou existenci, ztrácíte mysl okamžiku.

Když však meditujete delší dobu, jste s to svou mysl-objektiv zastavit a skutečně zakusit, že každý okamžik vašeho života je v čase a prostoru doopravdy nekonečný. Je nehybný a vždy úplný. Je myslí, která je za časem a prostorem. Když vidíte, slyšíte, cítíte,

vnímáte chutí, hmatem, když myslíte, vše je úplně právě takové, jaké to je. Jedině když dosáhnete tohoto bodu, jste s to dosáhnout významu sútry. Tehdy je súra vaše. Z dosažení „když vznikání a zanikání ustane“ plyne dokonalé štěstí. Pouhé porozumění těmto slovům je ničím, pokud skutečně neprožijete to, nač ukazují.

Kdysi žil v Číně slavný mistr súter jménem Čido. Přečetl mnoho súter. Věnoval se jejich studiu celých třicet let. Třicet let! Ne pouhé tři roky. Tříkrát deset let se každý den zabýval jejich studiem. Deset let, deset let, deset let vkládal všechno své úsilí do četby súter. (*Smích posluchačů.*) Jeho porozumění sútrám neznalo mezí. Vypráví se, že jste mu mohli přečíst libovolný verš z kterékoli z osmdesáti čtyř tisíc súter a on vám hned řekl jeho číslo a stránku. Byl mistr nad mistry. Všem sútrám kromě *Maháparinirvány sútry* dokonale rozuměl. Znova a znova se pokoušel najít skutečný význam *Maháparinirvány sútry*, ale navzdory svému úsilí jí nebyl schopen porozumět.

Jednoho dne navštívil šestého patriarchu Chuej-nenga. „Mistře, přečetl jsem *Diamantovou sútru*. Rozumím jí. Přečetl jsem také *Sútru Srdce* i *Lotosovou sútru*. Rozumím takřka všem sútrám. Ale nejsem s to pochopit *Nirvánu sútru*. Pomoz mi, prosím, zodpovědět mou otázku...”

„Jakou otázku?”

„*Nirvána súra* říká: ‚Vše vytvořené je pomíjivé. Takový je zákon vznikání a zanikání...’”

„Ano...”

„Tomu rozumím. Ale je tam také řečeno: ‚Když vznikání a zanikání ustane, je jen klid, dokonalé štěstí.’ To nechápu.”

„Co přesně nechápeš?” zeptal se patriarcha.

„Mistře, když vznikání a zanikání ustane, nic tu není. Kdo potom prožívá dokonalé štěstí? V úplném klidu nikdo není, není zde žádné ‚já, můj, mně’. Všichni máme dvojí tělo - fyzické tělo formy a tělo Dharmy. Tělo formy se skládá ze čtyř elementů (země, vzduchu, ohně a vody), proto neustále vzniká a zaniká. Neustále podléhá nemoci, stárne, umírá a rodí se znova. Stále a stále dokola. Proto vždy trpí. Nemůže dojít dokonalého štěstí. Zatímco tělo Dharmy nemá žádný tvar, žádné pocity, vnímání, podněty, vědo-

mí, myšlení. A protože nemá pocity ani vědomí, je jako skála, jako strom, a tak ani ono nemůže prožívat dokonalé štěstí. A přitom *Maháparinirvána súra* říká: ‚Když vznikání a zanikání ustane, je jen klid, dokonalé štěstí.‘ Prosim, pouč mě."

Šestý patriarcha pohlédl na Čidoa a řekl: „To je skvělá otázka. Když vznikání a zanikání ustane, je jen klid. Ptám se tě tedy: Liší se tělo formy od těla Dharmy, nebo je stejné?"

„Liší se!"

„Co je potom to, co se mě ptá - tělo Dharmy, nebo tělo formy?"

„Obě dvě."

„Obě dvě? *Kdo* říká ‚obě dvě‘?"

„Já."

„Ach, tak ‚já‘ to vytvořilo. Je toto ‚já‘ tělo formy, nebo tělo Dharmy?" Čido tím byl natolik vyveden z míry, že nebyl schopen odpovědi. Šestý patriarcha řekl: „Odlož to; nech své myšlení v pojmech odejít. Nevytvářej ‚tělo formy‘ ani ‚tělo Dharmy‘. *Vytváříš* je, a proto máš problém. Tvé tělo formy nikdy neřeklo: ‚Já jsem tělo formy.‘ Tělo Dharmy nikdy neřeklo: ‚Já jsem tělo Dharmy.‘ Ty sám vytváříš tělo formy a tělo Dharmy, a protože hodně myslíš, toužíš po něčem a trpíš. Nech své myšlení úplně odejít! Není žádné tělo formy ani tělo Dharmy. Už rozumíš?"

Jak to Čido uslyšel, dosáhl probuzení. „Ach ano, mistře! Ano, mistře!" řekl a hluboce se poklonil. „Nyní rozumím!"

To je velmi zajímavý příběh. Jestliže chcete porozumět učení *Maháparinirvány sútry*, pak ani v jediném okamžiku vůbec nic nevytvářejte. Toto důležité učení sútry je odjakživa jasné, leží přímo před vámi. Jestliže otevřete ústa, nikdy tomuto bodu neporozumíte. (*Udeří do stolu.*) Tento bod nelze vysvětlit. (*Udeří do stolu.*) Neobsahuje žádná slova. (*Udeří do stolu.*) Když jej dosáhnete, dosáhnete „žádné vznikání a žádné zanikání". Je to zcela jednoduché, žádný zvláštní zážitek. Pokud ale myslíte, nikdy tomuto bodu neporozumíte.

敬下署

崇山

16. Lotosová sůtra

Všechny jevy se stále od samotného počátku vyznačují aspektem klidu a vyhasnutí.

Když jde žák Buddha touto cestou, stane se v jednom z příštích životů sám buddhou.

Lotosová sůtra nás učí, co je to pravda. Někdy se charakterizuje sinokorejským termínem *Silsangmjopgjong*: *silsang* znamená „pravý“, *mjo hop* „tajuplná Dharmy“ a *gjong* je sůtra, tj. „Sůtra pravé tajuplné Dharmy“. Ukazuje, jak dosáhnout jedné myslí. A také ukazuje, jak dosáhnout nekonečného času a prostoru.

Lotosová sůtra nás učí, jak dosáhnout myslí úplného klidu. Někdy tuto mysl nazýváme jedna mysl. To všechno jsou jen jména naší původní myslí. Nejedná se o něco, k čemu lze „dojít“, my tím už odjakživa jsme. Stačí však jediná myšlenka a tato původní mysl klidu a vyhasnutí zmizí. Zatímco posloucháte má slova, necháte se odvést jedinou myšlenkou, která se vám mihne v myslí. V tu chvíli jsme zcela oddělení. Ale pouhým odetnutím myšlení a navrácením se k prostému poslouchání se stanete znova zcela přítomnými. Jakmile odetnete svou připoutanost k myšlení, moje řeč a vaše poslouchání jsou zcela totožné. Mluvení a poslouchání nejsou dvě různé věci. Jedná se o skutečného Buddha, skutečného Ježíše, skutečného Boha. Tento prožitek nezakouší Korejec, Američan, Němec nebo Číňan. Není zde muž ani žena. (*Udeří do stolu.*) Někdy to nazývám prvotním bodem.

Když jsem před několika lety vyučoval v Paříži, navštívila mě v zenovém centru skupina několika kněží. Pili jsme čaj a oni se ptali na buddhismus a křesťanství. Nakonec jeden z nich řekl, že se minulý večer zúčastnil veřejné řeči Dharmy a něco z mého projevu mu nedalo celou noc spát. „Řekl jste, že ‚prvotní bod‘ je nekonečný v čase a prostoru. Jaký je potom vztah mezi prvotním bodem a božím stvořením?“

Takto jsem udeřil rukou do stolu. (*Udeří do stolu.*) To je vše. Několik vteřin bylo ticho. V té chvíli se do knězovy tváře vloudil poněkud rozpačitý výraz. A tak jsem začal vysvětlovat: „Mluvení o božím stvoření je jenom myšlení. Ale tento bod (*udeří do stolu*) je před myšlením. Je před Ježíšem i před Buddhou. (*Udeří.*) Je před celým vesmírem. (*Udeří.*) Je před vším božím stvořením. Když tohoto bodu opravdu dosáhnete, uvidíte Boha.”

Jiný kněz se usmál a zeptal se: „A co vy, mistře, vidíte Boha?”
„Vaše košile jsou černé.”

Lotosová sůtra ukazuje, že tento bod (*udeří do stolu*) je naší přirozeností - je přirozeností všech jevů. Učí také, že ten, kdo zcela pochopí tento bod, „se v příštích životech stane sám buddhou”. To je velice zajímavý verš. Neznamená to, že dosáhnete probuzení v nějakém „jiném” životě; náš příští život ve skutečnosti není příštím životem. Je to jen rozdělování, které plyne ze snahy vyjádřit pomocí slov něco, co slovy vyjádřit nelze. Ve skutečnosti se nikdy jindy než právě teď a tady na tomhle místě buddhou nestaneme. Nedojde k tomu někde jinde nebo někdy jindy. Buddhův žák prostě praktikuje. Praktikuje-li právě teď, potom slova „příští život” znamenají tento okamžik. (*Udeří do stolu.*) Patří vám jen tento okamžik - příští život neexistuje. Vaše mysl „dělej-to” už je v *tomto* okamžiku buddhou. To je neocenitelná skutečnost. Dosažení myslí buddhy není těžké. Nestane se to někdy v budoucnosti. Znamená to jen, že právě teď není vně ani uvnitř, není žádný subjekt ani objekt. V tomto okamžiku se subjekt a objekt - *BUM!* - stanou jedním. Jenom to dělejte, a už jste buddhou. Ale buďte pozorní!

Každý ví, že mnoho lidí užívá název této sůtry k dosažení prožitku jedné myslí. Když chtějí stoupenci japonské sekty Ničiren něco získat, zpívají: „*Namu mjóhó renge kjo. Namu mjóhó renge kjo.*” Tak zní název sůtry v japonštině. Věří, že jim to umožní být šťastní, mít nádherný dům nebo báječnou ženu. Možná že když budou stále zpívat, podaří se jim udělat dobrý obchod. Věří, že díky neustálému opakování tohoto názvu je všechno možné. Název této sůtry je jako mantra, pomocí níž chceme něco získat. Taková praxe není ani dobrá, ani špatná. Znamená pouze udržování jedné myslí. Je dobrá, když chcete něco získat.

Ale správná praxe meditace znamená dosažení jednobodové mysli bez jakéhokoli chtění. To je cílem praxe všech manter, nejen mantry *Namu mjóhó renga kjo*. Všechny mantry jsou stejné. Dokonce i opakování „Coca-Cola, Coca-Cola, Coca-Cola“, děje-li se tak s naprostým odhodláním, vede ke stejnému výsledku. Nejdůležitější je: Jak se zbavíte svého myšlení? Jak udržujete svou mysl? Jak udržujete její prázdnotu? Prázdna mysl je absolutnem. Někdy jí říkáme prvotní bod. Jestliže udržujete prvotní bod po dostatečně dlouhou dobu, zbavíte se své prvotní příčiny. Všechno vaše štěstí i trápení pochází z prvotní příčiny. Proto se s jejím odstraněním změní podmínky, a tím získáte jiný výsledek. Změníte své utrpení, a díky tomu se objeví soucit a štěstí. To je učení podmíněného vznikání.

Jak tedy odstraníte prvotní příčinu? Pouze udržujte jednu mysl. Když něco děláte, jen to *dělejte*. Jen to dělejte. V mysli jen-todělej není subjekt ani objekt. Uvnitř a vně se stanou jedním. Tím se spojíte s vesmírnou energií. Někdy tomu říkáme prvotní bod. Když udržujete prvotní bod delší dobu, prvotní příčina se začne pomalu vytrácet. Vaši prvotní příčinu *vytváří* myšlení. Když se zbavíte mysli protikladů, odstraníte tím energii protikladů a prvotní příčina se vytrácí jako voda, která se po delší době na slunci sama vypaří. Když usilovně cvičíte, potom je to snadné! Vaše myšlení však vytváří karmu, ta brání slunečnímu svitu a prvotní příčina se nemůže tak rychle vytrátit.

Zpěv *Namu mjóhó renga kjo* není dobrá ani špatná praxe. Opakováním *Óm mani padmé húm* nebo Velké dháraní je možné získat vhléd do naší pravé přirozenosti. Jestliže správně praktikujete, potom dokonce i užití „Coca-Cola“ jako mantry může pomoci vašemu životu. Ať už je vaší praxí cokoli, udržujte Velkou otázku a jenom to uskutečňujte. Jestliže máte zkoušející mysl a Velkou otázku, potom vám k dosažení vašeho pravého Já pomůže jakýkoli druh praxe.

Kdysi žil v Koreji mnich jménem Soktu, což znamená „Kamená hlava“. Byl dočista hloupý, ale měl silnou zkoušející mysl. Jednoho dne se Soktu zeptal zenového mistra: „Co je buddha?“

Zenový mistr odpověděl: „Čuksimsibul,“ což znamená „budha je mysl“. Soktu se však přeslechl. Myslel si, že jeho učitel

řekl: „Čipchšinsibul," což znamená „buddha je slaměný sandál" A tak po dobu tří let udržoval pouze tuto otázku: „Buddha je slaměný sandál. Co to znamená? Já *nevím*..." Nikdy svou praxi ne zkoumal. Nikdy nezkoumal svou otázku. Nikdy nehodnotil svého učitele. Nerozděloval na dobré a špatné. Pouze po celý den, a seděl, stál, jedl nebo pracoval, udržoval s jednobodovým odhodláním tuto otázku.

Jednoho dne, když nesl z kopce náklad dříví na topení, zakop o kámen. Dříví mu vypadlo z rukou, a jak se tak kutálel po zemi jeho sandály vyletěly do vzduchu. Když dopadly na zem, byly úplně rozbité. Jakmile to Soktu uviděl, v okamžiku dosáhl probuzení Jeho rozbité sandály, jeho mysl a celý vesmír se zcela sjednotily V tom bodě uviděl svou pravou přirozenost. „Aháááá! Buddha je slaměný sandál!" Přihnal se ke svému učiteli a zakřičel: „Mistře Mistře! Teď už vím, co je buddha!"

„Nu? Tak mi přines své porozumění."

Soktu plácl sandálem mistra po hlavě.

„Jenom to?" zeptal se zenový mistr.

„Moje slaměné sandály jsou celé rozbité!"

Zenový mistr zaklonil hlavu a začal se hlasitě smát: „Ach výborně! Nyní buddhovi skutečně rozumíš!"

To je zajímavý příběh o tom, jak praktikovat a udržovat jedni mysl. Prostě provádějte tuto praxi, udržujte Velkou otázku a brzy vám bude vše jasné. Je to velice jednoduché! Ale musíte zkoušet to je ze všeho nejdůležitější. Když něco děláte, jenom to dělejte. Jenom to *dělejte*. To je základ *Lotosové sútry*.

17. Chua-jen (Avatamsaka) sůtra

Chceš-li zcela porozumět
všem buddhům minulosti, přítomnosti a budoucnosti,
pohlížej na podstatu celého vesmíru
jako na výtvor samotné mysli.

Tato sůtra představuje nejznámější učení mahájánového buddhismu. Učí, že vše je pravdou. Učení hínajánového buddhismu například nepovažuje rozčilování a jednání v rozčilení za nic dobré ho. *Avatamsaka sůtra* však ukazuje, že pohled mahájánového buddhismu je mimořádně široký: i hněv je, tak jako vše ostatní v tomto vesmíru, pravdou. Například dítě neposlechne své rodiče a hraje si na rušné ulici, kde mu hrozí nebezpečí. Rodiče to uvidí a rozčílí se. Dítěti vynadají, nebo mu dokonce naplácají na zadek. „Kolikrát jsme ti říkali, že to nemáš dělat?“ Neposlušnost dítěte je pravdou: není dobrá ani špatná. Hněv rodičů je také pravdou: není dobrý ani špatný. Nadávání a bití také není dobré ani špatné, je také pravdou. Zatímco hínajánový přístup se jednání pod vlivem hněvu pokouší zamezit, z hlediska *Avatamsaky* je hněv, nadávání a bití tím, co dítěti brání ublížit sobě a ostatním. Je to jednoduše pravda.

Tento pohled je znázorněn v následujícím příběhu. Kdysi žil v Číně velice hrabivý mnich. Pokaždé, když chrám dostal nějaký dar nebo peněžní příspěvek od některého bohatého laika, stál tento mnich vždy v první řadě. Konal mnoho obřadů a nahromadil tolik peněz, že by si za ně mohl koupit nejkrásnější dům ve městě. Velmi dychtil po penězích a zdálo se, že jejich hromadění je jeho jediným potěšením; nikdy je za nic neutratil. Dokonce se nestaral ani o to, jak jich užít sám pro sebe. Šaty měl velmi otrhané. Přitom každý věděl, jak je bohatý. „Tamhle je ten hrabivý mnich v otrhaných šatech,“ říkali laičtí lidé. „Je tak spořivý, že ani sám sobě nic nekoupí.“

Jednoho dne se spustil liják, který trval několik týdnů. Městečko pod chrámem postihla povodeň. Domy byly zničeny, pole s bohatou úrodou byla zaplavena týden před sklizní, dobytek zahynul. Celé město bylo vystaveno tváří v tvář hrozné zimě bez potravy a přístřeší. Jeho obyvatelé byli velice nešťastní a vystrašení.

Když se jednoho dne probudili, bylo náměstí plné dvoukoláků. Vozíky byly naloženy balíky rýže a sóji, příkrývkami, oblečením a léky. Byli tam čtyři statní voli, zapřaženi v nových pluzích! Uprostřed stál „hrabivý mnich“ ve svých otrhaných šatech. Tyto zásoby nakoupil z poloviny svých peněz a zbytek dal starostovi města. „Jsem meditující mnich,“ řekl starostovi. „Před mnoha lety jsem se dozvěděl, že toto městečko bude v budoucnosti postiženo katastrofou. Od té chvíle jsem strádal peníze.“ Když to lidé uviděli, zastyděli se, že mnicha tak odsuzovali. „Ach, jaký je to velký bódhi-sattva!“ To je příběh hrabivého mnicha.

Mnichova chtivá mysl byla pravdou. Nebyla ani dobrá, ani špatná. Nebyla čistá ani nečistá. Tento mnich porušoval po celou dobu předpis, podle kterého nesmí mniši hromadit žádný majetek. Radu let ho lidé nazývali „špatným“ mnichem. To ukazuje na jeden z hlavních rozdílů mezi hínajánovým a mahájánovým buddhismem. Podle mahájánového buddhismu neděláme nic pro sebe, nýbrž pro všechny bytosti. Hněv pro všechny bytosti. Chamtivost pro všechny bytosti. Jestliže jdete cestou mahájány a uděláte něco pro sebe samé, už jdete po špatné cestě.

Podle *Avatamsaka sútry* vše vytváří vaše mysl. To je velice jednoduché. O tom, že vaše mysl vytváří čas a prostor, jsme již mluvili. Zmínili jsme i to, že tentýž časový úsek dokáže vaše mysl jednou prodloužit a podruhé zkrátit. Vaše myšlení vytváří zde a tam, nahore a dole, dobře a špatně. Původně nic takového neexistuje. Je to jen produkt myšlení. Když se mysl objeví, objeví se i všechno ostatní. Když mysl zmizí, zmizí i všechno ostatní. Celý vesmír je vytvářen naší vlastní myslí. Zde je jeden proslulý příběh, který to náležitě dokresluje.

Kdysi dávno žil v Koreji velký zenový mistr Wonjo. Jako mladý muž se musel zúčastnit bojů v kruté občanské válce. Viděl mnoho zabitých lidí. Cítil se bezmocný, když viděl, jak jsou v této nesmy-

slné válce bezcitně vražděny nevinné ženy a děti. Země byla zničena a dobytek pobit. Wonhjoovu mysl to hluboce zasáhlo. „Lidský život nemá žádný smysl," pomyslel si. „Proč musíme sobě a ostatním bytostem způsobovat tolik utrpení?" Došel k závěru, že lidská společnost není dobrá. Naplněn hlubokým zklamáním a touhou najít odpověď na svou palčivou otázku po podstatě existence si oholil hlavu a stal se mnichem. Odebral se do hor a zapřísáhl se, že se nevrátí, dokud nenajde pravdu o podstatě existence. Velice rychle pronikl do učení velkých sůter. To ho však neuspokojilo. Ani Buddhova slova nedokázala zvednout to břímě, které mu při pohledu na každodenní bídu těžklo na srdci jako balvan. Když jeho přátelé viděli, v jakém je rozpoložení, řekli mu, že v Číně žije velký zenový mistr, který je znám svým dokonalým probuzením a hlubokým pochopením otázky života a smrti. Snad mu tento mistr dokáže pomoci. Wonhjo si společně s dalším mnichem zabalil své sůtry a s rancem na zádech a slamákem na hlavě si to namířil přímo na sever, do Číny.

Putoval mnoho měsíců. Přestože byl velmi unavený a zesláblý, jeho odhodlání nalézt mistra bylo nezlomné. Jednoho dne mu došla voda, a když se setmělo, padl zcela vyčerpán na zem. Uprostřed noci se probudil, hrdlo vyschlé žízni. Jak tak šátral kolem sebe po něčem, čeho by se mohl napít, nahmatal jakousi nádobu po okraj plnou vody. Vzal ji do dlaní a s vděčností tu vodu, kterou mu musel poslat sám Buddha, vypil. Byla studená a osvěžující, a díky obrovské žízni se zdála být tím nejlahodnějším, co kdy pil. Měl radost, jaké štěstí ho potkalo, a znovu se uložil ke spánku.

Když se ráno probudil, uviděl nádobu, ze které v noci pil. Byla to část lidské lebky, naplněná dešťovou vodou. Plavali v ní červi a larvy. Lebka nebyla příliš stará, a tak bylo vidět, jak na ní tu a tam ještě visí cary masa. Když to Wonhjo uviděl, zvedl se mu žaludek. Padl na všechny čtyři a začal zvracet. V tom okamžiku se jeho mysl náhle otevřela a on dosáhl probuzení. Dosáhl pravé přirozenosti své mysli: minulou noc vodu neviděl a nepřemýšlel o ní. Tehdy se zdála být lahodná. Ale nyní, při pohledu na lebku a pomyšlení na to, co se stalo, byla voda náhle odporná a způsobila mu žaludeční nevolnost. V té chvíli si uvědomil: „Aha, vše vytváří samotná mysl!" Poznal, že jeho

vlastní myšlení činí vodu dobrou nebo špatnou, lahodnou nebo odpornou. Myšlení vytváří příjemné i nepříjemné, myšlení vytváří celý vesmír! Když Wonhjo dosáhl tohoto bodu, uvědomil si, že čínského mistra již nepotřebuje. Vrátil se do Koreje a nakonec se stal národním učitelem. Je považován za jednoho z největších zenových mistrů v historii korejského buddhismu.

Vše vytváří samotná mysl. Vy vytváříte celý tento svět. Vytváříte psa, kočku, strom, Boha, horu. Vytváříte Slunce, Měsíc a hvězdy. Bez ustání vytváříte život a smrt, přicházení a odcházení, minulé, přítomné a budoucí. To vše pochází z vaší mysli. Pes nikdy neřeká: „Já jsem pes.“ Vy vytváříte psa. Nevěřte však tomu, co říkám. Nevěřte ani sútrám. Měli byste se jít zeptat psa: „Jsi pes?“ Tehdy dostanete dobrou odpověď, která vám ukáže, že „psa“ vytváříte vy sami.

Vše ve vesmíru tedy pochází z vaší mysli. Ale odkud se tato mysl bere? To je velmi důležitá otázka. Pouhé mluvení o mysli tuto otázku zodpovědět nedokáže. Čtení knih a naslouchání řečem Dharmy ji ve skutečnosti nevyřeší. Před osmdesáti lety se v chrámu Heinsa v Koreji uskutečnilo velké shromáždění mnichů. V tomto chrámu se nachází sbírka mnoha tisíců dřevěných destiček obsahujících světoznámou Tripitaku, která byla po mnoho let jedinou úplnou sbírkou súter a jejich komentářů na světě. K hoře Kajasan si přišlo několik tisíc mnichů z celé země vyslechnout učení dvou velkých mistrů súter, mnicha Hanjonga a Kwang Sang-noa, známého universitního profesora, autora mnoha významných knih. Déle než týden probíhaly přednášky mistrů na různá témata. Vedlo se mnoho diskusí. Pořádaly se kursy různých súter. Místři mluvili o hínajánovém a mahájánovém buddhismu. Od rána do večera stále jen mluvili a mluvili. Mnich Hanjong, největší mistr súter, na závěr prohlásil: „Buddha učil čtyřicet let, ale jediné, co řekl, bylo: ‚Vše vytváří samotná mysl.‘ Nemusíte tedy hledat cestu vně své vlastní mysli.“ Tato závěrečná slova na všechny mnichy velmi zapůsobila. Potom se mistr zeptal, zda má někdo nějaký dotaz.

Tehdy vystoupil jeden mladý mnich. Mohlo mu být tak osmnáct devatenáct let. Byl to mnich rebel, měl na sobě záplatované šaty

a jeho tvář byla neholená. Přestože vypadal velmi otrhaně, oči mu zářily jako malé drahokamy.

„Mistře, mám otázku," řekl.

„Nu?"

„Řekl jste, že vše vytváří samotná mysl.

„Ano..."

„Kdo ale vytvořil mysl?"

A ten velký mistr se zarazil a nebyl neschopen žádné odpovědi. Jeho mysl listovala stránkami všech sůter, které měl nahromaděné v paměti, ale na žádné z nich nenašel odpověď. V budově za ním bylo uloženo osmdesát čtyři tisíc dřevěných destiček s korejskou Tripitakou, jejímž studiem strávil celý svůj život. Ale ani jediná z nich mu nepomohla. Úplně oněměl a zíral na mladého mnicha. Vypadal, jako by náhle ochrnul.

„Ty tomuhle bodu nerozumíš!" řekl mu mladý mnich. „Celý týden mluvíš stále dokola o myslí, a přitom nevíš, odkud přichází? Takové řeči jsou k ničemu!"

Učení *Avatamsaka sůtry* je jasné: vše vytváří naše mysl. Možná že mnoho lidí tomuto bodu rozumí. Odkud však tato mysl vlastně přichází? Nezáleží na tom, zda se mysl objeví nebo zmizí. Odkud přichází? Co je to mysl? Sůtry o této otázce dokážou pouze mluvit, ale ve vašem vlastním životě ji zodpovědět nemohou. Aby vám toto učení vůbec pomohlo, musíte to, nač sůtry a významní učitelé ukazují, sami prožít. Proto je tak důležitá praxe meditace. Pouhé porozumění sůtrám vám v této otázce nepomůže. Hínajánové učení nebylo dostačující, a proto se objevilo učení mahájány. Ani mahájánové učení nebylo dostačující, a tak se objevil zen. Nelpěte však na žádné cestě, nepovažujte ji za správnější než kteroukoli jinou. Vyznavači zenu i mahájány cítí, že právě ta jejich cesta k dosažení myslí je správná. A možná si to myslí o své cestě i někteří hínajánoví buddhisté. Jestliže řeknete, že jedna z nich je ta pravá, potom nerozumíte pravému Buddhovu učení. Buddha řekl, že vše má buddhovskou přirozenost. Ale mistr Čodžu řekl, že pes buddhovskou přirozenost nemá. Kdo má pravdu? Velmi důležité je toho *dosáhnout*. Jakmile otevřete ústa, už jste udělali velkou chybu. Hínajána je správné učení. Mahájána je správné učení. Zen je

také správné učení. Nejdůležitější je to, jak užíváte tato učení k dosažení vlastní mysli.

Zde je jeden příběh, který to velmi dobře vykresluje. Kdysi dávno žil v Koreji významný mistr Hagun. Žil v osamění na vysoké skalnaté hoře. V údolí pod jeho poustevnou ležely dva chrámy. Jednoho dne se mezi mniškami Východního a Západního chrámu objevila neshoda. Mnišky z Východního chrámu řekly: „Když zpíváte Kwanseum Posal, musíte vyslovovat Kwan *Se-um* Posal.“ Ale mnišky ze Západního chrámu odporovaly: „Ne, ne, tak to není. Správně je Kwan *Se-om* Posal!“ V každém chrámu zněl tento zvuk trochu jinak. Jedna skupina tvrdila, že „Kwan *Se-um* Posal“ je správně, a druhá skupina hlásala, že správně je „Kwan *Se-om* Posal“. V každém chrámu bylo více než dvě stě padesát mnišek. Stále se hádaly. „Správně je to tak, jak to zpíváme my!“ „Vy to zpíváte špatně! Správně je *om!*“ Ha ha ha ha! (*Smích posluchačů.*) Nebyly schopny se dohodnout na správné výslovnosti.

Jednoho rána předstoupila před své sestry v Dharmě hlavní mniška Východního chrámu: „Nemůžeme se dohodnout, možná bychom se měly poradit se zenovým mistrem, který žije v horách.“ Všechny mnišky nadšeně souhlasily. „Zítřka v devět hodin v noci zajdeme za zenovým mistrem a zjistíme, jaký je jeho názor.“ Ha ha ha ha!

Opatka byla mniškou již přes třicet let a tento problém ji skutečně znepokojoval. „My zpíváme *um*, ony zpívají *om*. Co když je *om* skutečně správně? Jestli je to tak, ztratíme všechny tvář. Jak se jen ujistit, že máme pravdu?“ Svěřila se se svými obavami ostatním mniškám. Radily se celou noc. „Možná že bychom si měly promluvit se zenovým mistrem ještě předtím, než se sejdem. Jak jen se ho správně zeptat? To je nejdůležitější!“

Vtom jedna mladá mniška vyhrkla: „Loni jsem se starala o zenového mistra Haguna. Víím, že má hrozně rád rýžové koláče. Udělejte několik výborných rýžových koláčů, dejte mu je a potom se ho zeptejte. Možná že dostanete dobrou odpověď!“

Všechny mnišky nadšeně souhlasily: „Výborně! To je skvělý nápad!“

Příprava rýžových koláčů je docela jednoduchá. Vezmete rýžové těsto, vyválíte je a ostrým nožem vykrájíte koláče. A tak mnišky

rychle připravily mísu výborných rýžových koláčů. Nechtěly, aby je při tom viděly mnišky ze Západního chrámu. V devět hodin zazní v korejských chrámech zvon, zhasnou se světla a mnišky musí jít spát. A tak jako obvykle i tentokrát udeřily do zvonu a při světle svíčky se pustily do výroby rýžových koláčů. Když byly koláče hotové, vybraly mezi sebou dvě nejváženější mnišky, aby podnikly cestu do hor, navštívily zenového mistra a přinesly mu mísu plnou výborných koláčů.

Po dlouhém stoupání dorazily k poustevně. Starý zenový mistr pával jen krátkou dobu.

ŤUK, ŤUK, ŤUK. Zpoza dveří se ozval mistrův hlas: „Kdo je tam?”

„Mistře, to jsme my, mnišky z Východního chrámu.”

„Devět hodin už je dávno pryč. Co se stalo?”

„Ach, máme nějaké - no, ehm, slavily jsme narozeniny jedné starší mnišky. Upekly jsme rýžové koláče a vzpomněly jsme si na vás, že jste tu sám a že nemáte pořádně co jíst! Máte rád rýžové koláče?”

„Ach! Rýžové koláče! To je báječné!” Víte, byl velmi šťastný, a tak je nechal vejít dovnitř. Radostně se smál. Mniši, kteří žijí v horách, nemívají koláče příliš často, nic nemívají příliš často. Rýžové koláče jsou pro ně ohromnou pochoutkou. Mniši rýžové koláče přímo milují! Ha ha ha ha! „Ach ano, mám rád rýžové koláče!” A mnišky mu předložily mísu plnou znamenitých koláčů. „Mňam, chutnají výborně! To je dobrota! Jak lahodné!”

Mnišky byly také velice šťastné: „Chutnají vám, mistře?”

„Ach ano! Znamenité! Skvělá pochoutka! Děkuji! Mnohokrát vám děkuji!”

„Mistře, rády bychom se vás na něco zeptaly...”

„Jen se ptejte, na co chcete!”

„Rády bychom se zeptaly...” A vylíčily mu, co se toho dne událo. Vyprávěly mu o svém sporu s mniškami Západního chrámu: „Zpívají Kwan *Se-om* Posal. My jsme z Východního chrámu a zpíváme Kwan *Se-um* Posal. Máme pravdu? Je Kwan *Se-um* Posal správně?”

„Ovšemže máte pravdu! Správně se má zpívat Kwan *Se-um* Posal!”

Mnišky byly velice šťastné: „Ach mistrě, musíme se s nimi zítra dohodnout. Byly bychom rády, kdybyste přišel a náš spor vyřešil. Říkáte tedy, že Kwan *Se-um* Posal je správně, je to tak?”

„Přesně tak!“ (*Smích posluchačů.*) Mnišky se spěšně vrátily z hor dolů a uložily se ke spánku. Radovaly se, že se jejich záměr zdařil. Nyní se už nemůže stát, že by ztratily před mniškami Západního chrámu tvář.

Mezitím dolehla tíha neshod na mnišky ze Západního chrámu. Celý den nemluvily o ničem jiném než o plánovaném setkání. „Co bychom tak mohly udělat?” Jedna z nich navrhla, aby ještě předtím, než se ono setkání uskuteční, zjistily názor zenového mistra. „Jak se ho ale zeptat?” Daly hlavy dohromady a snažily se na něco přijít. Po chvíli se jedna z nich ozvala:

„Znám mysl zenového mistra.”

„A jaká je jeho mysl?”

„Přítel našeho zenového mistra, mistr ten a ten, je také mým přítelem. A vím, že oba dva mají moc rádi nudle!”

„Nudle?”

„Ano, nudle. Připravíme speciální nudle a v noci je mistrovi doneseme. Potom se ho zeptáme, zda je Kwan *Se-om* Posal správně!”

„Ach, to je báječný nápad!” zaradovaly se mnišky. „Musíme se ho zeptat dříve, než to udělají naše sousedky.” A tak se pustily do přípravy speciálních nudlí. Vyrobit nudle není vůbec snadné. Je k tomu třeba hodně času. Příprava rýžového koláče je jednoduchá, ale udělat nudle je mnohem těžší. Nejprve si musíte připravit rýžovou moučku, rozválet ji a potom opatrně nakrájet nudle, každou zvlášť. A teprve těsně před podáním je vložit do polévky, jinak by byly příliš rozměklé a nebyly by tak dobré. S prací byly hotovy až pozdě v noci. Vybraly mezi sebou dvě vážené mnišky a ty vzaly nudle a přinesly je zenovému mistrovi. Staří mniši si přes den krátce zdřímnou, ale v noci příliš nespí. (*Smích.*)

ŤUK, ŤUK, ŤUK!

„Kdo je to?” ozvalo se z poustevny.

„Mistrě, to jsme my, mnišky ze Západního chrámu.”

„Ach, vždyť už je skoro půlnoc. Co se stalo? Pojd'te dál.”

„Ano, ehm - mistře, měly jsme dnes v noci v našem chrámu pamětní slavnost." Když v Koreji někdo zemře, jeho rodina uspořádá pamětní ceremonii. Někdy se tyto ceremonie konají v noci. „Byla to velká slavnost, udělaly jsme hodně nudli a vzpomněly jsme si na vás, že tady v horách nemáte co jíst. Mistře, máte rád nudle?"

„Ach ano. Mám rád nudle!" (*Hlasitý smích posluchačů.*) Ha ha ha ha! V Koreji se říká: „Rýžový žaludek, koláčový žaludek, nudlový žaludek a vínový žaludek - každý je jiný." Různí lidé mají v oblíbenosti různá jídla, některá jim chutnají více a jiná méně. Ale tento zenový mistr byl jiný. Zdálo se, že mu chutná úplně všechno. „Ach, nudle mám moc rád! To je skvělé!" Hltal je s obrovským požitkem. „Jaká dobrota! Výborné nudle. Děkuji vám mnohokrát, že jste si s nimi daly takovou práci. Myslely jste na mě a to mě velice těší!"

„Rádo se stalo, mistře." Mnišky se zaradovaly, že brzy dosáhnou svého. Zenový mistr měl také radost. Mnišky chvíli otálely a potom se jedna z nich ozvala: „Mistře, rády bychom se na něco zeptaly..."

„Jen se ptejte, na co chcete."

„Mistře, naše mnišky zpívají Kwan *Se-om* Posal, ale mnišky z Východního chrámu zpívají Kwan *Se-um* Posal. Mistře, je *om* správně?"

„Samozřejmě! *Om* je správně."

„Ach, děkujeme mnohokrát! Už chápeme, proč jste tak velký zenový mistr. Zítřa dopoledne v jedenáct hodin se s vámi chceme všechny sejít, abyste náš spor rozhodl. Řeknete tedy při té příležitosti, že Kwan *Se-om* Posal je správně?"

„Jistěže! Kwan *Se-om* Posal je správně."

„Ach, děkujeme. Mnohokrát děkujeme!"

Měly velkou radost. Ve dveřích se uklonily a odešly. Dolů takřka utíkaly, jen aby svou zprávu co nejdříve sdělily ostatním. Když dorazily zpět do svého chrámu a oznámily svým sestrám v Dharmě, co zenový mistr řekl, všechny se daly nadšením do křiku: „Hurá! Vyhrály jsme! Vyhrály jsme! Zenový mistr řekl, že máme pravdu!" Velice se radovaly. Potom šly spát.

Druhého dne zazněl v jedenáct hodin v obou chrámech velký zvon. Pět set mnišek se shromáždilo v hlavní Buddhové hale, aby

předneslo svou záležitost velkému zenovému mistrovi Hagunovi. Mistr vystoupil na vysokou tribunu a urovnal si své dlouhé slavnostní šaty. Všech pět set mnišek se mu třikrát společně poklonilo. Potom vystoupily dvě starší mnišky, zástupkyně obou chrámů. První řekla: „včera jsme se všechny dostaly do sporu. Věříme, že Kwan *Se-um* Posal je správně!"

„Ne, ne! Kwan *Se-om* Posal je správně," odporovala druhá mniška.

„Kwan *Se-um* Posal!"

„Kwan *Se-om* Posal!"

„Mistře, my nemůžeme nic rozhodovat. Proto bychom se vás všechny rády zeptaly. Co je správně: Kwan *Se-um* Posal, nebo Kwan *Se-om* Posal?"

Zenový mistr zavřel na chvíli oči. Jak tak uvažoval nad touto jejich hlubokou otázkou, kývalo se jeho tělo dopředu a dozadu, zároveň se sedadlem na vysoké tribuně. Mnišky se nakláněly dopředu, dychtíce slyšet, co k této velké záležitosti pronese. Po delší době pomalu oznámil shromáždění: „To je *velice* těžká otázka!" (*Smích posluchačů.*)

„Jak to myslíte, těžká? Včera jsme přece mluvili o tom, že Kwan *Se-um* Posal je správně..."

Ostatní mnišky řekly: „Ale mistře, vždyť jste řekl..."

Zenový mistr se na okamžik odmlčel, oči měl stále zavřené. „Ale je to *velice* jednoduché..."

Mnišky z obou skupin si oddechly: „Ach, je to *velice* jednoduché!" Všechny si pomyslely: „Nakonec budeme mít pravdu my!"

Mistr řekl: „Když jsem byl ještě mladý mnich, studoval jsem nejdůležitější sútry naší tradice. Sútra rýžového koláče říká, že Kwan *Se-um* Posal je správně. Ale Velká nudlová sútra říká, že správně je Kwan *Se-om* Posal!" (*Hlasitý, neustávající smích z hlediště.*)

Mnišky se do sebe pustily: „Vy jste daly mistrovi rýžové koláče! Vy podvodnice!"

„A vy jste mu daly nudle! To není fér!"

„Vy jste podvodnice!"

„Vy jste podvodnice!" A pořád dokola a dokola. Myšlení, myšlení, myšlení. Myšlení, myšlení, myšlení, myšlení, myšlení.

Náhle mistr vykřikl: „KAAAAAATZ!!! *Odhod'te* to všechno! Kwan *Se-um* Posal je Kwan *Se-um* Posal. Kwan *Se-om* Posal je Kwan *Se-om* Posal. Když zpíváte, tak jenom zpívejte!"

Mnišky byly šokovány. Jejich mysli byly okamžitě čisté. „Ach, děkujeme mnohokrát!"

„Mnohokrát vám děkujeme za vaše poučení!"

„Nelpěte na slovech," řekl mistr. „Prostě to dělejte!" Potom slezl z vysoké tribuny a vrátil se zpátky do hor.

Praxe hínajány je velmi dobrá. Praxe mahájány je velmi dobrá. A praxe zenu je také velmi dobrá. Praxe *Namu mjóhó reнге kjo* není špatná. *Om maní padmé húm* je velmi dobrá praxe. *Sinnjo-džanggudedarani* je také velmi, velmi dobrá praxe. Dokonce i opakování „Coca-Cola, Coca-Cola, Coca-Cola" jako mantry vám může pomoci, a to tehdy, děje-li se to s naprostým odhodláním, tehdy, když odložíte všechny své názory, situace a podmínky. Nej-důležitější je, abyste to, co děláte, doopravdy dělali - na sto procent. Samotná slova nejsou důležitá. Jestliže chcete dosáhnout probuzení, potřebujete nejvíce ze všeho velkou otázku a zkoušející mysl. Naprosté odhodlání. Jenom zkoušejte. Jenom zkoušejte. Jenom to *dělejte*. To je ten nejlepší způsob praxe.

18. Píseň o přirozenosti Dharmy

Přirozenost Dharmy je dokonalá. Nemá dva různé aspekty.

Všechny dharmy jsou nehybné a v základu klidné.

Jsou beze jména a bez formy, odetnuté od všech věcí.

Tomu rozumí jen osvícená moudrost.

Jedno je v mnohém, mnohé je v jednom.

Jedno je mnohým, mnohé je jedním.

Bezpočet kalp je totéž co jediný okamžik.

Jediný okamžik je totéž co bezpočet kalp.

Toto je výňatek z dlouhé naučné básně vycházející z *Avatamsaka sútry*. V době zlatého věku dynastie Silla v Koreji ji složil proslulý mistr Uisang. Tyto verše se ve většině korejských chrámů zpívají každý den. Míří rovnou k přirozenosti Dharmy. Mnoho lidí říká: „Dharma je tohle. Dharma je tamto.“ Ale co přesně je Dharma? Pravá Dharma nemá původně žádné jméno. Nemá žádnou formu. Už samotný název „Dharma“ je velkou chybou. Dharma není Dharma, rozumíte? Musíte to pochopit. Dharma nebo přirozenost Dharmy jsou jen jména univerzální podstaty. Tato podstata, z níž je složeno vše ve vesmíru, nemá dva různé aspekty. Nemá dokonce ani dvě různé formy. A nemá ani jeden aspekt, ani jednu formu. Není jedním a není dvěma. Není nějakou „věcí“. Bere na sebe formu všech věcí vyskytujících se ve vesmíru. Přitom nemá žádnou formu, neboť forma je úplně prázdná. Je jako elektřina. Ta se někdy projeví spuštěním větráku, jindy hraním rádia. Produkuje vlnění. Dokáže zmrazit vodu i vytopit pokoj. Je hybnou silou dlouhého, těžkého vlaku, ale můžete se s ní i procházet, zatímco ji máte na svém těle. Dokáže se ve vesmíru úplně ztratit. Jestliže tedy řeknete, že elektřina je jen jedna věc, mýlíte se. Jestliže řeknete, že je vším tím, čím se projevuje, všemi ději, které představuje, jste také úplně vedle. Ničím takovým elektřina není a zároveň tím vším je. Podobně jsou i déšť, sníh, mlha, pára, řeka, moře a led

různé formy jedné a téže podstaty. Jedna od druhé se liší. Ale H₂O se nemění a projevuje se podle toho, v jakých se nachází podmínkách. Stále je to voda. Přirozenost Dharmy je také taková. Není jedním a není dvěma. To je důležitý bod.

Přirozenost Dharmy je univerzální přirozeností a projevuje se v mnoha odlišných formách. Jednou je horou, jindy řekou, Sluncem, Měsícem, hvězdami, šálkem, tímto zvukem, vaší myslí. To vše je stejné, je téže univerzální podstaty. Ať už se objeví jakékoli podmínky, přirozenost Dharmy se jim přizpůsobí a dá vzniknout nějaké formě. Když však podmínky zaniknou, zanikne i jméno a forma. Takový je význam slov „vše je úplně“. „Úplná“ je přirozenost Dharmy, která nemajíc žádné překážky, plyne sem a tam. Ať je kdekoli, nikdy nic nepostrádá. Jednou je horou, jindy řekou, stromem, skálou, mrakem, člověkem, vzduchem, zvířetem. Původně je však úplně nehybná. Je zcela bez pohybu i v okamžiku, kdy se projevuje ve všech formách, jaké ve vesmíru jsou. Bere na sebe podobu všech těchto forem, ale přitom žádnou z nich není a žádná z nich ji neovlivňuje. Přirozenost Dharmy je vaším pravým Já. Myšlením v pojmech ji nelze pochopit. Skrze knihy a studium se k ní nedostanete. Ani sto doktorátů vám k jejímu dosažení nepomůže.

Jedno je v mnohém, mnohé je v jednom.

Jedno je mnohým, mnohé je jedním.

Bezpočet kalp je totéž co jeden okamžik.

Jeden okamžik je totéž co bezpočet kalp.

Každý věří, že čas a prostor skutečně existují. Ha ha ha ha! Jak je to směšné! Čas je tvořen vaším myšlením a prostor je také tvořen vaším myšlením. Ve skutečnosti to však nikdo nechápe. Tyto verše konstatují, že čas a prostor jsou tímtéž, že jsou jedním. A zároveň jedním nejsou. Toto jedno je úplně prázdné. „Jedno je v mnohém, mnohé je v jednom. Jedno je mnohým, mnohé je jedním.“ To jsou slova o prostoru. Vše je jedním bodem a tento jeden bod je vším. Nejsou tu dvě věci, které by byly oddělené. Můžeme uvažovat tímto způsobem: prázdný prostor je jedním, nelze jej roz-

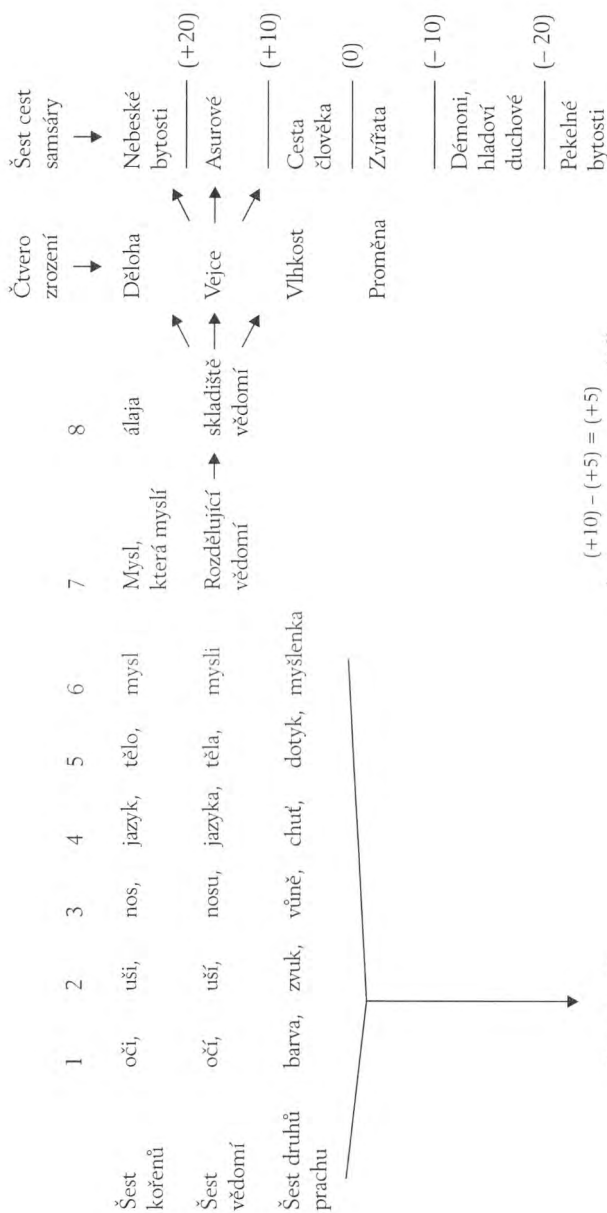
dělit, ale v prostoru je mnoho jednotlivých věcí - hory, řeky, lidské bytosti, stromy, psi, kočky, Slunce, Měsíc, hvězdy. Ve všech těchto „věcech“ je obsažen prostor. Vše je částí prostoru, ale tento prostor není dvojnásob, neboť je v něm vše obsaženo. Není nic, co by bylo „vně“ prostoru.

Tato báseň obsahuje i zajímavé učení o pravé přirozenosti času. „Bezpočet kalp je totéž co jeden okamžik. Jeden okamžik je totéž co bezpočet kalp.“ Čas není krátký nebo dlouhý. Jak už jsme se zmínili, čas je tvořen naší myslí, která myslí, a jsme to tedy my sami, kdo jej činí krátkým nebo dlouhým. Pokud praktikujete meditaci, můžete vnímat, že jeden okamžik je ve skutečnosti nekonečným časem. V jednom okamžiku je obsažen nekonečný prostor. V jednom okamžiku je úplně všechno! Jeden okamžik je nekonečným časem a prostorem. Pro většinu lidí znamená takový výrok nějakou zvláštní sféru nebo zvláštní prožitek. Jak velký je jeden okamžik? Představme si jej jako jednu vteřinu, kterou vydělíme nekonečným časem. Dostaneme velice krátký časový úsek. Dobrým učitelem je fotoaparát. Některé fotoaparáty mají rychlost závěrky zvlášť velkou. Takový přístroj dokáže vyfotit letící střelu. Letící střela je pouhému oku neviditelná. Když se závěrka tohoto fotoaparátu velice rychle otevře, „chytí“ střelu na film. Můžete tak vidět střelu zastavenou ve vzduchu, zcela nehybnou. Když se však na fotografii podíváte pozorně, řeknete, že se střela stále pohybuje, i když vypadá, jako by stála v prostoru. Naše mysl fungují úplně stejně. Jestliže vezmete svou kameru nevím - svou mysl, která je *před* myšlením - a vnímáte hluboce a jasně právě jeden okamžik, vidíte, že se střela nehýbe. Vše, co vidíte, je nehybné. Celý svět je nehybný. Je to velmi zajímavé! Vaše mysl je stejné přirozenosti jako celý vesmír. Vše je původně klidné a nehybné. Tato sůtra říká: „Všechny dharmy jsou nehybné a v základu klidné.“ To je totéž. Klid je jednoduše naší myslí okamžiku, jednou vteřinou rozdělenou nekonečným časem. Někdy tomu říkáme svět okamžiku. Je nekonečný v čase a prostoru, což ve skutečnosti znamená, že v něm není čas ani prostor.

Tato *gátha* vyjadřuje formou básně přirozenost Dharmy a univerzální podstatu. Jsou to však jen hezká slova, a i kdyby to byla

slova samotného Buddha, vašemu životu nemohou pomoci, pokud nebudou zcela vaše. Odkud tedy univerzální podstata pochází? Odkud se bere univerzální energie? Pochází z úplného klidu. „Jedno je v mnohém, mnohé je v jednom. Jedno je mnohým, mnohé je jedním.“ Je to ve všem. (*Udeří do stolu.*) Vše pochází z úplného klidu. (*Udeří do stolu.*) Vše pochází z tohoto bodu. Někdy se mu říká univerzální podstata či energie, jindy Buddha, Bůh, vědomí, svatost, mysl nebo absolutno. (*Udeří do stolu.*) To všechno jsou jména a ta pocházejí z myšlení. Ale původně tento bod úplného klidu nemá jméno ani formu, neboť je *před* myšlením. Přesto je přítomen ve všech věcech. Jeden slavný kong-an zní: „Deset tisíc věcí se vrací do Jednoho. Kam se vrací to Jedno?“ Jestliže dosáhnete tohoto bodu (*udeří do stolu*), dosáhnete Jednoho a zároveň dosáhnete všeho. Jde o dosažení okamžiku. Dosáhnete úplného klidu a vyhasnutí. Ale pouhé intelektuální porozumění vám nepomůže. Tuto zkušenost vám bezprostředně poskytne pouze meditační praxe. (*Udeří do stolu.*) Jakmile tuto zkušenost máte, dosahujete moudrosti. Tomu nás učí Píseň o přirozenosti Dharmy.

19. Pohled jedné myslí a karmy

A. $(+10) - (+5) = (+5)$ (+3)
 $(-5) - (-3) = (-2)$

B. $(+15) - (+5) = (+10)$ (-15)
 $(-30) - (-5) = (-25)$

Osmnáct říší

Výsledky dosažené v tomto životě
 Výsledky dosažené v příštím životě
 Výsledky dosažené v přespříšním životě

Lidé se na světě objevují v tělesné formě. Ale naše tělo není „já“. Ovládá je cosi uvnitř. Nazývá se to duše nebo mysl. Někteří lidé tomu říkají duch, ego nebo já. Jiní to nazývají vědomí, duše nebo bytí. Původně to však nemá jméno ani formu. Není to „věc“. V této části tomu pro zjednodušení budeme říkat „vědomí“.

Lidské vědomí je velice přesné. Jako prvotřídní počítač. Točí se však stále dokola. Jediný okamžik myšlení nás nechá spadnout z nebe do pekla. To je způsobeno tím, že každému náleží nějaká prvotní příčina, která za určitých podmínek produkuje určitý výsledek. Potom buď trpíme, nebo jsme šťastní. Ale i tato výsledná emoce nebo stav myslí se stále mění. Stává se příčinou něčeho jiného. Naše vědomí je velice přesné a činí z lidských bytostí zvířata nejvyššího stupně. Ale toto vědomí putuje stále dokola šesti říšemi (nebeskou říší bohů, říší žárlivých polobohů *asurů*, říší lidí, říší zvířat, říší hladových duchů a říší pekelných bytostí). To nám i všem ostatním bytostem způsobuje utrpení. Jaká je přirozenost a složení tohoto vědomí?

Každý strom má kořeny. Kdyby je neměl, nemohl by stát a brzy by uhynul. I lidé mají kořeny. Buddha je nazýval šesti kořeny - kořenem očí, uší, nosu, jazyka, těla a myslí. Oči vidí. Uši slyší. Nos cítí. Jazyk ochutnává. Tělo pociťuje. Mysl vnímá. Ale už jen pouhým mluvením o těchto kořenech něco vytváříme, a tak se objevuje myšlení, které rozděluje na uvnitř a vně. „Vně“ těchto šesti kořenů je to, co nazýváme šest druhů prachu. Šest druhů prachu je šest odpovídajících „objektů“ vnímání: šest kořenů - barva, zvuk, vůně, chuť, dotyk a myšlenka.

Každý z těchto šesti kořenů (oči, uši, nos, jazyk, tělo a mysl) má nějaký druh vědomí. Jinak by tato vědomí nemohla fungovat nezávisle na sobě. Řekněme, že máte obě oči, ale nedokážete rozlišovat barvy. Jedná se o barvoslepost. Lze také říci, že vědomí náležející očím nefunguje. Mít oči, uši nebo nos samo o sobě nestačí, každý kořen potřebuje odpovídající vědomí, aby mohl vykonávat svou práci. A aby byl vjem úplný, musí každé vědomí fungovat v souladu s odpovídajícím kořenem. Často vyprávím následující příběh. Kdysi dávno jednoho podzimního dne sklízeli všichni mniši v chrámu Sudoksa v Koreji červený pálivý pepř, který se každoročně po-

užíval k přípravě jídla během zimního ústraní. Mniši se skláněli nad řádkami červeného a zeleného pepře a plnili jím plátěné pytle. Sbírali jen červený pepř, zelený zatím nechávali.

Červeného pepře mnoho nebylo, ale jeden z mnichů byl v jeho sběru velice zručný. Zatímco ostatní mniši měli své pytle naplněné stěží do poloviny, jeho pytel byl tak napěchovaný, že jej sotva zavázal. Každý ho obdivoval: „To je skvělé! Jak se ti podařilo nasbírat tolik pepře?“

„To je přece jednoduché, tam, kde jsem sbíral, byla spousta červeného pepře.“ Opat stál opodál a mnichova pile na něj velmi zapůsobila. Když ale mnich odnesl svůj pytel do spíže a vyprázdnil jej, vysypala se z něj však jen trocha červeného pepře, většina byla zelená. Opat jej udeřil svou vycházkovou holí. „Cos to nasbíral! Potřebujeme jen červený pepř. Zelený ještě není zralý!“

Ale mnich, místo aby uznal svou chybu, řekl: „Tohle je červený pepř!“

V tu chvíli všichni pochopili: „Ach, ten mnich není hloupý. Je jenom barvoslepý!“ Ha ha ha ha! (*Smích posluchačů.*)

To je velmi zajímavá příhoda. Mít oči samo o sobě nestačí. Můžete mít dvě oči, a přitom být slepí. Někteří lidé sice mají uši jako všichni ostatní, avšak jsou hluší, protože jejich vědomí příslušející uším nefunguje. Někdy, když máte rýmu, nic necítíte a u jídla, které jíte, nerozpoznáváte skoro žádnou chuť. Ano, nos a jazyk vašemu tělu stále náleží. Nemoc však způsobila určitou nerovnováhu, a proto vaše vědomí příslušející nosu a jazyku zmizelo. Tyto kořeny mají určitý druh vědomí, které na ně působí, a tak vzniká nějaký výsledek. Jestliže toto vědomí nefunguje nebo není v souladu s příslušným kořenem, potom nastane nerovnováha ve vnímání.

V japonské Ósace mám přítele. Je Korejec a jmenuje se Li. Je velmi bystrý a je nevidomý. Mnoha věcem velice dobře rozumí. Jednou, když jsem byl u něj doma, „četl“ výtisk *Diamantové sútry*. Ve skutečnosti jen pomalu obracel stránky této sútry, kterou před mnoha lety dostal darem. Jednalo se o vzácnou čínskou starožitnost. S oblibou se dotýkal starého pergamenu, ze kterého byl tu a tam schopen „číst“ sotva patrné otisky dřevěných razítek. Nejdříve jsem to vůbec nechápal: čte, nebo nečte? Jak by mohl číst?

Ale on tam seděl, obracel stránky a knihu držel tak, jako by četl! Mého starého přítele bylo třeba vyzkoušet.

„Pane Li, vy čtete *Diamantovou sítru!* To je úžasné. Ale vaše kniha je vzhůru nohama!”

„Ach, to mě mrzí,” řekl a knihu obrátil. V obličeji měl však podivný výraz. Původně držel knihu správně, a já jsem si myslel, že neví, jestli je kniha správně nebo obráceně.

Po chvíli jsem mu řekl: „Ach, omlouvám se. Držel jste knihu správně. Spletl jsem se.”

„Ano, celou dobu jsem ji držel správně. A vy jste zlobivý zenový mistr!” Podivný výraz z jeho tváře zmizel. Tehdy jsem si uvědomil: přestože nemohl vidět, věděl, kdy je kniha správně a kdy je obráceně. Dokázal „cítit”, jak správně držet knihu. Jeho rozum i paměť byly velice bystré. Měl neobyčejně chytrou mysl.

Jednoho dne jsme se bavili o svých společných přátelích, o tom, jak se jim daří. Některé detaily týkající se těchto osob a společně stráveného času jsem nebyl s to si vybavit. Ale „počítačová mysl” pana Li nikdy nechybila. Jednou něco uslyšel a už to nikdy nezapomněl! „Ten a ten se narodil v tamtom městě. Jeho matka se jmenovala tak a tak, dostal se na tuhle a tamtu školu. Zkoušky složil v tom a tom roce. Jeho sestra si vzala toho a toho z toho a toho města.” Já jsem tohle všechno už dávno zapomněl, ale pan Li si pamatoval úplně všechno, jako by to slyšel toho rána! A tak jsem mu řekl: „Pane Li, jak to, že si všechno tak dobře pamatujete?” „Něco uslyším a už to nikdy nezapomenu.”

To je velmi zajímavé. Když jsem před mnoha lety žil v Soulu, vídával jsem ho častěji. Přátelé přicházivali nečekaně a zvonili na zvonek. Pan Li jim chodíval otvírat a dříve, než ho stačili pozdravit, už je všechny oslovoval jménem. „A, pan Park! Jak se máte?” „Jak se máte, pane Kime?” „Jak se máte, pane Čangu?” I když přišlo několik lidí naráz, dokázal je všechny rozpoznat a oslovit každého z nich jeho křestním jménem a příjmením. Dokázal to i tehdy, když hosté přišli bez povšimnutí. Jak je to možné? S panem Parkem se setkal snad jen jednou před několika týdny a mluvil s ním jen velmi krátce. Možná že se jen pozdravili. Když se však otevřely dveře, pan Li ho okamžitě poznal a vybavil si celé jeho jméno.

Není to divné? Je nevidomý. A nejen to: mnozí z nás vidoucích se setkávají se spoustou lidí, vidíme jejich obličej a seznamujeme se s jejich jmény. Když se však s nimi za týden setkáme, často si stěží vzpomeneme, jak se jmenují. Navenek se usmíváme: „A dobrý den! Jak se máte? To jsem rád, že vás zase vidím!“ Ale uvnitř přemýšlíme: „Je to pan Park, nebo pan Kim, nebo pan Song? Nepamatuji se...“ Už jsme zapomněli. Ale můj přítel, pan Li, nikdy nic nezapomněl.

Jednou jsem se ho zeptal: „Jak to děláte? Potkali jsme pana Par-ka jen jednou jedinkrát před několika měsíci. A mluvili jsme s ním jen chvíli. Ale vy otevřete dveře a okamžitě ho poznáte, dokonce ještě předtím, než vůbec stačí něco říci. Jak je to možné?“

Pan Li na to nic neřekl. Pouze ukázal na svůj nos. Měl lepší čich než pes. „Otevřu dveře, a tak se pach dostane dovnitř. A hned je mi jasné: Ach, to je pan Park ten a ten, a tamhleto je pan Kim ten a ten.“ Jeho nos je velice přesný. Proto často říkám, že když se snažíte tomuto světu porozumět pomocí očí, potom ztrácíte mnoho energie. Oči spotřebují asi osmdesát procent vaší energie. Jestliže své oči zavřete, jestliže jste slepí nebo když se tím, na co se díváte, nenecháte rozptylovat, potom přejde všechna vaše energie z očí do nosu nebo do uší. Vědomí pana Li, které náleželo očím, nefungovalo, zato však posilovalo jeho vědomí náležející uším a nosu.

Možná že někteří z vás viděli slavný japonský film o slepém mnichovi Sato-Ičim. Říká se mu Slepý samuraj. Sato-Iči je velký bódhisattva. Je tiché a pokorné povahy a užívá svou samurajskou dovednost v ovládnání meče jenom ku pomoci ostatním lidem. Bojuje nerad, když však někdo potřebuje pomoci, je okamžitě vtažen do nelitostné a vzrušující bitvy. Nějaký darebák se dostane do chrámu, aby zde působil potíže, jindy narazí na bandity, kteří okradli pocestné. Tehdy jeho meč vyletí. Spousta lidí se ho pokoušejí předpadnout. Přicházejí zepředu, ze stran, a dokonce i zezadu. Snaží se ho zasáhnout mečem ze všech stran, ale žádný z nich se ho ani nedotkne. Sato-Iči nic nevidí, ale jeho meč je velmi přesný. I když je úplně slepý, bojuje bok po boku s ostatními a zloducha nikdy nemine. Nikdy nezasáhne nepravou osobu. Jediným úderem se vždy trefí do toho nejdůležitějšího bodu. Nikdy neplýtvá zásahy. Zabíjí,

jen když je to nutné, a raději svého protivníka jen zraní. Jak to dokáže? Jeho vnímání zvuku a pachu vytvořených pohybem lidských těl mu řekne vše. Jeho vědomí náležející nosu, uším a tělu jsou lepší než něčí otevřené oči!

Jestliže soustředíte svou energii, můžete dělat cokoli. Někdy nejste schopni vidět, slyšet nebo mluvit. Ale energie těchto vjemů se neztrácí a vy se stáváte velmi bystrými a přesnými. Jestliže nemáte oči, uši, nos, jazyk, tělo ani mysl, potom všude svítí světlo vaší mysli.

Lidé tedy mají šest kořenů (oči, uši, nos, jazyk, tělo a mysl), šest druhů prachu (barvu, zvuk, vůni, chuť, dotyk a myšlenku) a šestero vědomí (vědomí náležející očím, uším, nosu, jazyku, tělu a mysli.) Tyto kořeny prach a vědomí tvoří dohromady osmnáct světů. Celý svůj život trávíme tím, že těmito světy putujeme sem a tam, čímž vytváříme štěstí a smutek, přicházení a odcházení, tady a tam. Těmito osmnácti světy je tvořen celý vesmír, v němž žijeme. Lidé se z těchto světů vytvořených šesti smysly nemohou dostat ven. Místo toho jsou k nim připoutáni, a to je ovládá a drží v zajetí. V osmnácti světech se vše stále objevuje a mizí. Někdy se nám v noci zdají sny. Ale svět snů nepatří mezi těchto osmnáct světů: tyto světy pocházejí z našich smyslů, které jsou v činnosti, když bdíme. Odkud pocházejí sny? Svět snů svědčí o tom, že v naší mysli působí ještě nějaký jiný druh vědomí.

S narozením dítěte se objevuje šest druhů vědomí v lidské podobě. Dítě je pouze očima, ušima, nosem, jazykem, tělem a myslí. Mysl však ještě nezačala přesně pracovat. Celý svět dítěte je soustředěn pouze do pocitů a vjemů. Když dítě do jednoho roku pociťuje hlad, tak pláče: „Uáááá!“ Dejte mu mléko a hned je spokojen: „Ahhh...“ Když se mu chce čůrat, tak má pocit plného močového měchýře. To není příjemné, a tak prostě čůrá. „Aaa-hhhh!“ Potom se zase cítí dobře. Je pouze balíčkem nezpracovaných vjemů. Jeho vědomí není jasné. Dítě během prvních dvou let pouze absorbuje všechny vjemy a spontánně na ně reaguje.

Přítom si je stále vědomo rozdílů mezi příjemnými a nepříjemnými vjemy. „Tohle je příjemné.“ „Tamto je nepříjemné.“ Jeho mysl-vědomí se začíná formovat. Když přijde máma, je šťastné.

Když se však objeví cizí lidé, už tak šťastné není. „Ne, ne, ne!“ Myslí si jen: „Mám rádo mámu. Mám rádo tátu.“ Když si s ním hraje máma, tak si dítě jen hraje. Když si s ním však začne hrát někdo cizí, zpravidla se u něj objeví tato mysl: „Ne, ne, ne. Já to nechci. Já to nechci. Uáááá!“ Potom se objeví matka a dítě je opět šťastné. To je počátek sedmého vědomí, myslí, která rozlišuje dobré od zlého, libost od nelibosti. Toto sedmé vědomí je vědomím trochu složitějších pocitů a pochází z našich emocí. „Tohle mám rád, tamto nemám rád.“ To, co jsme dříve popsali jako šest počátečních vědomí, je jen čistou žádostí, jednáním. Ale všechna naše rozlišovací schopnost přichází z emoční odezvy na svět. Stále tu však není nic, co bychom mohli nazvat skutečnou pamětí. Dítě si dokáže vybavit jen jednoduché vjemy a to, zda mu jsou příjemné či nepříjemné.

S vývojem sedmého vědomí začíná naše mysl organizovat vjemy do určitého pořádku. To, co slyšíme a vidíme, co se nám líbí a nelíbí, nyní zaznamenáváme mnohem přesněji. To je počátek osmého vědomí neboli paměti (sans. *álajavidžňána*, doslova „vědomí-skladistiště“, čili zásobové vědomí), neboť je v něm uloženo vše, co jsme si kdy pomysleli, co jsme kdy viděli a dělali. Je jako počítač. Všechno, co zažijeme, je v něm „zapsáno“. Tento lidský počítač je velmi přesný - silné dojmy, pocity, prožitky a vjemy dokáže dokonce přenést z jednoho života do druhého. Něco se objeví skrze jedno či více z našich šesti vědomí. Skrze sedmé vědomí to může být porovnáno s něčím, co jsme udělali. Potom můžeme říci: „Ach, toto je toto. Tamto je tamto.“ Vše je zapisováno, dokonce i tehdy, když si toho nejsme vědomi. Dobré a špatné jednání, dobré myšlenky a špatné myšlenky - vše se ukládá v osmém vědomí. Tam je centrum našeho rozumu, říše čisté paměti.

V noci, když spíte, nevidíte, neochutnáváte, necítíte a neslyšíte. Nejste napojeni na vědomé myšlení. Pokud se neobjeví nějaké silné vjemy, mysl očí, uší, nosu, jazyka, těla a myšlení není aktivní. Říkáme, že vašich šest vědomí přestalo pracovat. Sedmé a osmé vědomí se však nikdy nezastaví. Vaše mysl čistého vnímání není v činnosti, ale mysl emocí a rozumu jsou stále aktivní. Zatímco spíte, vaše sedmé a osmé vědomí je v činnosti, a tak můžete zakoušet všechny

obrazy, vjemy a pocity založené na zkušenosti a síle návyku. Můžete létat po obloze nebo se bavit se svou babičkou, která před několika lety zemřela. Bojujete s příšerami a zloduchy, setkáváte se s mnoha lidmi a navštěvujete pozoruhodná místa. Prožíváte to stále, dokonce i v meditační místnosti. Všichni máte zkušenost se spánkem během meditace. Zdřímnete si jen na vteřinu a už putujete do New Yorku, setkáváte se se starým přítelem, změníte své tělo a cestujete do San Franciska nebo do Varšavy. Bojujete s nějakým darebákem nebo navštívíte svou rodinu. V té chvíli, kdy jste na zlomek vteřiny upadli do spánku, vašich osmnáct říší není v činnosti. Ale vaše sedmé a osmé vědomí zůstává aktivní a spolupůsobí jedno s druhým. Vynoří se nějaká silná vzpomínka, pocit, obraz, který se ve vaší mysli objeví skrze souhru příčiny a následku sedmého a osmého vědomí. Tyto pocitové obrazy se zdají být skutečnými tak dlouho, dokud se jimi zabýváte. Taková je podstata snu.

Je důležité vědět, že podstatou snů je to, co jsme již zažili a co je „zapsáno“ v našem vědomí-skladišti. O svém příteli, panu Li, jsem se již zmiňoval. Jednou jsem se ho zeptal: „Pane Li, od narození jste nevidomý. Nikdy jste nic neviděl. Zdají se vám sny, když spíte?”

„Jsem člověk,“ odpověděl, „a tak se mi samozřejmě sny zdají.”

Stále mi to nebylo úplně jasné: „Ach, takže vidíte obrazy lidí, hor, budov, různých barev a míst? Je ve vašich snech obloha?”

„Ne, tomu nerozumím. Nevidím oblohu.”

„Ale řekl jste, že se vám zdají sny. Jak to, že nevidíte oblohu?”

„Protože jsem ve skutečnosti oblohu nikdy neviděl, neobjevuje se ani v mých snech.”

„A o čem se vám tedy zdá?”

„Zdá se mi o takových věcech, jako je chození, jedení, mluvení, sezení, oblékání, sprchování.”

To je velice pozoruhodné. Případ pana Li nás učí, co je podstatou snů. Odkud se berou a jak fungují. Naše sny jsou jen tím, co jsme prožili skrze naše oči, uši, nos, jazyk, tělo a mysl a co je „zapsáno“ v naší paměti. Když nemáme vědomí vztahující se k očím, potom v našich snech „nevidíme“ žádné objekty.

Každý alespoň jednou ve svém životě viděl bláznivého člověka. Takový člověk má v nerovnováze energii mysli. Nerovnováha vaší

mysli znamená nerovnováhu vašich vědomí. Taková mysl se nechává vést jen silnými tužbami, a proto její vědomí nemohou být v harmonii. Tato vědomí se izolují nebo se jedno od druhého oddělují. Šesté, sedmé a osmé vědomí nejsou v rovnováze a nemohou se spojit. Často můžete na ulici vidět někoho, kdo si povídá sám se sebou. Nikdo druhý tu není, a přesto se tento člověk směje, gestikuluje a mluví, jako by tu byl někdo, kdo s ním komunikuje. Možná že věří, že jeho tělo může létat po obloze. Občas můžete vidět člověka, který se na veřejnosti svlékne do naha, který se vůbec nestará o své tělo nebo který bojuje s pomyslnými démony. Vědomí těchto lidí, kteří se nechali unést nějakou silnou touhou, se oddělila. Ale tato vědomí spolu chtějí být vždy spojena. A tak šesté vědomí bude „mluvit“ se sedmým vědomím a osmé vědomí (v němž jsou obsaženy snové obrazy předešlých zážitků) bude „mluvit“ s ostatními vědomími. Osmé vědomí není s ostatními v rovnováze. Není v rovnováze s šestým vědomím, které vidí, slyší, cítí a ochutnává svět přesně takový, jaký je. Osmé vědomí vládne nad vším, a tak člověk věří, že snové obrazy jsou skutečné, protože již nevěří svým očím, uším, nosu, jazyku, tělu a mysli, které pocházejí z šestého vědomí. Většina lidí je trochu bláznivá, neboť téměř nikdo nemá svá vědomí zcela v rovnováze. Skutečnými blázný jsou lidé, kteří zakoušeli tuto nerovnováhu tak dlouho a tak intenzivně, že jejich vědomí již zcela ztratila schopnost vzájemné spolupráce.

Je tedy velmi důležité uvést energii své mysli do rovnováhy. K tomu přispívá meditační praxe. Jestliže usilovně cvičíte, můžete získat absolutní energii. Je to stejné, jako když k sobě přiblížíme dva magnety. Když je někdo velmi připoutaný ke své touze po určité věci, potom k té věci upíná hodně energie. Jako bychom se pokoušeli k sobě přiblížit dva magnety se souhlasnými póly - není to možné bez vyvinutí náležité síly, která by je spojila. Stejným způsobem jsou oddělena vědomí. Když však praktikujete, vaše „plusová“ energie se může spojit s energií tohoto vesmíru, který je „minusovým“ polem. Vaše mysl a život se tak dostanou do rovnováhy. Praktikování je tedy velmi, velmi důležité. Jak praktikujeme? Když něco děláte, jenom to dělejte. Nic ve své mysli nevytvářejte. Jenom to dělejte. Pokaždé, když zkoumáte své pocity, okolnosti,

situace a držíte se jich, vzniká určitá nerovnováha. Produkuje energii protikladů. Čím více a déle si něco držíte, tím je nerovnováha a nesoulad vaší mysli větší. Ale když udržujete čistou mysl a nic neposuzujete, potom nemáte vůbec žádné problémy.

K tomu se vztahuje jeden slavný zenový kong-an. Zenový mistr Songam stával každý den před meditační halou obrácen k modrým horám v dáli a volal na sebe:

„Mistře!"

A také si odpovídal: „Ano?"

„Udržuj čistou mysl!"

„Ano!"

„Nikdy a nikde se nenech druhými oklamat."

„Ano! Ano!"

To jsou dvě mysli, vidíte? Takové chování se může zdát poněkud bláznivé. „Mistře?" „Ano?" „Udržuj čistou mysl!" „Ano!" „Nikdy a nikde se nenech druhými oklamat!" „Ano! Ano!" Co je mistrem, který volá? Co je mistrem, který odpovídá? Je tu jeden mistr, nebo dva? Možná někdo řekne, že volající mistr je osmé vědomí a odpovídající mistr sedmé vědomí. Víte, který mistr je který? Dávejte pozor! Ha ha ha ha! (*Smích posluchačů.*) Vědomí máme několik - šesté, sedmé a osmé. Které je našim pravým mistrem? Když tohoto kong-anu zcela dosáhnete, pochopíte, jaká je správná funkce vašich vědomí. Jeden zenový mistr nabádal svého žáka, aby se hned po probuzení i v průběhu celého dne ptal sám sebe: „Kdo je mistrem tohoto těla a kde přebývá?" Mnich s pomocí této otázky velmi usilovně praktikoval a jednoho dne dosáhl probuzení. Jiný velký mistr se svého žáka zeptal: „Kde je tvůj mistr, když spíš hlubokým bezesným spánkem?" Nalezení tohoto pravého mistra je velice důležité. Nalezli jste ho? Musíte svého pravého, svého původního mistra najít. Potom odetnete tento sen o utrpení.

Ale někdy prožíváme ve snu něco, co si ze svých prožitků ve stavu bdělosti vůbec nejsme schopni vybavit. Pokud všechny naše sny pocházejí ze zásobového vědomí, jak se potom mohou tyto zcela neznámé věci objevit v našich snech? Odkud se vzaly? Něco si přečtete v knize, jindy zahlédnete část filmu nebo televizní ukázkou na ulici si všimnete tváře nějakého cizince. Mnoho vyslechnu-

tých příhod o různých lidech, místech a událostech zapomínáme. Každý den vidíme v metru, v obchodech nebo ve škole spousty různých tváří. Možná jste v dětství zahlédli nějakou kresbu, nějaké obrázky v časopise a tyto obrazy, i když si to vůbec neuvědomujete, jsou stále ve vašem vědomí. Ve spánku však tyto obrazy mohou být stejně silné jako ty, které jste viděli dnes. A nejen to - je zde zaznamenáno všechno, co jste kdy vykonali nebo prožili i ve všech svých minulých životech. Toto zásobové vědomí není totiž časem a prostorem vůbec omezeno. To je důležitý bod. Tomuto prvotřídnímu počítači nikdy nic neunikne.

Jednou jsem byl během svého učení v Kjótu nucen odjet do korejského chrámu v Osace. Nikdo z tamních lidí přesně nevěděl, jak se k onomu chrámu dostat. Jeden z nich navrhl: „Mistře, možná by vám mohl poradit pan Li, který zrovna pobývá ve městě v domě svého přítele.“ To byl dobrý nápad. Vydal jsem se tedy k domu, v němž byl pan Li, a zaklepal jsem na dveře.

Pan Li otevřel, a ještě než jsem stačil cokoli říci, už mě vítal: „Á, zenový mistr! Jak se vám vede?“

Výborně. A jak se máte vy, pane Li?“

„Mám se dobře. Pojdte dál.“ Chvilí jsme si povídali a potom jsem řekl: „Potřeboval bych se dostat do korejského chrámu. Mohl byste, prosím, někomu říci, aby mi vysvětlil, jak se tam dostanu?“

„Ach ovšem. Vezmu vás tam sám. Pojdte za mnou.“ Najednou tu byl vidící člověk, kterého vedl slepec. Velmi pozoruhodná situace. Ha ha ha! (*Smích posluchačů.*) Mnoho lidí má oči, a přitom nerozumí ani nejjednodušším věcem. Ale pro oči pana Li neexistovala jediná překážka.

Navrhl, abychom jeli taxíkem. Vyšli jsme na ulici. „Vím o dobré zastávce,“ řekl. Dali jsme se doleva, potom jsme zahrnuli doprava a znova doleva, minuli jsme několik budov, přešli po lávce, která byla pod úrovní prostředního bloku. Věděl zcela přesně, kde ta lávka začíná, a to i přesto, že tam nebyla žádná křižovatka. Jeho tělo se jen otočilo a sebezjistě vstoupilo na lávku. Nevěřil jsem svým očím! „Pane Li, jak jste poznal, že je ta lávka právě tady?“

„Ach, v místě, kde jsme míjeli obchod s rybami, bývá obvykle lehký závan větru vycházející z uličky mezi dvěma budovami a prá-

vě v tom místě naproti benzínové pumpě je lávka. Cítíte?" Podíval jsem se před sebe, ale benzínka byla ještě daleko. Ať jsem se snažil sebevíc, nic jsem necítil. Ale pan Li již zaznamenal lehký zápach benzinu!

Poté, co jsme minuli několik dalších ulic a prošli podchodem s mnoha východy, jsme stanuli na zastávce taxíku. Taxíky v Japonsku jsou velmi zajímavé. Když stojíte na pravé straně silnice a přijede taxík, nemusíte otvírat dveře. Řidič je sám zevnitř automaticky otevře. Stáli jsme u silnice a brzy se objevilo taxi. Dveře se otevřely a ruka pana Li sáhla bez váhání po klíče. No tohle! Vzal za kliku úplně sebejistě, aniž by po ní musel šmátrat. Nasedli jsme do auta. Pan Li měl po celou dobu na očích sluneční brýle a řidič nepoznal, že veze slepce. Však také nikdy nenesil bílou slepeckou hůl. Nepotřeboval ji. Během jízdy řidiče velmi přesně navigoval plynou japonsčinou. „Jeďte na tu a tu dálnici, zde sjeďte a přejeďte přes křižovatku. U pekařství zahněte doprava a u druhého bloku zahněte znova prudce doprava, za druhým semaforem dvakrát doleva a doprava na parkoviště.“ Celou cestu jel řidič podle instrukcí pana Li. V chrámu jsme byli dříve, než jsme se nadáli.

Řekl jsem mu korejsky: „Pane Li, jste nevidomý a nikdy jste přece v Japonsku neřídil auto. Jak je možné, že tu cestu tak dobře znáte?“

„Ach, před několika lety jsem se zde účastnil ceremonie Buddhova narození.“

To je dobrý příběh. Zásobovému vědomí nikdy nic neunikne. I když něco uvidíte, uslyšíte nebo prožijete jen jednou, uloží se to v něm navěky a přetrvá to i po vaší smrti. Přestože vaše tělo zmizí, vaše zásobové vědomí fungovat nepřestane a dostane vás na nějaké místo. Lidé se mě často ptají: „Mohli byste mi říci, čím jsem byl v minulém životě?“ Jestliže chcete porozumět svým minulým životům, stačí se pozorně podívat na svůj současný život. Co rádi děláte? To vše pochází z naší karmy, našeho jednání a myšlení, které jsou uloženy v zásobovém vědomí. A stejným způsobem vše, nač myslíte a co děláte v tomto životě, určuje váš příští život. Proto buďte velmi pozorní! Ha ha ha! To je velmi zajímavé.

Před několika lety se jedné mé studentce narodil chlapec. Přinesla dítě do zenového centra v New Haven, kde jsem tehdy učil.

Dítě bylo na světě teprve čtyři nebo pět dní. Bylo malinké a oči mělo ještě zavřené. Ale stále se smálo. Nemohlo vidět svou matku ani nikoho z lidí, kteří je obklopovali, a nereagovalo tedy na lidi, které mělo rádo. Ať se okolo něj dělo cokoli, nic je nerušilo a nepřestávalo se smát. Kde se ten smích vzal? Toto dítě se právě narodilo a jeho karma z předešlého života vyprodukovala jeho šťastný úsměv. Snad byl v minulém životě velmi šťastný, velmi zábavný anebo byl velmi milován.

Co se tedy stane, až zemřeme? Naše tělo není „já“. Je to pouze přechodné spojení země, vzduchu, ohně a vody. O tom jsme již mluvili. Čas plyne a naše tělo onemocní a zemře. Vrábí se do prázdnoty. Sedmé a osmé vědomí však nikdy neumírají. Potulují se stále dokola šesti říšemi a hledají nový domov. Nakonec v souladu se svou karmou, kterou vytvořila, vstoupí do nového těla s určitou myslí-návykem. Co jste dělali během svého života? To vytváří vaše tělo. „Vaše karma vytváří vaše tělo a vaše tělo vytváří vaši karmu.“ To je Buddhovo učení. Jeden člověk žil pouze dobrými skutky pro druhé lidi a to, co vykonal, mu dá tělo v nebeské říši, kde je jen klid a dokonalé štěstí. Někteří lidé budou znovu zrozeni jako lidské bytosti.

Mnoho lidí v dnešním světě se nechává vést pouze svými tužbami a tráví celý svůj život pouze uspokojováním svých tělesných žádostí. To je zvířecí mysl: „Jenom já, jenom já, do ostatních lidí mi nic není.“ Pes se nestará o to, jak se má kočka, had se nezajímá o to, v jakých podmínkách žijí ptáci. A takto žije i většina lidí. A díky karmě, kterou tímto způsobem života vytvářejí, se možná narodí ve zvířecí říši. Můžete to pozorovat již teď: kdykoli jdete po ulici, vidíte mnoho takových příkladů. Všichni lidé mají lidské tváře. Když je však vaše intuice jasná, uvidíte, jací jsou tito lidé uvnitř - většina z nich je ovládána nějakým zvířecím vědomím. Na pohled mají formu člověka, ale uvnitř je pouze hadí, psí nebo kočičí mysl. Možná že jsou z osmdesáti procent hadem a pouhých dvacet procent tvoří lidské vědomí. Je to výsledek jejich karmy, myslí-návyku, kterou svým jednáním, a dokonce i sotva patrnou mentální připoutaností, vytvořili v minulých životech a v tomto životě. Jsou vedeni pouze svou karmou, ta je neustále ovládá, a tak

nejsou schopni se dostat ven. „Chci tohle. Chci tamto. Tohoto člověka mám rád. Tamtoho nenávidím.“ Tyto síly návyku jsou shromážděny v jejich osmém vědomí. Jestliže nepraktikují, nemohou se vrátit ke své původní lidské přirozenosti - lásce a soucitu ke všem bytostem. Když potom zemřou, jejich karma je vtáhne do říše zvířat, hladových duchů nebo pekla. Tam se znovu zrodí.

Dostanete to, co vytvoříte. Je to jen zákon příčiny a následku, kterým se tento svět řídí. Není to nic zvláštního. Nebyl to Buddha, kdo tento pohled příčiny a následku objevil, ale učil mu na základě vnímání tohoto světa takového, jaký odpradáva je. Když Buddha dosáhl probuzení, uviděl zcela jasně cestu, po které cítící bytosti putují z jednoho zrození do druhého - někdy jde o zrození lidské, někdy zvířecí, někdy jde o hladového ducha, který bez ustání lpí na své touze po věcech. To, jak udržujete svou mysl právě teď, vytváří celý váš život. A vytváří to i váš příští život. Ovládání své karmy je velmi, velmi důležitou praxí.

Čtyři druhy zrození Děloha, vejce, vlhkost a proměna

Vše se rodí a žije podle vytvořené karmy. Lidé, krávy a prasata mají karmu saveců a rodí se z dělohy. Ptáci, plazi a ryby se rodí z vajec, zatímco bakterie a améba vznikají z vlhkosti. Duchové vznikají proměnou, putují z jedné říše do druhé tak, jako se oheň z jedné zapálené svíčky přenáší na druhou. Cítící bytosti vytvářejí život a smrt, proto do tohoto světa vstupujeme čtyřmi dveřmi. Buddha učí, že samotné narození už je velkou chybou. Jak tuto chybu napravíme? Jaké je správné působení této chyby? Jak této chyby užijeme ku pomoci ostatním bytostem? Toto je naše praxe. Které dveře se vám líbí? Ha ha ha!

Naše zásobové vědomí lze nazvat energií. Až naše tělo zemře, přemění se tato energie skrze dělohu, vejce, vlhkost nebo proměnu v jinou formu. To, jaká bude výsledná hmotná forma, závisí na povaze činů v tomto životě. Ve chvíli, kdy umíráte, vám musí být jasné, jaký druh energie je ve vašem zásobovém vědomí. Máte kladnou, nebo zápornou karmu? Je to karma sportovní, hudební,

umělecká, bojující, vzteklá, sexuální nebo bódhisattvovská? Tato karma je jako semena vašeho příštího znovuzrození, semena, která ve vašem vědomí vytváříte právě teď. Tato semena jsou prvotní příčinou a v tomto světě jsou příčina a následek vždy zcela jasné. Ze semen hrachu vyrostou pokaždé hrách, ze sójových semen vyrostou pouze sója.

Šest cest samsáry:

Nebe, asura, stezka člověka,

zvířata, démoni/hladoví duchové, peklo

O těchto šesti cestách samsáry jsme již mluvili, byť v jiné souvislosti. Buddha učil, že všechny cítící bytosti putují stále dokola v kruhu životů a smrti. Tato pouť se nazývá samsára, koloběh utrpení. Cítící bytosti se z tohoto koloběhu nedostanou, dokud nedosáhnou své vlastní původní přirozenosti. Těchto šest cest života a říší různých bytostí není „někde jinde“. Nebeské a pekelné stavy nejsou říšemi, do kterých se někdo „dostane“ někdy později. Buddha učil, že vše je tvořeno samotnou myslí. Tyto říše jsou také tvořeny myšlením a existují výhradně v naší mysli, a to právě tehdy, když se svou myslí, která myslí, necháme vést. Všechny tyto stavy zakoušíte ve svém životě. Nejdůležitější je, kde setrváváte. Jestliže nejste schopni ovládat svou karmu, potom jste v jejím vleku a znovu se zrodíte v jednom z těchto stavů. Šest cest je tvořeno vaší karmou a vaše karma je tvořena výhradně vašim myšlením. Jestliže jste ke svému myšlení připoutáni, prožíváte nebe a peklo, život a smrt, štěstí a smutek. Jestliže udržujete pouze mysl nevím a nic nevytváříte, jste již úplní, a šest cest samsáry tak mizí. Tehdy jste vysvobozeni z koloběhu utrpení.

Nebeská říše je místem klidu a blaženosti. V tomto stavu je pouze dokonalé štěstí. Cítící bytosti se do tohoto stavu mohou dostat pouze zásluhou dobré karmy, která je tvořena dobrým jednáním. Není to jako v biblickém nebi. Bytosti v této říši nejsou vedeny žádným bohem. Je to říše neboli stav, který byl vytvořen strůjci blažené karmy. Nakonec, poté, co se těšili z blaženosti, která je ovocem dobrého jednání, se jejich dobrá karma vyčerpá. Lze

řící, že účet, který byl vyrovnaný, se vyčerpal. Po této události musí časem zákonitě spadnout zpět do nižší říše. Nebeská říše je jako země, kde jsou stále prázdniny a kde se máte velmi dobře. Proto zde nemůžete praktikovat. Vše se bez ustání mění. Když karmu vytvoříte, tak ji máte. A jestliže máte karmu, byť je to dobrá karma, musí nakonec dojít k její změně. Musíte opustit nebe a zakusit utrpení, jež plyne z toho, že podstoupíte bolest odpovídající stavu, který již není tak blažený. Nejdůležitější je, abyste ve své mysli nic nevytvářeli - potom je každé místo nebem. Dokonce i peklo, pokud v něm udržujete mysl nevím, může být nebem. Všichni lidé se chtějí dostat na nějaké dobré místo. Ale když se vaše karma změní a vy je musíte opustit, není to příjemný zážitek. Jestliže jste připoutáni k nebi, potom nemůžete působit tak, abyste na každém místě pomáhali všem bytostem. A tak nevytvářejte nic, byť by to mělo být nebe: potom jste svobodní.

Říše *asurů* je stavem bojující mysli. Někdy ji nazýváme armádu bohů. Jestliže jste vzteklí, žárliví nebo máte hodně energie Dharmy, stanete se asurou. To jsou bojující duchové. Toto místo není příliš dobré ani špatné.

O úroveň níž je říše lidí. Buddha učil, že je nejvzácnějším a nejobtížněji dosažitelným zrozením, neboť pouze lidé mohou naslouchat Dharmě a praktikovat. Pouze lidé mohou dosáhnout probuzení a odetnout zrození a smrt a bloudění mezi těmito říšemi. Získat lidské tělo je však velmi těžké, a proto bychom tuto příležitost neměli promarnit. Jedná se o velkou vzácnost! Jestliže z říše lidí vypadnete, bude vám návrat trvat spousty a spousty kalp.

Dále jsou nižší říše. Tři následující stavy existence se často nazývají nižšími nebo pekelnými říšemi. Představují naprostá muka a trápení. Zvířecí mysl nemůže naslouchat Dharmě, a proto nazýváme říši zvířat nižší říší. Zvířata nemohou praktikovat a dosáhnout probuzení. K tomu, aby se setkala s Buddhovým učením, se nejprve musí stát lidmi. Být zvířetem není příliš dobré. Lidé vás uloví a snědí. Stále na vás něco číhá. Máte neustálou starost o potravu, bezpečné místo k přespaní a o úkryt před šelmami. Nemáte žádný čas na praktikování. A co je horší, zvíře se může nechat vést pouze svou zvířecí karmou: a může ji změnit jedině za nesčetné

eony existence. Zůstane v tomto stavu po dlouhou dobu a nepředstavitelně trpí.

Říše hladových duchů je stavem mysli, která se nechává unášet svými silnými tužbami. Buddha učil, že jde o bytosti s obrovskými ústy a úzkými hrdly. Stále mají hlad, ale nemohou polknout ani jediné zrnko rýže, ani jediný drobeček, a tak se nikdy nenasytí. Jestliže ulpíte na své žádostivé mysli, potom máte mysl hladových duchů. Chcete v tomto životě spousty věcí, ale žádnou z nich nemůžete dostat. A tak stále velmi trpíte. Tuto mysl můžeme dnes vidět u mnoha lidí. Dejte si pozor!

Nejnižší říší je říše pekla. Je to říše naprostého utrpení. Jestliže vytvoříte velmi špatnou karmu, vtáhne vás do nějakého druhu pekelné mysli. Až zemřete, budou tyto podmínky obrovského utrpení pokračovat po mnoho kalp existence.

Ze všech těchto říší je proto nejvýznamnější říše lidí. Pokud se těšíte z blaženosti nebeského stavu, je vám natolik dobře, že nemáte žádnou touhu po dosažení probuzení. Nemůžete zde praktikovat a nakonec stejně spadnete do nižší úrovně. To není příliš báječné. Zvířata, hladoví duchové a bytosti v pekle nemohou uslyšet Dharma a praktikovat. Proto všechny sútry říkají, že lidské zrození je tak výjimečné a vzácné. Pouze v tomto zrození můžete změnit svou karmu. Pouze zde můžete odetnout karmu, příčinu vašeho putování samsárou. Ostatní říše jsou pouze výsledky dobré nebo špatné karmy. Ale lidské zrození je šancí ke změně prvotní příčiny a podmínky. V ostatních říších je změnit nemůžete, a proto stále hodně trpíte.

Šest cest samsáry je velmi zajímavé učení. Tyto stezky nejsou odděleny od vaší vlastní mysli. Nejsou to okolnosti, které by postihovaly pouze „ostatní lidi“. Zakoušíte je vždy, když z minuty na minutu procházíte různými říšemi utrpení. Někdy se stane, že během jednoho kola sezení pocítíte úžasný klid a blaženost. Ale jen o trochu později během téhož sezení najednou propadnete návalu vzteku, silné touhy nebo nepříjemnému pocitu, který se vynoří z paměti. „Nemám tohle meditování vůbec rád. Chci něco sníst.“ Ale sedíte v meditaci a celou půl hodinu nemůžete jíst, a tak trpíte. Minuty se vlečou jako hodiny a dny! To je utrpení. Možná si vzpomenete na někoho, koho nemáte rádi, a v mysli s ním bojuje-

te. Přicházení a odcházení, stále dokola. Šťěstí, vztek, žárlivost, touha, nuda, strach - to vše tvoří šest cest samsáry. Mezi těmito říšemi se pohybujete pokaždé, když jste připoutáni ke svému myšlení. Možná že nejčastěji pobýváte v říši tužeb náležející hladovým duchům nebo v říši asurů a jejich hněvu. Mnoho lidí je připoutáno ke svým zvířecím myslím plným žádosti a nenávisti. Když udržujete tuto mysl, jste jí ovládáni. A až zemřete, vaše fyzické tělo sice zmizí, tato mysl však přetrvá, a díky ní se znovuzrodíte jako zvíře nebo v některém pekelném stavu.

Jestliže se tedy chcete vymanit z šesti říší samsáry, udržujte na sto procent pouze mysl nevím. Nedotýkejte se své mysli a nic v ní nevytvářejte. Potom těchto šest říší, které původně neexistují, zmizí. Vytváříme je svou připoutaností k mysli, která myslí, a tak se v nich ocitáme a trpíme.

Následky, které se projeví v tomto životě.

Následky, které se projeví v příštím životě.

Následky, které se projeví v přes příštím životě.

Na tomto světě jsou příčina a následek vždy zcela jasné. To není jen buddhistická myšlenka. Jejich působení uvidíte všude, kam se podíváte. Buddhismus to nazývá *karmou*. Toto sanskrtské slovo znamená „čin“. Karma není ničím zvláštním. Jestliže něco vytváříte, potom něco dostáváte, a to se stává vaší překážkou. To je vše.

Karmický následek je pociťován v tomto i v mnoha příštích životech. Třeba někomu ublížíte a ten člověk vás potom nemá rád. A možná že se znelíbíte i jeho přátelům, kteří se o vašem skutku dozvěděli. Trpíte. Vždy, když trpíte, sklízíte ovoce vzešlé z karmických semen, která jste zaseli svým myšlením, slovy, jednáním. Někdy si nemůžete vzpomenout, že byste někomu ublížili. Přesto trpíte a nevíte proč. Možná že narazíte na někoho, kdo vás už od prvního okamžiku setkání nemá rád. Anebo vás porazí auto a máte zlomenou nohu. To nejsou náhody. Jedná se jen o výsledek nějaké předešlé karmy působící mezi vámi a někým druhým. Mohla být zaseta v tomto životě. Ale mohla také vzejít z některého z minulých životů.

Lze na to nahlížet i tímto způsobem. Řekněme, že jsou dva lidé, A a B. Člověk A udělá deset jednotek dobrých skutků. Dává třeba chudým lidem jídlo, vždy pomáhá nemocným nebo podporuje mnichy. Takové jednání vytváří velmi dobrou karmu. Říkáme, že část karmických výsledků plynoucích z těchto skutků obdrží v tomto životě a část v životech příštích. Řekněme, že v tomto životě obdrží za toto dobré jednání jen pět jednotek štěstí. Bude se nacházet v příznivých podmínkách nebo díky vykonaným dobrým skutkům prožije nějakou šťastnou událost. Mezitím však vykoná pět jednotek špatných skutků a ještě v tomtéž životě se mu dostane tři jednotek špatných následků. Výsledek se může projevit jako závažná choroba, velká chudoba nebo nějaké jiné obtíže. Část této špatné karmy se tedy projeví nyní. Další část ještě nedozrála a dříve než v příštím životě se neobjeví. Zbývá tedy pět jednotek dobré karmy a pouze dvě jednotky špatné karmy. Výsledkem jsou tři jednotky dobré karmy. Až tento člověk zemře, způsobí tato suma dobré karmy určitý druh zrození. Jestliže se podíváme na sloupec pod nápisem šest cest samsáry, uvidíme, že to bude lidské zrození. Podle toho, jak jsme si to vysvětlili, vidíme, že tři kladné jednotky v lidském zrození znamenají „nízké“ zrození, neboť říše lidí sahá od nuly do plus deseti. Zmíněný člověk se zrodí v nižší části. Možná že se narodí do podmínek plných utrpení. Možná že se znovuzrodí v nějaké problematické části světa nebo se bude potýkat s nějakým tělesným problémem. Mohl by být chudý nebo trpící hladem. To je způsob, který ukazuje, jak karmická síla jeho minulých dobrých skutků bojuje s karmickou silou jeho minulých špatných skutků a produkuje nějaký výsledek, který se netýká jen tohoto života, ale i životů příštích. To pokračuje tak dlouho, dokud vytváří karmu.

Nyní se podívejme na člověka B. Jde o ženu, která udělala ve svém životě mnoho dobrých skutků, dejme tomu, že těchto skutků bylo patnáct jednotek. Ale protože způsob jejího života odráží karmu vytvořenou v minulých životech, karmu, která může uzrát pouze v tomto životě, dostává se jí jenom pět jednotek dobrých následků. Zbývá jí tedy ještě deset jednotek dobrých následků, které prožije v následujících životech. Mezitím se dopustí mnoha špatných činů. Řekněme, že zatímco koná mnoho dobrých skutků,

není s to ovládat špatnou karmu vytvořenou v minulosti. Chce konat dobro, ale její špatná karma ji svou silou vždy stáhne. A tak se neustále rozčiluje a hádá. Možná že ublíží mnoha lidem. Dopustí se tak třiceti jednotek špatného jednání. Často vidíme, jak se někdo dopouští mnoha špatných činů, a přitom má krásné auto, dobrou práci, plno peněz a nádherný dům. Prozatím se ocitá v příznivé situaci. Je tomu tak proto, že právě nyní dozrála jeho dobrá karma z minulosti a špatná karma, kterou nyní vytváří, ještě neuzrála.

Toto máme na mysli, když říkáme, že osoba B zakouší ve svém životě pouze těchto pět jednotek. Zbývá jí tedy prožít ještě dvacet pět jednotek následků špatných skutků. Zbývá jí deset jednotek dobré karmy, ale takové množství špatného jednání po sobě zanechá dvacet pět jednotek špatné karmy. Až její tělo zmizí, bude tu patnáct jednotek špatné karmy. Vytvořila špatné karma mnohem více než té dobré a možná že až zemře, nezíská ani zvířecí tělo. Užila svého lidského zrození ke konání mnoha špatných činů a jejich následkem bude vtažena do zrození v říši hladových duchů. To jsou bytosti plné žádostí. Dychtí po všem, ale nic nedostanou.

Toto je jen jednoduchý způsob vysvětlení karmy. Ukazuje nám, jak se naše dobrá karma spojuje se špatnou. Tím je vytvářen jasný výsledek pro toto i příští zrození. Ukazuje také, že dobrá karma vytvořená v tomto životě v něm může a nemusí přinést zdánlivě dobré výsledky. Je to ovlivněno tím, zda se v tomto životě objeví nebo dozraje karma vytvořená v minulých zrozeních.

Původně však toto schéma neexistuje. Je to jen učební pomůcka! Neexistuje ani karma, ani šest cest samsáry. Pocházejí pouze z našeho myšlení a našich žádostí. Jestliže myslíte, pak vytváříte karmu, a ta vás ovládá. Pokud všechnu připoutanost ke svému myšlení zcela odetnete, potom žádnou karmu nevytváříte. Jeden významný učitel řekl: „Naše karma pochází z naší mysli. Jestliže naše mysl vyhasnou, vyhasne jako oheň i naše karma.“ Pádu do samsáry se tedy nejlépe vyhneme, když nebudeme v tomto okamžiku ve své mysli vůbec nic vytvářet.

Kdysi se mě jeden student zeptal: „Jeden učitel meditace mi řekl, že neustálé konání dobrých skutků může změnit karmu. Je to tak?“ To je velice důležitá otázka. Musíte si uvědomit, že dobré

skutky vaší karmy změnit nemohou. Dobré skutky mohou sice vytvořit štěstí, ale toto štěstí je také karmou. Lidé je někdy nazývají dobrou karmou. Dobrá karma je však stále karmou a karma je tvořena myšlením. A vše, co je tvořeno myšlením, se stále mění. Dobrá karma bude tedy nakonec vyčerpána a stane se špatnou karmou. Jestliže skutečně chcete změnit svou karmu, nevytvářejte dobro a zlo. To je správná praxe. Jak užijete svou karmu k tomu, abyste pomohli všem bytostem? Jestliže chcete pouze změnit svou karmu, už děláte velkou chybu. Jestliže máte karmu, musíte najít správné působení této individuální karmy - to je způsob, jak svou karmu odstranit. Neulpívejte však na těchto slovech. *Působení karmy, změna karmy a odstranění karmy* jsou jedním a tímtéž bohem: pouze slova jsou různá.

Velice důležité je tedy správně praktikovat. O osmém zásobovém vědomí jsme již mluvili. Za tímto skladištěm vědomí se nachází deváté vědomí (sinokorej. *baek džong šik*, tj. „čistá bílá přirozenost“). To je naše pravé Já, naše čistá původní přirozenost. Je tu neustále. Jestliže této původní přirozenosti dosáhnete, potom můžete změnit svou karmu. Docílit toho však lze jen jediným způsobem - usilovnou praxí. Nelze to dostatečně zdůraznit. Musíte pochopit, že karma je myšlení; je úplně prázdná. Nemá žádnou vlastní přirozenost. Vnímáte to zároveň s tím, jak vaše praxe sílí a stává se jasnější. Nevytvářejte prostě dobro a zlo a brzy vám to bude jasné. Co je v tom bodě vaší původní tváří, vaší původní podstatou? Nikdo vám to nemůže dát, lze toho dosáhnout pouze skrze meditační praxi.

20. Karma

Karma bódhisattvy - úplné soucitění

Dobrá karma - štěstí

Prvotní příčina

Špatná karma - utrpení

Závislé vznikání

Nahromaděná karma - dispozice

Výsledek

Stejná karma - stejné jednání

Vše se objevuje skrze karmu a mizí skrze karmu.

S myslí se objevuje Dharmu; s Dharmou se objevuje forma;

s formou se objevuje utrpení.

Se zánikem myslí zaniká Dharmu; se zánikem Dharmy zaniká

forma; se zánikem formy zaniká utrpení.

Vše je tvořeno samotnou myslí.

Všechna jednání - jednání těla, řeči a myslí - přinesou plody v tomto životě i v životech příštích. Říkáme tomu karma. Když se podíváte na situaci ve většině zemí světa - zvláště v Africe a v Indii - uvidíte, že je tam mnoho trpících lidí. Nedostává se jim potravin a mnozí z nich brzy umírají hlady nebo podléhají nemocem. Velmi často se tam bojuje. Bojují proti sobě celé skupiny a mnoho lidí umírá. Dokonce i nemluvňata a malé děti, které nežily dostatečně dlouho na to, aby vytvořily špatnou karmu, jsou zabíjeny nebo se rodí do bídných podmínek nebo jsou stíženy nějakou těžkou chorobou. Proč to tak je? V tomto světě jsou příčina a následek vždy velmi jasné. To, čím jsme a co děláme, není náhoda, pochází to z naší myslí-návyku, kterou jsme vytvořili v předešlých životech. Veškeré utrpení těchto lidí pochází z jejich minulých životů. Vaše myšlení vytváří vaše jednání, a tím je tvořena karma - dostane se vám tedy nějakého následku.

Nejdůležitější je tedy to, jak z okamžiku na okamžik udržujete svou mysl. Možná že jste v tomto životě velmi šťastní nebo bohatí. Možná že se vám nějakým způsobem daří. To není ani dobré, ani špatné. Jestliže jste připoutáni ke své příznivé situaci, ke svému

šťěstí, potom až se to vše zcela nevyhnutelně změní, se dostanete do velkých nesnází. Opravdu totiž nezáleží na tom, zda je tento život šťastný nebo nešťastný. Na tom, v jaké se nacházíte situaci, také nezáleží. Vše se bez ustání mění - jak tedy z okamžiku na okamžik udržujete svou mysl? Stav vaší mysli právě v tomto okamžiku určuje příští okamžik, který podmiňuje následující okamžik a tak dál. Je to jako čára začínající v jediném bodě. To vytváří vaši příští hodinu, vaše dvě příští hodiny, váš zítřek. To vytváří váš příští život. Vše, čím jste, čeho se vám dostává a co nyní děláte, je následkem toho, jak jste až do této chvíle udržovali svou mysl. Lze si toho velice snadno povšimnout.

Jestliže chcete svou karmu projasnit, potom jednejte z okamžiku na okamžik tak, jak si to situace vyžaduje; mějte na situaci, v níž se nacházíte, správný náhled a jednejte správně. Jen takto můžete svou karmu změnit. Pokud vaše centrum není silné, budou vás stále ovládat vnější podmínky a vnější situace. Je to prostě vaše karma, která vás ovládá. Až nakonec zemřete a vaše tělo zmizí, síla vaší karmy vás přivede na nějaké místo. Možná že se dostanete do nějakého pekla nebo se stanete démonem. Jestliže se dopouštíte mnoha špatností, kradete peníze, ubližujete tomuto světu, lpíte na své slávě, potom budete možná bloudit jako nějaký démon nebo hladový duch. Jestliže vytváříte špatnou karmu tím, že připravujete někoho o jeho peníze, dům nebo potravu, je možné, že se znovuzrodíte jako zvíře. Je tu však nějaký člověk, který koná pouze skutky, které jsou tomuto světu prospěšné, a udržuje správnou lidskou mysl. Stane se znova člověkem a bude moci praktikovat a dosáhnout probuzení. Jestliže jednáte ve prospěch ostatních lidí a pomáháte všem bytostem, potom možná dosáhnete jedné z nebeských říší.

Tento svět je vždy velmi, velmi jasný. Okamžik za okamžikem - co *konáte* teď? Dobrý, nebo špatný skutek? Je vaše mysl čistá, nebo je plná žádosti a hněvu? To, jak udržujete svou mysl právě teď, vytváří váš příští život. Jestliže nevytváříte dobro a zlo, můžete vyváznout ze samsáry vámi vytvářené. Můžete dosáhnout probuzení a stát se buddhou. Potom, ať se dostanete kamkoli - jednou do nebeské, jindy do pekelné říše -, jste úplně svobodní. Vaše jed-

nání je naplněno soucitem, vaše mysl má přání zachránit ostatní bytosti. Přicházíte a odcházíte bez překážek. Jestliže jste však ke svému myšlení připoutáni, potom vás dobré jednání přivede do nebe a špatné jednání do pekla. Původně tu však žádné dobro ani zlo není. Nevytvářejte dobro a zlo. Jsou-li váš život a vaše jednání vždy jasná a správná, potom jste v každé situaci naprosto svobodní. Ani procházení nebem a peklem, ani nic jiného vám pak nebrání ve vaší původní práci, již je záchrana všech bytostí od utrpení.

Karma bódhisattvy - úplný soucit

Dobrá karma - štěstí

Špatná karma - utrpení

Nahromaděná karma - dispozice

Stejná karma - stejné jednání

Prvotní příčina, podmíněné vznikání, výsledek

O tom, že vše pochází z karmy a vytváří další karmu, jsme již celkem obšírně mluvili. Nic z toho, co se vám v životě přihodí, není náhoda. Váš život je již velkou měrou určen silou karmických návyků vytvořených v minulosti. A protože se necháváme vést tím, co jsme vytvořili v minulosti, putujeme stále dokola samsárou. Dokážete svou karmu použít ku pomoci ostatním bytostem, nebo vaše karma používá vás?

Buddha nám ukázal, že veškerá karma pochází z naší mysli. Jestliže zmizí mysl, zmizí i karma. Karma je jen myšlení; není to nic zvláštního. Pouze z okamžiku na okamžik udržujte mysl nevím. Tehdy je vaše mysl prázdná a žádnou karmu nevytváří. Když je totiž vaše osmé vědomí prázdné, všechna „plusová“ a „minusová“ karma zmizí. V prázdné mysli není žádná karma. Vráťte se tak ke své původní přirozenosti a určujete svůj směr. Můžete rozhodnout o tom, jakou formu na sebe vezmete v příštím životě. Děje se tak podle vašeho přání znova pomáhat lidem.

Mít karmu bódhisattvy znamená žít pouze pro všechny bytosti. Můj život a mé konání není pro mě. Každý den recitujeme v chrámu Čtyři velké sliby bódhisattvy. První z nich zní: „Cítících bytostí

je bezpočet, slibujeme, že je všechny zachráníme." I chrámová pravidla začínají slovy: „Nejprve se musíš pevně rozhodnout, že dosáhneš probuzení a pomůžeš ostatním." Tyto sliby vyjadřují náš hlavní úkol, který na tomto světě máme: Jak pomoci ostatním bytostem? Netýká se to jen tohoto života. Život za životem nežiji pro sebe. To znamená mít karmu bóddhisattvy.

O dobré a špatné karmě jsme již mluvili. Jestliže každý den konáte dobré skutky, tvoříte dobrou karmu a následkem toho budete šťastní. Jestliže se dopouštíte špatného jednání, vytváříte špatnou karmu a dostane se vám utrpení. Učitel na základní škole v Koreji nám vždy říkal: „Každý den udělejte jeden dobrý skutek." Je snadné to říkat a poslouchat, ale uskutečnit to je velmi těžké. Jen se podívejte na to, co všichni každý den děláme. V jednom jediném dni ubližujeme myšlením, slovy i skutky mnoha lidem i celému světu. V tomto světě jsou však příčina a následek vždy zcela jasné. Až vaše tělo zmizí, vaše karma vás možná dostane do zrození ve zvířecí říši nebo v říši pekla. Konání dobrých skutků je tedy velmi důležité. Mnohem důležitější však je nevytvářet ve své mysli dobro a zlo a zaměřit všechnu svou energii pouze na nalezení svého pravého Já a na pomoc ostatním. Pouze udržujte otázku: „Co jsem?" a brzy bude vše jasné.

Karma nahromaděná prostřednictvím nějaké aktivity vytváří k této aktivitě silné sklony. Jestliže každý den vytváříte tutéž karmu, potom se tento zvyk v tomto životě i v životech příštích objeví znova. Proto někdy říkáme, že karma je mysl zvyku. Některé děti dovedou hrát na housle nebo na klavír již v útlém věku. Vynikají v některém sportu nebo krásně kreslí. Každý ví, že Mozart skládal vynikající skladby už jako malý chlapec. Karma tohoto jednání pochází ze silného návyku, který vytvořil stejným jednáním v minulém životě. Když se potom lidé jako on znova objeví na tomto světě, potom se také přirozeně objeví individuální karma a může se projevit velmi rychle. Nahromaděná karma se týká karmy jednotlivců.

Před lety zemřel v Koreji ve svém klášteře jeden starý mnich. Podle tradice musela být do týdne provedena kremace. Tělo mnicha oblečené do nejlepších šatů bylo uloženo do rakve. Jeho stou-

penci z kláštera se shromáždili okolo rakve v hlavním Buddhově sále a prováděli dlouhou ceremonii zpěvů.

Po pěti dnech zpívání se z rakve ozvalo klepání! „Otevřete! Pusťte mě ven! Pusťte mě ven!“ Všichni přítomní zděšeně uskočili zpět. Některé ženy zaječely. Lidé po dlouhém váhání vypáčili víko rakve. Starý mnich se posadil a mžoural. Několik přítomných omdlelo.

„Jéééé, Sunime, ty žiješ! Ty žiješ!“

Mnich byl těmito slovy šokován: „Co tím myslíte? Byl jsem snad mrtvý?“

„Ano, byl jsi čtyři dny mrtev. Právě jsme za tebe sloužili pohřební ceremonii.“

Mnich tomu však nemohl uvěřit: „To není možné. Měl jsem jenom sen...“

„Sen? Jaký sen?“

„Dostal jsem se na mnoho zajímavých míst“ řekl mnich. „Potom jsem zažil něco zvláštního.“ A podrobně jim vylíčil, jak se ve snu ocitl pod velkým sukovitým stromem. Poblíž stromu na kopci stál vysoký dům. K jeho vstupním dveřím vedlo dlouhé schodiště. Vystoupil po něm a ocitl se tváří v tvář zpívajícím a tančícím lidem. Lidé volali jeho jméno. Po schodech nahoru ho táhla obrovská síla, které nebyl schopen klást žádný odpor - bylo to, jako by tam vletěl. Chvilí tam zůstal a cítil se velmi šťastný. Náhle se před ním objevil statný obr a zařval: „Hej! Proč jsi sem přišel? Jdi zpátky - nejsi tu žádán!“ Obr popadl mnicha a hodil ho na zem. Jeho hlava narazila velkým úderem do podlahy a v tu chvíli se probudil. Shledal, že naráží svou hlavou do víka rakve. To byla ta chvíle, kdy se z rakve ozvalo klepání.

Všichni byli jeho snem ohromeni. „Co to jen mohlo znamenat? Co se to děje? Byl ten mnich skutečně mrtvý, anebo se mu jen zdál sen?“

V té chvíli přišel zenový mistr. Slyšel ze svého pokoje, že se něco děje. Starý mnich mu vyprávěl svůj zážitek.

„To je velice jednoduchá věc,“ řekl mistr. „Jdi ven a podívej se na strom, který stojí na dvoře.“ Mnich vyšel ven a uviděl, že se jedná o tentýž strom, který viděl ve snu! Když pohlédl vzhůru, uviděl ptačí budku přibitou k nejvyšší větvi. Tvar budky odpovídal domu,

k němuž se ve snu blížil. Zenový mistr ho pobídl, aby vylezl na strom a podíval se do budky. Když se tak stalo, našel uvnitř novorozené ptáče. Bylo mrtvé.

„Mistře, co to všechno má znamenat? Stále tomu nerozumím!“
Všichni z toho byli velmi zmatení.

„Je to zcela jasné, jenže nikdo z vás nerozumí karmě, a tak vám to vysvětlím: Zemřel jsi. Za svého života jsi však vytvořil trochu špatné karmy, a proto ses stal tímto ptákem. Hudbu a zpěv, který jsi slyšel, zpívali za tvoje dobré znovuzrození tvoji žáci a přátelé. Jejich věřící mysl byla velmi silná, a tak tě energie jejich čisté mysli vytáhla zpět. Potom už ses nemohl stát ptákem, ten proto zemřel - bylo to jen ptáče, a ty jsi měl ještě silnou lidskou karmu.“

Starý mnich se poklonil. *>Aigo*, děkuji vám všem za silnou praxi. Pomohli jste mi.“

„Teď jím to musíš splatit,“ řekl mistr. „Jen jdi přímo nevím. Najdi své pravé Já, a tím svým žákům pomůžeš.“

„Děkuji mnohokrát za tvé učení,“ řekl starý mnich a uklonil se.

Když lidé dělají něco společně, vytvářejí společně stejnou karmu. Buddha učil, že když jen jdete po ulici a o někoho zavadíte svým ramenem, je to následek vaší karmy, kterou jste společně s tímto člověkem vytvářeli po dobu více než pěti set životů. To je velmi zajímavé. Představte si, kolik karmy jste museli vytvořit se svými rodiči, bratry a sestrami, když jste se narodili v jedné rodině! Muž a žena se potkají a zamilují se do sebe nebo se potkají dva lidé a stanou se nejlepšími přáteli. To není náhoda. Je to výsledek mnoha tisíců životů strávených společně, společným jednáním. V tomto životě se jejich karma navzájem spojí. Mají pocit, jako by se znali odjakživa. Toto se stává i s lidmi, kteří praktikují. Jdete si poslechnout řeč Dharmy a sedíte v místnosti s mnoha lidmi, které neznáte. Pravděpodobně byste nic společného nepodnikli, není důvod k přátelství. Ale všechny vás teď spojuje jeden zájem: slyšet Dharmu. Je to tak proto, že jsme se v minulých životech scházeli, abychom naslouchali tomuto učení. Číňané mají stejnou společnou karmu, proto se v tomto životě někteří lidé rodí jako Číňané. Korejci sdílí společnou obecnou karmu, proto se rodí jako Korejci. Totéž platí pro Američany, Japonce, Němce - pro každou zemi nebo skupinu.

Také zvířata mají rozdílnou karmu; každé z nich má jiný druh vědomí. Jeden pes vypadá stále smutně, zatímco jiný pes je velmi bystrý - všechno najde! A jiný je známý tím, že je dočista hloupý. V mnoha klášterech můžete vidět potulné psy a kočky. Někdy se stane, že pes do určitého Buddhova sálu nikdy nevstoupí během zpěvů, zatímco některé kočky se odtud během ceremonií nehnou. I když nedostanou v klášteře nic dobrého k snědku, žádné maso, přesto ať to zkoušíte, jak chcete, nemůžete je dostat ven. To je velice zajímavé. Tato zvířata byla v minulém životě praktikujícími žáky, ale protože vytvořili nějakou špatnou karmu, znovu se zrodili jako zvířata. Mysl zvyku vytvořená pobýváním v blízkosti Buddhova učení ale pokračuje dokonce i v tomto zrození. Nyní jim pomáhá praxe ostatních lidí. Tato zvířata nás učí mít se na pozoru!

O své studentce, která velmi lpěla na svých hadech, jsem již mluvil. Trávila s nimi mnoho času, a ať šla kamkoli, všude je brala s sebou. Měla je raději než členy své vlastní rodiny! Jednou se stalo, že její matka těžce onemocněla. Tato žena však neopustila meditační místnost a svou matku v nemocnici nenavštívila, protože neměla nikoho, kdo by se mezitím postaral o její hady. Nechtěla je na delší dobu opustit, bála se, aby nezahynuli. A tak svou matku před její smrtí nenavštívila. Takováto karma je velmi zajímavá. Vidíme, že lidé vykonávají společné činy, skrze něž společně vytvářejí karmu. Lidé však tvoří společnou karmu i s jinými bytostmi a tato karma může být stejně silná jako ta, kterou mají společnou s lidmi.

Mezi člověkem a jeho domácím zvířetem působí dva druhy karmy: na jedné straně žili někteří lidé a zvířata jako pán a zvíře v některém z minulých životů a v tomto životě patří toto zvíře znova svému pánovi. To je druh velmi jednoduché karmy. Ale jiná forma karmy má co do činění zejména s výraznými skutky působícími mezi lidmi. Řekněme například, že nějaký člověk ukradl ve svém minulém životě jinému člověku nějaké peníze nebo někoho unesl či zajal a vsadil do vězení. Někdo měl třeba služebníky nebo otroky a tvrdě vládl nad jejich životem. Někoho jiného honila policie, a když jej dopadla, byl za svůj čin uvězněn. Takoví lidé se řídili pouze svými zvířecími žádostmi a nevykoná-

vali správné lidské činy. A tak záporná síla karmy, kterou vytvořili, způsobila po smrti ztrátu lidské formy. V následujícím životě dostane onen špatný člověk zvířecí tělo. A tak opět, stejně jako v minulém životě, vytváří zvířecí mysl, jen s tím rozdílem, že nyní má i vnější zvířecí podobu. Zároveň má i karmu, kterou vytvořil s jinými lidmi nebo s celou skupinou lidí. Nyní je tedy toto zvíře ovládáno druhým člověkem a musí pobývat v jeho domě. Stává se vlastnictvím. Nemůže odejít a člověk rozhoduje o tom, kolik potravy dostane a kdy a kam se půjde venčit. Některý člověk třeba nutí zvíře k těžké práci nebo je chová v kleci. Je to stejné jako v minulém životě, kdy zvířecí mysl člověka (nyní zvířete) ovládala tohoto druhého člověka.

Vše se objevuje skrze karmu a mizí skrze karmu.

*S myslí se objevuje Dharmu; s Dharmou se objevuje forma;
s formou se objevuje utrpení.*

*Se zánikem mysli zaniká Dharmu; se zánikem Dharmy
zaniká forma; se zánikem formy zaniká utrpení.*

Vše je tvořeno samotnou myslí.

Tělesná forma, kterou máme, pochází z naší karmy; naše karma pochází z myšlení. Jak jsem se již zmínil: „Vaše karma tvoří vaše tělo a vaše tělo tvoří vaši karmu.“ Lidská forma, psí forma, kočičí forma, nebeská forma, forma hladových duchů, to vše má svůj původ v karmě. Karma, kterou jste vytvořili ve svých minulých životech, určuje, jaké tělo nebo formu budete mít v životě současném. Takový je význam slov: "Vaše karma tvoří vaše tělo." Většina lidí dnes nedokáže svou karmu vidět, a kvůli přitažlivosti karmických zvyků jsou připoutáni ke své individuální karmě. Znamená to, že jsou připoutáni ke svému myšlení, svému tělu, k podmínkám a situacím, ve kterých se nacházejí a které vytvořila jejich mysl a tělo. Jejich karma, která pochází z tělesných žádostí, se kvůli připoutanosti k této formě znova a znova opakuje. Dokonce ji činí těžší a silnější. Takový je význam slov „vaše tělo tvoří vaši karmu“. Bytosti se točí v těchto cyklech stále dokola a způsobují stále více utrpení sobě i celému světu. Tomu se říká samsára nebo nekoneč-

ný cyklus zrození, nemoci, stáří a smrti. Někdy to nazýváme nevědomost a jindy utrpení.

Když se objeví mysl, objeví se Dharma. Když se objeví Dharma, objeví se kterýkoli druh formy. Forma se objeví, nějakou dobu trvá, mění se a pak se vrací do prázdnoty. Vytváříme formu a ulpíváme na ní. Ta se časem nevyhnutelně změní, a protože jsme k ní připoutáni, trpíme. Když však zmizí mysl, zmizí i všechny Dharmy; s Dharmou zmizí všechny formy. To znamená, že zmizí všechna karma i všechno utrpení. Buddha učil, že vše je tvořeno samotnou myslí. To vysvětluje tento bod. Máte-li mysl, máte karmu a ta vás ovládá. To způsobuje vždy utrpení vám i celému světu. Jestliže však mysl nevytváříte, nic takového se nikdy neobjeví. Vráťte se ke své pravé přirozenosti, kde již žádná forma a jméno nejsou. Není zde karma, není zde utrpení.

Karma je tedy velice jednoduchá: Co se vám právě teď líbí a nelíbí? Tato mysl tvoří váš příští okamžik, příští okamžik, příští okamžik. To vše vytváří váš příští život, stejně jako perly navléknuty jedna vedle druhé tvoří náhrdelník. Na tomto světě jsou příčina a následek vždy zcela jasné - to se netýká jen říše lidí, ale všeho, co vidíte. Po dešti rozkvete všude plno květin. Je-li sucho, květiny nevyrostou. Když svítí slunce, je teplo, když je zataženo, je venku chladno. S lidským životem je to úplně stejné. Jestliže se chcete zbavit své karmy, je důležité, abyste usilovně praktikovali. Potom budete moci svou karmu ovládat a užít ji ku pomoci všem bytostem. To je velmi důležitý bod.

S určitými lidmi sdílíte stejnou karmu a tuto karmickou příbuznost můžete užít tak, že jim budete buď ubližovat, nebo pomáhat. Téměř každý je silně připoután ke svému myšlení, a tím i ke své karmě. Spí a ostatním lidem nemůže pomoci. Jestliže odetnete všechno myšlení a všechny tužby, potom se probudíte. Jestliže udržujete myslící mysl, potom je váš denní život jenom snem. Probuzení z tohoto snu je mnohem těžší než probuzení z běžného spánku. Proto to musíte velmi usilovně zkoušet. Až se probudíte, budete moci ovládat svou karmu. Tím budete bez zvláštního úsilí zcela samovolně pomáhat všem okolo. Musíte se tedy probudit!

Kdysi dávno žil v Koreji velmi bohatý a známý mistr súter. V té době před pěti sty lety měli bohatí mniši mnoho studentů a chudí jen několik. Ti bohatí svým studentům platili a ti si potom mohli dovolit jít do školy a studovat sútry. Tento mistr súter už roky podporoval devadesát devět studentů a nyní se rozhodl, že přijme ještě jednoho studenta a potom odejde na odpočinek. Stý student se jmenoval Dolum. Dostával plno jídla, šaty a peníze na studium súter, které po tři roky pilně studoval. Jednoho dne si uvědomil:

"Vždyť ty sútry vůbec nejsou potřeba. Všechny pouze ochraňují naši mysl. Jestliže je naše mysl prázdná, k čemu potom jsou?" Pochopil, že musí začít praxi v zenovém klášteře. A tak řekl svému učiteli: „Mistře, tento styl súter je k ničemu. Musíme jít do zenového kláštera. Jste starý a brzy zemřete. Kam se podějete, až vaše tělo zemře?"

„Nevím," odpověděl mistr súter. „Máš pravdu. Půjdeme. Kdo se však bude starat o moje pozemky, o mé stáje, moje knihy a všechny majetek?"

„Máte mnoho schopných studentů. Zanechejte to všechno jim."

„Dobrá tedy. Je rozhodnuto. Zítرا odejdeme."

Nikdo z mnichů nebyl jako Dolum. Mysleli způsobem: „Chci být bohatý. Chci být slavným mistrem súter." Zato stý mnich byl velice chytrý. Jak se tak mistr súter díval na Doluma balícího si těch několik málo svých věcí, pomyslel si: „Ach, rozhodl jsem se, že skončím se stým žákem. A vida, Buddha mi pomohl a poslal mi tohoto zvláště bystrého chlapce. Bude dobré, když půjdu s ním."

Na shromáždění všech mnichů chrámu učitel oznámil, že odchází se svým nejmladším a nejnovějším žákem do zenového kláštera. Potom jim řekl, aby se starali o jeho rýžová pole a velké stáje; každého pověřil nějakým úkolem. Druhého dne časně ráno opustil společně se svým žákem klášter. Poté, co ušli asi tři míle, se ocitli na horském svahu. Zastavili se, aby si trochu odpočali a napili se čaje. Při pohledu do údolí žák zahlédl, že v klášteře hoří.

„Mistře, podívejte se! Oheň! Co to hoří?"

„Ach ne! To jsou moje stáje!" vykřikl starý mnich. „Jdi sám. Já se musím vrátit do kláštera!"

„Ale mistře, vždyť brzy zemřete. Kam byste chodil?"

„Ne, ne, ne. Musím se vrátit!“

A tak se mistr súter vrátil do kláštera. Dolum si uvědomil, že by mysl svého učitele, který tolik ulpívá na věcech, nezměnil ani za deset tisíc let. Vstal a vydal se rovnou do kláštera.

Uplynuly tři roky. Slavný mistr súter zemřel a zpráva o jeho smrti se roznesla po celé Koreji. Podle tradice byla uspořádána čtyřicetidevítidenní ceremonie, které se zúčastnilo na tisíc hostů. Mnoho mnichů se dalo do jídla a pití a rozdělování mistrových peněz. Pohřební ceremonie se zúčastnil i Dolum. Setkal se se svým bratrem v Dharmě, hlavním mnichem, který se na něj obořil: „Ty bídáku, když mistr umíral, tak jsi nepřišel. A teď jsi tu jen proto, abys dostal nějaké jmění.“

„Ne, mě nezajímá půda ani nechci žádné peníze. Ale rád bych dva hrnce rýžové polévky.“

„Nic víc?“

„Ne.“

„Dobrá.“

Bylo zvykem nabídnout polévku místním démonům a ti se potom báli vstoupit na území, kde probíhala ceremonie. Dolum šel se svou polévkou na velké pole, které leželo kus od místa ceremonie. Nechal ji poblíž několika velkých kamenů, které se používaly na mletí rýže. Potom se vrátil do hlavního Buddhova sálu a třikrát zařukal na sloup. Vzápětí se objevil velký had, odplazil se ven ke kamenům a všechnu rýžovou polévku vypil. Ve chvíli, kdy ji had dopíjel, se k němu přiblížil Dolum. Smutně na hada pohlédl.

„Učitelí, proč jste se dostal do tohoto těla?“

Had odpověděl: „Mrzí mě to. Měl jsem tě poslechnout. Teď mám hadí tělo.“ Po čtyřicet let se hnal mistr súter za slávou a bohatstvím. A byť byl mnichem, vytvořil špatnou karmu. Jeho vědomí se stalo soupeřivým, plným žádosti a záští. Proto v tomto životě obdržel hadí tělo.

Dolum řekl: „Mistře, máte mnoho žádostí. Snědl jste všechnu tuto polévku a stále vám to nestačí. Tohle hadí tělo pro vás není dobré. Je to jen tělo plné žádostí. Musíte svým tělem udeřit do skály, a tím se jej zbavíte.“

Had opáčil: „Ach, tohle tělo není špatné; nemohu!“

„Musíte to zkusit!" Ale had jen ležel a plakal. „Musíte to zkusit!" Až nakonec Dolum hada třikrát udeřil a zabil ho.

Objevil se obláček modrého dýmu a letěl pryč. Dolum jej následoval. Letěl okolo pták a obláček se začal měnit v jeho tvar. „Ne, špatně!" vykřikl Dolum. Obláček letěl dál a začal nabírat podobu krávy. „Ne, špatně!" zakřičel Dolum znova. Potom letěl obláček dál a dál, až se dostal vysoko do hor k malému domku, ve kterém žili manželé středního věku. Obláček vplul dovnitř. Dolum stál hodinu venku a potom zaklepal.

„Dobrý den, jak se vám daří?"

„Dobře, děkujeme, ctihodný mnichu. Proč jste přišel?"

„Přišel jsem, abych vám řekl, že se vám brzy narodí dítě."

„Co to říkáte? Před dvaceti lety jsme postavili tento dům a dosud jsme žádné děti mít nemohli. Určitě se mýlíte. Mojí ženě je pětadvacet, není možné, abychom teď měli děti."

„Dobrá, ale jestli se vám narodí dítě, musíte mi je dát."

„Dobrá, jestli budeme mít dítě, tak vám je dáme."

"Výborně. Zaroksevrátím."

Uplynul nějaký čas a ženino břicho se začalo zvětšovat. Manželé poznali, že mnich se nemýlil. Byli velmi šťastní. Narodil se jim krásný chlapec. V den narozenin se objevil Dolum.

„Sunime, měl jste pravdu. Máme dítě."

„To je báječné. Nyní mi toho chlapce podle naší dohody musíte dát."

„Ach, to ne!"

„Ale tehdy jste s tím, že mi jej dáte, souhlasili."

„Ne, to je naše dítě. Dvacet let jsme se modlili, aby se nám narodilo dítě, a konečně máme syna!"

„Dobrá, ale tento chlapec nebude žít déle než tři roky. Musíte to pochopit."

Chlapci byly dva roky a neměl žádné zdravotní problémy. Rodiče byli přesvědčeni, že se mnich mýlil. Potom jednoho dne chlapec onemocněl. Ztratil chuť k jídlu a během několika dnů to začalo vypadat, že zemře. Rodiče se velmi trápili.

Přesně tři roky po chlapcově narození se Dolum objevil znova.

„Jak se daří vašemu chlapci?"

„Brzy zemře" odpověděli.

„Říkal jsem vám to."

„Co máme dělat?"

„Musíte mi ho dát."

„Budete se o něho dobře starat?"

„Samozřejmě."

Jakmile se chlapec ocitl v Dolumových rukou, nemoc zmizela. Byl šťastný a smál se. Do tváří se mu vrátila barva. Rodiče viděli, že jejich chlapec má s tímto mnichem silnou společnou karmu, a rádi mu jej přenechali. Dolum se o chlapce každý den staral a ten již nikdy znova neonemocněl.

Uplynulo několik let. Jednoho dne, když seděl Dolum v meditaci, šel chlapec do kuchyně, vzal nůž a pomyslel si: „Zabiju svého učitele." Právě v okamžiku, kdy se chystal bodnout, se Dolum otočil a řekl: „Polož ten nůž a pojď sem. Víš, kdo jsem a proč mě chceš zabít?"

„Nevím, nerozumím tomu. Jenom tě nemám rád, a proto tě chci zabít."

„Proč?"

„Nevím." Chlapec byl ze svých silných pocitů zmatený.

„Jednou porozumíš, ne však dříve, než porozumíš sám sobě."

„Ano, pane. Ale jak mám porozumět sám sobě?"

Dolum ho vzal k oknu, které mělo místo skla tenký rýžový papír, a udělal v něm malou díрку. „Tady musíš sedět a dívat se skrz díru, dokud neuvidíš velkou krávu. Nic víc. Nemysli na nic jiného. Jenom se dívej, abys uviděl krávu. Ve chvíli, kdy přijde, porozumíš svému pravému Já."

Chlapec jenom jedl, spal a díval se skrz díru v rýžovém papíru. Jeho velmi čistá dětská mysl udržovala jen jednu otázku: „Kdy přijde ta kráva?" Minul jeden den, minul druhý, minulo skoro sto dní, když tu se jednoho dne začala díra zvětšovat a zvětšovat, až se objevila velká kráva - „*Bűűűű!*"

„Mistře! Mistře! Kráva přišla!"

Dolum k němu přiběhl a plácl ho přes tvář. „Kde je kráva teď?"

„Ach!" chlapec úplně porozuměl sám sobě a dosáhl probuzení. Potom pohlédl na svého učitele a řekl: „Aha, ty jsi byl mým žákem!"

„Ano, pane," řekl Dolum a poklonil se.

Tento příběh učí: probud' se! Tento chlapec se probudil brzy. V minulém životě měl mnoho tužeb, a tak se nemohl probudit. Jeho žák ho měl rád a staral se o něho. Dolum rozuměl mysli svého učitele, a tak když měl jeho učitel získat nové tělo, šel Dolum za modrým obláčkem, který byl jeho vědomím.

Stý student a jeho učitel měli velmi dobrou společnou karmu, a tak se v příštím životě znova stali učitelem a žákem. To je zajímavé. Mít stejnou karmu je velmi významná věc. Ale mít silný směr je nejdůležitější. Než se Dolum začal učit v zenovém klášteře, nemohl užít své karmy, kterou měl se svým učitelem společnou. Teprve když porozuměl sám sobě, pochopil i mysl svého učitele. Nejprve tedy musíte najít svou pravou cestu, porozumět své karmě. Potom můžete tuto silnou karmu, kterou máte společnou s ostatními lidmi, použít k tomu, že jim pomůžete. To je jediný způsob, jak zachránit všechny bytosti od utrpení.

21. Šest páramit

Štědrost

Pravidla (chování)

Vytrvalost (trpělivost)

Úsilí (energie)

Samádhi (meditace)

Moudrost

Šest páramit představuje praktického průvodce mahájánovým buddhismem. O některých hlavních směrech hínájánového buddhismu jsme již mluvili. Základní vhledy tohoto učení jsou vhled do pomíjivosti, vhled do nečistoty a vhled do ne-já. V mahájánovém buddhismu je to šest dokonalostí (*páramitá*). Jde o základní praxi mahájánového vhledu. Páramity jsou směrem, který odpovídá našemu slibu život za životem usilovně praktikovat, dosáhnout probuzení a zachránit všechny bytosti od utrpení.

Význam *štědrosti* je zcela zřejmý. Všichni lidé mají nějaký majetek. Proč jste jej však získali a proč jej držíte? Je pouze pro vaši potěchu, nebo díky němu pomáháte ostatním? To je velice důležité. Mnoho lidí si drží své věci jen pro sebe nebo pro svou rodinu. To způsobuje lpění a připoutanost a ta vždy vede k utrpení. Co si s sebou budete moci vzít, až zemřete? „Přicházet s prázdnýma rukama, odcházet s prázdnýma rukama - taková je lidská pouť.“ Známa křesťanská báseň praví: „Rubáš nemá kapsy.“ Až budete z tohoto světa odcházet, nebudete si s sebou moci vzít dokonce ani své tělo. Člověk si nemůže odnést vůbec nic: proč bychom se tedy měli poutat ke svému vlastnictví? Ať si ceníme svého majetku sebevíce, našemu pravému Já to nepomůže. To bychom si měli zapamatovat. Mahájánový buddhismus učí štědrosti, a pomáhá nám tak udržovat správný směr. Můj život patří všem bytostem a můj majetek také. Když mám peníze, je to v pořádku. Když je nemám, je to také v pořádku. Jak svými penězi a svým majetkem mohu pomoci

ostatním lidem? Štědrost se netýká pouze hmotného majetku: vše, co mám a čím jsem, náleží všem bytostem.

O *pravidlech chování* jsme se již zmiňovali. Představují důležitou součást Buddhova učení. V praxi hínajánového buddhismu pomáhají k udržování čisté mysli. Jestliže je vaše mysl čistá, tak možná jednoho dne dosáhnete nirvány a vymaníte se z říše utrpení. Pravidla jsou jako ohrada, která vás chrání před zlem. Brání zloději ukrást váš poklad. Mahájánová pravidla jsou stejná, ale používáme je jiným způsobem. V praxi mahájány necvičím a nedodržuji pravidla kvůli sobě, ale kvůli tomu, abych pomohl všem bytostem. A proto někdy můžeme i porušením předpisů ostatním pomoci mnohem více, než kdybychom je dodrželi. Jestliže je vaše mysl čistá, potom znamená dodržení i porušení pravidel správnou praxi. Ze všeho nejdůležitější je, proč děláte to, co děláte. Jenom kvůli sobě, nebo kvůli všem bytostem?

Jestliže pravidla dodržujete jen kvůli sobě, kvůli své čistotě, nemusí to být vždy jasná praxe. Řekněme například, že sbíráte v horách dříví na topení. Okolo vás běží cestou dolů zajíc. Přiběhne na rozcestí a dá se doprava. Za chvíli se objeví lovec s nabitou puškou. Uvidí vás a ptá se: „Kudy ten zajíc běžel?“ Právě jste přijali pět předpisů. Jedním z nejdůležitějších předpisů, kterému učil sám Buddha, je zdržet se lhaní. Buddha za svého života při mnoha příležitostech zdůrazňoval, že je třeba tento slib dodržovat. Pomyslete si: „Právě jsem přijal pět předpisů. Jsem správný buddhista. Musím udržovat neposkvrněnou mysl, musím dodržovat předpisy - nemůžu lhát!“ a řeknete lovcí, kudy zajíc běžel. Řeknete pravdu. Lovec zajíce najde a zastřelí jej. Zajíc umírá a lovec si vytváří špatnou karmu. To znamená dodržovat pravidla jen kvůli sobě. Takové dodržování pravidel představuje velmi úzkou pěšinu.

Ale je ještě jiná cesta. Je velmi široká a k osvobození po ní cestujete se všemi bytostmi. Znamená to, že vaše čistá mysl působí z okamžiku na okamžik tak, aby pomáhala všem bytostem. Když tedy lovec přiběhne, je vám líto zajíce, který by v případě, že řeknete pravdu, mohl zahynout. Pohlédnete na lovce a je vám jasné, že by si zabítím zajíce vytvořil jen další špatnou karmu. Ta by mu v budoucnosti způsobila velké utrpení. A tak ukážete doleva a řeknete: „Tudy

běžel! Touhle cestou! Honem!" A pošlete ho na opačnou stranu. Ale tím porušíte jeden z nejdůležitějších předpisů, který byl stanoven samotným Buddhou. Ten předpis tu však není kvůli tomu, aby vám v tu chvíli pomohl ve vaší vlastní situaci, ve vašich podmínkách. Je třeba si uvědomit, k čemu pravidla jsou: určují základní směr naší praxe. Pomocí pravidel můžeme pomáhat všem bytostem. V této situaci jste tedy porušením předpisu zachránili zajíci život a lovce jste ušetřili vytvoření další špatné karmy. Podle tradice mahájány tu pravidla nejsou pro mne - pro to, abych udržoval svou mysl čistou - nýbrž pro všechny bytosti. Někdy jim říkáme pravidla čisté mysli. Jak pravidla z okamžiku na okamžik pomáhají všem bytostem? Během ceremonie přijímání předpisů říkáme: "Věz, kdy jsou předpisy otevřené a kdy jsou zavřené; věz, kdy je dodržet a kdy porušit." Tento druh praxe je velmi důležitý.

Jedna slavná sůtra říká: „Buddha učil Dharmě proto, aby zachránil všechny mysli. Když se žádné z těch myslí nedržíš, k čemu je potom Dharma?" Jestliže tedy máte mysl, potom je přijetí předpisů a jejich dodržování velmi důležitou praxí. Pokud jste však skutečně odetnuli všechno myšlení a skutečně se nedržíte žádné mysli, potom předpisy nejsou potřeba. Svobodně užíváte dobra a zla ku pomoci ostatním; váš život je konáním bódhisattvy.

Další důležitou částí naší praxe je *trpělivost*. V mahájánové buddhistické tradici se zpravidla každé ráno nahlas vyslovuje slib: „Cítících bytostí je bezpočet, slibujeme je všechny zachránit." Znamená to, že svůj život žiji z okamžiku na okamžik pouze pro všechny bytosti. Říkáme tomu rovněž *vytrvalost*. Znamená to, že ať se objeví dobré nebo špatné pocity, ať se nacházím v příznivé nebo nepříznivé situaci, v jakýchkoli podmínkách, ať trpím nebo je mi dobře, pouze se pokouším pomáhat všem bytostem. Někdy to nazýváme zkoušející mysl. Po deset tisíc let stále jen zkoušejte, nepřestávejte. Nejen v tomto, ale i v každém dalším životě slibuji, že dosáhnu probuzení a pomohu ostatním vymanit se z utrpení. To je naše praxe. Naše práce na záchraně všech bytostí je bez konce, proto naše praxe nikdy nekončí. Říkáme tomu Velká cesta bódhisattvy.

Praxe není jen to, co děláme v meditační místnosti. Je to spíše to, co *děláme* teď z okamžiku na okamžik. To je správná praxe.

Často se tomu říká *úsilí*; někdy to nazýváme zkoušející mysl. Je to jednoduché, že? Není třeba to činit složitým.

Jestliže má vaše praxe tento směr a toto odhodlání, potom dosáhnete nehybné mysli. Za jakýchkoli podmínek, v jakékoli situaci je vaše mysl čistá jako prostor. Znamená to, že je čistá jako zrcadlo: když se před zrcadlem objeví červená, je červené, objeví-li se bílá, je bílé. Čisté zrcadlo se nikdy ničeho nedrží a nic z toho, co se objeví před jeho nekonečně prázdnou tváří, s ním nepohne. Když vidíte, slyšíte, cítíte, vnímáte chutí, hmatem a když myslíte - vše je pravdou právě takové, jaké to je. Říkáme tomu *hluboká meditace* nebo *samádhi*.

Ale samádhi není nic zvláštního. Mnoho lidí si myslí, že meditace znamená především udržování jakéhosi silného, hlubokého a nepřetržitého stavu samádhi během sezení. „Musím usilovně praktikovat - jenom sezení. Potom přijde samádhi!“ Takové úsilí není dobré ani špatné. Ale pravá meditace není jen to, co děláte na meditačním polštáři. Pravá meditace znamená, jak udržujete svou mysl v každém okamžiku. Mnoho lidí dovede cvičit meditaci v samurajském stylu, při sezení jsou ve velmi hluboké meditaci. „Ach, to je samádhi! Dvě hodiny bez hnutí. Báječné!“ Přitom však nejsou schopni spojit meditaci s každodenním životem. Takové samádhi činí z meditace něco zvláštního, výjimečného. Meditace a každodenní život jsou však v takovém případě od sebe navzájem odděleny a nepůsobí společně.

Skutečné samádhi znamená naopak udržování nehybné mysli v každém okamžiku, ať sedíme, stojíme, jdeme, ležíme, řídíme auto nebo myjeme nádobí. To je správná meditace a pravé samádhi. Není to nic zvláštního.

V šestnáctém století napadla japonská armáda Koreu. Nelítostně plenila zemi, drancovala města a chrámy, hromadila cenné poklady a vše, co zbylo, nechávala lehnout popelem. Každý měl z cizí armády velký strach. Jednoho dne vstoupil vojenský oddíl na území chrámu Pejopsa v horách Kuwolsan, které jsou dnes na území Severní Koreje. Vyhnal všechny mnichy a vtrhl do hlavní Buddhovy svatyně, která se pyšnila zlatou sochou Buddha.

Když vojáci vtrhli do dveří, narazili na starého mnicha sedícího v přítmí. Obklopili ho, mávajíce meči, kopími a kyji nad jeho hlavou. On se však nelekl a ani se nepohnul.

„Klid se odtud, starochu!“ zařvali mu do uší. „A to hned, nebo tě rozsekáme na maděru!“ Ale starý mnich se nepohnul - bylo to, jako by řvali na kus starého dřeva. Někteří vojáci do něho strkali, tahali ho za uši a pokoušeli se ho násilím dostat z jeho polštáře. Jiní do něj šfouchali tupými konci svých kopí. Přesto se starý mnich ani nehnul. Jeden z vojáků už toho měl očividně dost a vypálil výstražný výstřel přímo do nádherně malovaného stropu nad mnichovou hlavou. Všichni vojáci vyskočili, jako když do nich střílí, ale mnich zůstal zcela nehybný. Jeden vyšší důstojník se k mnichovi naklonil a řekl: „Starý muži, ty se vůbec nebojíš, že zemřeš?“ Vojáci se tomu hlasitě zachechtali.

Náhle se mnich podíval vzhůru na důstojníka a zařval: „*Katz!*“

Celou tu scénu zvenku sledoval generál. Obdivoval mnichovu nebojácnou mysl. Mysl, která se nehнула ani uprostřed zlého zacházení a výpadů, kterým byl vystaven. Generál vešel dovnitř a mnichovi se omluvil. Potom odvelel své oddíly z chrámu, opouštěje starého mnicha, a dokonce i zlatého Buddha.

Takové je právě samádhi. Vaše mysl se nepohne v žádné situaci, za žádných podmínek.

Jestliže praktikujete tímto způsobem, pak se objeví pravá *moudrost*. Lze říci, že moudrost je lék na nevědomost. Když udržujete čistou a jasnou mysl, objeví se moudrost přirozeně, sama od sebe, společně s tím, jak stravujete svou zkušenost. Ale čistá mysl a jasná mysl jsou dvě různé cesty k moudrosti. V mnoha buddhistických tradicích je zdůrazňována snaha o udržení čisté mysli bez jakékoli poskvrny. A tak tyto buddhistické tradice učí vždy vzhledu do nečistoty: musíte si uvědomit, že vše je nečisté, a potom se můžete nečistoty zbavit. Můžete dosáhnout čisté mysli. Avšak mahájánový buddhismus a zen učí, že když žádnou mysl nevytváříte, potom tu žádná mysl není. Tehdy je vaše mysl jasná jako prostor, což znamená, že vaše mysl je již za tím, co je čisté a nečisté. Čistota a nečistota původně neexistují.

Prožívání a působení čisté myslí a jasně myslí se liší. Řekněme, že máte dítě. Jeho mysl je velmi čistá. Nemá žádné utkvělé představy o tomto světě. Nemá příliš mnoho připoutaností a žádostí. Jeho mysl je velmi jednoduchá: když mám hlad, jím, když jsem unavený, spím. To je velice jednoduchá mysl. Je velmi čistá, není poskvrněná. Některé buddhistické tradice zdůrazňují tento bod: musíme ze své myslí odstranit všechnu nečistotu a vrátit se k prvotní čistotě.

Toto učení není dobré ani špatné. Je důležité zakusit svou původně čistou, jasnou mysl. Ale je třeba udělat ještě jeden krok. Pokud udržujete pouze čistou mysl, vaše moudrost se nemůže rozvíjet. Podívejme se znova na ono dítě. Jeho mysl je velmi, velmi čistá. Na ničem příliš neulpívá. Není znečištěno mnoha žádostmi. Ale mít čistou mysl samo o sobě nestačí. *Působí* snad tato čistá mysl tak, že pomáhá ostatním? Když jeho matka onemocní, zraní se nebo bude mít potíže nějakého jiného druhu, dítě není schopno na takovou situaci náležitě reagovat. Stejně je to v situaci, kdy se objeví trpící lidé, nebo nastanou situace, které nemají jednoznačné řešení, nebo je kvůli tomu, abychom skutečně pomohli, třeba porušit předpisy. Tehdy mysl, které záleží jen na tom, aby byla čistá, nemůže zcela dobře fungovat. Praxe, která zdůrazňuje dosažení čisté myslí, neukazuje žákovi, jak rozvíjet přirozenou moudrost, jež působí zcela jasně v každé situaci. Čistá mysl nedokáže náležitě reagovat na rozmanité situace. Ale moudrost znamená, že vaše jasná mysl je za jakékoli situace schopna působit zcela přirozeně. Příznivé situace užije k pomoci lidem. Nepříznivé situace užije také k pomoci lidem. Neboť skutečná moudrost je za dobrem a zlem, čistotou a nečistotou. To je velmi důležitý bod.

Musíte tedy udržovat z okamžiku na okamžik stále jasnou mysl, potom bude vaše mysl správně působit a pomáhat všem bytostem. Můžete tak strávit své jednání a své porozumění. Tím se vytvoří moudrost. Když vidíte, slyšíte, cítíte, vnímáte chutí, hmatem, myslíte, potom je vše pravdou právě takové, jaké to je. Obloha je modrá. Strom je zelený. Pes štěká: „Haf] Haf!“ Cukr je sladký. Co uděláte, když máte hlad? Co uděláte, když jste unavení? Co uděláte, když za vámi přijde trpící člověk? Tomu říkáme moudrost. Není to nic složitého.

IV. ZENOVÝ BUDDHISMUS

(čchamson)

1. Projít touto branou můžeš jedině tehdy,
když nejsi připoután k žádné z myšlenek,
které se objevují v mysli.

2. Nezávisí na slovech, je zvláštním sdělením,
které je za sůtrami, míří přímo do mysli:
uzří svou pravou přirozenost, staň se buddhou.

3. Buddha učil, že všechny Dharmy jsou tu proto,
aby zachránily všechny mysli.

Když žádnou mysl nemáte,
k čemu potom všechny ty Dharmy jsou?

松

廣寺

崇山

Zen znamená porozumět svému pravému Já. „Co jsem?“ Každý říká: „Já jsem.“ Descartes prohlásil: „Myslím, tedy jsem.“ Stále říkáme „já“. Ale co je to „já“? Odkud se „já“ vzalo? Kam půjde, až zemřete? To jsou nejdůležitější otázky, jaké si můžete položit. Jestliže dosáhnete „já“, dosáhnete všeho. „Já“ je částí univerzální podstata. Vaše podstata, podstata tohoto stolu, této holi, podstata Slunce, Měsíce, hvězd - podstata všech věcí je stejná. Jestliže tedy chcete porozumět své pravé přirozenosti, musíte nejprve dosáhnout své původní podstaty. Znamená to dosáhnout univerzální podstata a podstata všech věcí.

Ale ani tato slova nejsou úplně jasná. Podstata znamená absolutno. Absolutno neobsahuje žádné protiklady. Naše slova vyjadřují myšlení v protikladech. V okamžiku, kdy řeknete „absolutno“, už to není absolutno. V okamžiku, kdy řeknete „podstata“, už to není podstata. Už jste vytvořili svět protikladů. Jeden významný zenový mistr prohlásil: „Pouhá zmínka o Buddhovi je jako házení hnoje na vlastní hlavu.“ Pravá podstata, vaše pravá přirozenost a pravda jsou za slovy. Před dávnými časy jeden velký učitel řekl: „Skutečnou formu nelze vyjádřit slovy. Pravda je nehybná.“ Jestliže otevřete ústa, opíráte se o slova a jazyk, a tím jste již ztratili pravdu. Slova tento bod vyjádřit nemohou. Nemohou ukázat vaši skutečnou přirozenost. Proto často říkáme: „Ticho je lepší než svatost.“ To je velmi důležité.

Vše v tomto světě - Slunce, Měsíc, hvězdy, hory, řeky, stromy - je v neustálém v pohybu. Je zde však jedna věc, která se nikdy nehýbe. Nikdy nepřichází ani neodchází. Nerodí se ani neumírá. Co to je? Můžete mi to říci? Jestliže to najdete, najdete své pravé Já a dosáhnete univerzální podstata. Ale porozumění vám v nalezení tohoto bodu nepomůže. Ani sto titulů doktora věd vám nepomůže odhalit svou pravou přirozenost. I kdybyste přečetli všech osmdesát čtyři tisíc sůter, znali všechna Buddhova slova, horlivě studovali učení všech vynikajících zenových mistrů, své pravé Já byste skrze

porozumění nikdy nenašli. Žádná taková námaha a vynaložené úsilí vám v tomto poznání nepomohou tolik jako jediný okamžik nahlédnutí do své pravé přirozenosti. Naše pravá přirozenost je mimo dosah slov, proto ji nelze nalézt v knihách a akademických studiích. Je před myšlením. Jestliže najdete tento bod, který je před myšlením, potom můžete dosáhnout svého pravého Já. Kdysi dávno Descartes řekl: „Myslím, tedy jsem.“ Zde začíná filosofie. Pokud však nemyslíte, tak co? Zde začíná praxe zenu.

Zenové učení jednoduše ukazuje, jak dosáhnout bodu, kde nejsou žádná slova. Už jsme se zabývali hínajánovým a mahájánovým buddhismem. Obě tyto tradice mají velmi jasnou cestu. Obě mají mapu a dopravní prostředek, kterým pojedete. Hínajánový buddhismus je, jako bychom na kole jeli z New Yorku do Bostonu. Díky vlastnímu úsilí nakonec dorazíme do cíle. V hínajánovém buddhismu se tak děje skrze učení o světě plném utrpení. Žijeme v říši jména a formy - ve světě protikladů, který vytváří utrpení. Jestliže odhodím tento svět protikladů, dostanu se do nirvány neboli do světa absolutna. V nirváně není přicházení ani odcházení, život ani smrt, štěstí ani smutek. Vše je dokonalým klidem a vyhasnutím. K tomu, abych se dostal do nirvány, nepotřebuji žádného boha nebo víru v něco, co je vně mé vlastní mysli. Je to velmi vzácné a úžasné učení, které se na tomto světě objevilo!

Praxe mahájánového buddhismu je jako cesta autobusem z New Yorku do Bostonu: nejen já sám, nýbrž všechny bytosti jedou na nějaké dobré místo. „Všechny bytosti dosahují probuzení ve stejný den.“ Mahájána toho dosahuje skrze první učení, které říká, že původně tu nic není. Původně tu není žádné utrpení ani nirvána. Utrpení je tu jen tehdy, když ho vytvoříte. Původně je prázdné. I vaše tělo je původně prázdné, bez vlastní přirozenosti. Úplným dosažením prázdnoty dosáhnete poznání, že není žádný čas a žádný prostor. Vše je již úplně právě takové, jaké to je. Když vidíte, slyšíte, cítíte, vnímáte chutí, hmatem, když myslíte, vše je úplně právě takové, jaké to je. Není zde žádné utrpení, z kterého by bylo třeba se vymanit, žádná nirvána, do které by se dalo vstoupit. Znamená to, že vše je již pravdou. Zeď je bílá: to je pravda. Obloha je modrá: to je pravda. Právě teď venku projíždí auto: to je také úplná pravda.

Když dosáhnete tohoto bodu a dosáhnete poznání, že vše je již odjakživa pravdou, potom můžete žít z okamžiku na okamžik pro všechny bytosti. Žijete pouze pro všechny bytosti, neboť jste dosáhli poznání, že od ostatních bytostí nejste vůbec odděleni. Vždy konáte vše s ostatními bytostmi. Mahájánový buddhismus je jako cesta autobusem nebo vlakem, neboť mahájánová praxe znamená jet k osvobození se všemi bytostmi.

Vidíme tedy, že praxe hínajány i mahájány mají velmi jasnou cestu. Hínajánový i mahájánový buddhismus užívají těchto cest k tomu, aby nám vysvětlily naši pravou přirozenost. Jestliže praktikujete hínajánový buddhismus, možná že jednoho dne dosáhnete svého pravého Já, nirvány. Jestliže praktikujete mahájánu, potom možná porozumíte svému pravému Já. Jenže když se vás někdo zeptá: „Co je vaším pravým Já? Kde je vaše mysl? Co je nirvána?“, potom i když jste toho dosáhli a rozumíte své pravé přirozenosti, nedokážete nic říct. Říkáme, že je to, jako když se něměmu člověku zdál krásný sen: uvnitř velmi hluboce a jasně něčemu rozumí. Ale není schopen nic říci. Nemůže dokonce ani otevřít ústa, neboť pravé Já je před myšlením. Tento bod nelze uchopit slovy, copak by jej bylo tedy možno vyjádřit? Jestliže chcete ukázat svou pravou přirozenost a učit ostatní, potom jediné, co je možné, je názorné předvedení. (*Udeří do stolu.*) V tomto bodě je třeba jiného způsobu učení. (*Znova udeří do stolu.*) Tento styl učení nazýváme zenovou meditací.

V zenu není žádná cesta. Žádná mapa. Praxe zenu je jako nastoupit do letadla a letět do Los Angeles. Dostanete se do letadla a - *BUM!* - vy i všechny ostatní bytosti dorazíte do Los Angeles společně. Letadlo neletí po žádné cestě. Není zde žádná cesta nebo stezka, po které by se přicházelo nebo odcházelo. Dosáhnete svého pravého Já přímo, úplně, ale stane se tak bez jakékoli mapy. Nezávisí to na sůtrách. Nezávisí to na Buddhovi. Nezávisí to na času a prostoru, na jménu a formě ani na slovech. Nezávisí to dokonce ani na zenu. Jestliže chcete letět tímto letadlem, stačí, když z okamžiku na okamžik nebudete nic vytvářet. Potom poznáte, že jste byli vždy úplní. To je zenová mysl. Je velmi jednoduchá.

Projít touto branou můžeš jedině tehdy, když nejsi připoután k žádné z myšlenek, které se objevují v mysli.

Projít branou zenové praxe prostě znamená návrat k mysli takové, jaká je ve své přirozenosti před myšlením. Tento bod je univerzální podstatou a vaší pravou přirozeností. Lidé mu někdy říkají právě Já, přirozenost, Buddha, Bůh, energie, mysl, vědomí, svatost nebo absolutno. Nazývají jej mnoha jmény ale tento bod původně nemá jméno ani formu (*udeří do stolu*), neboť je před myšlením. Pomocí konceptuálního myšlení jej nelze uchopit. Když jej pojmenujete, je to jen myšlení, porozumění a nic z toho vám nemůže pomoci. Velký čínský zenový mistr Namdžon (čín. Nan-čchuan) řekl, že dosažení našeho pravého Já „nezávisí na porozumění a nezávisí na neporozumění. Porozumění je iluze; neporozumění je jen prázdnotou“. Váš vztah k tomuto světu a váš vztah k sobě samému není založen na myšlení. Váš správný vztah k životu nevystane z pouhého porozumění. Skrze porozumění se nemůžete dobrat významu života a smrti. Jestliže tedy chcete projít branou zenu, musíte úplně odetnout svou připoutanost k myšlení a vrátit se k mysli, která je před myšlením. Někdy nazýváme tento bod mysli neví. Dosažení je velmi jednoduché a není daleko. Prostě se sami sebe do hloubky zeptejte: „Co jsem?“ Jediné, co se objeví, je pouze „Nevím...“. To je již vaše pravá přirozenost.

*Nezávisí na slovech, je zvláštním sdělením, které je za sůtrami.
Míří přímo do mysli: uzři svou pravou přirozenost,
staň se buddhou.*

Nalezení pravé přirozenosti nezávisí na žádném vysvětlování, na sůtrách ani na akademických znalostech. Neexistuje žádný pojem, který by ji kdy vyjádřil. Slova a řeč ji nepostihnou. Zenové učení míří přímo do vaší mysli, a tak se můžete probudit a stát se buddhou. Ale ani porozumění slovům samotného Buddha vám k probuzení nepomůže. To je míněno slovy „zvláštní sdělení, které je za sůtrami“. Sůtry vám ten bod zprostředkovat nemohou: pouze jej vysvětlují, a ani kdyby vám vaše pravé Já bylo stokrát vysvětleno,

ve chvíli, kdy vaše tělo zmizí, vám to nepomůže. To je velmi důležité. Užítí intelektuálního porozumění k nalezení své pravé přirozenosti je, jako byste čekali, že se hladovějící člověk nasytí pohledem na obrázek banánu. Zenové učení však říká: „Otevři ústa. Tady je banán. A teď jez!“

Dokonce ani být nejučenějším mistrem súter mnoho neznamená, jestliže jste neporozuměli své vlastní pravé přirozenosti. Před dávnými časy žil v Číně slavný mistr súter Doksan (čín. Tung-šan). Byl proslulý svou výjimečně hlubokou znalostí *Diamantové sútry*. Cestoval od kláštera ke klášteru a zkoušel mnichy ze znalosti tohoto významného a hlubokého učení. Vyhrál v každé debatě, které se zúčastnil. Nikdo ho nedokázal porazit! Napsal k *Diamantové sútre* mnoho komentářů a ty nosil stále s sebou. Jednoho dne se dozvěděl o zenovém klášteře na jihu Číny, kde mnichové jenom jedí, spí a po celý den sedí v meditaci čelem ke stěně. Doslechl se, že mnoho mnichů se díky této praxi stalo buddhy. „To je nesmysl,“ prohlásil. „Nečtou sútry, nerozumějí Buddhovu učení. Jak by se mohli stát buddhou?“ Ale mnoho lidí tvrdilo, že ti mniši dosáhli probuzení. A tak si Doksan zabalil své komentáře k *Diamantové sútre* a namířil si to přímo jih. „Zasáhnu jejich mysl pomocí *Diamantové sútry* a probudím je k Buddhovu učení.“

Cestoval mnoho dní přes hory a hluboká údolí. Jednoho dne, když sestupoval po staré cestě, narazil na malý čajový domek. Byla zrovna doba oběda, a tak se rozhodl, že se tu zastaví, nají se a trochu si odpočine. Majitelkou čajovny byla laická buddhistka, která každý den pilně praktikovala. Pozdravila Doksana: „Á, velký mistr súter! Jakkak se ti daří?“

„Dobře. A tobě?“

„Skvěle. Kam máš namířeno?“

„Na jihu je klášter, kde mnichové jenom jedí, spí a celý den sedí tváří ke zdi. Lidé říkají, že mnozí z nich se stali buddhy. To je nesmysl! Půjdu a zasáhnu jejich mysl *Diamantovou sútrou!*“

„Ach, to báječný nápad,“ řekla. „Jsi jedním z nejslavnějších mistrů súter. Rozumíš všem Buddhovým slovům. Rozumíš Buddhovu učení. Mohu se tě tedy na něco zeptat?“

Překvapený Doksan odpověděl: „Jistě, ptej se mě, na co chceš!“

„Dobrá. Když odpovíš správně, dostaneš oběd zadarmo. Když ne, musíš zaplatit.“

Nad těmi slovy se Doksan rozčílil: „Jak se opovažuješ se mnou takhle mluvit? Víš vůbec, s kým máš tu čest? Jsem největší mistr sůter v celé zemi!“ Ale žena byla klidná, její centrum se při těch slovech ani nepohnulo. „Tak do toho, ptej se mě na cokoli,“ řekl mistr.

„*Diamantová sůtra* říká: ‚Je nemožné podržet minulou mysl, zachytit přítomnou mysl a uchopit budoucí mysl.‘ S jakou myslí tedy, mistře, budeš jíst oběd?“

Doksan byl naprosto vyveden z míry a nebyl schopen odpovědět. Jeho mysl běhala tam a zpět po stránkách *Diamantové sůtry* i všech komentářů, které k ní napsali všichni vynikající učitelé. Kroužila kolem této otázky stále dokola, myšlení, myšlení, myšlení, ale žádná odpověď se ne a ne objevit. Byl docela zkoprnělý! Jeho obličej zrůžověl, zčervenal, zbledl a potom zežloutl - jeho ústa úplně zkameněla a nebyl schopen vůbec nic říci.

Žena se rozesmála: „Ty skutečnému významu *Diamantové sůtry* nerozumíš. Ty vůbec ničemu nerozumíš! Rozumíš jen Buddhovým slovům, ale jejich skutečný význam nechápeš. Jak chceš zasáhnout zenové mnichy z jihu, když ani nedokážeš odpovědět na moji otázku?“

Mistr Doksan se hluboce zastyděl a v té chvíli jeho pýcha zcela zmizela. „Kde jsi toto porozumění získala?“

„Nikdo mi je nedal. Každý je již odjakživa má, uvnitř sebe sama. Stačí se podívat.“

„Ano, ano... ale je někdo, kdo tě k němu vedl?“

Žena odpověděla: „Ve vedlejší provincii žije vysoko v horách velký zenový mistr Jongdam. Když ho požádáš, možná ti pomůže.“

Doksan se za sebe velice styděl. Vzdal se svého plánu porazit zenové mnichy z jihu a místo toho se vydal přímo na východ, aby vyhledal zenového mistra Jongdama. Po několika dalších dnech cesty dorazil konečně do kláštera a setkání s mistrem se mu dostalo záhy po jeho příchodu. Zatímco pili čaj, Doksan se snažil zenovému mistrovi předložit své porozumění *Diamantové sůtry* a buddhismu. Podal vysvětlení prázdnoty a nevznikání. Vložil přirozenost

tathágya a moudrosti. Mluvil celé hodiny. Zenový mistr ho nedokázal přerušit, neboť jeho řeč a porozumění byly mocným nezastavitelným proudem.

Připozdilo se a nastal čas k nočnímu odpočinku. Když Doksan pouští pokoj zenového mistra, všiml si, že venku se již setmělo. Byla taková tma, že nebylo vidět na krok před sebe. „Mistře, není tu žádné světlo, nic nevidím.“ Zenový mistr Jongdam mu podal rozsvícenou svíci. V okamžiku, kdy Doksan vykročil do husté tmy, se mistr naklonil a svíci sfoukl. Doksan se tak znova ocitl v úplné tmě. V tom okamžiku se jeho mysl otevřela a on dosáhl probuzení. Plně dosáhl své pravé přirozenosti.

Zenový mistr Jongdam se ho zeptal: „Jaké jsi získal porozumění?“

„Nyní věřím učení všech zenových mistrů na světě,“ odpověděl Doksan. Následujícího dne vystoupil zenový mistr Jongdam na vysoké pódium a před všemi shromážděnými mnichy prohlásil: „Mezi vámi je člověk, jehož zuby jsou ostré jako meče a jehož ústa jsou jako kotel plný krve. I když ho udeříte holí, svou hlavou ani nepohne. Jednoho dne vykoná cestu na vrchol vysoké hory.“

Doksan náhle vytáhl své poznámky a komentáře k *Diamantové sůtře*. Držel je nad plápolající pochodní řka: „I když někdo může být dokonalým mistrem různých hlubokých filosofii, je to jako když položíte jediný pramének vlasů na širou oblohu. I když někdo dosáhne všech nejdůležitějších znalostí na světě, je to jako kapka vody padající do hlubokého kaňonu.“ Potom vzal všechny své poznámky a komentáře, spálil je a vděčně se uklonil. Nyní byl Doksan svobodným mužem.

Tento příběh nám ukazuje, že porozumění Buddhovým slovům nemá žádný význam, nejste-li schopni své porozumění předvést tehdy, když se to po vás žádá. Suché znalosti vám nemohou pomoci. I kdybyste přečetli osmdesát čtyři tisíc sůter a pravidelně naslouchali promluvám Dharmy, je to nic proti jedinému okamžiku čisté mysli. K čemu vám bude vaše intelektuální porozumění v okamžiku smrti? Jednoho dne ztratíte své tělo - pomohou vám v té chvíli vaše akademické znalosti nalézt tělo nové? Všechno naše porozumění je jen myšlenkou někoho jiného. Nezáleží na tom, o jak velké porozumění se jedná. Jestliže není

stráveno a nestalo se vašim skrze meditační praxi, nemůže vám pomoci.

Zde je další příběh. Kdysi dávno žil v Číně slavný mistr súter Kudži. Po celé Číně byl znám svou mistrovskou znalostí všech osmdesáti čtyř tisíc súter Buddhova učení. Již ve svých dvaceti letech byl pokládán za velkého učitele. V jeho chrámu žilo a učilo se na sedm set mnichů. Ze všech koutů Číny přicházeli mniši a učenci, aby se poučili z byt' jen jedině Kudžihovo přednášky vycházející z buddhistických súter. V učené debatě ho nikdo nedokázal porazit. Říkalo se, že dovede citovat nazpaměť řádek, stranu i svazek, a to dokonce i těch nejméně srozumitelných pasáží. Byl skutečně velkým učencem!

Jednoho dne se Kudži cítil poněkud unaveně, a tak se odebral na malý dvorek za svou jednoduchou poustevnou, aby si zde trochu odpočinul. Sedl si pod strom, kde byl stín a chládek. Chvilí si četl v sútrách, když tu se náhle vrata do jeho dvorku prudce otevřela. Vešla vysoká mniška s velkým slamákem na hlavě. V pravé ruce držela dlouhou hůl, z jejíhož konce viselo šest malých kroužků. Takovouto hůl užívali pouze velcí zenoví mistři a patriarchové zenové linie, a tak byl Kudži velmi překvapen, když ji uviděl v rukou podivné návštěvnice. Mniška prošla vrata a kráčela přímo k němu. Její vysoká postava vrhla stín na stránku sútry, kterou právě četl. Podle buddhistické tradice se žák nebo návštěvník musí uklonit mnichovi, zvlášť když se jedná o tak významného učitele, jakým byl Kudži. V té době také platilo pravidlo, že se mniška musela poklonit mnichovi. Dokonce i kdyby byla mniškou třeba už padesát let, musela se poklonit mnichovi, jenž přijal mnišské předpisy den před jejich setkáním. Ale tato vysoká mniška se velkému mistrovi Kudžimu nepoklonila! Ani si nesundala klobouk a zůstala nad ním stát. Její chování bylo velmi opovážlivé. Po chvíli začala okolo něho obcházet kolem dokola. Obešla jej třikrát a při každém druhém kroku udeřila holí do podlahy. Počínala si velmi hlučně!

Kudži byl největším mistrem súter v tehdejší Číně. Měl stovky žáků. Dokonale rozuměl všemu, co se týkalo buddhismu. Věděl, jaká pravidla patří k tradici. Věděl, že se mniška chová zcela nesprávně. „Nerozumí situaci!“ pomyslel si. „Nechápe správný vztah

a správná chrámová pravidla. Kdo je její učitel?" Uvnitř začal být velmi rozčilený! Všechna energie mu vstoupila do obličeje. Odložil sůtru a s nevěřícím pohledem sledoval arogantní chování mnišky, která obcházela dokola jeho židli a při každém kroku udeřila holí patriarchů do podlahy. Kudžiho rozhněvaná mysl náhle vybuchla: „Hej, pojď sem!"

Ale mniška se nepohnula. Stála před mistrem, tyčila se nad ním a hleděla dolů do jeho tváře. Po chvíli promluvila: „Jsi největším mistrem sůter v Číně." Tón jejího hlasu byl velmi arogantní. To Kudžiho ještě více rozčílilo.

„No a co?" zařval. Mniška na něj nepřestávala hledět. Potom vybuchla: „Slyšela jsem, že učíš sůtry. Jenže já nemám ráda sůtry! Nelíbí se mi Buddhovo učení! Chci slyšet tvá vlastní skutečná slova. Dej mi hned teď jediné slovo!"

Kudži, naprosto vyveden z míry, nebyl schopen odpovědět. Jeho mysl se točila dokola ve snaze najít odpověď. Bezvýsledně. „Co je mou pravou řečí?" Mezitím v hlavě listoval stránkami všech osmdesáti čtyř tisíc sůter buddhistického kánonu, hledaje nějakou odpověď. Ale na žádnou nepřišel! „Co je mou pravou řečí? Já nevím..." Myšlení, myšlení, myšlení, myšlení, myšlení. Tím, jak se snažil ve všech knihách, které kdy přečetl, najít svá vlastní slova, se jeho učená mysl docela zablokovala. V tom okamžiku ztratil velký mistr sůter Kudži všechno své porozumění - byl naprosto vyveden z míry!

Pes rozumí psí řeči a kočka rozumí kočičí řeči. Všechna zvířata své pravé řeči rozumí. Co je však pravou lidskou řečí? Co je vaší pravou řečí? Dokážete ji najít? To je velmi důležitý bod. Ale velký mistr sůter nerozuměl a žádná z buddhistických sůter mu v tom nepomohla. Jak tak seděl, jeho obličej zrudl, zbledl a nakonec potemněl. Začalo mu být úzko. Byl úplně zablokovaný! Mniška řekla: „Ty, velký mistr Kudži, nerozumíš dokonce ani své vlastní řeči! Jak potom můžeš učit Buddhovým slovům?" Pak pohrdavě odfrkla: „Pche!" a vyšla z Kudžiho dvorku ven.

Tato událost zasáhla Kudžiho mysl jako blesk. V jediném okamžiku ztratil vše, co dosud vykonal. Na Východě bychom řekli, že zcela ztratil svou tvář. Uvědomil si, že strávil celý svůj život opako-

váním Buddhových slov, aniž měl nejmenší tušení o tom, co skutečně znamenají. Vrátil se do svého pokoje a oblékl si své dlouhé šedé šaty. Potom pověřil jednoho žáka, aby pětkrát zazvonil na velký chrámový zvon, což je signál významné události nebo nebezpečí. Náhle se rozlehl nečekaný hluboký a slavnostní zvuk a nesl se lesy a údolímí. B-bong-bong! Bong! Bong! Bong! B-bong-B-bong! Zněl venku na polích a kopcích okolo chrámu, ve studijních sálech a pokojích a slyšelo jej všech sedm set mnichů. Zmateně vzhledli od své práce: „Co se děje? Zemřel někdo? Nestalo se něco našemu učiteli?" Přerušili svou práci a vydali se přímo do hlavní haly.

Když se všichni mniši shromáždili, vystoupil Kudži na vysoké pódium a po delší odmlce se dal do řeči: „Dnes se objevila podivná mniška a žádala mě o má vlastní slova. Nedokázal jsem nic říci. Nerozumím své vlastní pravé řeči - copak je potom vůbec možné, abych vás všechny učil řeči Buddhově? Tato událost mou mysl silně zasáhla. Jsem mnichem už třicet let. Rozumím všemu, co se týká buddhismu. Rozumím všem sútrám. Ale to mi nemůže pomoci. Dnes mi ta mniška ukázala, jaký je můj správný směr. Dříve než znovu otevřu svá ústa, musím zodpovědět její otázku."

Všech sedm set přítomných mnichů bylo zmateno. „Náš učitel nebude učit? To není možné!" Když však pohlédli na svého učitele, viděli z jeho ušlechtilé tváře, že je skutečně smutný a zlomený.

Kudži chápal jejich rozpoložení a ještě více zesmutněl. „Dnes jsem vás všechny ztratil. Nyní musím tuto školu navždy zavřít. Budete si muset najít jiného učitele. Uděláte však lépe, když najdete meditační halu, ve které budete moci sedět a hluboce nahlížet na tuto velkou věc. Jednoho dne musí každý z nás nakonec zemřít. Přestaňte sami sebe klamat. Všichni musíte tuto otázku sami rozřešit. Musíte najít svůj správný směr a potom budete schopni najít svou vlastní původní řeč." S těmito slovy sestoupil Kudži z pódia a vrátil se do svého pokoje.

Všichni mniši byli nyní velmi překvapeni. Někteří se dali do pláče. Jiní volali na mistra Kudžiho, aby si to rozmyslel. Jiní se přeli, zda jejich učitel dělá dobře nebo ne. Celý klášter byl z mistrových řečí velice rozrušen. Ale Kudži tomu nevěnoval žádnou pozornost. Učinil závažné rozhodnutí a nemínil od něj upustit. Od

toho dne jedl jen jednou denně. Nikdy se neuložil ke spánku. Pouze seděl v meditaci a silně udržoval otázku: „Co je mou pravou řečí? Co jsem?“ A jediná odpověď, která přicházela, bylo hluboké „Nevím...“. Všechno myšlení bylo zcela odetnuto. Tehdy žáci poznali, že jejich učitel své rozhodnutí nezmění. Zabalili si svoje potřeby a zmizeli z údolí do jiných klášterů a chrámů. Velké chrámové dveře se zavřely - *BUM!* - a zamkly. Kudži zůstal s neotřesitelným odhodláním sedět ve svém pokoji čelem ke zdi: „Co jsem? Nevím...“

Uplynulo několik let, když tu jednoho dne zabouchal někdo pozdě v noci na velkou chrámovou bránu. Byla půlnoc a Kudži jako obvykle seděl ve svém pokoji čelem ke zdi a hluboce udržoval mysl nevím. Mnich, který se o mistra staral, přiběhl k bráně a řekl: „Je mi líto, ale můj učitel vůbec nevychází, není možné ho vidět. Odejděte prosím.“

Cizí návštěvník se však nenechal jen tak odbýt: „Pusťte mě dovnitř! Pusťte mě dovnitř! Chci vidět mistra Kudžiho!“

„Ne, ne. To není možné.“

Cizinec se však neměl k odchodu a jeho hlasité bouchání na vrata nebralo konce. „Prosím, musím vidět tvého mistra!“ nepřestával naléhat a chtěl, aby ho mnich pustil dovnitř. Takto se hádali téměř hodinu!

Kudži mezitím pokračoval v sezení, pouze udržoval silné nevím. V Číně bývají chrámové brány daleko od mistrova domku. Přesto Kudži všechen ten rozruch a hádku slyšel. Jindy by ho to vůbec nerušilo - měl velkou otázku, která držela jeho mysl jako nějaký obří svěrák. Ale cizinec se neměl k odchodu a nepřestával se s mnichem hádat. Lidé obvykle hned odejdou, když jim asistent sdělí, že velký mistr žádné návštěvy nepřijímá. Tento člověk se však uměněle vzpouzel a stále dokola se s mnichem hádal. Jak to tak Kudži poslouchal, začala být jeho mysl pořádně rozčilená. „Možná jsou to nějakí lupiči. Co když bijí mého asistenta?“ Vstal, popadl velkou hůl a kráčel k hlavní chrámové bráně. „Musíš jít pryč!“ zakřičel přes vrata. „Sem dovnitř nikdo nesmí!“

„Ach, ty jsi velký mistr Kudži?“ ozvalo se zpoza brány. „Jsem rád, že jsem se s tebou setkal.“

„Zbláznil ses?“ vykřikl Kudži. „Kdo jsi? Jak se opovažuješ tady vyrušovat v takovou noční dobu?“

Ale cizinec se ani nehnul. Jeho tvář byla ve skutečnosti laskavá a plná soucitu. Jeho oči zářily světlem i v té půlnoční tmě. „Omlouvám se, že tě vyrušuji, mistře Kudži,“ řekl. „Jsem Čorjong z Jižní hory.“

Když uslyšel Kudži to jméno, vypadla mu hůl z rukou a zůstal stát s otevřenou pusou. Nebyl to nikdo jiný než velký zenový mistr Čorjong, nejznámější zenový mistr v celé Číně! Kudži chtěl dosáhnout probuzení a vydat se na Čorjongovu horu a nechat se otestovat v souboji Dharmy. A nyní se zenový mistr Čorjong objevil sám před jeho branou. Kudži byl velmi překvapený. Ihned otevřel bránu. „Mistře, je mi to moc líto, omlouvám se! Moje nehorázná řeč...“

Ale zenový mistr jen mávl rukou a s úsměvem vstoupil dovnitř. „To nevadí. Ve skutečnosti jsem to já, kdo se musí omluvit. Právě jsem se dozvěděl, že za tebou před nějakým časem přišla moje žáčka Sildže Bhikkhuni a něco zlého ti řekla. A tak jsem tady, abych se omluvil.“

„Omluvil? Mně?“ řekl Kudži. „Ach pane, to není třeba. Vaše žáčka pouze přišla a probudila mou mysl. Její otázka mi ukázala správný směr. Jsem jí za to velmi vděčný.“

Čorjong se usmál: „To je báječné! Nic zlého ti neřekla?“

„Ne, ne, pane. Její slova projasnila mou mysl. Pojdte, pane, prosím dál. Rád bych se vás, jestli mohu, na něco zeptal...“ Když vstoupili do mistrova příbytku, oblékl si Kudži své slavnostní šaty a požádal Čorjonga, aby se posadil na vysoké pódium. Potom před ním udělal tři plné poklony a zůstal pokorně klečat.

„Máš tedy nějakou otázku?“ zeptal se Čorjong.

„Ano, pane, mám.“

„Tak se jen ptej, na co chceš - na svůj život, své starosti, svou praxi.“

Kudži řekl: „Mistře, nemám rád Buddhovy řeči. Nemám rád sůtry. Pane, co je vaší vlastní pravou řečí? Řekněte, prosím, jediné slovo.“

Čorjong nic neříkal. Dívaje se Kudžimu přímo do očí, zvedl pomalu jeden prst. Při pohledu na ten prst se Kudžiho mysl náhle

otevřela, vystřelila jako blesk. Pchijúúú! - A dosáhl probuzení. Nyní Kudži rozuměl Dharmě. Nyní znal pravdu. Nyní chápal Buddhovu mysl a učení všech vynikajících učitelů. Jeden prst! Jazyk osmdesáti čtyř tisíc sůter byl odhalen jediným prstem a Kudži cítil, jak se mu otvírá význam celého vesmíru a jak z něho spadá všechna tíha. Nyní dosáhl správné cesty, pravdy a správného života. Kudži konečně našel svou vlastní pravou řeč!

S tváří zalitou slzami se pomalu postavil. Hluboce se uklonil a řekl: „Ach, děkuji mnohokrát za vaše učení.“

Čorjong se usmál a řekl: „Není zač, ale rád bych se tě, Kudži, zeptal - čeho jsi dosáhl?“

Kudži bez sebemenšího zaváhání zvedl jeden prst. Čorjong z toho měl obrovskou radost a hlasitě se smál a tleskal. To je Kudžihovo správná řeč! To je Čorjongova správná řeč! To je správná řeč všech bytostí! Zenový mistr sestoupil z pódia a předal Kudžimu *inka*. Později mu předal Dharmu. Velký mistr sůter Kudži odetnul svou mysl, která myslí, a dosáhl své pravé přirozenosti. Díky jedinému prstu dosáhl tento vynikající mistr sůter své pravé přirozenosti a přirozenosti všech věcí. Tak se Kudži stal velkým zenovým mistrem.

Tehdy opustil chrám a přestěhoval se do malé poustevny vysoko v horách. A i když dosáhl velkého probuzení, pokračoval v silné praxi (sinokorej, *poin*). Když uvaříte hrnec rýže, přikryjete jej před podáváním na deset minut pokličkou. Je velmi důležité držet páru pod pokličkou o něco déle, jinak by rýže, byť uvařená, nebyla úplně hotová a neměla by dobrou konzistenci a chuť. S lidmi, kteří dosáhli nějakého druhu probuzení, je to stejné. Bystrozraký učitel na ně naléhá, aby prohlubovali svou realizaci a po nějaké období pokračovali v praxi. Nazýváme to *poin*.

A tak zůstával Kudži po celý den ve své horské poustevně a jenom cvičil. Ale zvěst o něm se rychle rozšířila a mnoho lidí se odvážilo vykonat horský výstup, aby mu mohli položit nějakou otázku. „Co je Buddha?“ Kudži zdvihl prst. „Co je Dharma?“ Kudži zdvihl jeden prst. „Co je pravda?“ Kudži zvedl prst. „Co je největším a nejsvětějším učením buddhismu?“ Kudži jen zvedl prst. „Co je přirozenost?“ Zenový mistr Kudži dokázal na jakkoli složitou

otázku odpovědět pomocí právě toho jednoho prstu. Jeho zen jednoho prstu otevřel mnoho, mnoho myslí a přinesl Kudžimu jméno Ildži Sonsa neboli zenový mistr Jeden prst. Toto je tedy příběh Kudžiho zenu jednoho prstu. Je to velmi slavné učení.

Jednoho dne byl zenový mistr nucen odejít dolů do vsi navštívit hlavní chrám. Byla to cesta na celý den. Odešel hned po snídani a svému pomocníkovi, třináctiletému chlapci, řekl, že dříve než večer se nevrátí. Chlapec zůstal v poustevně po celý den sám. Chvilí poté, co Kudži odešel, přišel do chrámu jeden mnich a zaťukal na dveře. Byl velmi vysoký a na hlavě měl velký slaměný kloubok. „Chci vidět zenového mistra Kudžiho,“ řekl chlapec.

„Je mi líto, ale mistr bude pryč celý den,“ odpověděl chlapec.

„Kdy se vrátí?“

„Nejspíš až po večeři.“

„Ach, ta moje špatná karma,“ řekl mnich. „Rád bych ho nyní viděl, ale na to, abych na něj čekal, nemám čas. To je ale škoda...“

„Proč je to škoda?“

„Mám na srdci otázku, ale tvůj mistr tu není. Vážil jsem svou cestu nadarmo. Ach jo...“

„Ty máš nějakou otázku?“

„Ano, mám.“

Tehdy chlapec řekl: „Ach, to není žádný problém!“

„Co tím myslíš, že to není žádný problém?“

„Odpověď ti mohu dát sám,“ řekl chlapec, založil si ruce a zářivě se usmál. Tento mladík se pěkně chvástal!

„Jak ty bys mi mohl odpovědět?“ zeptal se mnich. „Copak rozumíš učení zenového mistra Kudžiho?“

„Samozřejmě! Žiji v této poustevně tři roky. Chápu Dharmu svého učitele.“

„Ach, to je báječné! Tak mě pouč, prosím.“

Chlapec tedy řekl: „Dobrá. Pojd' za mnou.“ A zavedl mnicha do Kudžiho přijímacího pokoje. Zatímco mnich byl v napjatém očekávání, chlapec si oblékl dlouhé slavnostní šaty svého učitele a vystoupil na vysoké pódium. Do klína si položil Kudžiho velkou zenovou hůl. Zaujal náležitou pozici a řekl: „Musíme dbát na správnou formu. Nejprve se třikrát pokloň tak, jako by ses klaněl

mému váženému učiteli, jehož vzácného a nevýslovného učení by se ti právě mělo dostat."

Mnich už se nemohl dočkat učení velkého mistra Kudžiho a byl příliš šťastný na to, aby se nechal dlouho pobízet. „Ano, ano." Udělal před asistentem tři plné poklony a zůstal před ním pokorně klečet.

„Máš tedy nějakou otázku?" zeptal se chlapec. „Můžeš se mě ptát, na co chceš: na svůj život, své problémy, svou praxi. Na cokoli..."

Mnich sklonil hlavu: „Pane, chci porozumět Dharmě: Co to je? Odkud se bere?" Asistent přivřel oči, až se z nich staly dvě úzké štěrby. Pomalu se na vysokém sedadle kýval tam a zpět, jako by hloubal nad mnichovou otázkou. Potom náhle zdvihl přímo před obličejem starého mnicha jeden prst - pchijũũ!

Mnichovy oči se zvětšily, až byly jako velké talíře. „Ach, mnohokrát děkuji za tvé učení!" zvolal a hluboce se poklonil.

„Není zač," odpověděl chlapec a pokynul mnichovi k odchodu. Ten, celý šťastný z toho, že se mu dostalo vzácného a hlubokého učení, vyšel z chrámu a vydal se na zpáteční cestu dolů z hor. Asi po dvou hodinách chůze potkal staršího mnicha, který se vracel zpátky do hor. „Ty jsi zenový mistr Kudži?" zeptal se mnich.

„Ano, jsem," odpověděl Kudži.

„Ach mistře, mnohokrát vám děkuji za vaše učení! Ted' už vím, co je to Dharma." Mnich vypadal velmi šťastně, a když se mistrovi hluboce klaněl, usmíval se. Potom pokračoval v cestě.

„Co myslel tím ‚děkuji za tvé učení‘?" mihlo se Kudžimu hlavou. Když dorazil zpět do chrámu, vykřikl: „Hej!"

„Ano, pane?"

„Ty jsi učil toho mnicha?"

„Ano, učil jsem ho."

„Potom bych se tě rád na něco zeptal: rozumíš Dharmě?"

„Ano, pane, samozřejmě. Rozumím vaší Dharmě."

„Co tedy je Dharma?"

Chlapec bez zaváhání zvedl jeden prst - pchijũũ! Každý zenový mistr má speciální nůž, kterému se říká nůž na předpisy. Mniši si jím v příslušný den v měsíci holí hlavy. Říká se tomu sekání mni-

chovy „trávy nevědomosti“, jeho připoutanosti k běžnému světu jména a formy. Tento nůž bývá tedy velmi ostrý a má pro mnichy velký význam. Ve chvíli, kdy chlapec zvedl prst, vytáhl zenový mistr Kudži nůž a jedním mávnutím prst chlapci uťal - fik!

Ten zařval bolestí: „Aúúúú!“ a vyběhl ze dveří. Utíkal pryč od poustevny, držel si svou zkrvavenou ruku a naříkal. Kudži náhle vykřikl: „Hej!“

Chlapec na všechno rázem zapomněl a otočil se: „Ano, pane?“ Zenový mistr Kudži jenom zvedl prst. Jak to chlapec uviděl, dosáhl skutečného probuzení - pchijúúú! Dosáhl své vlastní řeči. Kudžiho jeden prst se nakonec stal jeho vlastní skutečnou moudrostí. To je velmi slavný příběh.

Příběhy zenových mistrů Doksana a Kudžiho jsou velmi zajímavé. Vypovídají o účelu zenové praxe a zenového učení. Oba tito mniši byli velkými mistry súter. Oba zcela rozuměli Buddhovým slovům. Znali celou buddhistickou tradici a rozuměli různým hlubokým filosofiím a všem vynikajícím učitelům. Když se jich však někdo zeptal na jejich vlastní pravou řeč, nedokázali odpovédět. Svou vlastní pravou přirozenost nedokázali nikomu ukázat. Porozumění není dobré ani špatné. Ale co jsi ty? To je velmi důležité. Tento bod sahá za porozumění. V žádné knize se o něm nedočtete. Ani sám Buddha vám jej nemůže dát. A to proto, že naše pravá přirozenost je před myšlením. Jestliže provádíte zenovou meditaci, potom se tento bod projasňuje a září všude. Může dělat cokoli.

Na Floridě se pořádají psí závody. Jsou velmi oblíbené a lidé při nich uzavírají sázky. Vyberou si dráhu toho chřta, na kterého si chtějí vsadit. Když jejich pes vyhraje, získají spoustu peněz. Je to jednoduché. Víte, jak psí závody probíhají?

Psi vyrazí ze startovních boxů a běží po kruhové dráze. Na vnitřní straně dráhy je kolejnice a po ní jede elektrický králík. Je to jen vycpané zvíře, ale jeho kožešina pochází z pravého králíka. Psi, vedení svým velmi dobrým čichem, běží za králíčím pachem po vymezené dráze. Všichni psi si myslí, že chytit králíka je v jejich si-

lách - jen když poběží trochu rychleji. Přitom je určen jeden člověk, který sleduje psy a reguluje králíkovu rychlost. Běží-li psi moc rychle, přidá králíkovi na rychlosti; běží-li pomalu, rychlost sníží. Tím je králík vždy udržován v bezpečné vzdálenosti od psů. Psi si však myslí, že králíka mohou dohonit. A tak běhají po dráze pořád dokola. Závod za závodem, stále běží za králíkem.

Jednoho dne se při těchto závodech na Floridě stala velmi zajímavá věc. Jeden pes, který se jmenoval Jasná Mary byl tak rychlý, že téměř každý závod vyhrál. Jasná Mary byla nejen rychlá, ale také velmi chytrá. Jednoho odpoledne vyrazila jako obvykle s ostatními psy ze startovních boxů. Králík jel po kolejnici a za ním se hnali psi. Běží, běží, běží - stále dokola. Každý den, někdy dokonce několikrát za den, dělají tito psi stále totéž, běhají dokola po kruhové dráze. A toho dne běželi zase, jako obvykle. Hnali se za elektrickým králíkem.

Najednou, uprostřed závodu, se Jasná Mary zničehonic zastavila. Lidé na tribuně začali vstávat a zaostřovat své dalekohledy na stojícího psa. „Co se děje?“ divili se. „Co to sakra je s tím hloupým psem?“ Někteří z nich vsadili na Jasnou Mary spoustu peněz a teď byli velmi rozčileni. „Běž! Běž! Ty zatracenej pse! Co je s tebou?“

Ale Jasná Mary se nehýbala. Podívala se na tribunu. Ohlédla se za ostatními psy pelášícími do zatáčky. Podívala se na králíka svištícího zatáčkou a pohlédla na protější stranu kruhové dráhy. V tu chvíli se na závodech rozhostilo úplné ticho.

Najednou Jasná Mary přeskočila zábradlí, které udržovalo psy na dráze. Proletěla středem hřiště jako blesk. V pravou chvíli přeskočila další zábradlí a - *BUM!* - chytila králíka! Ha ha ha ha!

A to je zenová mysl. Každý ve svém životě něco chce. Každý jde pouze za svou karmou. Každý jde za svými myšlenkami, za svými názory a věří, že tohle je skutečný život. Ale Jasná Mary je jako zenový student vysoké třídy. Byla po mnoho let trénována jenom k tomu, aby běhala za králíkem. Každý den se učila běhat závodní dráhou - stále dokola a dokola. Ale jednoho dne se zastavila a otevřela oči.

Zenová praxe je stejná: zastav se a podívej se na to, co se v životě děje. Potom to jasně pochopíš a jenom to uděláš, na sto procent.

Nezkoumej, co je vně, co je uvnitř. Uvnitř a vně - *BUM!* -- se stanou jedním. To je zenová mysl. Je to docela jednoduché, že?

Buddha učil, že všechny Dharmy jsou tu proto, aby zachránily všechny mysli. Když žádnou mysl nemáte, k čemu potom všechny ty Dharmy jsou?

Buddha učil, co je mysl. Čtyřicet let promlouval o Dharmě. O tom, jak pomocí Dharmy dosáhnout své mysli. Dosažení mysli ve skutečnosti znamená ztrátu mysli. Buddhovo učení říká: máte-li mysl, dostává se vám utrpení a máte problémy. Nemáte-li mysl, potom nic není problém. Chcete-li se zbavit utrpení, musíte odložit mysl. Znamená to, že musíte odetnout svou připoutanost k myšlení. Když pilně cvičíte a udržujete velké nevíím, vidíte, že již žádnou mysl nemáte. A nemáte-li žádnou mysl, k čemu by vám byly sůtry? K čemu byste potřebovali řeči Dharmy a vysvětlování? Proč užívat léky, nejste-li nemocní? Nemáte-li žádnou mysl, nepotřebujete sůtry, nepotřebujete řeči Dharmy, nepotřebujete Buddhovo učení, nepotřebujete nic. Lidé však sami sebe neustále klamou. Každý si myslí, že má mysl, této představě se drží, a to mu způsobuje utrpení. Tehdy je potřeba sůter, je potřeba řeči Dharmy, je potřeba Buddhova učení, vše je potřeba. To už je velká chyba!

Zen míří přímo do naší ne-mysli. Proto v zenovém učení není třeba sůter. Sůtry mluví pouze o mysli a vysvětlují jí: „Vše je tvořeno samotnou myslí.“ „Buddha učil, že všechny Dharmy jsou tu proto, aby zachránily všechny mysli.“ „Všechny Dharmy vycházejí z úplného ticha.“ Tato slova jsou výtečným lékem pro naši mysl, která myslí. Všechny sůtry a Dharmy jsou nádherné obrázky, které hladovému člověku ukazují, jak vypadá banán. Nebude-li tento člověk na obrázcích ulpívat, pochopí, jak banán vypadá, koupí si jej a sní. Jedině snědení banánu jej zbaví utrpení; obrázky tuto moc nemají.

Máte-li mysl, potřebujete sůtry. Nemáte-li však žádnou mysl, potom co? Jeden vynikající učitel řekl: „Když se objeví mysl, obje-

ví se Dharma; když se objeví Dharma, objeví se jméno a forma; když se objeví jméno a forma, objeví se libost a nelibost, přicházení a odcházení, radost a smutek. Když však mysl zmizí, zmizí Dharma; když zmizí Dharma, zmizí jméno a forma; zmizí-li jméno a forma, zmizí i libost a nelibost, přicházení a odcházení, radost a smutek." Nemáte-li žádnou mysl, vše se ztratí. Potom Buddha, sútry ani Dharma nejsou potřeba. Jsou to jen léky pro naši myslící mysl. Takové je učení zenu.

22. Kategorie meditace

Vnější cesta meditace

Běžná meditace lidí

Meditace hinajánová

Meditace mahájánová

Nejvyšší vůz zenu

Na světě je mnoho různých druhů meditace. Někaký typ meditace je součástí učení většiny církví. I v buddhismu je mnoho různých druhů meditace. Navenek se všechny tyto druhy jeví jako odlišné. Jsou to jen techniky. Nejsou dobré ani špatné. Kdosi se jednou zeptal: „Jak se meditace vzhledu liší od zenové meditace nebo od různých druhů tibetské meditace?“ Lidé v Japonsku používají k jídlu dvě dřevěné hůlky. V Koreji se užívá dřevěných hůlek a lžice. Na Západě se jí vidličkou a nožem. A mnoho lidí v Indii prostě nabere jídlo svými prsty a dá si je přímo do úst - ham! Jak vidíte, všechny tyto techniky se liší i nástroje jsou různé. Ale u všech těchto technik je nejdůležitější jedna věc: najedli jste se?

Chcete-li si tedy nějaký druh meditace vybrat, musíte nejprve porozumět jejímu základnímu směru. Lidé meditují z mnoha různých důvodů. Mnozí užívají meditace k tomu, aby něčeho dosáhli. Možná že se chtějí cítit dobře. Mnoho z nich touží po klidu a míru. Jiní meditují proto, aby získali něco hmotného. V jedné tradici existuje praxe, při které zpíváte stále dokola jen proto, abyste získali pěkné auto, krásný dům nebo dobrý vztah. Správná meditace však znamená dívat se hluboko dovnitř, dosáhnout své pravé přirozenosti a pomoci všem bytostem. Pravá praxe vlastně znamená nic nechtít. Když cvičíte s myslí, která něco chce, potom má vaše praxe špatný směr a vede vás přímo do pekla. Taková praxe vám v nalezení vašeho pravého Já nemůže pomoci.

Vnější cesta meditace

Mnoha křesťanům se dnes líbí meditace, existuje také súfijská meditace, různé druhy meditace ve stylu new age, jógová meditace, holistická meditace ke zlepšení zdraví a meditace božského světla. V Asii se praktikuje konfuciánská, taoistická a hinduistická forma meditace. Všechny tyto druhy praxe představují Vnější cestu meditace. Lpí na nějakém objektu nebo vedou k vytváření dobrého rozpoložení mysli, k dobrým pocitům. Před několika lety jsem přišel do jednoho meditačního centra, které mělo v oblibě mnoho lidí. Všichni žáci se jen velmi pomalu nadechovali a velmi pomalu vydechovali. Nádech, výdech, nádech, výdech. Všichni téměř spali - „Chrrrrr...“ Ale někdo z nich pronesl: „Ach, to je nádherná! Jaký klid!“ Jejich učitel jim řekl, že jestliže budou takto dýchat, budou brzy cítit mír a štěstí. A byla to pravda: téměř každý se usmíval a byl šťastný. To samo o sobě není dobré ani špatné.

Ale každému šlo pouze o to, aby se cítil dobře a aby ostatní lidé z té skupiny vnímali jeho mír a laskavost. Na sklonku dne se všichni drželi za ruce nebo okolo ramen a byli velmi šťastní. To není špatné. Jde tu však jen o vytvoření nějakých pocitů, dobrých pocitů. Mluvili o tom, jak tato meditace vnáší do jejich životů štěstí. Jiní se pokoušeli „vytvořit posvěcený prostor“. Nakonec se však i ty nejpříjemnější pocity změnil ve svůj protiklad. A může se stát, že člověk, který praktikuje tuto meditaci, bude potom ještě smutnější než dříve, neboť jeho meditace ulpívá na příjemných pocitech. Může to být jako droga; když odezní příjemné pocity, člověk trpí. Tato meditace vytváří štěstí. Zároveň se štěstím však vytváříte i jeho protiklad. Vytváříte svět protikladů. Tak je to vždy, když se vaše praxe vztahuje k nějakému předmětu, ke kterému se poutá. Nazýváme to meditací příjemných pocitů nebo myslí míru. Nemá jasný směr a vždy ulpívá na nějakém vnějším předmětu, pocitu nebo věci. Když dotyčný nezíská to, co bylo předmětem meditace, nebo si to nemůže podržet, svůj pocit štěstí ztrácí. „Kde je Bůh? Chci vidět Boha!“ Meditace, která se poutá k nějakému objektu, pocitu nebo představě, se nazývá Vnější cesta meditace.

Běžná meditace lidí

Běžnou meditací lidí se míní jakákoli meditační praxe, která se používá ke zvýšení výkonu. Tato meditace je dnes velmi oblíbená. Působí na mysl velmi zřetelně, a proto se mnoha lidem líbí. Věří, že díky této meditaci, která bývá někdy nazývána koncentrační meditace, něco získají. Někteří lidé chápou meditaci jako součást bojového umění. „Já dělám meditaci karate. Když budu meditoval, má mysl se pročistí a moje karate se zlepší.“ Dnes je velmi oblíbené učení tvořivého psaní, kreslení a malování formou meditace. Mnoho lidí má také rádo starý japonský čajový obřad nebo kaligrafii. Někteří lidé řeší pomocí meditace společně s terapeutem své citové a psychické problémy. Jiní se jí zbavují duševního a tělesného napětí. Také tento druh meditace není ani dobrý, ani špatný. Je rozhodně lepší provádět alespoň tento druh meditace než nemeditovat vůbec. Jestliže meditujete, může to pomoci vašemu karate i vaší umělecké činnosti. Díky meditaci se můžete zlepšit ve hře na piano nebo se stát pozornějšími při provádění čajového obřadu. Může to pomoci také vaší terapii.

Ale tento druh meditace vám nemůže pomoci k úplnému dosažení vaší pravé přirozenosti. Neosvobodí vás z koloběhu zrození a smrti. Pravda, její techniky vám mohou po nějaký čas prospívat, ale její učení není úplné. Směr takovéto meditace nebývá vždy jasný. Nezasvěcuje ke službě všem bytostem, naopak, mnohdy kvůli ní vaše mysl „já, mně, moje“ vzrůstá a sílí. „Já chci řešit své citové problémy.“ „Já chci učinit své tělo zdravějším.“ „Já chci být nejlepší v džudu nebo v provádění čajového obřadu.“ Ale co je toto „já“? Taková meditace si tuto otázku nikdy nepoloží naplno. Když meditace sleduje nějaký objekt, znamená to „já něco chci“. A jak už jsme dříve řekli: jestliže něco chcete, už je to velká chyba. Padáte zpátky do hluboké propasti „subjektu“ a „objektu“. Nelze tak dojít k úplnému odetnutí kořene utrpení. Je to tak proto, že meditace, která něco chce, vždy vytváří subjekt a objekt, toto a tamto, dobro a zlo. Takováto meditace vám plně neukáže, co je to, co nazýváme „já“. Také vám nepomůže odstranit vaši karmu, nemá jasný směr. Praxe jakékoli meditace, která udržuje v mysli nějaký objekt nebo nějaký výkon a která přináší příjemné pocity, často

posiluje vaše „já, můj, mně“. Jestliže cvičíte s takovouto myslí, jedná se o běžnou meditaci lidí.

Meditace hínajány

O meditační praxi hínajánového buddhismu jsme již mluvili. Na Západě je dnes hínajánová meditace velmi populární. Někdy se jí říká meditace vhledu (*vipassaná*). Tato meditace pomáhá studentovi nahlédnout do nečistoty, nestálosti a ne-já. Klade rovněž důraz na cestu předpisů (*сила*), udržování nehybné mysli (*samádhi*) a moudrosti (*pradžňá*). Cílem této formy meditace je dosažení úplného klidu a vyhasnutí neboli nirvány.

Meditace mahájány

O praxi mahájány jsme také již mluvili. Tato meditace je založena na šesti základních vhledech mahájánového učení: vhledu do existence a neexistence dharem, vhledu do podstaty formy a prázdnoty, vhledu do existence a střední cesty, vhledu do přirozenosti jevů, vhledu do vzájemného pronikání všech jevů, vhledu, který vidí všechny jevy jako absolutno. Praxi těchto šesti vhladů lze vyjádřit slovy *Avatamsaka sútry*. „Chceš-li plně porozumět všem buddhům minulosti, přítomnosti a budoucnosti, nahlížež na podstatu celého vesmíru jako na výtvar samotné mysli.“

Nejvyšší vůz zenu

Vše je tvořeno samotnou myslí, co potom tvoří mysl? Záměrem nejvyššího vozu zenu je přímé dosažení pravé přirozenosti mysli. Tato meditace se dále rozděluje na tři druhy. Pojmové, akademické nebo intelektuální porozumění zenu představuje zen teoretiků. Dosažení prožitku prázdnoty a vnímání jednoty mysli a vesmíru je zenem tathágátů. Zen patriarchů znamená dosažení skutečnosti, kdy vše je právě takové, jaké to je. Znamená to uvolněnou mysl, dosažení velkého Já. Velké Já je nekonečným časem a prostorem. Tři druhy zenu jsou ve skutečnosti jen jedním druhem, ne třemi. Někdy se však toto rozdělení používá ke zjednodušení učení a k otestování studentova porozumění.

22. Nejvyšší vůz zenu

Zen teoretiků	Forma je prázdnotou. Prázdnota je formou.
Zen tathágáty	Žádná forma, žádná prázdnota.
Zen patriarchů	Forma je formou. Prázdnota je prázdnotou.

Zen teoretiků:

Forma je prázdnotou. Prázdnota je formou.

Zen teoretiků je založen na myšlení. Je pouze suchou intelektuální teorií podstaty formy a prázdnoty. „Forma je prázdnotou a prázdnota je formou.“ To svým rozumem chápe mnoho vynikajících vědců i umělců. Někteří lidé si vezmou psychoaktivní drogy a na krátkou chvíli si uvědomí, že vše je tímtéž a že vše vychází z jednoho bodu. Když některému z těchto lidí položíte otázku: „Zde je pero. Jsi s tím perem totožný, nebo se navzájem lišíte?“, obvykle odpoví: „Jsem s ním totožný.“ Tomuto bodu rozumí: vše ve vesmíru je tímtéž. Vše je téže podstaty. „Forma je prázdnotou, prázdnota je formou.“ Já jsem tebou a ty jsi mnou. Toto porozumění je správné, je to však jenom myšlení. Úplné dosažení to není.

Jednoho dne za mnou v chrámu Hwagjesa přišel jeden žák. Zabouchal na dveře mého pokoje: „Mistře! Mistře! Asi jsem dosáhl probuzení!“

„Ach, to je skvělé,“ řekl jsem. „Čeho jsi tedy dosáhl?“

Žák odpověděl: „Dosáhl jsem Nicoty!“

„Ty jsi dosáhl Nicoty? To je prostě báječné. Ale kdo je ten, kdo dosáhl Nicoty?“

„No, já jsem dosáhl Nicoty.“

Nato jsem ho udeřil svou holi - *BUM!* „Kdo dosáhl toto?“ Žák se zarazil a nebyl schopen odpovědět. Ha ha ha ha! Ano, tento žák něco pochopil, nebylo to však úplné dosažení. Bylo to porozumění něčemu, co se týkalo dosažení, ale pravé dosažení to ještě nebylo. Nazýváme to zen teoretiků.

Mnoho lidí má konceptuální zkušenost toho, že „Forma je prázdnotou a prázdnota je formou“. Ale jako pouhé suché poznání jim to v životě nemůže pomoci. Jindy za mnou v Hwagjesa přišel muž a řekl: „Mistře, stojím správně, nebo vzhůru nohama?“

Byla to divná otázka. „Ptáš se proto, že doopravdy nevíš?“

„No,“ řekl, „už si vůbec nejsem jistý...“

„Jak to?“

„Země je kulatá. Já stojím takto, zatímco lidé na Západě na druhé straně zeměkoule musí stát vzhůru nohama. Nebo stojí správně a vzhůru nohama stojím já. Co ty si o tom myslíš?“

Řekl jsem: „Co ty si o tom myslíš?“

Zazářil: „Vím, co je pravda...“

„Nu, co tedy víš?“ zeptal jsem se ho.

Odpověděl: „Forma je prázdnotou a prázdnota je formou. Nohama na zemi je vzhůru nohama a vzhůru nohama je nohama na zemi.“

„A jak tomu rozumíš?“

„Přišla na to má mysl,“ řekl.

„Kde je tvoje mysl? Ukaž mi ji, prosím.“

Ten muž byl naprosto zaražený a nebyl schopen odpovědět. V tu chvíli jsem si vzpomněl na jedno korejské přísloví: „Rozumět věcem tímto způsobem není o nic lepší než mít rakovinu.“ Během jeho vyprávění jsem se dozvěděl, že jednou při nastupování do autobusu uviděl, jak si jeden rolník podepřel svůj pytel holí, a ten pytel tak mohl stát. Okolo šel rolníkův přítel a nechtě do hole kopl. Pytel se převrhl. To v něm vzbudilo velkou otázku: Jak je to možné? Připomnělo mu to zeměkouli a skutečnost, že lidé na Západě na opačné straně polokoule jsou ve stejné situaci. Jenom mu to nedávalo žádný smysl. Skutečný problém nastal, když ho přítel vzal s sebou na přednáškový cyklus o *Sútře Srdce*. Přednášejícím byl jeden slavný profesor. Jakmile tento muž uslyšel slova „Forma

je prázdnotou, prázdnota je formou", pronikla hluboko do jeho vědomí. Pochopil ta slova konceptuálně, ale protože k nim byl připoután, neviděl, na co ukazují. Tento způsob myšlení je jako zlá nemoc.

Zen tathágáty: žádná forma, žádná prázdnota

Maháparinirvána súra říká: "Všechny jevy jsou pomíjivé; to je zákon vznikání a zanikání. Když vznikání a zanikání ustane, je jen klid, dokonalé štěstí." Znamená to, že když ve vaší mysli není žádné vznikání ani zanikání, potom je tato mysl úplným klidem a blažeností. Je zcela zbavena myšlení. To je vaše mysl, která je před myšlením.

Zde je tužka. Jste vy a ta tužka stejní, nebo se lišíte? Jestliže řeknete „stejní“, udeřím vás třicetkrát. Jestliže řeknete, že se „lišíte“, také vás udeřím třicetkrát. Co uděláte? (*Krátká odmlka, potom hlasitě udeří do stolu.*) To je zen tathágáty. (*Znovu udeří do stolu.*) Tato mysl. Pouze tento bod. Otevřením úst to nevyjádříte. V tomto bodě není žádný buddha, žádná dharmá, žádné dobro, žádné zlo, žádné světlo, žádná tma, žádná obloha, žádná země, není zde stejný, odlišný, není prázdnota, není forma, není v něm nic. To je skutečně prázdna mysl. (*Udeří do stolu.*) Prázdna mysl je mysl, která se neobjevuje ani nemizí. Neustálé udržování této mysli je zenem tathágáty.

Tento bod nelze vyjádřit pomocí slov. Kdykoli se mistr Imdžeho (Čín. Lin-ti) někdo na něco zeptal, vždy se mu dostalo odpovědi v podobě výkřiku: „Katz!“ Jestliže se někdo na něco zeptal mistra Doksana, dostal ránu. A zenový mistr Kudži odpovídal na všechny otázky zvednutím jednoho prstu. Tyto akce jsou učením vysoké třídy a nezávisle na slovech ukazují na naši pravou přirozenost neboli absolutno. Je tu pouze akce, která je přímým nositelem tohoto prožitku. Tento styl učí, že vše je původně toutéž podstatou, která nemá jméno ani formu. Ale tento bod nelze popsat ani vysvětlit. Žádná slova jej nikdy nevyjádří. Je demonstrován jen přímou akcí. (*Hlasitě udeří do stolu.*) Jednou kdosi řekl, že on a tužka jsou stejní. Toto „stejní“ je pouze myšlením.

Je to jen suché porozumění. Ale když se zeptáte mě, zda jsme já a tužka stejní, nebo rozdílní, odpovím takto (*hlasitě udeří do stolu*). To je zen tathágáty.

Zen patriarchů: Forma je formou. Prázdnota je prázdnotou.

Všechno ve vesmíru je tedy stejnou univerzální podstatou a tato podstata nemá jméno ani formu. (*Hlasitě udeří do stolu.*) Ale vše má zároveň určitý úkol a určité působení. Co je okamžik za okamžikem správným působením podstaty? To je velmi důležitý bod. Dosažení správného působení podstaty v každém okamžiku je učebním zenu patriarchů, které se někdy nazývá zenem probuzení. Dosažení tohoto bodu znamená být schopen užít každé situace k pomoci ostatním lidem.

Zen patriarchů rozvíjí vhled do správného působení naší myslí a tohoto vesmíru. Pro snazší pochopení tohoto působení se můžeme na zen patriarchů podívat z dalších dvou hledisek. Říkáme, že působení lze popsat dvěma způsoby. Metafyzický styl působení nazýváme „pravda tak, jak je“. Ale mnohem přesnějším a úplnějším působením je konkrétní styl působení neboli „pravda právě tak, jak je“. Někdo se například zeptá: „Co je buddha?“ Vše je pravdou, a tak lze na tuto otázku odpovědět mnoha způsoby. Obloha je modrá. Strom je zelený. Cukr je sladký. Sůl je slaná. Buddha, Dharma, mysl, přirozenost, Bůh, vlastní já, právě Já, absolutno, energie, vědomí, podstata - vše je buddhou, že? Co není buddhou? To je velmi široká otázka; netýká se jen jednoho bodu. Nazýváme ji otázkou metafyzického stylu, neboť si vyžaduje odpověď, která všeobecně vyjadřuje pravdu. Vše je pravdou, vše je tedy buddhou. Vše je Bohem nebo přirozeností nebo myslí nebo pravdou. Tento druh odpovědi představuje metafyzický styl působení.

Každý den se však dostáváme do rozmanitých situací, které si vyžadují odpověď mnohem přesnější a jasnější. Vyžadují si nějakou akci, která působí mnohem celistvěji než pouhý odraz nebo vysvětlení pravdy. Většina situací v našem životě si vyžaduje celistvé působení, nějaké celistvé jednání. Vezměme si tento jednoduchý příklad - zde je bílý šálek. Někdo se vás zeptá: „Co je přirozeností

této věci?" Jestliže odpovíte slovy: „To je šálek," znamená to, že ulpíváte na jménu a formě. Jestliže řeknete, že to není šálek, potom ulpíváte na prázdnotě. Je to tedy šálek, nebo ne? Jak odpovíte?

Možná že řeknete: „Ach, obloha je modrá," ale ani to není správná odpověď. „Strom je zelený." „Když mám hlad, jím." Ano, obloha je modrá - to je pravda. Strom je zelený - to je také pravda. Když mám hlad, jím - i tato odpověď může vyjadřovat nějakou univerzální pravdu. V tomto případě však žádná z odpovědí není správná. Nevyjadřují vaše propojení a váš vztah k situaci v tuto chvíli, k situaci vytvořené otázkou. Ptám se tedy znova: co je to? (*Zvedne šálek a napije se z něj.*) Jenom tohle! Jednobodová otázka vyžaduje jednobodovou odpověď. Je to velmi jednoduché.

Podívejme se na jiný příklad. Zde jsou hodinky. Jestliže řeknete, že to jsou hodinky, potom ulpíváte na říši jména a formy.

Řeknete-li, že to nejsou hodinky, pak ulpíváte na prázdnotě. Jsou to tedy hodinky, nebo ne? V tuto chvíli někteří lidé řeknou: „Hodinky jsou stromem a strom je hodinkami." To je odpověď ve stylu zenu teoretiků, neboť „Forma je prázdnotou a prázdnota je formou". Je to jen rozumové vysvětlení. Jiní lidé obvykle odpoví: „Tvoje šaty jsou šedé" nebo „Máš hnědé oči". Tento druh odpovědi není špatný; vyjadřuje nějakou obecnou pravdu. V této konkrétní situaci však tyto odpovědi rovněž nejsou správné. Ve skutečnosti nevyjadřují pravdu této konkrétní situace, v níž se nacházíte.

Jednobodová otázka si vyžaduje jednobodovou odpověď. Jsou to tedy hodinky, nebo ne? (*Po chvíli se podívá na hodinky.*) „Ach, nyní je čtvrt na tři." Tomu říkáme zen patriarchů. Je velmi jednoduchý. Podstata, pravda a působení se protínají v jednom bodě. To je vaše pravá cesta a správný život v každém okamžiku.

Zen patriarchů má tedy dvě podoby: metafyzické působení a konkrétní působení. Obě vyjadřují nejvyšší učení *Sútry Srdce*: „Forma je formou, prázdnota je prázdnotou." Metafyzické působení znamená, že prostě odrážíme pravdu takovou, jaká je. Obloha je modrá. Strom je zelený. Tato zeď je bílá. Venku štěká pes: „Haf! Haf!" Naše mysl je jako velké kulaté zrcadlo. Pouze odráží, odráží, odráží. Vše je pravdou „tak, jak to je".

Někdy však pouhé odrážení pravdy tomuto světu příliš nepomáhá. Naše společnost je dnes velmi komplikovaná. Vše se velmi rychle pohybuje a rapidně mění. Je zde plno utrpení. Jak tomuto světu pomůžeme? Jistě, když udržujeme mysl, která je jasná jako prostor, potom odrážíme tento svět takový, jaký je. Když se před naším čistým zrcadlem myslí objeví červený míč, odráží se červená; objeví-li se bílá, bílá. Když se však před naším jasným zrcadlem objeví hladový člověk, začneme mít hlad? Když přijde někdo, komu je smutno, zesmutníme? Pomáhá snad těmto lidem pouhé odrážení pravdy? Proto je třeba mnohem přesnější a jasnější odpovědi, že? Tak se objevilo učení „pravda právě tak, jak je“.

Když jsme voláni k pomoci trpícím bytostem, potom pouhé odrážení světa takového, jaký je, mnohdy nestačí. Co je okamžik za okamžikem naším správným vztahem k pravdě takové, jaká je? Ano, samozřejmě, obloha je modrá, stromy jsou zelené. To je pravda. Jak ovšem dojít správného působení této pravdy, které by v našem každodenním životě pomáhalo všem bytostem? Takovému dosažení znamená konkrétní působení. Pouhé dosažení pravdy takové, jaká je, znamená dosažení metafyzického působení. Ale spontánní dosažení správného působení pravdy v každém okamžiku znamená dosažení správného života. Znamená to dosažení správné situace, správného vztahu k situaci a správného působení, univerzální podstata, pravda a působení se protínají v jednom přirozeném jednání, které přináší prospěch ostatním bytostem.

Zde je další způsob, jak to vyjádřit. Někdy říkáme: „Udržuj svou mysl jasnou jako prostor, nech ji však působit tak, jako by byla špičkou jehly.“ Zen patriarchů je velmi, velmi přesná praxe. Z okamžiku na okamžik vnímej svou správnou situaci, správný vztah k této situaci a správné působení. O udržování myslí jasně jako prostor jsme toho řekli už hodně. Když vidíte, slyšíte, cítíte, vnímáte chutí, hmatem, když myslíte - vše je pravdou právě takové, jaké to je. To je udržování myslí, která je jasná jako prostor. Znamená to neustálé udržování velmi širokého pohledu. Ale naše praxe znamená přesnou vybroušenost této pravdy, která reaguje na stále se objevující nové situace. Každý ví, jak vypadá velká mnišská *kasa*. Na mnoha místech je velmi pečlivě sešita. Není lehké ji ušít.

Pokud ten, kdo šije, nepracuje s jehlou přesně, udělá nějakou chybu. Potom se musí celá kasa rozpárat a ušít znovu.

Mysl lásky je zkrátka udržováním mysli jasně jako prostor. To je báječné. Je to však zakoušení velmi široké mysli, která ne vždy vnímá to, jak v dané situaci náležitě působit pro ostatní. Ale buddhismus učí, co znamená prospěšnost. Je to další jméno soucítění. Soucítění, kterému tento nejvyšší vůz učí, je láska podmíněná moudrostí. Jestliže v sobě nemáte moudrost a pouze zakoušíte nějaký druh milující mysli, potom tato mysl lásky není schopna reagovat na různé potřeby lidí v různých situacích. Jestliže však dosáhnete pravdy a strávíte své porozumění, objeví se moudrost. Spojíme-li lásku a moudrost, dostaneme soucítění. Pro jednotlivou situaci jednotlivý čin. „Udržuj mysl, která je jasná jako prostor, ale nech ji působit tak, jako by byla špičkou jehly.“ To je učení velmi vysoké třídy.

Ale k tomu, abychom žili pro ostatní a chápali svoje správné působení, musíme nejprve dosáhnout pravdy. Kdysi dávno se jednou jeden člověk zeptal zenového mistra Tongsana (čín. Te-šan): „Co je buddha?“

„Tři libry lnu.“

Ten člověk tomu nerozuměl, a tak se vydal za dalším zenovým mistrem. Řekl mu o svém setkání s Tongsanem a zeptal se: „Co to znamená tři libry lnu?“

Zenový mistr odpověděl: „Na severu je borovice; na jihu bambus.“

Ten člověk tomu stále nerozuměl, a tak šel za svým přítelem, který už nějaký čas praktikoval zen, a zeptal se ho, co ti dva zenoví mistři měli na mysli. Přítel mu řekl: „Když otevřeš ústa, máš žluté zuby. Rozumíš?“

„Nevím.“

„Nejprve musíš porozumět své mysli, potom ti to všechno bude jasné.“

Zen patriarchů je tedy dosažením toho, že vše je pravdou právě takové, jaké to je. Obloha je modrá. Strom je zelený. Pes štěká: „Hafl Hafl!“ Sůl je slaná, cukr je sladký. Když vidíš, slyšíš, cítíš, vnímáš chutí, hmatem a když myslíš, vše je pravdou právě takové, jaké to je.

Mnich se jednou zeptal zenového mistra Čodžua: „Co je buddha?"

„Jdi se napít čaje!"

Jiný mnich se zeptal: „Co je Dharma?"

„Jdi se napít čaje!"

„Co je život?"

„Jdi se napít čaje!"

„Co je buddhismus?"

„Jdi se napít čaje!"

Nazývá se to konkrétní působení.

Následující slavný příběh představuje tyto tři druhy zenu. Učitel mého učitele, velký zenový mistr Mangong, se stal mnichem ve věku pouhých třinácti let. Byl pomocníkem jednoho velmi pracovitého mistra súter v chrámu Tonghaksa, který byl v té době nejslavnějším chrámem súter v Koreji. Do tohoto chrámu putovali nejlepší mniši znalí súter, aby zde studovali Buddhovo učení.

Jednoho dne se v chrámu Tonghaksa konala velká ceremonie ukončení studia. Podle tradice vystoupil na pódium nejstarší mnich, aby přednesl slavnostní projev na rozloučenou. Usadil se, urovnal si slavnostní šat a řekl: „Všichni musíte pokračovat ve správném studiu a být jako velké stromy, z jejichž dřeva jsou postaveny chrámy, být jako velké misky, které udrží mnoho dobrého. Jeden dávný básník napsal: ‚Voda má tvar nádoby, v níž se nachází. Lidé se přizpůsobují společnosti, v jaké se nacházejí.‘ Dnes jste všichni složili závěrečné zkoušky. To je skvělé. Jestliže se od této chvíle budete přátelí s dobrými a čestnými lidmi, budete také přirozeně dobří a čestní a splníte svůj velký závazek k nebi. Budete-li se však stýkat se špatnými lidmi, kteří jdou po špatné cestě, stanete se nakonec také špatnými. Vždy mějte ve své mysli Buddhu a držte se jen dobré společnosti. Potom se stanete velkými stromy a nádobami Dharmy. To je moje poslední rada, kterou vám dávám." Každému se řeč líbila. Mladý pomocník Mangong sedící v zadní řadě si říkal: „Ach, to je skvělé učení!" Mniši měli z pronesené řeči velkou radost.

Když se starší mnich vracel z pódia na své místo, zahlédl člověka podivného zevnějšku. Jeho oblečení bylo samý cár, měl dlouhé vla-

sy a řídkou bradku. Tento mnich se mezi ostatními oholenými a upravenými mnichy skutečně vyjímal. Ale přestože byl nedbalého zevnějšku, jeho oči zářily jako dva diamanty. Nebyl to nikdo jiný než zenový mistr Kjongho, který právě navštívil chrám. Po celé zemi byl znám jako jeden z největších zenových mistrů v historii korejského buddhismu.

Mistr súter ho požádal: „Mistře, řekněte nám, prosím, pár slov.“ Kjongho, aniž vzlédl, zakroutil hlavou: „Ne, ne, jsem jen putující tulák. Nemám co říci.“ A zmlkl.

„Prosím, Sunime. Dnes je tak významný den.“ I mladší mniši začali žadonit, aby promluvil, a tak po chvíli mlčení vystoupil Kjongho na vysoké pódium.

Řekl: "Všichni jste mniši. Mniši jsou osvobozeni od svých maličerných osobních lpění a žijí pouze proto, aby sloužili všem bytostem. Touha stát se velkým stromem nebo nádobou Dharmy vám zabrání být pravým učitelem. Velké stromy mají velké upotřebení; malé stromy mají malé upotřebení. Dobré i špatné misky mohou být užity svým vlastním způsobem. Nikdo není vyřazen. Spíše se musíte stát dobrými tesaři. Jste-li dobrými tesaři, nikdy žádné stromy nevyhodíte - velké ani malé, dobré ani špatné. Zručný tesař dovede ve své práci využít každý strom. Nikdy nic nevyhodí. Dobré nebo špatné, na tom nesejde. Jestliže přijdou dobré věci, musíte znát jejich správné užití; přijdou-li špatné věci, také musíte vědět, jak jich správně použít. Nepoutejte se k dobrému a neodstrkujte špatné. Musíte užít dobré i špatné a udělat z nich správné. Mějte tedy dobré i špatné přátele a nikdy nic neodmítejte. To je pravý buddhismus. Přeji vám jediné, abyste se osvobodili od veškerého konceptuálního myšlení."

Jak to malý mnich Mangong uslyšel, jeho mysl se okamžitě projasnila: „To je můj učitel! To je můj učitel!“ pomyslel si. Když Kjongho opouštěl sál Dharmy, Mangong vyskočil a šel za ním. Kjongho ucítil, že za ním někdo jde, a otočil se: „Proč za mnou jdeš?"

„Mistře, líbila se mi vaše řeč," řekl Mangong, „chci být vaším žákem. Nechte mě, prosím, jít s vámi."

„Kdo jsi?"

„Nemám jméno ani tvar.“

„Jestliže nemáš jméno ani tvar, co je potom to, co mě následuje?“

„Ach, vaše řeč byla úžasná!“

„Jsi připoután k mé řeči!“

„Ne, pane, nikdy jsem nebyl připoután k vaší řeči. Následuji pouze vaši mysl!“

Kjongho se usmál a znova Mangonga zkoušel: „Jsi hrozné dítě. Ale děti nejsou způsobilé studovat buddhismus.“

„Lidé mohou mít věk, je však v původní přirozenosti nějaké mládí nebo stáří?“

Zenový mistr se drsně zasmál: „Ach, ty darebáku! Ty jsi zabil a snědl Buddhu. Někdo se o tebe musí postarat. Pojď se mnou!“ A tak vzal Kjongho Mangonga do chrámu Čongdžongsa a dal ho na starost opatovi.

Mangong horlivě prakticoval a pilně pracoval. Od jeho setkání se zenovým mistrem Kjonghoem uplynulo pět let. Zakrátko se stal mistrem všech obřadních zpěvů. Říkalo se, že když Mangong začal zpívat, linul se z jeho úst zvuk samotného nebe. Mnoho věřících buddhistů ho žádalo, aby za ně zpíval obřadní zpěv, a tak byl neustále velmi zaneprázdněný. Zpíval od rána do večera a často se ani nestačil najíst, jen aby vyhověl mnoha žádostem, které na něho byly kladeny. Jednoho jarního večera, den před Buddhovými narozeninami, vyšel Mangong ven z hlavního Buddhova sálu. Právě ukončil velkou ceremonii a mířil s dary do klášterního úřadu. Od časného rána nic nejedl a chtěl si před večerní meditací trochu odpočinout. Byl velmi unavený.

Když přecházel nádvoří kláštera, přišel k němu mladý chlapec z nedaleké vsi a poklonil se: „Přeji ti hezké Buddhovy narozeniny, Sunime!“

„Já tobě taky.“

Chlapec složil uctivě ruce a řekl: „Sunime, rád bych se tě na něco zeptal...“

„Ach, tak ven s tím.“

„No, deset tisíc dharem se vrací do Jednoho...“

„Ovšem,“ řekl Mangong Sunim, „deset tisíc dharem se vrací do Jednoho. Tomu rozumím.“

„Já se tedy chci zeptat: kam se vrací to Jedno?"

Mangong Sunim se zarazil a nebyl schopen odpovědět. Otevřel ústa, ale nevydal hlásku. Chlapec k němu s úsměvem vzhlédl, zatímco Mangong tápal po nějaké odpovědi. Uplynulo několik vteřin. Ale Mangongova ústa zůstala zavřená. Jeho obličej zrudl, potom zbledl a nakonec potemněl!

„Aha!" vyhrkl chlapec. „Ty tomu nerozumíš! Ty vůbec ničemu nerozumíš! Co jsi to za mnicha?" Potom se otočil na patách a stejně náhle, jak se objevil, tak i zmizel.

Od té chvíle byl Mangong Sunim nešťastný. „Kam se vrací Jedno? Proč to nedokážu zodpovědět? Já nevím..." Vrátil se do svého pokoje, lehl si na podlahu a zíral do stropu. Nemohl vůbec jíst. Ač byl unavený, nemohl spát. „Kam se vrací Jedno? Já nevím..." Minul jeden den. Dva dny. Tři dny. Mangong zůstával od rána do noci v zajetí té otázky Ani na okamžik ho neopustila. „Ten malý chlapec mi položil otázku a já na ni nedokážu odpovědět. To je hrozné!"

Mezitím si opat začal o Mangonga dělat starosti. Vždyť nejedl a nespal již několik dní. Obličej měl nezdravě žlutý, oči vpadlé a pod nimi kruhy. Opat ho zavolal do svého pokoje. „Co se s tebou v poslední době děje? Myslíš na peníze? Zamíloval ses do nějaké ženy? Jestli jsi připoután k penězům nebo k ženě, potom odtud musíš odejít!" Ale Mangong neodpovídal a jenom zíral do podlahy. To opata ještě více rozčílilo. „Co to s tebou je? Odpověz!"

Po chvíli Mangong otevřel ústa a pomalu promluvil: „Nemám zálibu v penězích. Nezajímá mě žádná žena. Dnes mě nezajímá vůbec nic..."

„Proč tedy v poslední době nejíš a nespíš?"

„Mám velkou otázku a ta mě neopouští ani na okamžik."

„Co je to za otázku? Polož ji mně! Ať je to jakákoli otázka, žádný problém."

Mangong Sunim řekl: „Deset tisíc dharem se vrací do Jednoho. Kam se vrací to Jedno?"

Opat se nad těmi slovy drsně zasmál: „Nestarám se o to, kam se vrací Jedno! Ta slova jsou k ničemu. Proč tě tolik zneklidňují?" Ale ať se opat snažil, jak mohl, jeho slova Mangongovu nespokojenost nikterak neovlivnila. Dlouze se zadíval na mladého mnicha, který

před ním sklíčeně seděl: „Aha, dobrý mnich už je zlomen," řekl opat. Jedno korejské rčení říká: „Bezcenný člověk se stává mničem. Bezcenný mnich se stává zenovým mničem. Bezcenný zenový mnich se stává buddhou." Mangong nebyl pro společnost nikterak důležitý, a proto se stal mničem. Ale otázka toho malého chlapce ho natolik pohltila, že se stal bezcenný i pro rušný chrám plný ceremonií. Opat věděl, že tomuto studentovi zbývá jediná cesta: zenový meditační sál.

A tak se Mangong následujícího dne přestěhoval do zenového chrámu. Od rána do večera udržoval jen jednu otázku: „Deset tisíc dharem se vrací do Jednoho. Kam se vrací to Jedno? Já nevím..." Celé dny seděl v meditaci a udržoval pouze tuto otázku. Jedl jednou denně. Místo spánku celou noc meditoval. S nikým nemluvil. Jak tak seděl, objevila se před ním jednoho dne ve zdi díra. Jako by celá zeď byla náhle skleněná. Viděl vše venku: skály, stromy, ptáky a mraky. Viděl, jak pan Li pracuje v klášterní zahradě a paní Kimová jde k hlavní chrámové hale. Viděl, jak lidé pijí vodu z kamenné studny.

„Aááá!" pomyslel si Mangong, „dosáhl jsem probuzení!" Pohlédl na strop a uviděl oblohu, bílé mraky pluly zleva doprava, ptáci létali sem a tam. Když se ohlédl za sebe, spatřil borovici, která stála u zadní stěny zenového sálu. „Aááá! Dosáhl jsem probuzení!" Mangong vyskočil ze svého polštáře a jeho mysl naplnilo nevýslovné štěstí.

Druhý den navštívil místního zenového mistra: „Pochopil jsem přirozenost vesmíru. Dosáhl jsem probuzení!"

„Ach, to je úžasné," řekl mistr, „potom pro tebe mám otázku: Co je přirozeností vesmíru?"

Mangong Sunim odpověděl: „Když pohlédnu na střechu a na zeď, nic tam není. Vše zmizelo."

Zenový mistr se usmál: „Hm. Je to skutečně pravda?"

„Samozřejmě! Nic pro mě není překážkou. Ha ha ha ha!"

Jedním náhlým máchnutím zenové holi praštil mistr Mangonga po hlavě.

„Aúúúú!"

„Kde je to, co nemá žádnou překážku, teď?"

Mangong zatrnul bolestí. Oči mu div nevylezly z důlků, zrudl v obličejí a zeď se stala zase neprůhlednou.

„Kde je pravda teď?“

Mangong byl sklíčený: „Já nevím... Pouč mě, prosím.“

„Na jakém kong-anu teď pracuješ?“

„Deset tisíc dharem se vrací do Jednoho. Kam se vrací to Jedno?“

„A rozumíš Jednomu?“

„Ne, mistře, nerozumím...“

„Nejprve musíš porozumět Jednomu. To, co jsi viděl, byla jen iluze. Nedotýkej se jí. Říkáš: ‚Já nevím.‘ Toto nevím je tvým praprávním mistrem. Vždy a všude udržuj pouze mysl nevím a brzy porozumíš.“

Mangong se vrátil ke své praxi, tentokrát s ještě větším odhodláním. Ať dělal cokoli, udržoval vždy a všude mysl nevím. Všechny jeho otázky se spojily v nehybnou masu. Takto cvičil po tři roky, nikdy se neodchýlil od velké pochybnosti. Ležela v jeho útrokách jako kámen. Jednou ráno zpíval Píseň ranního zvonu. Jeden verš tohoto zpěvu zní: „Jestliže chceš porozumět všem buddhům minulosti, přítomnosti a budoucnosti, potom musíš pochopit, že celý vesmír je tvořen samotnou myslí.“ Při zpěvu těchto slov udeřil do velkého zvonu. Vlnění zvuku úplně pohltilo všechno vědomí sebe a druhých. V tom okamžiku se jeho mysl náhle otevřela jako blesk. V jednom nesmírném nekonečném okamžiku pochopil, že všichni buddhové jsou přítomni v jediném zaznění zvuku.

Mangonga zaplavila radost. Vběhl do sálu Dharmy a nakopl mnicha, který sedával vedle něj. „Au!“ vykřikl mnich, „zbláznil ses?“

„Tohle je buddhovská přirozenost!“ odpověděl

„Dosáhl jsi probuzení?“

„Ach! Celý vesmír je Jedno! Jsem buddha! Jsem Jedno!“

Následující rok Mangong Sunim cestoval po klášterech a nakopl a udeřil mnoho mnichů. Brzy se o něm roznesla zvěst po celé zemi a stal se slavným. Velmi si věřil, a tak se ho mnoho mnichů bálo. „Ach, Mangong Sunim je svobodný člověk,“ říkali, „je naprosto bez překážek!“

V dalším roce se Mangong rozhodl, že v den Buddhových narozenin navštíví chrám Magoksa. Na této ceremonii se sešlo mnoho

jeho bratrů v Dharmě z celé země. Byl tam i zenový mistr Kjongho. Mangong měl z přítomnosti svého učitele obrovskou radost.

Vstoupil do jeho pokoje. Než se poklonil, upravil si Mangong své šaty, pohlédl na Kjonghoa a pomyslel si: „Dosáhl jsem probuzení. I ty jsi dosáhl probuzení. Zenový mistr i já jsme úplně stejní, a tak se vlastně nemusím klanět. Ale protože jsi byl mým prvním učitelem, pokloním se ti tak jako každý mnich..." Mangong Sunim si věřil až příliš!

Kjongho Sunim se nad poklonou Mangong Sunima pouze usmál - rozuměl mysli svého studenta. „Vítej! Prý jsi dosáhl probuzení. Je to skutečně pravda?"

„Ano, dosáhl."

„Ach, to je báječné! Dovol mi tedy, abych ti položil pár otázek." Kjongho předložil Mangongovi několik kong-anů a ten na ně bez zábran odpověděl. Potom zenový mistr ukázal na vějíř a kaligrafický štětec a řekl: „Jsou tento vějíř a štětec tímtéž, nebo se liší?"

Mangong odpověděl: „Štětec je vějířem a vějíř je štětcem." Tato odpověď Kjonghoa trochu překvapila. Mangong odpověděl na několik otázek zcela snadno, ale tato jeho odpověď příliš jasná nebyla. Po celou další hodinu se Kjongho s mateřskou trpělivostí snažil ukázat Mangongovi jeho chybu. Ale Mangong byl na své probuzení velmi pyšný a neposlouchal ho. Nakonec Kjongho řekl: „Pohřební zpěv obsahuje verš, který říká: ‚Z očí sochy tiše kanou slzy.‘ Co to znamená?"

Mangong byl ohromen a nebyl schopen odpovědět. Otevřel ústa, ale nevydal hlásku. Náhle na něj Kjongho zařval: „Nerozumíš tomu! Jak potom můžeš tvrdit, že vějíř je štětcem a štětec vějířem?" V hlubokém zoufalství se Mangong uklonil a řekl: „Je mi to líto, prosím, odpusť mi."

„Rozumíš své chybě?"

„Ano, mistře. Co mohu dělat? Prosím, pouč mě..."

„Buddha řekl, že vše má buddhovskou přirozenost. Když se však jeden mnich zeptal zenového mistra Čodžua, jestli má pes buddhovskou přirozenost, dostalo se mu odpovědi: ‚Ne!‘ Rozumíš tomu?"

„Ne, já nevím..."

Kjongho Sunim řekl: „Toto nevím je tvým pravým mistrem. Vždy udržuj mysl, která neví, a brzy dosáhneš probuzení.“

Následující tři roky Mangong velmi tvrdě praktikoval. Vždy a všude udržoval s velkým odhodláním mysl nevím. Potom, když jednoho dne uslyšel velký chrámový zvon - b-bong bong! -, se jeho mysl otevřela jako jasný blesk. V jediném okamžiku dosáhl Čodžuva „Mu!“ a učení a kong-anů všech vynikajících učitelů.

Mangong Sunim svému učiteli s hlubokou vděčností napsal: „Nyní vím, proč bódhisattva odvrací tvář: protože cukr je sladký a sůl je slaná.“ Při čtení těchto slov udělal zenový mistr Kjongho Mangongovi inka a předání Dharmy.

Příběh o probuzení zenového mistra Mangonga je velmi známý. Čemu nás tento příběh učí? V první řadě tomu, jak je důležité neustále udržovat zkoušející mysl, ať se děje cokoli. Učí nás velké otázky, velké víře a velké odvaze. A co je nejdůležitější, tento příběh nám ukazuje různé úrovně nejvyššího vozu zenu. Mnoho lidí dosáhne nějakého probuzení, nějakého hlubokého vhledu do přirozenosti vesmíru. Ale jak hluboké je jejich dosažení? Nakolik je úplné? První Mangongovou zkušeností bylo dosažení říše úplné prázdnoty, magie a svobody: když se podíval na stěny a strop, viděl jen jasný prostor. Viděl před sebou, jak vše přichází a odchází, bez jakýchkoli překážek. To je dosažení svobody a průnik univerzální podstatou. Toto dosažení je úžasné. Mnoho lidí svou praxi v tomto bodě zastaví. Děje se to proto, že je zde velmi snadné dosáhnout výsledku v podobě nějaké magické síly nebo zvláštní energie.

Ale bystrý zenový mistr vám ukáže, že je třeba ještě jednoho kroku. Ano, deset tisíc dharem se vrací do Jednoho. Mangong Sunim toho dosáhl velmi hluboce. Dosáhl tvrzení, že „Forma je prázdnotou a prázdnota je formou“. Potom dosáhl „žádné formy, žádné prázdnoty“. Ale: „Kam se vrací Jedno?“ Je báječné dosáhnout poznání, že vše je v podstatě Jedním: ale jak toto Jedno působí okamžik za okamžikem v každé jednotlivé věci? Toto je velmi důležitý bod. Kam se toto Jedno vrací?

Dokonce i když dosáhnete říše magie a svobodného myšlení, nemůžete se v ní zastavit. Je to tak proto, že dosažení úplného probuzení znamená návrat do říše věcí takových, jaké skutečně jsou.

Znamená to dosažení poznání, že „forma je formou, prázdnota je prázdnotou“. Obloha je modrá. Strom je zelený. Venku štěká pes: „Haf! Haf!“ Sůl je slaná. Cukr je sladký. Vše je pravdou právě takové, jaké to je. Není to nic zvláštního. Když vidíte, slyšíte, cítíte, vnímáte chutí a dotekem, vše je pravdou právě takové, jaké to je. Odložte své malé já a dosáhnete Já Nicoty neboli prázdné mysli. Jestliže budete pokračovat v praxi a neulpíte na tomto místě úplné prázdnoty, potom se vy a celý vesmír stanete zcela jedním. Vidíte jasně, slyšíte jasně, cítíte jasně - vše je jasné! Je to tak proto, že zde již není subjekt ani objekt, uvnitř ani venku. V tomto bodě se subjekt a objekt zcela sjednotí. Uvnitř a vně se zcela sjednotí. Obloha a vy se stanete jedním: potom je jenom modrá. Cukr a vy se stanete jedním: je jen sladkost. Pes a vy se stanete jedním: potom je jen „Haf!“ To je jinými slovy úplný svět, místo, kam se vrací Jedno. To je nejvyšší učení nejvyššího vozu všech buddhů a vynikajících učitelů. Vše je pravdou právě takové, jaké to je. Učení, které tento bod popisuje, nazýváme někdy říše zenu patriarchů.

24. Neulpívání na jazyku

Cesta studia písem

Cesta opakování Buddhova jména

Cesta manter

Cesta zenové praxe

O podstatě zenového učení a praxe existuje mnoho mylných představ. Zenové učení jednoduše znamená neulpívat na žádných slovech. Jestliže chcete dosáhnout Buddhovy cesty neulpívejte na žádných slovech. Jeden slavný zenový verš říká: „Zvláštní sdělení za sútrami není závislé na slovech: míří přímo do mysli. Uzří svou pravou přirozenost a staň se buddhou.“ To je velmi zajímavé učení. Říká, že praxe zenu není závislá na porozumění, na znalostech obsažených v knihách ani na obdržení universitního diplomu. Nemá nic do činění s inteligencí nebo chytrostí. Zenová meditace míří přímo do naší mysli, a tak dosahujeme své pravé přirozenosti. A právě proto, že zen klade důraz na směřování do mysli a pouhé konceptuální porozumění považuje za bezvýznamné, si někteří lidé myslí, že zen je antiintelektuální. Tento názor ve skutečnosti není správný. Zenové učení znamená, jak správně použít slova ku pomoci všem bytostem. To je velmi důležitý bod. Abyste jej uskutečnili, musíte nejprve velmi pilně cvičit a dosáhnout své pravé přirozenosti, která je před myšlením. Musíte dosáhnout přirozenosti mysli. Potom se správné působení slov objevuje samo od sebe. To je jediný způsob, jak používat slova a nebýt k nim připoutaný. Jak ale praktikujeme?

Je mnoho různých způsobů praxe. Je mnoho různých stylů a technik. Už jsme o tom mluvili. Američané jedí pomocí vidličky a nože. Korejci jedí lžící a tyčinkami. Japonci jedí pouze tyčinkami a mnoho lidí v Indii a Africe nepoužívá tyčinky, lžice ani vidličku. Toto všechno jsou ale jenom techniky jedení. Když vezmeme v úvahu všechny tyto styly, nejdůležitější není technika sama - zda

je správná nebo ne - ale to, jestli jste se skutečně najedli. Techniky mohou být odlišné, ale plný žaludek je vždy stejný. Proto při zenové praxi užíváme tyto různé nástroje. Nástroje mohou být různých stylů, ale jsou-li užívány se správným zaměřením myslí, každý z nich nám může pomoci najít cestu.

Můžeme říci, že v buddhistické praxi jsou čtyři hlavní techniky studia Buddhova učení: čtení sůter, opakování Buddhova jména, praxe manter a meditace. Přestože je meditace známá jako nejpřímější cesta k uskutečnění Buddhova učení, každá z těchto technik vám může velmi pomoci. Ale jestliže ulpíte na sútrách nebo na opakování Buddhova jména nebo na mantrách, nebo dokonce na některých aspektech meditace vsedě, potom se vám tato technika stane překážkou a svede vás z cesty. Nejdůležitější věcí k zapamatování je na ničem neulpívat a správně užít každé praxe nebo techniky k nalezení své pravé přirozenosti.

Buddha seděl pod stromem bódhi, aby našel svou pravou přirozenost a odetnul nekonečný proud utrpení. Poté, co dosáhl probuzení, přednesl mnoho řečí Dharmy. Ty byly později zapsány a nazvány sútrami. Tyto psané záznamy Buddhových promluv pouze ukazují na jeho dosažení, které jsme všichni schopni zažít. Ale sútry samotné nám toto dosažení zprostředkovat nemohou. Buddhismus není dogma nebo teologie, čtení sůter není nikdy míněno jako náhrada skutečné praxe. Jestliže čteme sútry s myslí nevím, bez lpění na jejich slovech, potom mohou tyto sútry naší praxi pomoci. Posilují naši víru a udržují jasnost našeho poznání. Poskytují naší myslí velký a široký pohled - mluví o velkém množství dalších vesmírů a světů, které existují souběžně s naší lidskou říší.

Jestliže čtete sútry s ne-myslicí myslí, potom vám mohou pomoci. Jestliže však myslíte, zkoumáte, něčeho se držíte, něco chcete, potom vás i sútry mohou poslat rovnou do pekla. Již jsme se setkali s několika velkými mistry sůter, kteří byli k sútrám tak připoutáni, že nebyli schopni pochopit, nač poukazují. „Neulpívání na jazyku“ znamená, že dosažení Buddhova učení nezávisí na slovech. A co je důležitější - jak použijeme řeč a slova ve prospěch naší praxe? Jestliže byť jen trochu ulpíte na řeči nebo slovech, na něčem, co bylo řečeno nebo napsáno, potom těžko porozumíte

podstatě Buddhova učení. Podstaty tohoto učení se lze dobrat pouze meditací. Proto říkáme „Všechno odlož“ - protože představy, přesvědčení a filosofie, byť buddhistické, vašemu životu nepomohou. Když čtete sůtru nebo odříkáváte mantru, neulpívejte na nějakém zvláštním významu slov. Při čtení sůter musíte hledat význam, který je za slovy. Mnoho lidí velmi ulpělo na samotných myšlenkách a výrazech v sůtrách obsažených. Věří, že ta či ona myšlenka vyjadřuje pravdivé, správné a úplné učení. Možná že potom budou velmi hákliví na lidi nebo tradice, které s jejich učením nesouhlasí. „Nerozumíš této sůtře, nechápeš Buddhovu řeč!“ „Ne, ty nechápeš Buddhovo učení!“ Tohle je ta nejhorší buddhistická nemoc. Buddhovo učení znamená naprostou nepřipoutanost, udržování mysli, která je jasná jako prostor - potom lze z okamžiku na okamžik pomáhat všem bytostem. Proč tedy lpět na sůtrách? Najděte jasný význam za slovy a jenom to dělejte. Pouze usilujte!

Totéž platí při opakování Buddhova jména. Někteří lidé chodí každý den do sálu Dharmy a zpívají Kwanseum Posal, Kwanseum Posal, Kwanseum Posal nebo Óm mani padmé húm. Taková praxe není dobrá ani špatná. Nedopusťte zkrátka, abyste ulpěli na Kwanseum Posal. „Ach, Kwanseum Posal mi dá peníze.“ „Kwanseum Posal mi přinese štěstí.“ „Kwanseum Posal pomůže mému synovi, aby se dostal na dobrou školu.“ S takovouto myslí se vaše praxe ubírá špatným směrem a v životě vám nepomůže. Během zpívání udržujte pouze Velkou otázku. Vždy se sami sebe ptejte: „Kdo to zpívá Kwanseum Posal? Co je ‚to‘, co to stále znova a znova zkouší? Co je ‚to‘, co právě teď poslouchá?“ Když udržujete tuto velkou pochybnost, stává se váš zpěv skutečnou meditací, neboť jakákoli praxe, která pomáhá udržovat Velkou otázku, je praxe nevim. „Co jsem?“ odetne všechno myšlení a vrací nás k naší původní přirozenosti, která je před myšlením.

Lidé často používají mantru proto, aby měli nějaké zvláštní zážitky nebo aby něco získali. Jestliže užíváte mantru s takovouto chtivou myslí, potom nepraktikujete skutečnou meditaci. Lidé, kteří takto praktikují, svou cestu již ztratili. Někteří lidé zpívají a jako mantru užívají název *Lotosové sůtry* Namu mjóhó rengje kjo, aby získali dobré auto, dobrou práci nebo dobrý vztah. Ale

toho se přece učení *Lotosové sútry* ani v nejmenším netýká! Lidé to dělají pouze proto, aby si zajistili příznivou situaci. Někdy to nazýváme praxí, která něco chce. Každá praxe, která obsahuje nějaký objekt, se však ve skutečnosti stává překážkou. Nemůže takové lidi dostat z oceánu utrpení; nikdy v jejich mysli neodejde rození a umírání. Ale pokud použili tutéž mantru s jiným zaměřením v mysli, hluboce se sami sebe ptali: „Kdo tohle dělá? Odkud to přichází?“, potom se vrátili ke skutečné meditaci v onom okamžiku. Na mantře samotné ve skutečnosti nezáleží, ale směr a otázka mají zásadní význam.

Zenová meditace není nic zvláštního. Cesta zenu může zahrnovat každý z těchto druhů praxe stejně jako jedení, stání, chození, ležení, hraní tenisu. Co není zenem? Mnoho lidí má však o meditaci utkvělé představy a ulpívá na nich. Lidé se dozví o slovech zenového mistra Namdžona „každý den je dobrý den“ a používají je jako výmluvu, když se chtějí vyhnout silné praxi. Jiní lidé naproti tomu učí, že zen pro vás musí být tvrdou tělesnou praxí. Mnoho zenových studentů si myslí, že zen je nějaký druh speciálního samurajského výcviku. Věřící pouze silné meditaci vsedě - jedna pozice a vždy bez hnutí. Jeden můj žák, mnich, si během praxe v Japonsku zničil číšky u obou kolen, protože mu kterýsi slavný róši řekl, že dokud si žák během sezení v plném lotosu nezničí číšky, nebude mít vůli dosáhnout probuzení. Tento druh učení je nejhorší zenová nemoc! Znamená lpění na formě a utrpení. Říkáme tomu také připoutanost k sezení těla.

Před mnoha lety žil v Číně jistý mladý mnich, který proslul svým velmi tvrdým cvičením. Od rána do večera seděl v meditaci v chrámu svého učitele Sedmého patriarchy. Proslýchalo se, že dokonce ani neulehne k spánku. Všichni věřili, že tento mnich je z celého chrámu tím nejhorlivějším žákem, neboť stále, ať se děje cokoli, sedí v meditaci.

Jednoho dne se patriarcha rozhodl, že se na vlastní oči přesvědčí o praxi tohoto mladého horlivého mnicha. Když vstoupil do mnichovy cely, našel jej ponořeného v hluboké meditaci. „Co děláš?“ zeptal se.

Mladý mnich odpověděl: „Sedím zen.“

„Jaký je smysl zenového sezení?"

„Chci se stát buddhou."

„Ach, to je báječné," řekl patriarcha. A aniž by cokoli řekl, odešel do zahrady a přinesl si odtud kámen a kus střešní tašky a začal je o sebe třít.

Skřípání vytrhlo mladého mnicha z jeho klidu a míru. Snažil se zvuk nevnímat, ale patriarcha pokračoval v tření kamene o střešní tašku. Byl to hrozný skřípot! Po několika minutách už to mnich nevydržel: „Učíteli, co to děláte?"

Patriarcha odpověděl: „Snažím se vyrobit zrcadlo."

„To nejde. Copak lze vyrobit zrcadlo třením střešní tašky?"

„Nápodobně - copak se lze stát buddhou sezením zenu?"

Tato slova mladého mnicha ohromila. Poklonil se svému učíteli: „Kde je v mé praxi chyba? Prosím, pouč mě."

„Když se kůň zdráhá táhnout káru, práskneš bičem do káry, nebo do koně?"

„Mistře, bylo by bláznovství práskat do káry."

„Stejným způsobem bys měl nahlížet i na meditační praxi. Kára je tvé tělo a kůň je jako tvá mysl. Jestliže chceš porozumět svému pravému Já, musíš vložit úsilí do nalezení své mysli, a ne jenom nutit své tělo."

Nad těmi slovy se mnichova mysl otevřela. Od té chvíle meditoval správně a později dosáhl probuzení a Sedmý patriarcha mu předal Dharmu. Známe ho jako Madžoa (čín. Ma-cu), jednoho z největších zenových mistrů, jaký kdy žil.

Skutečný zen znamená sezení mysli. Je udržováním nehybné mysli vždy a všude. Nezávisí na žádné pozici. V mnoha *zendó* se klade přílišný důraz na dosažení energie během sezení. „Jsem zenový žák! Aáááááá!" Žáci v takových zenových centrech jsou vedeni k tomu, aby vypadali silně a tvrdě, víte? „Musím se stát silným! Aáááááá!" Když během rozhovorů nekřičí žák dostatečně hlasitě, roši mu řekne: „Špatně! Chce to víc energie!"

„Aáááááá!"

„Silněji!"

„Aáááááááá!"

Tento styl představuje připoutanost k představě o zenu. Jestliže se držíte nějaké představy o zenu, už to není zen. Jestliže ulpíte na zenu, budete mít problém, neboť držení se nějaké zvláštní představy o meditaci již není zen, ale druh samurajského nebo *kendó* výcviku. Zen znamená naprosté uvolnění. Velký čínský zenový mistr Namdžon řekl: „Každodenní mysl je tvou pravou cestou.“ Nedělejte tedy ze zenu něco zvláštního. Tím jenom vytváříte ve své mysli mnoho překážek.

Buddha mluvil pouze o Dharmě. Nikdy neučil sútrám, nedával žádné mantry, neučil recitování svého jména. Lidé naslouchali jeho slovům, potom se vraceli do svých domovů a meditovali. Sedávali v meditaci pod stromy nebo na vysokých skalách. Nejdůležitějším rysem jejich praxe bylo to, že velmi hluboce hleděli dovnitř a snažili se nalézt svou pravou přirozenost. Tak dosahovali Buddhovi první studenti jeho učení, přechovávali je, až se dostalo k nám. Tak dosahovali své vlastní přirozenosti a pravdy. Tak dosahovali správné cesty a správného života. Koneckonců cesta meditace byla cestou, na které sám Buddha dosáhl probuzení. Jestliže tedy chcete praktikovat buddhismus, potom byste nikdy neměli ulpívat na žádných slovech. Ani na žádné technice. To je první lekce Buddhova učení.

25. Zvláštní předání

Tři příležitosti předání od mysli k mysli:

1. Sdílení podušky s Mahákášjapou před Pagodou mnoha dětí
2. Zvednutí květiny na Supím vrchu
3. Buddhova noha se vynoří z rakve

Dva lidé uvidí něco legračního a oba se v jednom okamžiku dají do smíchu. Muž dá své ženě dárek k narozeninám. Ta jej rozbalí a objeví svůj oblíbený druh šátku. Má velkou radost a směje se. Když se něco přihodí a dvě mysli se skrze tuto událost zcela spojí, nazýváme to předáním od mysli k mysli. Alespoň na okamžik se dvě mysli zastaví v jednom bodě a obě sdílí úplné porozumění. Není třeba žádných slov. Vysvětlování tento prožitek nezprostředkuje.

O tom, že naše pravá přirozenost je za slovy, jsme již mluvili. Jazykem ji nelze vyjádřit. Všechno myšlení a jazyk dělí svět na protiklady: dobrý a špatný, vysoký a nízký, narození a smrt, přicházení a odcházení, štěstí a smutek atd. Ale naše pravá přirozenost je univerzální podstatou a univerzální podstata je absolutnem. V absolutnu nejsou žádná slova. Když Buddha dosáhl probuzení, dosáhl absolutna, které je před slovy. Poznal, že tento bod nelze vyjádřit slovy, ale spíše jednáním, které toto učení předává mnohem příměji. Toto „zvláštní předání“ znamená tři události, kdy Buddha předal své učení Mahákášjapovi a ostatním žákům přímo, aniž použil slov.

Sdílení podušky s Mahákášjapou před Pagodou mnoha dětí

V Indii kdysi dávno měli muži vysoké kasty dovoleno mít několik žen najednou. Když manžel zemřel, zbylo po něm samozřejmě mnoho dětí a vnoučat. Jednou se tedy sebraly všechny děti jedno-

ho muže a několik vdov, které po sobě zanechal, a postavily k jeho památce krásnou pagodu. Dostala název Pagoda mnoha dětí.

Jednoho dne se Buddha posadil před touto slavnou pagodou, aby přednesl řeč Dharmy. Již zde sedělo na dvanáct set mnichů, kteří čekali, až promluví. „Jakou řeč Dharmy přednese? Jaké bude jeho učení?“ Všichni, kdo tam seděli, čekali a čekali, ale Buddhova ústa zůstala zavřená. Po krátké chvíli přišel ctihodný Mahákášjapa, jeden z nejstarších Buddhových žáků. Tehdy mu bylo okolo osmdesáti let, ale mnichem se stal teprve nedávno. Předtím, než byl ordinován, byl vysoce postaveným bráhmaňem. V buddhismu se mezi mnichy dodržuje určité pravidlo sezení. Čím delší dobu jste mnichy, tím přednější místo ve shromáždění zaujímáte; noví mniši sedí vzadu, přesně podle pořadí, v jakém přijali předpisy. Nezáleží na tom, jak staré je vaše tělo nebo zda jste měli nějaké vysoké společenské postavení. Pokud jste byli ordinováni teprve nedávno, musíte sedět vzadu za mladými muži a chlapci, kteří byli ordinováni před vámi. Toto pravidlo bylo vždy velmi důležité. Navrhl je sám Buddha, aby poukázal na vzácnost a význam mnišského rozhodnutí opustit kvůli Dharmě domov a rodinu. Toto pravidlo se dodržuje dodnes, dokonce i v chrámech na Západě. Svědčí to o síle tohoto pravidla. Celá mnišská Sangha je chápe a nikdo se mu nevzpírá. A zvláště za Buddhova života všichni věděli, že by Mahákášjapa měl vzhledem ke své nedávné ordinaci zaujmout ve shromáždění místo vzadu.

Celé shromáždění čekalo, až začne řeč Dharmy. „Na co Buddha čeká?“ „Jakého učení se nám dnes dostane?“ Ale Buddhova ústa zůstávala zavřená; zdálo se, že také na někoho čeká. Když se objevil Mahákášjapa a byl ještě docela vzadu, Buddha pohlédl přímo na něj a Mahákášjapa pohlédl přímo na Buddhu. V tom okamžiku se jejich mysli zcela propojily - *BUM!* Mahákášjapa šel uličkou mezi sedícími přímo k Buddhovi. Mniši byli zmateni: „Je to nový mnich. Jak se opovažuje sednout si do přední řady blízko k Buddhovi!“ Ale Mahákášjapa si nesesl dopředu mezi nejstarší a nejváženější mnichy - sedl si přímo vedle Buddha! Buddha se beze slov a jakékoli poznámky posunul a uvolnil Mahákášjapovi místo na své podušce a - *BUM!* - Mahákášjapa si sedl. Všichni mniši v celém

tom velkém shromáždění byli velmi překvapeni. Uvnitř začali trpět: „Ach, tento nový mnich nerozumí správné situaci!“ „Jak si může sednout vedle Buddyho?“ „Víte, to není správné!“ Všichni byli velmi rozčileni. Ale předání již proběhlo.

V Buddhově učení to byla významná událost. Poukázala na Buddhovo první předání Mahákášjapovi. Jejich mysli se zcela spojily a sjednotily. Učitel i žák sdíleli tentýž úplný pohled. Tímto prvním předáním Buddha a Mahákášjapa učili všechny shromážděné o rovnosti podstaty: nejen naši lidské podstaty, ale podstaty Slunce, Měsíce, hvězd, stromů, psů, koček, kamenů, hor, řek. Vše je tímtež, neboť vše je téže univerzální podstaty. Původně je tedy Buddhova podstata, Mahákášjapova podstata, podstata tohoto stolu, této knihy, vaše podstata, moje podstata, podstata vzduchu, podlahy, podstata všeho toutéž univerzální podstatou. Vaše právě Já se neliší od Buddhova pravého Já. Buddha neotevřel ústa, ale jeho slavná řeč Dharmy před Pagodou mnoha dětí nás všechny dosud učí o rovnosti přirozenosti Dharmy, kterou někdy nazýváme podstatou.

Zvednutí květiny na Supím vrchu

Při jiné příležitosti se mniši znova shromáždili na Supím vrchu, aby si vyslechli Buddhovu řeč Dharmy. Sešlo se jich více než dvanáct set. Buddha seděl na vrcholu a mlčel. Uběhla minuta, dvě, tři... Uběhlo už asi pět minut, ale Buddha stále neotvíral svá ústa. Někteří z mnichů se začali zajímat: „Co je s Buddhou? Proč nic neříká? Možná že mu dnes není dobře...?“ Potom po nějaké chvíli se Buddhasehnula zvedl květinu. Beze slov držel květinu ve vzduchu. Nikdo z toho obrovského shromáždění nerozuměl, co tím míní. Pouze Mahákášjapa se ze zadního místa usmál: „Ach!“ Buddha na to řekl: „Mám oko pravého zákona, tajemství podstaty nirvány, formy bez tvaru a nevýslovné říše Dharmy. Zvláštní předání, které nezávisí na slovech a je za vším učením, dnes předávám Mahákášjapovi.“ Takto byl Mahákášjapa uznán prvním následníkem Buddyho v linii, která sahá až k nám.

Toto prosté gesto obsahovalo všechno Buddhovo učení o pravdě, které potřebujeme znát. Ukázal nám, že pochopení pravdy nezávisí na nastudování nějaké složité filosofie. Dozajista nevyžaduje akademický titul doktora věd. Nejvyšší pravda dokonce ve skutečnosti nepotřebuje ani slova nebo vysvětlování. Je to tak proto, že celý svět je odjakživa pravdou. Jen se dívej. Jen poslouvej. Jen vnímej číchem. V každém okamžiku nám vesmír přednáší úžasnou řeč Dharmy o přirozenosti pravdy. Obloha je modrá. Stromy jsou zelené. Sůl je slaná, cukr je sladký. Když vidíte, slyšíte, cítíte, vnímáte chutí, hmatem, když myslíte - vše je pravdou právě takové, jaké to je. Co není pravdou? Dokážete to najít? Buddha mlčel: to je pravda. Všichni žáci byli zmateni: to je pravda. Buddha zvedl květinu: to je pravda. Mahákášjapa se usmál: „Ach!“ To je také úplná pravda. Tato pravda není závislá na slovech a řeči. Při prvním předání nás Buddha učil o přirozenosti podstaty. Při tomto předání ukazoval přímo na „pravdu“. To je velmi důležité.

Ale možná že je v tomto učení na Supím vrchu malý háček. Buddha neotevřel ústa, pouze zvedl květinu. Mahákášjapa to uviděl a usmál se. Tím to vše skončilo. Buddha a Mahákášjapa ukázali pravdu bez užití slov. Předvedli spolu nádhernou ukázkou Dharmy. Ale potom se Buddha možná dopustil malé chyby tím, že řekl: „Předávám ti svou pravou Dharmu.“ Proč to říkal? Mahákášjapa se usmál: už dávno měl stejnou mysl a stejnou Dharmu jako Buddha. Copak by mu teď mohl Buddha něco dát? Copak by Mahákášjapovi mohl dát svou Dharmu? Pouhé spatření květiny a porozumění Buddhovu učení už je předáním od mysli k mysli: když Buddha oznamuje, že předává svou Dharmu Mahákášjapovi, je to, jako byste hadovi nakreslili nohy.

Dejme tomu, že vy jste v té době Buddhou a řeknete Mahákášjapovi: „Předávám ti svou pravou Dharmu.“ Mahákášjapa na to možná odpoví: „Ne, děkuji, Buddho. Já už Dharmu mám. Tvoji Dharmu nepotřebuji.“ Kdybyste vy byli Buddhou, co byste mohli dělat? To, že se Mahákášjapa usmál nad Buddhovou zvednutou květinou, znamená, že již dosáhl probuzení a že sdílí Buddhovu mysl. On již Buddhovu Dharmu dostal. Přidání „další“ Buddhovy

Dharmy je již velkou chybou! Kdybyste tedy byli Buddhou a Mahákášjapa by vám odpověděl tímto způsobem, jak byste reagovali?

Buddhova noha se vynoří z rakve

Buddha zemřel v osmdesáti letech. V té době se mnoho lidí v Indii dožívalo více než sta let. Mnoho jóginů a jiných duchovních učitelů znalo způsob, jak si prodloužit délku života. Když tedy Buddha zemřel, mnozí jeho žáci byli velmi zmatení. „Buddha má magickou sílu a disponuje zvláštní energií. Proč zemřel tak brzy?“ „Zemřel tak brzo, možná že ve skutečnosti nebyl vůbec moudrý...“ Tato hodnotící mysl se objevila mezi mnoha jeho žáky. Když dnes někdo zemře v padesáti nebo šedesáti letech, říkáme: „Ach, to je příliš brzy. Proč ne až v sedmdesáti nebo osmdesáti?“ Buddhova časná smrt způsobila, že někteří žáci se jali zkoumat všechno jeho učení; mnozí začali pochybovat o tom, co jim Buddha ukázal o přirozenosti života a smrti. „Buddha učil, že není život ani smrt. A nyní zemřel tak brzy. Nemůžeme tedy jeho slovům věřit! Nemůžeme věřit jeho učení!“ Takovéto hodnocení se záhy poté, co jejich učitel zemřel, mohlo stát pro komunitu velkým problémem. Sangha byla velmi zmatená.

Mezitím byla postavena velká pohřební hranice. Suché dřevo bylo navršeno velmi vysoko a rakev s Buddhovým tělem byla umístěna na vrcholu. Rakev byla celá ze zlata, které věnoval jeden bohatý laik. Její stěny byly velmi silné. Pohřební ceremonii měl vést Mahákášjapa, Buddhův vynikající žák a následník v Dharmě. Ale Mahákášjapa nikde! Minul jeden den. Minuly dva dny, tři dny, čtyři dny a Mahákášjapa se stále neobjevoval. Bylo velké horko, a tak si lidé začali dělat starosti, že z Buddhovy rakve bude brzy cítit zápach. „Kde je Mahákášjapa?“ „Proč nejde?“ Mahákášjapa v době, kdy Buddha zemřel, učil v jedné těžko přístupné horské oblasti a trvalo nějaký čas, než se k němu zpráva dostala. Hned jak se dozvěděl o smrti svého učitele, se vydal na cestu. Ta mu však trvala několik dní.

Po sedmi dnech byl Mahákášjapa konečně na místě. Jakmile vstoupil na území, kde měla proběhnout kremace, pochopil mysl

svých bratrů a sester v Dharmě. Viděl, že mnozí se nemohou s Buddhovou smrtí vyrovnat. Viděl jejich zmatené myšlení. Viděl, že někteří mniši přestávají Buddhovu učení věřit. Mahákášjapa přistoupil k rakvi a třikrát se před ní poklonil. Potom začal obrovskou hranici pomalu obcházet. A protože šel velmi pomalu, trvalo dlouho, než udělal jedno kolo. Lidé začali být nervózní: „Co to dělá? Musíme co nejdříve založit oheň!“ Ale Mahákášjapa pokračoval v obcházení.

Když rakev třikrát obešel, třikrát se jí poklonil. Náhle se ozvalo hlasité - bum! - a Buddhova noha prorazila stěnu rakve. Všichni překvapením uskočili zpět. V jediném okamžiku všechno jejich myšlení, hodnocení a smutek zcela zmizely. „Ahááá! Buddha vůbec nezemřel! Zemřelo jen jeho tělo! Ale jeho pravé Já nezemřelo!“ Všichni se velmi radovali.

Při této příležitosti Buddha svým žákům ukázal, že ač naše tělo podléhá životu a smrti, naše pravá přirozenost se nikdy nerodí ani neumírá. Nikdy nepřichází ani neodchází. To je velmi důležitý bod. Jestliže jdete pouze přímo a stále znova zkoušíte, potom můžete dělat cokoli. Okamžik za okamžikem pouze pomáháte ostatním lidem. To je učení našeho velkého působení, které pomáhá ostatním bytostem.

To, že si Mahákášjapa sedl vedle Buddha, nás učí esenci naší původní přirozenosti: podstata celého vesmíru je stejná. To bylo na tehdejší dobu v Indii učení velmi vysoké třídy, neboť Indové věřili v kasty. Věřili, že podstata lidí z některých kast je čistší než podstata ostatních lidí. Bylo to tedy velmi radikální učení. Všechna podstata je jednou a toutéž podstatou. Poté, co jeho žáci již několik let praktikovali a jejich mysl se rozvinula, přednesl jim Buddha učení dokonce ještě vyšší třídy: vše je pravdou právě takové, jaké to je. K tomu, abyste vnímali pravdu, nepotřebujete znalosti nebo nějakou vyšší inteligenci. Co vidíte, slyšíte, cítíte, vnímáte chutí, hmatem a co myslíte, to vše je pravda. Buddha nás učil, aniž by použil slova: „Mé ticho je pravdou. Tato květina je pravdou. Vaše zmatení je pravdou. Mahákášjapův úsměv je pravdou. Probuďte se!“ Celý tento svět je světem úplné pravdy a po celý čas nás učí. To je velmi důležitý bod.

Poté, co Buddha zemřel, učil správnému působení. Ve chvíli, kdy byla mysl všech žáků pohnuta smrtí svého učitele, Buddha předvedl čin „dělej to“. To nám říká, že když něco děláme na sto procent, potom tu není život ani smrt. Nazývá se to velké konání. Dosáhněte toho, že vše je toutéž univerzální podstatou. Potom můžete poznat, že vše na tomto světě je pravdou. Jestliže toho dosáhnete, pochopíte, jak z okamžiku na okamžik užít toto vnímání pravdy k jasnému a soucitnému konání.

26. Mířící přímo do mysli

Mistr Tongsan: „Tři libry lnu."
Mistr Unmun: „Suché hovno na holi."
Mistr Čodžu: „Cypřiš na zahradě."

Zen nic nevysvětluje. Nic nerozebírá. Míří pouze zpět - přímo do naší mysli, a tak se můžeme probudit a stát se buddhou. Kdysi dávno se někdo zeptal jednoho velkého zenového mistra: „Je těžké dosáhnout svého pravého Já?"

Zenový mistr odpověděl: „Je to velmi těžké!"

Později se téhož mistra zeptal někdo jiný: „Je lehké dosáhnout svého pravého Já?"

„Je to velmi lehké!"

Jiní lidé se zeptali: „Je dosažení svého pravého Já těžké, nebo lehké?"

Zenový mistr odpověděl: „Je to těžké i lehké."

Později se ho někdo zeptal: „Jaká je zenová praxe? Těžká, nebo lehká?"

Mistr řekl: „Když piješ vodu, poznáváš sám, zda je horká, nebo studená."

Všechno vytváří vaše mysl. Jestliže si myslíte, že něco je těžké, potom je to těžké. Jestliže si myslíte, že něco je lehké, potom je to lehké. Jestliže si myslíte, že něco není lehké ani těžké, potom to není lehké ani těžké. Jaké to tedy skutečně je? Jděte se napít vody a sami poznáte, zda je horká nebo studená. Nevytvářejte těžký a lehký. Nic nevytvářejte: když něco děláte, jenom to dělejte. To je zen.

Všichni si klademe otázky týkající se tohoto života, a proto praktikujeme. „Co je buddha?" „Co je mysl?" „Co je vědomí?" „Co je život a smrt?" Jestliže chcete poznat říši buddhů, musíte nejprve udržovat mysl čistou jako prostor. To je již mysl buddhy. Udržování mysli čisté jako prostor znamená, že vaše mysl je čistá

jako zrcadlo: když se před zrcadlo dostane červená, objeví se v něm červená; přijde bílá, objeví se bílá. Někdy jí říkáme zrcadlíci mysl. Pouze zrcadlíte vesmír přesně takový, jaký je. To je již pravda. Tři následující situace jsou jednoduchými příklady toho, jak zenové učení míří přímo do mysli.

Mistr Tongsan: „Tři libry lnu“

Kdysi dávno v Číně vážil zenový mistr Tongsan lnu. Váha zrovna ukazovala tři libry. V tu chvíli na nic nemyslel. Nedržel se žádného pojmu ani představy. Znamená to, že jeho mysl byla čistá jako prostor. Čistá jako prostor znamená čistá jako zrcadlo. Jenom tři libry lnu. Mohli byste říci, že měl mysl tři liber lnu. V tu chvíli se ho nějaký mnich zeptal: „Mistře, co je buddha?“ „Tři libry lnu.“ To je všechno. Jenom zrcadlit: když přijde červená, objeví se červená; když přijde bílá, jenom bílá. Když přijdou tři libry lnu, objeví se ve vaší mysli - zrcadle - tři libry lnu. Pravda je velmi jednoduchá! Jestliže myslíte, potom se vám toto učení zdá těžké. Jestliže nemyslíte, vše je buddhou. Co z toho se vám líbí?

Mistr Unmun: „Suché hovno na holi“

Mniši v mnoha starých čínských kláštorech kompostují lidské a zvířecí výkaly několik týdnů předtím, než je použijí ke hnojení zahrady. Aby se výkaly zbavily toxických látek, musí se nějakou dobu kompostovat. Mniši chodili na záchod na velké kýble umístěné pod dřevěnou lavici a občas během dne sbírali výkaly na kompostování. Ke smíchání výkalů s popelem a k jejich přendávání se používala dlouhá plochá hůl. Na sklonku dne se nechávala hůl poblíž záchodu sušit, opřená na slunci. Jednoho dne, právě poté, co si ulevil, vycházel zenový mistr Unmun ze záchodové budky. V tu chvíli k němu přistoupil jeden mnich a řekl: „Co je buddha?“ Během této otázky sklouzl pohled zenového mistra na dlouhou hůl celou potřísněnou od výkalů, která se opřená o zeď sušila na slunci. „Suché hovno na holi!“ odpověděl Unmun a pokračoval v cestě. V tom okamžiku byla mysl zenového mistra

pouze suchým hovnem na holi. Suché hovno na holi bylo celou jeho myslí.

Mistr Čodžu: „Cypřiš na zahradě“

Bódhidharma je považován za prvního zenového patriarchu. Buddhismus byl v Číně zavedený již před jeho příchodem. Bylo tam již mnoho chrámů, mnoho mnichů a mnoho lidí studujících sútry Z Indie přicházeli další velcí učitelé a stavěli překrásné pagody a školy na výuku súter. Buddhismus se těšil přízni císaře a byl národním náboženstvím po několik dynastií. Když Bódhidharma přišel do Číny, poznal, že lidé zde rozumí pouze Buddhovým slovům, ale že ještě nikdo neuchopil Buddhovu mysl, neboť nikdo neznal správnou meditaci. Lidé užívali buddhismus ke svým modlitbám, skrze něž chtěli něco získat. Proto se Bódhidharma rozhodl, že oťese čínským buddhismem a probudí jej z jeho pohodlné situace.

Když Bódhidharma přišel z Indie do Číny, byl již znám jako velký mistr meditace. Císař Wu z dynastie Liang se dozvěděl o jeho příchodu a pozval ho k osobní audienci. Během setkání císař řekl: „Buddha učil, že když poskytněš šaty a misky byt' jedinému mnichovi, půjdeš do nebe. Já jsem však daroval jídlo, ošacení a misky nespočetnému množství mnichů. Přispěl jsem na tisk súter. Také jsem nechal postavit mnoho chrámů. Řekněte mi, pane, jak velké jsou moje zásluhy?“

Bódhidharma odpověděl: "Vůbec žádné."

Z císařova obličejce bylo možno vyčíst rozpaky: možná že se jenom přeslechl. „A jaký je největší význam svatých pravd buddhismu?“

„Nic svatého, jenom jasný, širý prostor.“

Nyní byl císař úplně zmaten: „Jak se opovažuješ takhle mluvit? Kdo jsi?“

Bódhidharma odpověděl: „Nevím.“

Potom se vydal do severní Číny, kde bylo mnoho slavných chrámů. Těm se však vyhnul a dal přednost vlhké jeskyni poblíž klášte-ra Šao-lin. Seděl zde proti zdi. Devět let jenom přímo nevím...

Bódhidharma tedy přišel do Číny, aby nás učil pravdě. Učil nás, jak správně užít meditaci k nalezení svého pravého Já. Vždy poukazoval na mysl - jak dosáhnout své vlastní mysli. To byl v čínském buddhismu začátek školy mysli neboli zenu. Toto je však pouhé vysvětlení Bódhidharmova učení. Ani tisíc nádherných vysvětlení vám neposkytne prožitek probuzení. Když jsme hladoví a díváme se na obrázky jídla, byť bychom spatřili tisíc takových obrázků, nikdy nás to nenasytí. Stále budeme hladoví. Tyto obrázky myšlení nepomohou našemu tělu, nepomohou našemu žaludku ani naší mysli. Je třeba sníst něco skutečného. Proto se na světě objevila praxe zenu. „Otevři ústa. Toto je jídlo! Toto je pití!“ Zen neučí krásným slovům, ale míří přímo do vaší vlastní mysli - *BUM!* -, tak můžete přímo dosáhnout své pravé přirozenosti. Tak nás Bódhidharma učil pravdě.

V době, kdy žil zenový mistr Čodžu, ulpívala zenová praxe na skrytých významech otázek a odpovědí. Mniši hledali tajná učení a zvláštní výklady. Jednou se Čodžu procházel po klášterním pozemku. Přistoupil k němu mnich a zeptal se: „Proč přišel Bódhidharma do Číny?“ To byl způsob, jak se jinými slovy zeptat, jaké je učení buddhismu. Čodžu odpověděl: „Cypřiš na zahradě.“ Čodžu, místo toho, aby poskytl mnichovi nějaké tajné učení, mu ukázal, že vše už je pravdou. Když se podíváte na cypřiš na zahradě, dostane se vám Buddhova učení. Dosáhnete učení Bódhidharmy a všech vynikajících učitelů. Cypřiš na zahradě je pravým buddhismem. Když mnich položil tuto otázku, Čodžu mu v odpověď nepodal další krásný obrázek s jídlem. Řekl mu: „Otevři ústa! Toto je jídlo! Nyní je ty sám můžeš okusit!“ Ha ha ha!

27. Uzři svou pravou podstatu, staň se buddhou

1. Vrba je zelená, květy jsou červené.
2. Vrány jsou černé, jeřábi jsou bílí.
3. Vidíš? Slyšíš?

Učení zenu je jasné a jednoduché. Míří přímo k naší pravé přirozenosti a umožňuje nám probudit se a pomoci tomuto světu. Když se díváte, slyšíte, cítíte, vnímáte chutí, hmatem, když myslíte - potom je vše pravdou právě takové, jaké to je. Vše má buddhovskou přirozenost. Vše je vaší pravou přirozeností. Vaše přirozenost není nikdy oddělena od přirozenosti vesmíru. Vrba je zelená, květina je červená - to je správně. Vrána je černá, jeřáb je bílý - to je správně. Zeď je bílá. Tento ubrus je žlutý. To je správně. Venku je tma, uvnitř svítí světlo - to je správně. Nemyslete, a celý vesmír už je váš. Vaše mysl je čistá jako prostor, což znamená, že je čistá jako zrcadlo. Vše se v ní odráží právě takové, jaké to je: objeví se červená, zrcadlo je červené; objeví se bílá, zrcadlo je bílé. Obloha je modrá. Strom je zelený. Pes štěká: „Haf! Haf!“ Cukr je sladký. To, co vidíš, je tvou pravou přirozeností. Když slyšíte, cítíte, vnímáte chutí a hmatem, když myslíte, vše je vaší pravou přirozeností. Vše je již pravdou. Vše je buddhou. Na tomto učení není nic zvláštního. Je zcela jasné.

28. Kong-an a všechny případy

Jeden tisíc sedm set kong-anů (Čogje)

Pi-jen Lu

(Hekiganroku) sto případů (Rinzai)

Cung-jung Lu

(Šójóroku) sto případů (Sótó)

Wu-men-kuan (Mumonkan) čtyřicet osm případů (užíváno všemi)

Od dávných dob se v Číně, Koreji a Japonsku používá zvláštní způsob ověřování důležitých dokumentů. Dvě provedení těchto dokumentů se položí vedle sebe a inkoust pečeti nebo razítka označí obě listiny. Když se později chce někdo přesvědčit o pravosti dokumentů, pouze k sobě přiloží obě pečeti. Pokud pečeti souhlasí, dokument je věrohodný. Když zenový žák usilovně cvičí a potom prohlásí, že dosáhl vhledu do své vlastní podstaty, jak jeho poznání prověřit? To je význam *kong-anů* (čín. *kung-an*; jap. *kóan*) a kong-anové praxe. V zenové tradici se kong-any používají stejným způsobem jako pečeti na dokumentech. Student přináší své porozumění učiteli. Jeho porozumění otázce je jednou polovinou, která by měla odpovídat porozumění učitele, jež tvoří druhou polovinu. Jestliže učitel i žák sdílí stejné porozumění, nazývá se to přenos z mysli do mysli.

V buddhismu žádná kong-anová praxe původně nebyla. Buddha se narodil a dosáhl probuzení. Učil své žáky, že vše na světě je pomíjivé, že touha, hněv a nevědomost, které jsou v naší mysli tvořeny myšlením, vytvářejí utrpení. Učil, jak se od tohoto utrpení osvobodit a dosáhnout nirvány. Nebyla žádná písma, nevedly se žádné učené rozpravy. Byla jen praxe meditace. Po Buddhově smr-

ti se jeho žáci několikrát sešli, aby zapsali to, čemu Buddha učil. V následujících letech rozebírali jeho učení z mnoha různých pohledů. Studium buddhistických textů se pak často stávalo důležitějším než skutečná meditace. Některé buddhistické sekty se kvůli rozdílným výkladům Buddhova učení dostávaly do sporů.

Před 1500 lety připlul Bódhidharma do jižní Číny. Buddhismus zde byl tehdy již po asi tři sta let v plném rozkvětu. Jednalo se však spíše o akademické učení plné zbožnosti. Meditace se příliš nezdůrazňovala. Bódhidharma viděl, že lidé užívají buddhismu pouze k modlitbám za splnění svých přání. Proto začal se správným učením.

O první Bódhidharmově návštěvě u čínského císaře Wu Lianga jsme již mluvili... Po devíti letech meditace tváří ke stěně v jeskyni nad Šao-linem přišel k jeho jeskyni mnich jménem Chuej-kcho. Stál celou noc před jeskyní. Sněžilo. Bódhidharma jeho přítomnost vůbec nebral na vědomí. Nakonec Chuej-kcho řekl: „Mistře, prosím, pouč mě o Dharmě.“

Bódhidharma odpověděl: „Kdybych ti něco řekl, nevěřil bys mi.“

Na to si Chuej-kcho, aby dokázal svou opravdovost a zkoušející mysl, usekl svou paži. Bódhidharma se však stále nehýbal. „Mistře,“ zanaříkal Chuej-kcho, „ta bolest je nesnesitelná. Zklidni, prosím, moji mysl.“

„Dej mi svou mysl a já ji zklidním.“

„Nemohu svou mysl nalézt...“

Bódhidharma odvětil: „Potom už jsem tvou mysl zklidnil.“

Když to Chuej-kcho uslyšel, dosáhl náhle probuzení a později se stal Druhým patriarchou. To bylo první učení zenu a důležitý příklad raného souboje Dharmy: přenos z mysli do mysli.

Další velká změna vzešla od Šestáho patriarchy, který učil: „Jestliže nevytvoříš příčinu, nestihne tě žádný následek. Nic tedy nevytvářej.“ Proslul svým velmi jednoduchým způsobem učení. Jednou přišel ke dvěma mnichům, kteří se přeli nad vlajkou třepetající se ve větru. Jeden z nich tvrdil, že to, co se pohybuje, je vítr, a ne vlajka. Druhý říkal, že se hýbe vlajka, a ne vítr. Šestý patriarcha jim na to řekl: „Nehýbe se vítr ani vlajka. To, co se hýbe, je vaše mysl.“ A tak se tato nová otázka Co je mysl? stala pro znovu

mnichy inspirací. Mnoho otázek, jako například: Co je život? Co je smrt? Co je mysl?, pochází z takových příběhů. Všechny tyto otázky se staly kong-any a lidé je začali užívat ve své vlastní praxi. Žák přišel za Šestáým patriarchou a ten se ho zeptal: „Odkud jsi přišel? Co to sem přišlo?"

„Nevím," odpověděl žák.

Zde má svůj původ otázka „Co jsem?". Je to tatáž otázka, kterou se Buddha zabíral šest let. Buddha, Bódhidharma i Šestý patriarcha si kladli tutéž otázku: „Co jsem?" a všichni si odpovídali: „Nevím." Taková byla původně kong-anová praxe.

V době před Šestáým patriarchou nebyly žádné školy. Praktikovala se pouze meditace. Od Šestáého patriarchy vzešlo mnoho velkých žáků: po vydatném dešti se objeví mnoho hub. Každý z těchto žáků měl trochu jiný styl učení s trochu jinou příchutí. Objevilo se pět hlavních zenových škol. Přestože kladly důraz na různé aspekty cvičení a používaly rozdílných prostředků, podstata jejich učení byla stejná. V Číně byl zen v rozkvětu za vlády dynastií Tchang a Sung. V tomto období se objevilo mnoho velkých zenových mistrů. Příběhy o tom, jak dosáhli probuzení, souboje Dharmy a promluvy Dharmy, byly zapsány a nakonec uspořádány do sbírek. Pomocí těchto situací neboli případů pak zenoví mistři testovali mysl svých žáků. Když si některý mnich myslel, že dosáhl probuzení, mohl ho mistr otestovat tím, že mu předložil příběh nebo poučení plynoucí z prožitku probuzení jiného mnicha. Každý mnich, který opravdu prožil nějaký druh uskutečnění, uslyšel kong-an a hned rozuměl jeho pravému významu. Jestliže jste ve skutečnosti probuzení nedosáhli, potom jste kong-an nechápali a váš učitel to mohl vidět. Mnich se zeptal zenového mistra Doksana: „Co je buddha?" Doksan odpověděl: „Tři libry lnu." Co to znamená? Jestliže toho dosáhnete, dosáhnete významu kong-anů. To je počátek kong-anové praxe. Mnich se jednou zeptal zenového mistra Madžoa: „Co je buddha?" Madžo odpověděl: „Mysl je buddha, buddha je mysl." Později na stejnou otázku odpověděl: „Žádná mysl, žádný buddha." Zatímco dříve bylo učení jednoduché, nyní zde bylo mnoho intelektuálních stylů učení a také se objevilo mnoho slovních soubojů neboli soubojů Dharmy. Některé z nich

jsou zachyceny v slavných sbírkách zenových kong-anů, například *Pi-jeu Lu* (jap. *Hekiganroku*, tj. *Zápis modrého útesu*) a *Wu-men-kuan* (jap. *Mumonkan*, *Brána bez vstupu*).

Zen začal běžným lidem připadat stále tajemnější a tajemnější. Praxe zenu se začala vzdalovat od každodenního života. Lidé takovým tajemným výrazům jako „Dřevěné kuře pláče, kamenný tygr letí oblohou“ nebo „Vidíš zaječí rohy?“ nemohli rozumět. Zenová praxe se stala pouze praxí elity. Člověk musel hledat skrytý význam, neboť samotná slova nedávala žádný smysl. V tomto stylu se pokračovalo tak dlouho, dokud se nevrátilo přímé učení. Otázka „Co je buddhismus?“ byla zodpovězena slovy: „Jaro přichází, tráva roste sama.“ I když zen poskytoval na tyto základní otázky mnoho různých odpovědí, všechny ukazovaly pravdu.

Různé zenové tradice a školy někdy užívají rozdílné kong-any. Ale uvnitř bylo jejich učení vždy stejné. Jak kong-any použít k probuzení a k pomoci tomuto světu? To je nejdůležitější část kong-anové praxe. Některá slova kong-anů jsou tedy správná a některá nesprávná. Zenoví mistři užívali slova vždy svobodně k tomu, aby vkládali do myslí svých žáků pasti. Je to, jako když vložíte na háček návnadu. Je-li ryba příliš hladová, spolkne návnadu a chytí se na háček! Jestliže však má žák mysl dostatku - jestliže je jeho mysl čistá a není připoután k myšlení - může se návnady zmocnit, aniž se přitom chytne na háček. Proto říkáme: „Ryba - mysl dostatku - se háčku nikdy nedotkne.“

Nezáleží na tom, zda jsou slova kong-anu správná nebo nesprávná, neboť i nesprávná slova mají za úkol vyléčit zenového studenta z jeho připoutanosti k myšlení.

Buddha učil, že vše má buddhovskou přirozenost, to znamená, že vše má stejnou schopnost dosáhnout probuzení. To bylo velmi důležité učení. Později se jeden mnich zeptal zenového mistra Čodžua: „Má pes buddhovskou přirozenost?“ Čodžu odpověděl: „Mu!“, což znamená „ne“. To je velká chyba! Jenže Čodžu tu chybu udělal schválně, aby vyléčil mnichovo lpění na představách a konceptuálním myšlení. Jako většina lidí v té době i tento mnich příliš ulpíval na Buddhově řeči, byl příliš připoután k jeho verbálnímu učení, ke slovům zaznamenaným v knihách. Ještě nedosáhl

Buddhovy myslí. Byl připoután k říši tohoto a tamtoho, k ano a ne, k buddhovské přirozenosti a k nebuddhovské přirozenosti. Myslel si, že něco může mít buddhovskou přirozenost a něco jiného ne. Říkáme, že uvízl v dualistickém myšlení. Zenový mistr Čodžu to uviděl a řekl: „Ne!“ Toto ne zasáhlo mnichovu mysl, zasáhlo mysl všech mnichů a nepřestává zasahovat mysl lidí i dnes. „Proč Čodžu řekl ne? Je to správně, nebo ne? Možná že to Buddha řekl nesprávně? Má pes skutečně buddhovskou přirozenost? Já nevím...“ Kong-an „Mu!“ i všechny ostatní kong-any užívají slova a řeči k tomu, aby nás vyléčily z naší připoutanosti k myšlení.

Tento kong-an je velmi slavný. Když nám jej učitel předloží, užijeme Čodžuovu „chybu“ a opravíme ji. Kong-any ve skutečnosti neobsahují ani chyby, ani ne-chyby. Jestliže myslíme, potom je v kong-anu chyba. Jestliže však odetneme všechnu připoutanost k myšlení, kong-an je velmi jasný a není správný ani špatný. Jeho učení je vždy za říši chyb. A protože se kong-any užívají k odetnutí naší připoutanosti k myšlení, ani my se nesmíme poutat ke kong-anům samotným. Mnoho lidí je například připoutáno k tomuto „Mu!“. Čodžu ten kong-an vytvořil k tomu, aby léčil mysl všech lidí. Když se pacient stane závislým na léku, objeví se někdy ještě horší nemoc. Později si o tom řekneme více.

Jak jsme se již zmínili, různé školy užívají různé sbírky kong-anů. Například škola korejského buddhismu Čogje používá tisíc sedm kong-anů, které pocházejí z indických, čínských a korejských pramenů. Sbíрка se nazývá *Jom sang*. Žáci japonské školy Rinzai cvičí se stovkou kong-anů *Hekiganroku* (*Zápis modrého útesu*), škola Sótó užívá sto případů *Sójóroku*. Sbíрка *Mumonkan* (*Brána bez vstupu*) obsahuje čtyřicet osmi kong-anů, které se uvádějí i v dalších velkých kong-anových sbírkách. Používají je všechny zenové školy s kong-anovou praxí.

29. Sezení v zenové meditaci

Ovládání těla, dechu, mysli

Sezení v meditaci

Zen chůze

Zen ležení

Zen znamená meditaci a meditace znamená udržování nehybné mysli v každém okamžiku. Je to velmi jednoduché. Když meditujeme, užíváme pouze různé techniky k ovládnutí těla, dechu a mysli, a tak můžeme odetnout všechno myšlení a poznat pravou přirozenost. Mnoho lidí si myslí, že kvůli tomu musí strnule sedět na podlaze, nohy zkřížené v poloviční nebo plné lotosové pozici, zcela bez pohybu. Takový druh meditace není dobrý ani špatný. V některých zendó vám řeknou, že když nesedíte v plném lotosu, nemůžete dosáhnout probuzení. Ale takové učení znamená lpění na pozici samotné. Dělá se tím ze zenu něco zvláštního. Říkáme tomu připoutanost k sezení těla.

Skutečná meditace nezávisí pouze na udržování pozice těla, ale především na tom, jak z okamžiku na okamžik udržujete svou mysl. Jak udržíte nehybnou mysl v každé situaci? Skutečná meditace tedy znamená sezení mysli. Skutečná meditace je tedy udržováním nehybné mysli za jakékoli situace, v jakýchkoli podmínkách. To je velmi důležité.

Ovšem, při každém druhu praxe nebo studia je důležité dodržovat ze začátku nějakou formu nebo pozici. Jestliže chcete udržovat nehybnou mysl, musíte nejprve ovládat své tělo. Učíte se tedy nějakou pozici vsedě. Pokud je to možné, máte zkřížené nohy a vaše záda a hlava jsou v jedné přímce. Oči jsou otevřené, hledíte na podlahu před sebou. Ruce jsou nad klínem v pozici *mudry*. Učíte se pomalu vydechnout a nadechnout přes tan-tchien - energetické centrum umístěné těsně pod pupkem. Dlouze se nadechněte, vy-

dech by měl být ještě delší. Nádech, výdech; nádech, výdech; nádech výdech. Takto ovládáte své tělo a dech.

Pokud dokážete ovládat svůj dech, dokážete ovládat svou mysl. S pomalým nádechem a výdechem se vaše myšlení pomalu zklidňuje. Stává se méně komplikovaným a vaše energie se přesouvá z mysli do vašeho centra tan-tchien neboli *hara*. V zenové praxi je to místo, kde „udržujete“ svou mysl - své centrum. To je velmi důležitá technika. Většina lidí udržuje své myšlení v hlavě nebo v hrudi, což ve skutečnosti není příliš dobré. Hlava je centrem intelektu a hrud' je centrem emocí. Udržování pozornosti v hlavě činí myšlení komplikovaným a vaše energie se zvedá. Jestliže udržujete své myšlení a pozornost v hrudi, jste přirozeně ve vleku svých emocí. Nechte myšlení jednoduše klesnout z hlavy a hrudi dolů. Váš tan-tchien je vaší vůlí, vašim „centrem dělej to“. Když se myšlení přirozeně soustředí do středu, stává se jasným a emoce jsou čisté.

Meditace sezení je formální zenovou meditací vsedě. Každý ví, co to znamená. Je však třeba, abychom si na meditaci zachovávali velmi široký náhled. Pokud udržujete mysl, která je čistá jako prostor, potom je meditací úplně všechno. Meditace chůze, meditace zpěvu, meditace jídla. Když je vaše mysl čistá jako prostor, potom se nehýbe, přestože se situace bez ustání mění. Když tedy vidíte, slyšíte, cítíte, vnímáte hmatem, chutí, když myslíte, potom je vše meditací, neboť se ve vaší nehybné mysli vše odráží právě takové, jaké to je. Potom je řízení auta i hraní tenisu meditací. Udržujte pouze mysl nevím a vše se projasní. Odetnutí všeho myšlení znamená, že žádné myšlení není. Je to dosažení mysli, která je před myšlením. Tuto mysl nazýváme čistou myslí. Čistá mysl znamená „jen to dělej“. Když řídíš auto, jenom to dělej - jenom říd'. Není tu uvnitř, není tu vně. Uvnitř a vně se zcela sjednotí: to je meditace řízení. Když jíš, jenom jez. To je meditace jedení. Ale většina lidí, zatímco jejich tělo jí, nechává svou mysl putovat sem a tam, z New Yorku do Los Angeles nebo do roku 1978, do nějaké příjemné chvíle nebo za nepříjemným zážitkem. Potrava se dostává do úst, ta ji žvýkají, ale ti lidé si to neuvědomují. Jejich mysl se zabývá dívkou, problémem, prací nebo přítelem a znovu dívkou. To je při-

poutanost k myšlení a ta vždy způsobuje utrpení, jak člověku samotnému, tak celému světu. Ale když vše okamžik za okamžikem jenom děláte, děláte, děláte, potom je vše meditací.

Někdy utrpí lidé nějaký úraz nebo jsou hodně nemocní, a to jim nedovoluje provádět formální meditační praxi. Jednou zde byl student, který měl problém se svými zády. Nebyl schopen sedět vzpřímeně déle než pět minut. Chtěl se však společně s ostatními účastnit devadesátidenního meditačního ústraní. Chtěl být přítomen v sále Dharmy a účastnit se společné meditační praxe. Samozřejmě že jsme mu v účasti nebránili. Zatímco všichni ostatní v sále Dharmy seděli, on po dobu tří měsíců ležel. Všichni byli otočeni ke zdi, on byl otočen ke stropu. Ha ha ha ha! Během rozhovorů přicházel a několik minut seděl a potom se vrátil ke své podušce v sále Dharmy za ostatními a znova si lehl. Ani zen vleže není problém.

Dnes chce stále více lidí meditovat. Ale myslí si, že meditace znamená pouze sezení ve vzpřímené poloze. „Ach, příliš mě bolí tělo. Nemohu meditovat.“ To není správný pohled. Jestliže máte nějaké tělesné problémy, potom můžete sedět na židli nebo zůstat stát nebo si během meditace lehnout. Žádná pozice není překážkou. Nejdůležitější je udržovat nehybnou mysl v každém okamžiku. Jak silná je vaše praxe nevím? To by mělo být pravou pozicí a středem vašeho úsilí.

30. Velké probuzení

Obloha je *zemí*, země je oblohou - obloha a země se otáčejí.
Voda je horou, hora je vodou - voda i hora jsou prázdné.
Obloha je oblohou, země je *zemí* - copak se někdy otáčely?
Hora je horou, voda je vodou - vše je úplné.

Velké probuzení znamená stát se zcela nezávislým. Znamená to dosáhnout Velké lásky a Velkého soucítění s tímto světem - dosáhnout Velké cesty bódhisattvy. Znamená to, že v každém okamžiku dosahujeme svého pravého lidského úkolu, a tak stále pomáháme všem bytostem. Tato slova jsou skvělá; každý o tomto směřování již něco ví. Jak to ale uskutečnit?

Lidé zcela podléhají klamu, který pochází z připoutanosti k myšlení. Tento klam jim a mnoha jiným bytostem způsobuje nesmírné utrpení. Toto utrpení pramení z připoutanosti k touze, hněvu a nevědomosti, ke svým názorům, svým podmínkám a situacím. Většina lidí je připoutána ke svému myšlení. To se bez ustání mění, a proto tito lidé stále trpí. Nerozumí pravdě: pouze se nechávají unášet svou neustále se měnící myslí, která myslí. To je špatný pohled.

Zenový buddhismus znamená vymanění se ze světa nevědomosti a klamu a dosažení poznání, že vše je pravdou právě takové, jaké to je. Tento svět je úplný a nehybný. Jestliže chcete dosáhnout tohoto bodu, musíte nejprve opustit své názory, své podmínky a své situace. Potom můžete jasně vidět, slyšet, vnímat chutí, hmatem, jasně myslet. To se nazývá pravdou. Dalším krokem v naší praxi je naučit se pomocí tohoto jasného vnímání správně žít. V každém okamžiku udržujeme správnou situaci, správný vztah k situaci a správné konání s ohledem na situaci.

Tato stará zenová báseň se nazývá "Velké probuzení". Učí nás, jak dosáhnout pravdy a pomoci tomuto světu. Když poprvé prohlédneme na tento svět, jsme připoutáni ke jménu a formě. Vidí-

me, že vše je nestálé, neboť vše se stále hýbe a mění. A tak „forma je prázdnotou a prázdnota je formou“. Mnoho lidí díky své mysli, která myslí, chápe, že obloha je zemí a země je oblohou. Toto je toto a tamto je tamto. Jsou stejné, ale také odlišné. Takovéto porozumění vidí, i když je to stále připoutanost ke jménu a formě, že vše se bez ustání, stále dokola hýbe. Vše se neustále mění. Proto se v prvním verši praví: „Obloha je zemí, země je oblohou - obloha a země se otáčejí.“ Za tímto bodem následuje další. „Forma je prázdnotou, prázdnota je formou.“ Tento pohled je jistým způsobem správný, stále je to však jen myšlení, a ne skutečné dosažení. Proto tento pohled není úplný.

Druhý verš říká: „Voda je horou, hora je vodou - voda a hora jsou prázdné.“ Praxe meditace přináší správnější pohled. Dosahujeme mysl, která je před myšlením. Dosahujeme podstaty, a to znamená, že vidíme, že vše je téže podstaty. Tato podstata nemá jméno ani formu a je úplně prázdná. „Žádná forma, žádná prázdnota.“ V tomto bodě dosahujeme poznání toho, co znamená být připoután ke jménu a formě: „Ach, vše se bez ustání mění. Ale univerzální podstata se nikdy nemění. Dosud jsem ulpíval na vnějším vzhledu věcí. Ale ten vnějšek je jen jméno a forma. Když ulpívám na jménu a formě, potom se vše neustále mění. Mohu vidět, že vše je tvořeno tímto pohledem: čas a prostor, příčina a následek, jméno a forma. To vše přichází právě z mé mysli! Nyní vidím, že tato mysl je úplně prázdná, tento svět je prázdný, vše je prázdné!“ Jak tedy může něco přicházet nebo odcházet? Copak se může původní podstata vůbec kdy měnit? To je smysl verše: „Obloha je oblohou, země je zemí - copak se někdy otáčely?“ V úplné prázdnotě není nic, co by kdy přicházelo nebo odcházelo. Obloha je jen oblohou, země je jen zemí. Vaše mysl se nehýbe a nikdy se nepovítá ke jménům a formám. To je stav úplného klidu.

Když dosáhnete skutečné prázdnoty, potom vaše mysl odráží tento svět přesně takový, jaký je. „Obloha je oblohou, země je zemí - copak se kdy otáčely?“ Náhled *Maháparinirvāny sūtry* ukazuje, že „když vznikání a zanikání ustane, je jen dokonalé štěstí“. Význam třetího verše lze nalézt v tomto učení. Když nezakoušíme žádné vznikání a zanikání, vidíme, že země a nebe se kolem

sebe nikdy neotáčely. Původně zde není ani přicházení, ani odcházení. To je velmi zajímavé, ale stále to ještě není úplný pohled. Praktikujte více a dosáhnete úplného náhledu: „Hora je horou a voda je vodou.“ Obloha je oblohou. Voda je vodou. Země je zemí. Pouze odrážejte tento svět. Je to jinými slovy svět okamžiku. Někdy jej znázorňujeme jako mysl jedna lomeno nekonečno. Svět okamžiku je pravdou, protože vše je v jednom okamžiku již úplně. „Forma je formou; prázdnota je prázdnotou.“ Hora je jen horou, voda je vodou. To je pravda.

Ale je zde jeden velmi důležitý bod: pravda sama o sobě nikterak nepůsobí. V Číně zen zanikl, neboť mnoho mistrů ulpělo na takovýchto slovech a nebyli schopni vnímat, že náhled pravdy musí z okamžiku na okamžik pomáhat ostatním bytostem. Zen ztratil cestu bódhisattvy a stal se slovní hrou elity. Dodnes mnoho zenových učitelů říká: „Ano, hora je horou, voda je vodou. To je pravda.“ A mají pravdu, je to tak. Když se tu však zastavíte, je to stále ještě abstraktní pohled. Může zůstat čistě metafyzickou pravdou. Je však třeba ještě jednoho kroku: jaké je správné působení pravdy? Jak je tato pravda spojena s vámi a se všemi ostatními bytostmi? Jak působí tato pravda ve vašem životě? Odpověď je velmi jednoduchá: „Hora je modrá a voda teče.“

V životě existují čtyři nesnadné záležitosti. První z nich je obdržet lidské tělo. Druhou je setkat se s Dharmou. Třetí je potkat bystrookého zenového mistra. Čtvrtou je dosáhnout probuzení. Číslo tři je velmi důležité. Může se stát, že váš zenový mistr nebude hluboce probuzen, že nebude ani dobrým učitelem. Jestliže potkáte špatného zenového mistra, půjdete špatnou cestou. Je to, jako když jeden slepec vede druhého slepce do příkopu.

Někteří lidé studují zen pět nebo deset let, aniž dosáhnou probuzení. Ulpí na svém učiteli a ten jim nemůže pomoci. Pokud studujete zen pouze u jednoho, byť sebevětšího učitele, je pro vás těžké dokončit studium. Zenový student by měl cestovat od učitele k učiteli, dokud nenajde bystrookého zenového mistra. To je velmi důležité.

Zpočátku možná nevíte, jak bystrookého učitele rozpoznat. Když však praktikujete zen nějakou dobu a již jste vyslechli více zenových

mistrů, snadno rozpoznáte, co je správné učení a co ne. Jestliže neokusíte cukr, nerozumíte sladkosti; jestliže neokusíte sůl, nerozumíte slanosti. Nikdo to nemůže okusit za vás. Musíte to udělat vy sami.

Mnoho učitelů se může prohlašovat za osvícené - jsou však různé úrovně probuzení. Je první probuzení, původní probuzení a konečné probuzení. Prvním probuzením je dosažení pravé prázdnoty. Původním probuzením je dosažení „tak, jak je“. Konečným probuzením je „právě tak, jak je“.

Zde je jablko. Jestliže řeknete, že je to jablko, ulpíváte na jméno a formě. Jestliže však řeknete, že to není jablko, ulpíváte na prázdnotě. Je to tedy jablko, nebo ne? Jestliže udeříte do podlahy nebo vykřiknete Katz!, je to odpověď prvního probuzení. Jestliže řeknete: „Obloha je modrá, strom je zelený,“ nebo „To jablko je červené, zeď je bílá,“ dáváte odpovědi „tak, jak je“. Když však do jablka kousnete, je to odpověď „právě tak, jak je“. První probuzení, původní probuzení a konečné probuzení dávají různé odpovědi. Někteří zenoví mistři to nerozlišují. Rozumí pouze Katz! nebo tichu. Někteří rozlišují mezi Katz! a „tak, jak je“, ale nerozumí „právě tak, jak je“. Odpověď „právě tak, jak je“ je úplnou odpovědí. Není nějakou suchou metafyzickou pravdou - „právě tak, jak je“ je každodenním životem. Bystrooký zenový mistr rozlišuje tyto tři druhy probuzení. Všechny je však užívá zcela svobodně.

Je velmi důležité, abyste neulpěli ani na probuzení. „Probuzení“ je pouhé slovo. Mnoho lidí praktikuje meditaci se silnou touhou: „Já chci dosáhnout probuzení! Já chci dosáhnout probuzení!“ To není dobré ani špatné. Buddha řekl: „Vše je již probuzené.“ Jeden vynikající učitel řekl: „Bez myšlení, právě tak, jak je, je buddha.“ Bez myšlení je mysl jasná. Jestliže udržujete jasnou mysl, potom jakékoli konání je právě tak, jak je. Dokonce i když řekneme, že jste dosáhli probuzení nebo že můžete dosáhnout další a další probuzení, je to jen myšlení. Myšlení je touhou. Touha je utrpením. Zenový mistr Namdžon řekl: „Každodenní mysl je cestou.“ Každodenní mysl je již velkým probuzením. Jestli hledáte něco víc, je to, jako byste hadovi kreslili nohy.

31. Způsoby meditace

Sezení v tiché meditaci

(*šikantaza*)

(v Sótó zenu)

Mukčo

Vnímej ticho

Úder - vše se stává jedním

Iluminace, zklidnění

(nahlédnutí do slov)

(v Rinzai zenu)

Kwanhwa

Vnímej kong-an

Pokud chápeš „nevím“,

potom právě to je probuzení.

(v Čogje zenu)

Ši Šim Ma

Co to je?

Vnímej nevím

Tradice zenové meditace začíná u Bódhidharmy. Jeho šaty a miska se předáváním dostaly k Šestému patriarchovi Chuej-nengovi. Po Šestém patriarchovi se učení zenové tradice rozdělilo do pěti proudů učení neboli „škol“: Škola Cchao-tung (korej. Čodong, jap. Sótó), škola Lin-t'i (korej. Imdže, jap. Rinzai), škola Kuej-jang (korej. Wej-han), škola Fa-jen (korej. Poban) a škola Un-men (korej. Unmun). Každá škola užívala jiný styl a jinou techniku. V základě však byly stejné. Většina škol se příliš dlouho neudržela, ale školy Sótó a Rinzai pokračují dodnes, jejich linie předávání je tedy velmi dlouhá.

Ještě předtím, než se zen rozdělil do pěti škol, učil Šestý patriarcha na hoře Čogje. Mnoho mnichů z Koreje putovalo tehdy do Číny za velkými učiteli a několik z nich studovalo i u samotného

Chuej-nenga. Korejští mniši, kteří obdrželi formální předání od přímých dědiců Dharmy Chuej-nenga, založili v Koreji linii Šestého patriarchy. Tak vznikla v Koreji škola Čogje. Linie korejského zenu je tedy přímou linií začínající u Šestého patriarchy a časově předchází vznik pěti škol.

Každá škola užívá nějakou techniku a vyznačuje se jiným stylem učení. Ve škole Sótó je hlavní technikou *šikantaza*. To znamená „pouhé sezení“. Když sedíte, nesedí jen tělo, ale i mysl. Vaše mysl se vůbec nehýbe. Zcela odetnete všechno myšlení a staňte se jedním. Korejsky se to nazývá *tchasongilpchjon*: úder - vše se stane jedním. Jestliže odetnete všechno myšlení, potom se vaše mysl nehýbe. Vaše mysl je jasná jako prostor, což znamená, že je jasná jako zrcadlo. Uvnitř a vně se úplně sjednotí. Když se před vámi objeví hora, hora a vy se sjednotíte: „Ach, ta hora je modrá.“ Když uvidíte stromy, stromy a vy se sjednotíte - je pouze zelená. Když se podíváte na tuhle zeď, zeď a vy se stanete jedním - je jenom bílá. Uvnitř a vně - *BUM!* - se stane jedním. To je hlavní smysl praxe šikantaza, hlavní techniky zenu Sótó.

Škola Sótó původně kong-any neužívala, ale dnes je někteří učitelé Sótó užívají. Praxe Sótó znamená úplně všechno odložit a jenom sedět. Jestliže odetnete myšlení na jednu minutu, potom jste minutu buddhou. Jestliže nemyšlíte hodinu, potom jste hodinu buddhou. Jedna hodina nemyšlení znamená, že jedna hodina je čistá jako prostor, což znamená, že jednu hodinu je vaše mysl čistá jako zrcadlo: Strom je zelený. Zeď je bílá. Pes štěká: „Haf! Haf!“ Vše - *BUM!* - se sjednotí. Když má někdo hlad, dejte mu najíst. Když má někdo žízeň, dejte mu napít. To je vše.

Škola Rinzai učí: „Jasný, jasný, klidný, klidný.“ V mnoha ohledech se jedná o stejné učení jako v zenu Sótó. Liší se pouze slova učení a některé techniky. Také při praxi Rinzai se vaše mysl po odetnutí všeho myšlení nehýbe. To je klid. Vaše klidná mysl je jako zrcadlo, což znamená, že se v ní vše odráží. Hora je modrá. Voda plyne. Pes štěká: „Haf! Haf!“ Vaše mysl odráží tento svět právě takový, jaký je. To je vše. Rozdíl mezi učením Sótó a Rinzai je především v jedné technice, základ však mají stejný: vaše mysl se stane klidnou a jasnou a zrcadlí pravdu tohoto světa jako prázd-

né zrcadlo. Důležitým učebním nástrojem, který tradice Rinzai používá, je kong-an (jap. *kóan*). Už jsme o tom trochu mluvili. Kong-anová praxe je známá jako „nahlížení do slov“ neboli používání slov k odetnutí myšlení. Při používání kong-anu musíte vnímat jeho pravý smysl, vidět to, na co ukazuje. Kong-an je něco, co ukazuje na Měsíc. Může to být prst, hůl nebo tyto hodinky. „Tamhle je Měsíc! Je tamhle.“ Nezkoumáte prst, který vede váš zrak k Měsíci. Nezíráte na hůl. Nerozebíráte hodinky. Smyslem těchto věcí je: Vidíš Měsíc, nebo ne? To je velmi důležitý bod. Totéž platí pro tento učební nástroj zenu: kong-an sám o sobě není důležitý; důležité je: na co ukazuje? Mnoho lidí však ulpívá na kong-anech a míjí Měsíc. To je velmi zlá zenová nemoc. Následující příklad to náležitě vykresluje.

Každý velmi dobře zná kong-an „Mu!“. Buddha učil, že vše má buddhovskou přirozenost, což znamená, že všemu se může dostat probuzení. Jednou se však jeden mnich zeptal zenového mistra Čodžua: „Má pes buddhovskou přirozenost?“ Čodžu odpověděl: „Mu!“ Je to velmi známý kong-an. Čínský znak *mu* znamená „ne“. Ale mu znamená pouze mu, ano? Nepoutejte se ke slovům zenového mistra Čodžua. Nepoutejte se k prstu. Nepoutejte se k Měsíci. Slova zenového mistra Čodžua jsou velkou chybou. On však tuto chybu použil k tomu, aby odstranil myšlení svého žáka. Dnes mnoho lidí sedává v meditaci v zendó a udržuje velmi, velmi silně „Muuuuuuuu!“ Ať jdou kamkoli, jediné, co dělají, je pouze: „Muuuuuuuu!“ „Co jsem?“ Jenom: „Muuuuuuuu!“ „Co je to?“ „Muuuu!“ Tento druh praxe není jasný: zcela postrádá samotný smysl zenu. Jde o připoutanost k mu. Čodžuova odpověď není nikterak zvláštní. Čodžu užil „ne“ pouze proto, aby rozbil žákovy představy o buddhovské a ne-buddhovské přirozenosti. Užil mu k tomu, aby ukázal na Měsíc, ale mnoho lidí se chytlo prstu, a Měsíc opominulo.

Mu tedy znamená pouze mu. Pravý smysl mu je odjakživa jasný jako prostor, což znamená, že je jasný jako zrcadlo. Pochopení kong-anu jednoduše znamená, že vy a kong-an se sjednotíte. „Proč zenový mistr Čodžu řekl ne? Nevím...“ Tento způsob užití kong-anu úplně odetíná všechno myšlení, a tím se vracíte k myslí, která je před myšlením. Toto nevím jste vy; vy jste nevím. Ale „ne-

vím" je také jen slovo stejně jako mu nebo jiná slova učení. Nepou-
tejte se k „nevím“. Jestliže se k těmto slovům nebudete poutat
a nebudete jim přikládat nějaký zvláštní význam, potom je budete
moci užít k nalezení správného směru a své původní přirozenosti.
Takový je smysl kong-anové praxe: nahlédnout do slov a odetnout
všechno myšlení - vrátit se k myslí, která je jasná jako prostor, což
znamená, že je jasná jako zrcadlo. Potom lze tento vesmír zrcadlit
právě takový, jaký je. Obloha je modrá. Strom je zelený. Sůl je sla-
ná a cukr je sladký. To je učení školy Rinzai i školy Sótó. Užívají
pouze odlišných technik.

Učení školy Cogje je: „Co jsi?“ „Nevím...“ Tato ne-myslicí mysl
je vaším pravým Já. Je probuzením a vaší pravou přirozeností. Ten-
to prožitok, ačkoli ho lidé nazývají různými jmény, původně žádné
jméno nemá. Někdy je nazýváme „nevím“. Sokrates chodíval po
tržištích starých Athén a říkával: „Musíte poznat sami sebe! Musí-
te poznat sami sebe! Musíte poznat sami sebe!“ Jednoho dne se ho
kdośi zeptal: „Učíteli, stále nám říkáš: ‚Musíte poznat sami sebe.‘
A tak se tě ptám: Ty víš, co jsi?“ „Nevím,“ odpověděl Sokrates,
„ale já tomuto nevím rozumím.“ Toto „nevím“ je vaším pravým Já,
neboť je myslí před myšlením. Nevím je vaše pravá přirozenost.

Mnoho lidí tomu stále ještě nerozumí, a proto se to pokusíme
vysvětlit tímto způsobem: Když myslíte, potom se moje a vaše
mysl navzájem liší. Když odetnete všechnu připoutanost k myšle-
ní, potom jsou naše myslí totožné. Jestliže jdete jen přímo nevím,
potom vaše mysl nevím, moje mysl nevím a mysl nevím někoho ji-
ného je toutéž myslí nevím. Je to tak proto, že prožívání myslí ne-
vím již odetíná všechno myšlení, což znamená, že zde žádné myšle-
ní není; ne-myšlení je prázdnou myslí; prázdná mysl je před
myšlením. Nazývá se jinými slovy vaše pravé Já. To je vaše pravá
přirozenost. Vaše mysl před myšlením je vaší podstatou; moje
mysl před myšlením je mojí podstatou. Potom vaše podstata, moje
podstata, podstata této holi, podstata vesmíru, podstata všeho je
tou samou podstatou. Když udržujete mysl nevím na sto procent -
jdete jenom přímo nevíím..., potom se již sjednocujete s celým
vesmírem. Jste vesmírem; vesmír je vámi. Pro usnadnění učení
tomu někdy říkáme prvotní bod.

A tak nevím není „nevím“. Nevím je vaším prvotním bodem; jméno prvotního bodu je „nevím“. Ale někteří lidé jej nazývají mysl, buddha, přirozenost, absolutno, svatost, energie nebo vědomí. Lidé mu dávají mnoho jmen. Původně však prvotní bod nemá jméno ani formu. Není zde žádná řeč a žádné slovo, neboť tento bod je před myšlením. Jenom když udržujete mysl nevím na sto procent - nevíím - v tu chvíli se stáváte jedním s celým vesmírem.

(Zvedne zenovou hůl.) Ptám se vás tedy: Když udržujete mysl nevím na sto procent - nevíím -, jste vy a tato hůl totožní, nebo se lišíte? Ale buďte pozorní. Jestliže řeknete, že jste totožní, potom vás tato hůl třicetkrát udeří. Jestliže řeknete, že se lišíte, také vás třicetkrát udeří. Jestliže řeknete nevím, znova vás udeří. Je to tak proto, že podstata prvotního bodu je před myšlením, kde nejsou žádná slova. Otevření úst už je chyba! Jak potom můžete odpovědět? Ha ha ha ha! Je to velmi snadné.

Zen Čogje tedy učí, že odetnutím všeho myšlení a navrácením se k mysli nevím dosahujete svého pravého Já. Velký korejský zenový mistr Kobong učil: „Jestliže dosáhnete nevím, dosáhli jste svého původního mistra.“ To je totéž co Sokratovo slavné učení. „Učitelí, víš, co jsi?“ „Nevím, ale tomuto ‚nevím‘ rozumím.“ Zen Čogje učí tímto způsobem.

32. Tři základní prvky zenu

Velká víra
Velká odvaha
Velká otázka

Jestliže chcete dosáhnout své pravé přirozenosti, musíte mít velkou víru, velkou odvahu a velkou otázku. Je to jako stůl o třech nohách. Když má stůl tři nohy, potom stojí; ale kdyby byl jen jedna noha chyběla nebo byla kratší, překotil by se. Je tedy velmi důležité mít tři nohy - velkou víru, velkou odvahu a velkou otázku. Pomocí těchto podpor praxe můžete dosáhnout svého pravého Já. Můžete dosáhnout univerzální podstaty, správné cesty a pravdy a správného žití. Potom můžete pomoci všem bytostem vymanit se z utrpení. To je váš úkol.

Velká víra znamená pouze udržovat jednobodové úsilí bez ohledu na podmínky. Všichni jsme už jistě viděli, co se stane, když voda nějaký čas nepřetržitě kape na skálu. Jednotlivé kapky vody samy o sobě proti pevné a nehybné skále nemají žádnou sílu. Když však dopadají nepřetržitě po nějaký čas, nakonec vyhloubí ve skále díru. Je to stejné jako velká víra: všechna vaše energie je vkládána pouze do jednoho bodu, ať se kolem děje cokoli. „Musím dosáhnout svého pravého Já.“ Každý den to nepřetržitě zkoušejte, znova a znova po deset tisíc let. Potom po nějakém čase řeknete: „Ahááá! Toto je moje pravé Já!“

Zde je další způsob, jak popsat mysl velké víry: slepice sedí na vejcích, dodává jim teplo, aby se z nich mohla vylihnout kuřata. Může to trvat i tři týdny, ale během té doby slepice vůbec nemá línou mysl. Čas od času do vajíček strčí, a tím se přesvědčí, že jsou všechna zahřátá. Každou chvíli mění svou pozici, ale nikdy je nenechá vychladnout. Ví, že kdyby zůstala pryč příliš dlouho a vejce by byl jen na chvíli vychladla, žádné kuře by se nevylihllo. Kdyby se objevilo nějaké myšlení nebo kdyby se nechala unést svou myslí

žádosti, možná by se vydala hledat nějakého přítele nebo nějakou příjemnou situaci, vejce by vychladla a její kuřátka by zahynula. A tak slepice jenom sedí, nikdy se nehne z místa. Má pouze jeden směr. Nemá „svůj názor“, „své podmínky“ nebo „svou situaci“. Po nějaké době se objeví kuřata a houfují se kolem své matky: „Píp píp! Píp píp! Píp píp!“ Tehdy může slepice sama sobě věřit. „Vyseděla jsem tato kuřata. Starala jsem se o ně dvacet jedna dní.“ To je úžasné! Taková mysl, která jde pouze vpřed, se nazývá velká víra.

Mít velkou odvalu znamená být jako kočka, která se pokouší chytit myš. Myš utíká pryč a zmizí v díře ve zdi - frnk! Kočka zůstane přikrčena u díry, přední tlapy přitiskne k zemi a zadní má nachystané jako pružiny, je zcela zaměřená na myš. Všechna její energie je soustředěna na díru. Celá její mysl je zcela zaostřena právě na tento jediný bod. Dokonce i když jde někdo okolo a odstrčí ji z cesty nebo si s ní chce hrát, kočku to vůbec nezajímá. Její mysl se od díry ani nehne. Její oči se od toho jednoho bodu nikdy neodvrátí. Bez ohledu na vnější podmínky vytrvává ve stále stejné pozici.

Uplyne několik hodin. Myš si nakonec pomyslí: „No, to by mohlo stačit. Ta hloupá kočka už musí být pryč.“ Vystrčí nos z díry - jenom špičku nosu. A potom, právě v okamžiku, kdy vystrčí hlavu, aby se rozhlédla - *BUM!* - kočka ji chytí.

Taková je mysl kočky. Kočka je v každé situaci úplně odhodlaná. Vždy se plně soustředí. Všechna její energie je zaostřena právě na jeden bod, bez ohledu na vnější podmínky, které se bez ustání mění. Každý takové intenzivní soustředění trochu zná. Občas můžete vidět, jak si skupina dětí hraje s kočkou a vyhazují ji do vzduchu. Kočka letí vzhůru, ve vzduchu se obrátí, točí se a padá. Na zem však dopadne vždy správně na všechny čtyři - *BUM!* Člověk by to nedokázal! Kdyby padal z nějaké výšky, točil by se hlava nehlava, nemaje nad pohybem žádné vlády. „Aáááááá! Oóóóúúú! Aááááááá!“ Po dopadnutí by byl celý polámaný a možná by pád nepřezil. To se však kočce nestane, neboť být kočkou znamená mít neustále velkou odvalu. Díky tomu je její soustředění velmi intenzivní. Letí vzduchem a její tělo se může všemožně převracet a točit, téměř vždy však dopadne správně.

Její mysl neztratí ohnisko svého zájmu ani za velmi nepříznivých okolností. „Ach, vy mě vyhazujete do vzduchu. Nevadil Přistanu správně!" Ha ha ha ha! To je velká odvaha kočky. Jestliže máte tento druh kočičí mysli, potom ať se nacházíte v jakýchkoli podmínkách, v jakékoli situaci, vaše mysl zůstává stále nehybná. Úsilí vaší praxe se nevychyluje a nekolísá - vnější podmínky, které se bez ustání mění, na ně nemají žádný vliv. Jestliže vaše tělo upadne, nevadí. A až vaše tělo jednoho dne zmizí, také to nebude žádný problém. To je velmi důležité.

Povím vám ještě jeden příběh o velké odvaze, o odhodlání upnout všechnu energii právě na jeden bod. Ještě jako mladý mnich v Koreji jsem žil v chrámu Magoksa. Zastával jsem práci hospodáře: měl jsem na starosti zásobování kuchyně a běžné záležitosti týkající se bydlení. Byl to zodpovědný úkol a stále jsem měl co na práci! Jednou jsme v chrámu chystali velkou slavnost. Na tuto ceremonii se sjelo z velkých dálek mnoho významných mnichů a laiků. Plno lidí bylo zaměstnáno přípravou různých druhů jídla. Jenom přípravou tofu, která je velmi složitá, jsme strávili několik dní. Každý, kdo vyrábí tofu, ví, že se musí uchovávat pod vodou, aby se nezkažilo. V Magoksa jsme měli obrovskou nádrž naplněnou vodou a tofu jsme ukládali na jejím dně. Odtud jsme je brali na vaření.

Tři dny před velkou slavností si můj pomocník všiml, že dva bloky tofu chybí. Dva dny před slavností zmizely další dva kusy. Co se dělo? Bylo to o to podivnější, že spižírna s potravinami byla postavena z velkých klád a byla vždy zamčená. Dříve se občas stávalo, že z chrámu zmizely nějaké potraviny, a tak jsme všechny potraviny uchovávali v jedné budově, z níž nešlo nic ukrást. Ale tentokrát byli kuchaři velmi nešťastní, neboť velká část tofu chyběla! A nejen to: chybělo jen několik kusů, což bylo zvláštní. Kdyby někdo kradl z hladu, vzal by toho hodně. Proč vzal jen čtyři nebo pět kusů? Všichni byli zneklidnění: „Možná že naše tofu vzal nějaký démon!" Bylo kolem toho plno dohadů - spousty myšlení. Dostal jsem nápad.

Následující den jsem zůstal ve spižírně. Sedl jsem si za sloup, odkud jsem měl na káď s vodou dobrý výhled. Uplynulo několik

hodin a stále se nic nedělo. Byl jsem velmi unavený a chtělo se mi spát, ale nespouštěl jsem z kádě oči. Potom okolo půlnoci začalo něco pomalu přicházet z rohu místnosti a blížit se ke kádi. Bylo to jako stín, víte? Pohybovalo se to velmi pomalu a vůbec ne jako normální tvor. Brzy mi však bylo jasné, že je to kočka. V jedné zdi byla díra, kterou se mohla dostat dovnitř a chytat myši.

Kočka se vyhoupla na okraj kádě a několik minut tam seděla a pouze upřeně hleděla do kádě. Její ramena byla nahrbena, hlava směřovala dolů. Uběhla dlouhá, předlouhá doba, ale kočičí hlava se vůbec nehnula, nezměnila polohu, pouze zírala s velkou intenzitou do vody. Její pohled byl zaměřen přímo na tofu. Po nějakém čase - hop! hop! hop! - kus tofu vyplul na hladinu! Kočka jej vytáhla z vody a odnesla v tlamě ven, aby ho snědla. Bylo to velmi zvláštní, neboť tofu normálně neplave a vždy klesne na dno. Ale tato kočka dokázala energii své mysli soustředit skrze své oči s takovou intenzitou, že tofu začalo plavat směrem k ní! Za dvě hodiny přišla kočka znova. Vyšplhala na okraj kádě a po dlouhou dobu do ní zírala. Všechna její pozornost byla zcela upnuta na tofu na dně kádě. A znova - hop! hop! hop! - jeden kus tofu vyplul na hladinu a kočka jej vytáhla. To je velmi pozoruhodné! Kočičí vědomí soustředěně pouze na jeden bod. To může dělat cokoli. To je velká odvaha kočky.

A tak tato hladová kočka poskytuje praktikujícím lidem velké učení: Jestliže rozvíjíte takovýto druh mysli, potom můžete dělat cokoli. Taková musí být naše praxe: všechna naše energie je zaměřená na jeden důležitý bod: „Co jsem? Nevím...“ Jeden bod, bez ohledu na to, jak se mění vnější podmínky. Potom se vaše mysl nehýbe, což znamená, že nezáleží na tom, v jakých podmínkách nebo v jaké situaci se nacházíte. Jestliže praktikujete tímto způsobem, potom jednoho dne tato nehybná mysl - *BUM!* - exploduje. Dosáhnete probuzení. Nazýváme to velká odvaha.

Díky velké otázce zůstává mysl jednobodově zaměřená po velmi dlouhou dobu. Někteří lidé mohou mysl nevim zakoušet po dobu několika okamžiků. Jiní lidé dovedou mysl nevim udržovat několik minut. Ale udržet tuto mysl po celý den je obvykle nemožné, že? Matka svému dítěti ráno řekne: „Jdu do obchodu. Do hodiny jsem

zpátky. Když budeš mít žízeň, napij se; když budeš mít hlad, vezmi si něco k jídlu." Potom odejde. Uplyne jedna hodina, a ona ještě není zpátky. Uplynou dvě hodiny. Blíží se doba oběda, dítě je již trochu hladové a něco sní. Ale matka se nevrací! Dítě si pomyslí: „Možná se máma už nikdy nevrátí!“ Čeká další čtyři až pět hodin. Už je skoro večer a všechny myšlenky, které procházejí hlavou dítěte, se shluknou do jediné otázky: „Kde je moje máma? Chci mámu! Proč nejde?“ I když je dítě hladové a unavené, v jeho vědomí je jediná otázka: „Kde je moje máma? Kdy se vrátí domů?“ Pláče a pláče a pláče. „Maminko, kde jsi? Kde jsi?“ Televize je zapnutá, ale dítě se na ni nedívá, má pouze silnou mysl chci-vidět-matku. Všechna jeho energie je zaměřena právě na jednu otázku, jeden bod, který vylučuje všechno ostatní.

Dalším příkladem udržování velké otázky může být člověk, který několik dní nejedl. Má obrovský hlad. Není schopen vidět oblohu, stromy, nic nevidí. Jeho mysl vyplňuje jediná otázka: „Kde je jídlo?“ Někdo putuje už několik dní pouští. Slunce praží a je extrémní horko! Z poutníka se lije pot. V hlavě mu hučí a cítí návaly bolesti. Jediné, po čem touží, je voda: „Kde je voda? Musím co nejrychleji najít vodu, nebo zemřu.“ Poušť je však rozsáhlá a v blízkosti není žádná osada. Ten člověk je blízko smrti. A tak má v mysli jedinou otázku: „Kde je voda?“ Nemyslí na peníze, na sex, na slávu ani na spánek. Nemyslí na to, jak nádherný je jeho dům a jaké auto by si měl koupit. Celou jeho mysl vyplňuje jediná otázka: „Kde je voda?“

Praxe „Co jsem?“ se nazývá Velká otázka. Musíme praktikovat s takovou myslí, jakou má ten, kdo zoufale touží vidět svou matku, nebo jako ten, kdo potřebuje pouhý šálek vody na to, aby unikl smrti. Všechna naše energie je zcela zaostřena na jeden bod a vůbec se nehýbe. Dítě chce vidět svou matku: „Kde je moje máma?“ Hladový člověk chce jídlo: „Kde je jídlo?“ A žíznící člověk prahne po vodě: „Kde najdu vodu?“ Jestliže chcete doopravdy dosáhnout své pravé přirozenosti, potom prostě udržujte otázku: „Co jsem?“ Pokračujete-li v praxi s touto myslí, potom je probuzení na dosah. Ale v zenu, na rozdíl od všech uvedených situací, Velká otázka nic nechce. „Co jsem?“ Jenom nevíím...

Co je ve vašem životě nejdůležitější? Mnoho věcí se zdá důležitých, zvláště když jste mladí: sex, peníze, sláva, všechny možné žádosti. Chcete spoustu věcí. Honba za těmito věcmi se točí stále dokola a nikdy nekončí. Nikdy nejste uspokojeni déle než po krátkou chvíli. „Chci tohle.“ „Chci tamto.“ „Mám ji rád.“ „Teď už ji nemám rád. Mám rád jinou!“ „Chci peníze.“ Velmi brzy však zestárnete - stane se to velmi rychle. Když vám je potom šedesát nebo sedmdesát, co chcete? Čím je potom váš život? Když položíte lidem tuto otázku, mnoho z nich odpoví: „Ničím.“ Je tato odpověď správná?

Ale ono tu něco je. Říkáte „nic“, ale stále ještě tu něco je. Co je to, co říká „nic“? Odkud to přichází? Kam to jde? Předtím, než zemřeme, to musíme nalézt - tento jeden bod, toto „něco“. Jmenuje se to „Co jsem?“. Jiným jménem „Nevím“. Také to nazýváme Velká otázka.

Na začátku již bylo řečeno, že k dosažení svého pravého Já potřebujete velkou víru, velkou odvahu a velkou otázku. Jestliže něco z toho chybí, potom je vaše praxe slabá. Pokud je jedna z těchto tří „věcí“ silnější než ostatní, ztrácí se rovnováha a v praxi vznikají problémy. Jestliže máte velkou odvahu, ale vaše víra je slabá a vaše otázka není jasná, potom jediné, co budete mít, je hodně energie. Nejlepší způsob, jak to vše uvést v harmonii, je uvolnit se a pouze souznít se situací, v níž se nacházíme. To je jinými slovy nevíme. Když vaše mysl není povolena ani napnutá, potom se mohou velká víra, velká odvaha a velká otázka spojit a v každém okamžiku jasně působit. Pouhé konání v každém okamžiku znamená: buďte uvolnění. Jestliže řídíte auto a máte přitom napjatá ramena a jste nahrbení, brzy se dostanete do nesnází. Nejste s to reagovat na náhlé změny situací. Ale být uvolněný neznamena prostě jít spát: když se objeví červená, zastavte; když se objeví zelená, jeďte. To je všechno.

Ve většině zendó se učení věnuje hlavně rozvíjení energie. Přesplíši se zdůrazňuje velká odvaha. Róši při rozhovorech často testuje, kolik energie jsou jeho žáci schopni soustředit do jednoho bodu. Cílem velké části praxe je silný výbuch energie v *hara* neboli centru. „Co je ‚Mu‘?“

Žák odpoví: „Muuu!"

Potom roší možná řekne: „To není dostatečně nahlas! Více energie!"

„Muuu!"

„Stále si nevěříš! Co je ‚Mu‘?"

„Muuuuu! Uáááááááááááááááá! Háááááá!"

„Staň se ‚Mu‘ ještě více!"

„Muuuuuuuuuuuuuuuu!" To je ale trénink v samurajském stylu, a ne zen. Ano, pěstování silného hara je velmi důležité. Ale vkládání přílišného důrazu na silné centrum vede k mylným představám o smyslu a působení zenové meditace. Jestliže tedy zdůrazňujete velkou odvahu - „Uáááááááá!" - potom zde nezbývá prostor pro velkou víru a Velkou otázku a je to, jako bychom někam velmi rychle jeli, ale neznali směr své cesty. Kam přijedete? Do San Franciska? Tokia? New Yorku? Paříže? Je třeba velká víra, která nám dává směr a zkoušející mysl. Vidíte tedy, proč je třeba, aby tři nohy stolu fungovaly společně a podporovaly vaši praxi.

Je mnoho technik praxe, ale nejdůležitější je pouze praktikovat: najít své pravé Já a pomoci ostatním. Usilovnou praxí se vaše Velká otázka stává vaším životem: říkáme tomu Velký slib. Usilovnou praxí se vaše Velká odvaha stává Velkou energií. Jednoho dne se vaše Velká otázka otevře - a dosáhnete probuzení. Nazýváme to velkou moudrostí. Je to báječné!

Co tedy dnes právě teď chcete?

33. Úsilí v zenu

Při chůzi, stání, sezení, ležení, mluvení, mlčení, pohybu, klidu, v kteroukoli dobu, na kterémkoli místě, bez přerušování - co to je? Jeden okamžik je nekonečným množstvím kalp.

Ať jste kdekoli, v kteroukoli dobu, nikdy nesmíte zapomenout na svůj správný směr. Proč každý den jíte? Když se rodíte, odkud přicházíte? Když umíráte, kam odcházíte? „Přicházet s prázdnýma rukama, odcházet s prázdnýma rukama - taková je cesta lidí.“ Nikdo si na tento svět nic nepřináší. Nikdo si z něj nic neodnáší. Nic si s sebou nemůžeme vzít. A přesto každý něco chce, každý se za něčím žene, každý je k něčemu velmi připoután. Ale když jste se narodili, vše již bylo dané. Vaše karma v tomto životě již byla určena karmou, kterou jste vytvořili v minulém životě. Nemůžete nic dělat.

Ale je jeden způsob, jak to změnit. Jestliže z okamžiku na okamžik ovládáte svou mysl, potom můžete svůj život změnit a zamezit tomu, aby byl automatickým produktem vaší karmy. Měli byste tedy svou energii soustředit na to, jak svou mysl udržujete právě teď: když se pohybujete, když sedíte, ležíte, mluvíte, jste potichu nebo setrváváte v úplném klidu - kdekoli, kdykoli - jak udržujete svou mysl? Vnější podmínky a vnější situace neustále upoutávají vaši mysl a vláčejí ji stále dokola. Ale uprostřed tohoto přicházení a odcházení, uprostřed každodenních činností lze najít svou pravou přirozenost. Říkáme tomu udržování nehybné mysli.

Tento svět je den ode dne komplikovanější. Stále se okolo vás děje spousta věcí. Přilétá a odlétá mnoho letadel, přijíždí a odjíždí mnoho aut. Dochází k novým vědeckým a technickým změnám, a to tak rychle, že je nejsme schopni strávit. Každý den se díváme na televizi, chodíme do kina, tancujeme nebo navštěvujeme města plná spěchu. Potkáváme mnoho lidí, létáme sem a tam. To vše není

dobré ani špatné. Bere vám to však energii, pohlcuje vás to, a tak nemůžete udržovat své centrum. A až zemřete, kam potom vaše pravé Já půjde? O to byste se měli zajímat víc než o všechno ostatní. Dívání se na televizi není nic špatného. Jít do divadla, setkávat se s přáteli ve městě není špatné. Žádná činnost není špatná ani dobrá a neměla by být na obtíž. Nejdůležitější je, abyste posílili své centrum, a tak strávili všechny prožitky a proměnili je v nějaký druh moudrosti ku prospěchu ostatních. To je velice důležité.

Musíme praktikovat každý den. Naše vnější podmínky a situace se budou stále měnit, ale to by nás nemělo zmást. Nikdy bychom neměli zapomenout na svůj směr a slib dosáhnout probuzení pro blaho všech trpících bytostí. Způsob, jakým to lze udělat, je praktikovat každý den. Je to velmi jednoduché.

Kdysi byl v Koreji jeden muž povolán do války, která byla v severní části země. Jeho žena před jeho odjezdem otěhotněla. Za několik měsíců se dozvěděla, že její muž padl v boji. Brzy potom se jí narodilo dítě. Bylo pro ni vším, bylo částí jejího manžela zachráněnou před smrtí. Každý den chodila do práce a pilně pracovala, aby vydělala hodně peněz a mohla je podporovat.

Chlapec vyrostl. Studoval na gymnáziu a na vyšší škole. Potom byl přijat na universitu. Matka na něho byla velmi hrdá! Ale v té době byli všichni chlapci v jeho věku povoláni do armády. Probíhala vietnamská válka a mnoho mladých Korejců bylo nuceno bojovat po boku Američanů. Nakonec byl i tento mladý muž povolán do vietnamské války. Mnoho Korejců ve válce umíralo, a to matku děsilo.

Svého syna velmi milovala. Byl smyslem celého jejího života. Měla ho raději než svůj vlastní život. Osmnáct let tvrdě pracovala a všechnu svou energii soustředila na to, aby byl její chlapec šťastný. Ale nyní byl ve Vietnamu! A tak si v této situaci mohla myslet: „Můj chlapec musel odjet do Vietnamu. Bože můj, co si mám počít...“ Možná že by byla tak sklíčená, že by nebyla schopna jíst, pracovat ani žít. Možná by se těžce roznemohla. Taková bývá reakce většiny lidí, kteří se ocitnou v podobné situaci. Ale tato korejská žena byla jiná. „Můj syn odešel do Vietnamu. Musím tedy ještě více pracovat!“ A začala pracovat s ještě větším nasazením než dřív.

ve - vařila pro druhé lidi a uklízela v jejich bytech, starala se o svůj malý obchod. Celé dny byla velmi zaneprázdněná. Uklízela i svůj vlastní dům, myla nádobí, utírala skříně, myla podlahu. Scházela se s jinými ženami a společně šily. Na malé zahrádce za domem pěstovala zeleninu. Každý den prodávala na trhu sójové výhonky. Vydělané peníze spořila na dům pro svého syna.

Den co den dělala tato žena plno různých věcí. Ale po celou tu dobu ani na okamžik nepřestávala myslet na svého syna. „Jak mohu pomoci mému synovi? Jak pomoci mému synovi?“ Nikdy nenechala svou pozornost rozptýlit vnějšími podmínkami. „Možná bych pro něho tímto nebo tamtím způsobem našetřila více peněz. Možná že až se vrátí, potká hodnou dívku, ožení se a zařídí si hezký dům. Pro sebe utrácet nebudu - to by mu nepomohlo.“ Nikdy na svého syna nezapomínala, dokonce ani když byla se svými přáteli, hrála karty, pila čaj nebo chodila po tržišti. Každý den, uprostřed kterékoli činnosti bylo v její mysli pouze: „Jak se daří mému synovi? Jak mu mohu pomoci?“

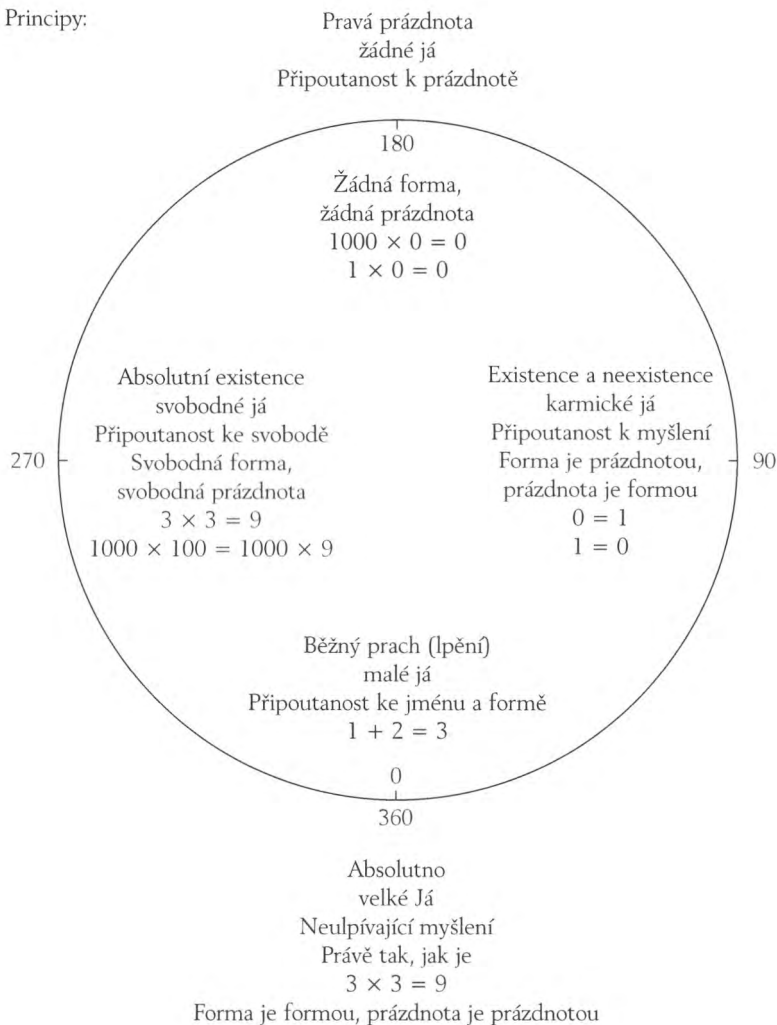
Víte, směr této ženy byl vždy velmi jasný. Za každé situace, ať příznivé či nepříznivé, mířila její energie vždy k synovi. I když se situace kolem ní neustále měnila a měnila se i její vlastní situace, byla tu jedna věc, která se nikdy neměnila: „Jak se má můj syn? Jak mu mohu pomoci?“ Jestliže chcete praktikovat, je velmi důležité mít tento druh mysli. Tato žena byla pouze „Můj syn...“. Nebylo tu nic jiného. „Můj syn, můj syn, můj syn, můj syn, můj syn...“

Ale každý na tomto světě neustále zapomíná na své pravé Já. Kde je vaše pravé Já? Jak je naleznete? Každý ztrácí sám sebe v neustálé žádosti jídla, sexu, peněz, zábavy, společenského uznání a spánku. Na několik okamžiků se nám dostane uspokojení některé z těchto žádostí a hned si myslíme: „Ach, to je úžasné! Teď to mám.“ Ale právě v tom okamžiku jsme ztratili své pravé Já - a zůstává ztraceno i ve chvíli, kdy potěšení z uspokojené žádosti již minulo. Ztratili jsme cestu do svého původního domova. Nechali jsme se unést žádostmi či hněvem, a to není správná praxe ani správný život, neboť vede vždy přímo k utrpení. To, jak udržujete svou mysl v tomto okamžiku, vytváří celý váš život. Buďte tedy

velmi pozorní! Když sledujete nějaký film, jíte, pilně pracujete nebo sedíte na pláži, nikdy nezapomínejte na své pravé Já. „Co jsem? Kde je mé pravé Já?" Nevím... Musíte být stejné mysli jako ta žena: nikdy nezapomínala na svého syna. A nejen v tomto životě, ale život za životem, jeden za druhým, udržujte pouze mysl nevím. Ano, každý musí pracovat a vydělávat peníze. Zastáváme funkce, vytváříme projekty. Všichni jsme pohlcováni množstvím aktivit. Ale ať děláte cokoli, nikdy nezapomínejte na svého syna. „Co jsem?" Nikdy nezapomínejte na svou velkou otázku. Tato otázka je klíčem k vašemu skutečnému pokladu, k jedinému pokladu, který si budete moci vzít s sebou, až budete odcházet. Udržování této cesty je klíčem k zenové praxi.

34. Zenový kruh

Principy:

Když jsem končil základní školu, učitel nám dal všem velmi dobrou lekci. Nakreslil na tabuli velký bílý kruh a řekl: „Dnes jste všichni ukončili základní školu. To je skvělé. Přál bych vám, abyste od této chvíle udržovali svou mysl stejnou, jako je tento kruh. S takovou myslí nebude vaše myšlení nikdy příliš napjaté. Když se objeví něco dobrého, budete vědět, jak to použít. Když přijde něco špatného, budete také vědět, jak to použít. Nic z toho, co se objeví, neznásobí vaše myšlení. Tato kruhová mysl může totiž putovat na jakékoli místo bez sebemenší překážky. V kteroukoli dobu, na kterémkoli místě je v souladu se situací, ve které se nachází. S kruhovou myslí můžete sloužit ostatním lidem, neboť kruh je úplně prázdný a neobsahuje bod ‚já, mně, moje‘. Musíte tedy zcela dosáhnout své kruhové mysli. To znamená udržovat pravou začátečnickou mysl.“

V buddhismu je kruh velmi důležitou učební pomůckou. Kdysi dávno odpovídal zenový mistr Namdžon na každou otázku tím, že pouze nakreslil kruh. Jednou se tento mistr ještě se dvěma dalšími mistry Kudžongem a Magokem vydal navštívit nemocného národního učitele Canga. Když urazili kus cesty, Namdžon se zastavil a nakreslil svou holí na zem velký kruh. „Řekněte jedno slovo, a budeme pokračovat v cestě, jestli je neřeknete, potom není nutné navštěvovat tělo tohoto národního učitele!“ Zenový mistr Kudžong se posadil doprostřed kruhu. Zenový mistr Magok udělal poklonu jako nějaká žena. Ani jedna z těchto odpovědí nebyla správná, a tak mistr Namdžon řekl: „Nemůžeme pokračovat.“ Namdžon tedy nakreslil na zem kruh a řekl: „Dejte mi jedno slovo!“ Kdybyste tam tehdy byli, jak byste odpověděli? To je velmi těžká otázka. Je to jeden z příkladů, jak mnozí vynikající učitelé užívali kruhu k otestování mysli svých žáků. Kruh sám o sobě není nic zvláštního - je pouze učební pomůckou. Užíváme jej k jednoduššímu vysvětlení učení a k testování žákovy mysli.

Někdy vysvětlují zenovou praxi prostřednictvím kruhu. Tento kruh má pět bodů: 0°, 90°, 180°, 270° a 360°. Tři sta šedesát stupňů je ve stejném bodě jako nula stupňů.

Kruh začíná v oblasti od 0° do 90° stupňů. To je místo připoutanosti a myšlení. Myšlení je touhou a touha je utrpením. Je to při-

poutanost k říši jména a formy. Způsobuje to vytvářením protikladů: dobro a zlo, toto a tamto, hezký a ošklivý, libost a nelibost, moje a tvoje. Toto mám rád; tamto nemám rád. Toto tělo má mnoho žádostí, hněvu a nevědomosti. Snažím se být šťastný a vyhnout se utrpení. Zde je život utrpením a utrpení životem. To je 0°.

Pokračování kruhu za 90° je oblastí karmy. Descartes řekl: „Myšlím, tedy jsem.“ Znamená to uvědomování si svého já: snaha pochopit sebe sama skrze myšlení. „Myšlím, proto existuji.“ Znamená to, že moje myšlení vytváří „já“. Každý má myšlení, které tvoří jeho vlastní „já“. „Jsem profesor.“ „Jsem otec.“ „Jsem matka.“ „Jsem žena.“ „Jsem Číňan.“ „Jsem Korejec.“ „Jsem Američan.“ „Jsem demokrat.“ „Jsem světec.“ „Jsem zenový student.“ Před tímto bodem leží připoutanost ke jménu a formě. Zde v tomto bodě je připoutanost k myšlení. Než ses narodil, byl jsi nulou. Nyní jsi jednotkou. Až jednou zemřeš, staneš se znova nulou. Nula se tedy rovná jedné a jedna se rovná nule. V tomto bodě na kruhu se vše stává jedním, protože vše je téže podstaty. Vše má jméno a formu, ale jména a formy vycházejí z prázdnoty a zase se do ní vracejí. „Forma je prázdnotou a prázdnota je formou.“ To je stále jen intelektuální myšlení.

Ve 180° není vůbec žádné myšlení. „Myšlím, tedy jsem. Jestliže však nemyslím, tak co?“ To je prožitek skutečné prázdnoty, kde „já“ zcela zmizí. Je to říše, v níž žádné „já“ není. Všechna podstata se sjednotí. „Žádná forma, žádná prázdnota.“ Někdo by řekl, že toto je absolutno. Ale řeknete-li absolutno, už to není absolutno. Je to tak proto, že tento bod je před myšlením a před myšlením neexistují žádná slova. Otevřte ústa, a už děláte velkou chybu! Jak potom tento bod vyjádříte? Kdykoli se zenového mistra Imdžeho (Lin-řího) někdo zeptal „Co je buddha?“ dostalo se mu odpovědi v podobě výkřiku „Katz!“. Zenový mistr Doksan tazatele vždy pouze udeřil. Zenový mistr Kudži odpovídal na každou otázku pouhým zvednutím jednoho prstu. Tento bod je univerzální podstatou, a proto jej vyjadřuje pouze akce. Nelze jej demonstrovat slovy. V tomto bodě tedy nejsou žádné hory, žádné řeky, žádný Bůh, žádný Buddha, není tu vůbec nic. Je zde pouze... (*Udeří do stolu.*)

Před několika lety jsem jednoho dne seděl ve svém pokoji v chrámu Hwagjesa v Soulu. Náhle se ozvalo hlasité zaklepání na dveře a dovnitř vtrhl jeden z mých studentů: „Mistře! Mistře! Dosáhl jsem prázdnoty!”

„Ty jsi dosáhl prázdnoty?”

„Ano, dosáhl jsem prázdnoty - není tu žádné já!”

Zeptal jsem se ho tedy: „Kdo dosáhl prázdnoty?”

„No, já jsem dosáhl prázdnoty!” Víte, to není správné! A tak jsem ho udeřil svou holí - pchjúú! - on vykřikl: „Au!”

„Kdybys doopravdy dosáhl prázdnoty, jak bys mohl říci ‚Au!’?” Zrudl v obličeji a sklopil oči. Byl velmi smutný. Je to tak proto, že ve skutečně prázdnotě není žádná řeč ani žádná slova. Uvědomil si to.

Je to již dlouho, co jsem byl během svého vyučování ve Spojených státech představen Wernerovi Erhardovi, zakladateli východního hnutí. Míval dlouhé přednášky, na kterých bývaly přítomny stovky lidí. Měl mnoho tisíc žáků z různých částí světa. Všichni s napětím poslouchali jeho přednášky o tom, že by lidé měli věřit sami sobě. Na svých přednáškách mluvil často o „pravé prázdnotě”. „Pravá prázdnota je taková a taková a taková...” Jednoho dne jsme spolu jeli v autě. Zeptal jsem se ho: „Často mluvíte o ‚pravé prázdnotě’. Mnoha lidem se vaše řeč líbí. Ale co to je ‚pravá prázdnota?’”

„To je velmi jednoduché,” řekl. „Je to Nic.” Nemohl jsem si pomoci a dal jsem se do smíchu. Zrozpačitěl. „Spletl jsem se nějak...?”

„No, nevádí. Řekl jste ‚Nic’, ale to už něco je. Není to tedy pravá prázdnota.”

„Co je tedy pravá prázdnota?” zeptal se.

Jenom jsem seděl a neřekl jsem jediné slovo. Proto svým žákům vždy ukazujeme, jak demonstrovat tento bod. (*Udeří do stolu.*) Nazýváme to „úder”. „Odkud přicházíš?” (*Udeří do stolu.*) „Je tvoje podstata totožná s univerzální podstatou, nebo se liší?” (*Udeří do stolu.*) „Co je buddha?” (*Udeří.*) „Co je Dharma?” (*Udeří.*) „Co je Bůh?” (*Udeří.*) Úder je v tomto bodě způsob vyjádření naprosté nepřítomnosti já. Tento bod úplné prázdnoty nelze vysvětlit řečí nebo slovy. To je 180°.

Jestliže udržujete tento bod po nějakou dobu - jenom žádné já, úplná mysl klidu - a neulpíte na něm, potom získáte univerzální energii. Dosáhnete říše magie a zázraků. To je 270° neboli svobodné já. Je zde naprostá svoboda, není tu žádné omezení časem a prostorem. Také se tomu říká živé myšlení. Děti sledují v televizi kreslený film. Objeví se pes, kočka, had, lev. Někteří z nich jsou oblečení nebo kouří fajfku. Tancují nebo létají po obloze nebo řídí auto. Zpívají a hrají na piano. „Tralalalalala! Lalalala!“ Kočky a ptáci si spolu povídají. Had si dá na hlavu klobouk. Když to děti vidí, nadšeně tleskají: „Ach, to je úžasné!“ V kresleném filmu je možné úplně všechno. Nazýváme to svobodné myšlení.

Netýká se to jen kresleného filmu. Některé druhy taoistické a jógové praxe rozvíjejí právě tento bod, aby vám ukázaly, jak se těsně spojit s univerzální energií a získat zvláštní síly. Energie, která těmto lidem umožňuje dělat zázraky a zvláštní skutky, ve skutečnosti vůbec zvláštní není. Je to přirozená energie.

Můžeme vidět, jak v každodenních situacích působí v rozmanitých formách. Ale jsme na ni již tak zvyklí, že ji nepovažujeme za nic zvláštního. Zde jsou tři malé magnety ve tvaru koblížků. Když je na sebe pomalu pokládáte, tak se přitáhnou, neboť „plusový“ konec jednoho magnetu je přitahován „minusovým“ koncem druhého magnetu. Tomu každý rozumí. Ale když je oddělíte, otočíte a znova přiblížíte, potom se jeden nad druhým pouze vznáší. Minusové konce obou magnetů představují tutéž energii, a tak se navzájem odpuzují. Vypadá to, jako by vršek magnetu plul vysoko nad zemí. A co je zajímavější, když vezmete jiný magnet a přiblížíte jej k vrcholu druhého magnetu, potom se oba spojí. Vytvoří jeden velmi těžký magnet, který se však stále vznáší nad prvním magnetem. Jestliže posouváte spodní magnet proti zbylým dvěma, začnou se vzdalovat touž rychlostí. Když jím pohnete směrem dolů, pohnou se směrem dolů. Nahoru a dolů, nahoru a dolů. Prostor mezi oběma skupinami magnetů přitom zůstává stejný.

Tyto magnety nám ukazují, jak mohou být lidé spojeni se základní univerzální energií. Magie a zvláštní síly se svými vlastnostmi neliší od těchto magnetů. Vše je vytvořeno ze základních ener-

gií. Všichni jste slyšeli příběhy o jóginech a mistrech bojových umění, kteří dovedou létat vzduchem a pohybovat těžkými předměty nebo je tvarovat. Je to jen výsledek toho, že nějaký člověk dovede s touto základní energií, která je vším, zacházet a ovládat ji. Řekněme, že země představuje „plusovou“ energii a obloha „minusovou“ energii. Když usilovně praktikujete a udržujete dlouhou dobu úplně prázdnou mysl, není tu žádné myšlení, a tak do vás může vstoupit univerzální energie. Vráťte se k „absolutní“ energii, což znamená naprostou svobodu v užívání a ovládání své i jakékoli jiné energie podle přání. Jestliže země má například „plusovou“ energii, můžete své vědomí utvořit v „plusové“ energii. Potom vás „plusová“ energie země tlačí do vzduchu, stejně jako to bylo v případě magnetů. Když se chcete dostat dolů, vytvoříte „minusovou“ energii a obloha vás „tlačí“ dolů.

Když někteří jógíní létají vzduchem nebo zvedají věci pomocí své mysli, užívají pouze svých myslí k vedení základních energií, z nichž je vše složeno. Není to žádná zvláštnost. Dosažením tohoto bodu mohu například změnit své tělo v hadí. Mohu plout na mraku do západního nebe. Mohu chodit po vodě. Jestliže chci život, mám život. Jestliže chci smrt, mám smrt. V tomto prostoru má kamenná dívka dítě; země není tmavá ani světlá; strom nemá kořeny; údolí je bez ozvěny. Na zenovém kruhu nazýváme tento bod svobodným myšlením neboli svobodným já. Je v místě 270°.

Zenová praxe se nezabývá rozvíjením magických nebo zvláštních sil. Zen znamená dosažení každodenní mysli; není rozvíjením zvláštních praktik. Přesto existují příběhy, v nichž zenoví mistři užívají této zvláštní energie k tomu, aby zasáhli mysl svých žáků, a přivedli je tak k probuzení. Zenový mistr Sosan, jeden z nejslavnějších mistrů v Koreji, žil před nějakými třemi sty lety. Byl velkým učencem, který praktikoval meditaci, poznal svou pravou přirozenost a stal se národním učitelem a královým důvěrným rádcem. Založil mnoho chrámů a po celé zemi měl spousty žáků. Když v 16. století vtrhla japonská armáda do Koreje, shromáždil proti těžce obrněným Japoncům velkou armádu mnichů a v mnoha bitvách je porazil. Jeho činy pomohly zachránit národ. Je to velmi slavný mnich.

Jednou se Sosan Tesa se svým žákem Samjong Sunimem vydali vysoko do hor a stoupali na horu Mjohjangsan, která leží na území dnešní Severní Koreje. Na této hoře se přímo vedle sebe nacházejí dva známé vodopády. Jeden měří 180 metrů a druhý 130 metrů. Mistr Sosan a Samjong Sunim se zastavili u vodopádů, společně se v tichosti pokochali pohledem na proud vody a potom sestupovali úzkou stezkou z hory dolů.

Sosanovo tělo bylo velmi malé. Byl znám svou drobnou postavou a jemným obličejem. Zato Samjong byl předtím, než se stal mnichem, udatným generálem. Byl velký a ramenatý, měl široký obličej s výraznými rysy a husté obočí. Cítil únavu z prožitého utrpení a války. Ostříhal si vlasy a hledal učitele. Byl doporučen Sosanovi a stal se jeho žákem. Nyní, když procházeli horským průsmykem, objevilo se v Samjong Sunimově mysli náhle plno pochybností o tomto malém, jemném učiteli. „Můj učitel nemá dobrý obličej. Ani jeho tělo za moc nestojí. Chůzi má jako žena...“ Víte, byl velmi nešťastný. „Obloha je nádherná!“ pomyslel si. „Hora je nádherná! Vodopády jsou nádherné! Stromy jsou nádherné! Ale můj učitel nádherný není!“ (*Hlasitý smích.*) „Jaký druh Dharmy by mohl mít? Copak mě může vůbec učit?“

Jak se mu tyto myšlenky honily hlavou, uslyšel náhle silný burácivý zvuk. Otočil se a uviděl, jak jeden z vodopádů teče směrem vzhůru! Uáááá! Voda se řítí ze země a hnala se na vrchol útesu, na okraji se stáčela a tekla zpátky k hoře. Samjong zkameněl údivem: „Učiteli! Učiteli!“ zakřičel pln úzkosti na Sosana, který kráčel před ním. „Učiteli, co se to děje?“

Ale Sosan se ani neotočil a pokračoval v chůzi. „Čemu se divíš?“ prohodil zenový mistr přes rameno. „Je to úplně stejné jako tvoje mysl.“

Mysl Samjong Sunima se otevřela a on porozuměl: „Ach, můj učitel užil magie a způsobil, že voda teče vzhůru! Učí mě a ukazuje mi mou špatnou mysl.“ Potom se svému učiteli poklonil: „Mistře! Mistře! Je mi to líto! Je mi to hrozně líto! Nesmýšlel jsem o tobě dobře. Nemluvil jsem o tobě dobře. Moc, moc mě to mrzí.“

Sosan se usmál a řekl: „Jestli rozumíš své chybě, potom už to není chyba.“

„Ano, rozumím. Mrzí mě to.“

„Pouze udržuj svou mysl úplně prázdnou, potom bude prázdná i tvá karma. Potom se takové věci v tvé mysli již znova neobjeví. Nejprve však musíš svou mysl udržovat úplně prázdnou, zbavenou konceptuálního myšlení.“

„Ano, mistře, je to, jako by vše v mé mysli bylo poprvé dáno do pořádku - začínám nalézat svou pravou cestu.“ Nad těmi slovy se vodopád náhle otočil a začal téci původním směrem z vrcholu horského útesu do skalní rokle.

Toto je velmi významný příběh. Sosan Tesa viděl, že jeho žák má velmi silné představy a názory. Věděl, že samotná slova tento druh zvláště silné mysli nemohou zasáhnout ani změnit. Ale užitím magické energie Sosan dokázal Samjongovou myslí proniknout a otevřít ji jasnému učení. Vodopád tekł vzhůru, a tak si žák mohl uvědomit: „Ach, tělo mého učitele je malé. Ale kolik má síly!“ Tehdy uvěřil svému učiteli a uviděl, jak pošetilé jsou jeho názory a představy. Bystroocí učitelé se k tomuto stylu učení uchylují až tehdy, když jim nezbývá nic jiného. A když už tento bonbon užijí k otevření žákovy mysli, potom jej okamžitě dají pryč, jakmile toto učení zapůsobí. Pravý učitel nikdy nedopustí, aby se jeho žák připoutal k bonbonu.

Takto používá bod 270° bystrooký učitel. Pravý mistr se uchyluje k ukazování magické a zvláštní energie jen velmi zřídka. Žáci na těchto kvalitách velmi snadno ulpí. Jestliže se často zabýváte říší magie, potom nejste pravý učitel, ale pouhý kouzelník. Skutečné učení ukazuje lidem, jak se zbavit své karmy a pomoci ostatním bytostem, a nemate je používáním magie a zázraků.

Když na tomto 270° bodě ulpíte, jste pouze připoutáni ke svobodě. A jestliže jste připoutáni ke svobodě, potom nemůžete nic dělat. Od Francouzské revoluce je každý svobodný, že? Dnes je tedy každý svobodný: není žádný Bůh, není žádný Buddha, není vůbec nic, co by nad lidmi vládlo. Lidé jsou středem vesmíru. To však může způsobovat potíže lidem, kteří ulpěli na své představě svobody. Jednou jsem jel autobusem do New Yorku. V autobuse byl velký nápis „Kouření zakázáno“. Ale muž vedle mě si zapálil cigaretu a začal kouřit.

Náhle na něj jiný muž křiknul: „Hej ty! Neumíš číst? V tomhle autobuse se kouřit nesmí!“

Ale muž s cigaretou se jen usmál a řekl: „To je mi jedno, já jsem svobodný!“ a kouřil dál.

Náhle se ozvalo hlasité plesnutí - muž s cigaretou dostal pořádnou facu - Plesk! Kuřák se přestal smát: „Zbláznil ses? Proč mě biješ?“

„Já jsem také svobodný a nic mi nebrání v tom, abych ti jednu vrazil.“ Ha ha ha ha ha! Toto je velmi zajímavý příběh. Pokud se zastavíte na 180°, ulpíte na prázdnotě; zastavíte-li se na 270°, ulpíte na svobodě. Je nádherné být svobodný. Pokud však budete ulpívat na svobodě, budete mít stále problémy a budete je způsobovat i ostatním. Musíte tento bod opustit.

V bodě 360° je vše právě takové, jaké to je; vše je pravdou a pravda je právě taková. Tento bod je ve skutečnosti ve stejném místě jako 0°. Dostáváme se tam, kde jsme začali - tam, kde jsme vždy byli. Rozdíl je jen v tom, že v bodě 0° je ulpívající myšlení, zatímco v bodě 360° je neulpívající myšlení. Není zde žádný subjekt ani objekt. Uvnitř a vně se zcela sjednotí. Když se podíváte na oblohu, vy a obloha se sjednotíte. Když uvidíte strom, vy a strom se stanete jedním. Když vidíte, slyšíte, cítíte, vnímáte hmatem, když myslíte - vaše mysl a celý vesmír jsou zcela jednotné. Jste nekoneční v čase a prostoru. Někdy to nazýváme životem v okamžiku. V jediném okamžiku je obsažen nekonečný čas a nekonečný prostor. V okamžiku je vždy správná situace, správný vztah a správné působení. To je Velká cesta bódhisattvy. Znamená to nebýt vůbec k ničemu připoutaný.

Když například řídíte auto a máte přitom ulpívající myšlení, vaše mysl se potuluje někde jinde a vy projedete na červenou. Neulpívající myšlení znamená, že vaše mysl je neustále čistá. Když řídíte, nemyslíte; jenom řídíte. Pravda je tedy právě taková. Červená znamená „zastav“; zelená znamená „jed“. Je to intuitivní konání. Intuitivní konání je konáním bez jakékoli žádosti nebo připoutanosti. Moje mysl je čistá jako zrcadlo, odráží vše právě takové, jaké to je. Objeví se červená, zrcadlo je červené; objeví se bílá, zrcadlo se stane bílým. To je způsob, jakým žije bódhisattva. Ne-

toužím po ničem pro sebe. Vše, co dělám, je pro všechny bytosti. Toto je úplný život.

V bodě 0° je malé já; v bodě 90° je karmické já; v bodě 180° je ne-já; v bodě 270° je svobodné já; v bodě 360° je velké já. Velké já je nekonečným časem a nekonečným prostorem. V tomto bodě není život ani smrt. Je tu jediné přání: zachránit všechny lidi. Jestliže jsou lidé šťastní, jsem šťastný; jsou-li smutní, jsem smutný.

Zen je dosažením 360°. Když dosáhnete 360°, všechny ostatní stupně na kruhu zmizí. Kruh je zenovou učební pomůckou. Ve skutečnosti neexistuje. Je jenom nástrojem na vysvětlování učení a na testování žákovy porozumění.

(Zvedne knihu a tužku.) Jsou tato kniha a tato tužka stejné, nebo se liší? V bodě 0° se liší. V bodě 90° jsou všechny věci jedním, proto je kniha tužkou a tužka knihou. V bodě 180° je všechno myšlení odetnuté a nejsou tu žádná slova a žádná řeč. Tou nejlepší odpovědí je pouze... *{Udeřido stolu.}* V bodě naprosté svobody 270° je přijatelnou odpovědí: Kniha zuří, tužka se směje. A konečně ve 360° je pravda právě taková, jaká je. Jaro přichází, tráva roste sama od sebe. Uvnitř je světlo; venku je tma. Třikrát tři je devět. Vše je právě takové, jaké to je. Odpověď zní: Kniha je knihou, tužka je tužkou.

Odpověď je v každém bodě jiná. Která z nich je správná? Víte to?

Žádná z těch pěti odpovědí není správná. Proč? *(Počká okamžik a vykřikne.)* Katz! Kniha je modrá, tužka je žlutá. Když to pochopíte, potom pochopíte sebe sama. Ale když pochopíte sebe sama, udeřím vás třicetkrát. A když sebe sama nepochopíte, také vás udeřím třicetkrát. Proč?

(Chvilí počká.) Dnes je venku velmi chladno. Jakmile této pravdy dosáhnete, musíte vnímat její správné působení. To je velmi důležitý bod. V bodě 360° je vaše mysl čistá jako prostor, což znamená, že je čistá jako zrcadlo. Když se objeví červená, zrcadlo je červené; když se objeví bílá, zrcadlo je bílé. O tom jsme již mluvili. Ale když přijde někdo hladový, jaké bude vaše působení? Jak mu pomůžete? Začnete mít také hlad? Když přijde někdo žíznivý, začnete mít také žízeň? Je to opravdový soucit? Mnoho učitelů meditace pouze zdůrazňuje, jak je důležité dosa-

žení prožitku zrcadlení pravdy; ale nepoukazují na správné působení pravdy v každém okamžiku.

Když přijde někdo hladový, dejte mu najíst. Když přijde někdo žíznivý, dejte mu něco k pití. Pouze pomáhejte všem bytostem. Někdy takové působení nazýváme správným životem. V bibli se píše: „Já jsem cesta, pravda a život.“ Naše učení je stejné. Jestliže dosáhnete žádného já, dosáhnete své vlastní podstaty a podstaty všech věcí. Dosažení bodu, kde je vše téže podstaty, znamená dosažení správné cesty. Když dosáhnete 360°, dosáhnete bodu, kdy vše právě tak, jak je, je pravdou. Květina je červená. Zeď je bílá. Vy a tato pravda světa se stále sjednocujete. V tomto bodě všechny ostatní stupně na kruhu zmizí a vy z okamžiku na okamžik jen pomáháte všem ostatním bytostem. Velká láska a Velký soucit, které pouze pomáhají všem lidem, jsou vaším správným životem.

35. Co je buddhovská přirozenost?

Buddha řekl, že vše má buddhovskou přirozenost.

Čodžu řekl, že pes nemá buddhovskou přirozenost.

Kdo má pravdu?

Kdo se mýlí?

Deset tisíc dharem se vrací do Jednoho.

Kam se vrací to Jedno?

Zen znamená neulpívat na slovech. Pokud ulpíváte na slovech, nejste s to porozumět své pravé přirozenosti ani přirozenosti celého vesmíru. Nemůžete porozumět buddhovské přirozenosti. Nemůžete porozumět vůbec ničemu. A tak pro lidi, kteří lpí na slovech, vytvořil zenový mistr Čodžu velkou chybu. Je vám to jasné? Má pes buddhovskou přirozenost? Čodžu řekl: „Mu!“ To není správné! Ale „mu“ je pouze slovo myšlení, které znamená „ne“. Ano a ne jsou slova myšlení, neboť představují myšlení v protikladech. Jak tedy vůbec tento velký zenový mistr může říci, že pes nemá buddhovskou přirozenost, když Buddha učil, že vše má buddhovskou přirozenost? To je Čodžuova velká chyba.

V oné situaci byla však Čodžuova odpověď zcela nezbytná. Mniši v té době četli mnoho sůter. Ulpívali na slovech Buddhových řečí a ztráceli kontakt s přirozeným a živým prožíváním, na které Buddhovy řeči vždy poukazovaly. Mluvili o takových věcech, jako je probuzení a buddhovská přirozenost. Byli ponořeni do polemiky o tom, zda ostatní bytosti mohou dosáhnout probuzení. Byli k Buddhovým slovům připoutáni. „Ach, vše má buddhovskou přirozenost. Potom musí mít buddhovskou přirozenost dokonce i pes. A jestliže má tedy buddhovskou přirozenost, může se stát buddhou, nebo ne? A jestliže tomu tak je, proč nemusí psi meditovat jako my?“ Mniši o takovýchto věcech přemýšleli stále dokola. Přečetli příliš mnoho sůter a málo meditovali, a tak bylo jejich

myšlení příliš chytré. „Může pes dosáhnout probuzení? Může se stát buddhou? To je těžká otázka...“

A tak se jednoho dne jeden z mnichů rozhodl, že se zeptá zenového mistra Čodžuua: „Učíteli, rád bych se tě na něco zeptal...“

„Nu?“

„Buddha řekl, že vše má buddhovskou přirozenost...“

„Ano...“

„Má tedy i pes buddhovskou přirozenost?“

Čodžu odpověděl: „Mu!“ (Ne!) Tento mnich tím byl pravděpodobně trochu vyveden z míry, neboť se zdálo, že to odporuje Buddhově řeči. Díky tomu se v myslích všech mnichů objevila Velká otázka: „Zenový mistr řekl ‚Mu‘. Je to správně?“ Nazýváme to velkou pochybnost. To je smysl a působení kong-anu.

Ale jak jsme řekli už dříve, dokonce i dnes lidé ulpívají na slovech vynikajících učitelů, a vytvářejí tak všechny možné druhy těch nejhorších zenových nemocí. Čodžuovo mu se stalo slavným kong-anem, který se používá dodnes. Ale mnoho lidí hledá v Čodžuových slovech nějaký tajný význam. „Co je mu?“ „Je mu totéž co já, nebo se lišíme?“ Přemýšlejí a přemýšlejí a přemýšlejí. Přitom správné užití tohoto kong-anu je v odetnutí myšlení a získání myslí nevím. Ale mnoho studentů sedí celý den v zendó: „Muuuuuuuu!“ „Musím se stát muuuuu...“ To je praxe, která něco vytváří. Vytváří mu. Vynikající Čodžuův lék užívá k vytvoření velmi zlých nemocí.

Kdysi dávno v Koreji řekl někdo zenovému mistrovi Mangongovi: „Mistře, snažím se porozumět významu Čodžuova mu. Pomoz mi, prosím.“

„Ach, to je jednoduché,“ odpověděl Mangong. „Jdi na zahradu za meditační halu. Tam je mnoho mu. Budou tě učit.“ Ředkvička se totiž korejsky taky řekne mu! To je učení vysokého stupně. Zenový mistr Mangong tomuto mnichovi ukázal, že mu nemá žádný zvláštní význam. „Jdi na zahradu. Je tam spousta mu!“ Jestliže hledáte nějaký hlubší význam mu, už děláte velkou chybu. Smysl Čodžuova učení se tak zcela ztrácí. Ztrácí se smysl učení všech vynikajících učitelů. Máme jiný kong-an, který říká, že v kong-anu „Mu“ je deset různých nemocí. Jestliže nevíte proč, pouze jděte přímo mu. Nezkoumejte mu. Nepřemýšlejte: „Proč mu? Co zna-

mená mu?" Pokud budete zkoumat tímto způsobem, nikdy mu nepochopíte. Nikdy nepochopíte své pravé Já. Jenom jděte přímo mu. A když stále ještě nebudete mu rozumět, sedněte si do letadla a leťte do Koreje. Najděte nějaký chrám a jděte do zahrady. Mnoho různých mu vás bude učit. Jsou lepší než zenový mistr. Ha ha ha ha ha!

Deset tisíc dharem se vrací do Jednoho.

Kam se vrací Jedno?

Zde je jedna z dalších Čodžuových chyb. Jednou se mnich zeptal Čodžua: „Deset tisíc dharem se vrací do Jednoho. Kam se vrací to Jedno?" Čodžu odpověděl: „Když jsem byl v Čonju, ušil jsem si šaty. Váží sedm liber." Tato odpověď není příliš jasná. Proč Čodžu vytvořil tak dlouhou odpověď? „Deset tisíc dharem se vrací do Jednoho. Kam se vrací Jedno?" Kdybyste tenkrát v odpověď udeřili do podlahy nebo vykřikli, byla by to dobrá odpověď. Kdybyste řekli: „Toto je tužka," také by to byla dobrá odpověď. „Deset tisíc dharem se vrací do Jednoho. Kam se vrací Jedno?" Obloha je modrá. Strom je zelený. I takto lze odpovědět. Ale Čodžuova odpověď byla příliš dlouhá. Kdyby řekl jen: „Tyto šaty váží sedm liber," i to by možná bylo příliš. Ale on k tomu přidal ještě dlouhý ocas a řekl: „Když jsem byl v Čonju, ušil jsem si šaty. Váží sedm liber." To je velmi dlouhá řeč: je jí skutečně třeba?

Ale Čodžu užil tuto dlouhou řeč k tomu, aby zasáhl mysl svého žáka. Možná že měl tento žák nějakou zvláštní představu: „Ach, ‚deset tisíc dharem se vrací do Jednoho‘. To musí mít nějaký zvláštní význam. ‚Kam se vrací Jedno?‘ Jaký je ten skrytý význam? Chci jej najít." Čodžu tedy chtěl tuto „zvláštní" mysl odetnout a dát žákovi velkou pochybnost. „Když jsem byl v Čonju, ušil jsem si šaty. Váží sedm liber." Každý přitom ví, že žádné šaty tolik neváží - je to příliš mnoho! Ale žák se „zvláštní" myslí tím nabyl velké pochybnosti, stejně jako by jí nabyl z kong-anu „Mu". „Ach, sedm liber! To jsou ale těžké šaty! Proč si ten skvělý mistr ušil tak těžké šaty?" To je Čodžuova technika: užívá slov a řeči k tomu, aby zasáhl svého žáka, který má představu o zvláštních významech. Uží-

vá slova a řeč zcela svobodně k odetnutí myšlení a poskytuje svým žákům Velkou otázku. Jestliže ulpíte na této technice učení - jestliže řeknete, že Čodžu udělal nebo neudělal chybu - už jste mrtví. Čodžu už vás třicetkrát udeřil. Chcete-li jeho ranám utéci, nepoučtejte se k jeho řeči. Taková je pravda veškeré kong-anové praxe.

Potom: „Co je buddhovskou přirozeností?" Lze to ukázat mnoha způsoby. Můžete říci, že pes buddhovskou přirozenost nemá. Můžete říci: „Deset tisíc dharem se vrací do Jednoho." Můžete se zeptat: „Kam se vrací Jedno?" Někdo může říci, že má šaty, které váží sedm liber. Všechny tyto odpovědi nepředstavují dobrý ani špatný způsob ukazování na buddhovskou přirozenost. Ale je i jiný způsob.

Každý slyšel příběh o tom, jak se Buddhovi nejlepší žáci ptali Vimalakirtiho na jeho zdraví. Vimalakirti byl hluboce probuzený laik, který žil ve stejné době jako Buddha. Jednou těžce onemocněl a Buddha vyslal své nejlepší žáky, aby mu vyřídili jeho pozdrav. A tak se v domě Vimalakirtiho shromáždilo mnoho arahatů a bódhisattvů. Potom se všichni pokoušeli vyjádřit Dharmu neduality, ukázat bod, který není tvořen dualistickým myšlením. Jeden velký bódhisattva řekl: „Obloha a země nejsou dvě různé věci." Jiný velký bódhisattva řekl: „Dobro a zlo nejsou dvě různé věci." Jiný řekl: „Přicházení a odcházení nejsou dvě různé věci." Každý podal nějaké vysvětlení toho, co není dvěma. Byla to velmi zajímavá výměna názorů.

Nakonec řekl Maňdžuśrí: „Ať mluvíte nebo nemluvíte, nejsou to dvě různé věci." Každý si myslel: „Ach, to je skvělé učení." Potom se Maňdžuśrí otočil k Vimalakirtimu a řekl: „Jaká je tvoje Dharma neduality?" A Vimalakirti jen seděl. Vůbec neotevřel ústa. To byla nejlepší odpověď ze všech! To je úplná a nejhlubší odpověď. Neboť když otevřete svá ústa, už to není nedualita. Otevřeme-li ústa, abychom to vyjádřili, už jsme vytvořili dvě věci. Jestliže chcete porozumět buddhovské přirozenosti, neotvírejte ústa: slova ji nemohou postihnout. Jestliže máte ústa zavřená, už jste sjednoceni s celým vesmírem. To je pravá nedualita. Proto se v bibli říká: „Buď tiše a věz, že já jsem Bůh."

Buddhovská přirozenost je také taková. Někdo se tedy zeptá: „Deset tisíc dharem se vrací do Jednoho. Kam se vrací Jedno?“ Jestliže chcete rozumět buddhovské přirozenosti, musíte nejprve pochopit, odkud přichází Jedno. Pamatujte si: otevření úst už je velká chyba. To je první lekce. Jak potom se zavřenými ústy odpovíte? Zde je nápověda: Před dávnou dobou odpovídal mistr Imdže (Lin-t'i) na každou otázku výkřikem: „Katz!“ Zenový mistr Doksan tazatele pouze udeřil - plesk! Mistr Kudži na každou otázku odpověděl zvednutím jednoho prstu. Tento bod lze vyjádřit pouze *beze slov*. Jestliže otevřete ústa, už vytváříte protiklady. Tento bod je možné pouze předvést, slova a řeč jej nevystihnou.

36. Tři věci pradžni

Země, která není ani tmavá, ani světlá.

Strom, který nemá kořeny.

Údolí bez ozvěny.

V době, kdy žil Buddha, bylo sedm sester, které dělaly vše společně. Vždy spolu praktikovaly. Pravidelně spolu navštěvovaly chrám. Společně se klaněly, zpívaly a meditovaly. Jednoho dne zemřel jejich společný známý a měl se konat velký pohřební obřad. Cestou na obřad sestry míjely kostru ležící v prachu. Její kosti byly vybělené. Jedna sestra řekla: „Když bylo toto tělo naživu, mělo maso, krev, hezký obličej a nádherné šaty. Ale nyní z něho zbývají jen rozpadající se vybělené kosti.“ Další sestra se zeptala: „Kam odešel mistr tohoto těla?“ Jedna sestra ťukla prstem do lebky a řekla: „Tak, jak je.“ Ale druhá ukázala na oblohu a řekla: „Tak, jak je.“ Jakmile vyslovila ta slova, všech sedm sester dosáhlo náhle probuzení.

Vysoko na obloze žil král nebes Indra. Když sedm sester dosáhlo probuzení, uviděl, jak se vesmír pod ním zaplňuje jasným světlem. Udiven sestoupil z nebe a přiblížil se k ženám. „Všechny jste dosáhly probuzení,“ řekl, „rád bych vám splnil nějaké přání. Přejte si, co chcete. Ať je to cokoli, je to vaše.“

Sestry měly tři přání: „Chceme zemi, která není světlá ani tmavá. Chceme strom, který nemá žádné kořeny. Chceme údolí bez ozvěny.“

Ale Indra byl pouhý bůh. Nikdy nedosáhl probuzení, a tak nechápal, co mají sestry na mysli. „Každá zem má stíny. Každý strom má kořeny. Každé údolí má ozvěnu. Jak mám něco takového najít?“ Putoval po celém světě a hledal tyto tři věci. Podíval se do nejvyššího nebe a sestoupil do nejhlubšího pekla. Nebyl však s to je nikde nalézt, a tak šel za Buddhou, aby se nechal poučit. Poklonil se Buddhovi a řekl: „Ty sestry dosáhly probuzení a já jsem jim

slíbil splnit všechno, co si budou přát. Požádaly mne o tři věci pradžni, které však nemohu nikde najít. Co mám dělat?"

Buddha odpověděl: „Bódhisattva desáté třídy tomuto přání rozumí. Maňđušrí, Čidžang Posal, Kwanseum Posal a Tesedži Posal - ti všichni tomu rozumí. Ale ty jsi pouze bódhisattva nízké třídy, a tak ještě nerozumíš. Když budeš usilovně cvičit, brzy tyto tři věci pradžni najdeš. Potom budeš moci zachránit všechny bytosti od utrpení."

Indra se hluboce poklonil: „Děkuji mnohokrát. Nyní vím, co je moje skutečná práce. Pokud chci porozumět své pravé přirozenosti, nepomůže mi ani to, že jsem bůh."

Tři věci pradžni ukazují na říši magie a svobodného já. Již jsme mluvili o bodu 270° na zenovém kruhu. „Kamenný pes každý den štěká." Rozumí někdo tomuto bodu? Kamenný pes štěká: „Haf! Haf! Haf!" Ha ha ha ha? Je to možné? „Po obloze letí dřevěná slepice, míří z východu na západ." „Ocelový had se zavrtává do oka diamantu." Možná že mnoho lidí slyšelo taková slova, když zenoví mistři a vynikající učitelé pronášeli řeč Dharmy. Co však ta slova znamenají? Jestliže chcete dosáhnout jejich významu, musíte nejprve dosáhnout prožitku, který je za třemi věcmi pradžni.

Tři věci pradžni poukazují na oblast duchovního dosažení, která je mezi 180° a 270°. Je to oblast mezi úplnou prázdnotou a říší magie a svobodného myšlení. Jsou to však jen slova učení. Jestliže k nim budete připoutáni, neporozumíte jejich skutečnému významu. Ta slova pouze ukazují na naše pravé Já a pomáhají nám nalézt naši původní přirozenost. V naší pravé přirozenosti nejsou protiklady: není tu vysoko a nízko, dobro a zlo, muž a žena, toto a tamto. A není tu ani jméno a forma. V tom bodě nelze nic říci. Když něco řeknete, už to není pravá řeč. Tyto tři věci pradžni ukazují pomocí slov na prožívání pravé přirozenosti.

Ale i když se lidem dostane tohoto vysvětlení, mnozí stále nechápou, jak tyto tři věty působí. Ve skutečnosti nejsou nijak zvláštní. Často je popisují tímto způsobem: „Někdo jde na burzu a koupí si cenné papíry. V té chvíli stojí, ve značné vzdálenosti od něho, uprostřed zástupu uspěchaných obchodníků jeho přítel. V místnosti je hlučno, je tu spousta lidí. Zatímco se uzavírají obchody,

tito dva přátelé se spolu potřebují domluvit o prodeji. Potřebují se poradit, zda je vhodná doba k nákupu a kdy je ten pravý čas k prodeji akcií. Možná by pomohlo, kdyby na sebe zakřičeli, ale to by je uslyšeli ostatní. Musí to udělat tajně, aby se o jejich postupu nikdo nedozvěděl. A tak jeden z mužů zvedne ruku nebo ukáže srolovanými novinami nějakým směrem. Možná že zvedne zatnutou pěst a pak vztyčí tři prsty. Sice to uvidí mnoho lidí, ale nikdo tomu nebude rozumět. O co jde, vědí jen ti dva muži. „Prý bych měl s prodejem počkat a později prodat polovinu. Cena se brzy změní.“ Říkáme, že myslí těch lidí jsou propojené. Jestliže jste skutečně dosáhli své pravé přirozenosti, potom když uslyšíte slova „strom bez kořenů“ nebo „údolí bez ozvěny“, okamžitě dosáhnete významu těchto slov. „Ach, tento prožitek znám!“ To je tedy působení těchto „tajných“ zenových slov.

Zde je jiný příklad: Korea je rozdělena na Severní a Jižní. Na mapě je v místě 38. rovnoběžky nakreslena čára. Nad ní je komunistická Severní Korea a pod ní je Jižní Korea. Vyzvědači ze Severní Koreje tuto čáru velmi často překračují, a vstupují tak na území Jižní Koreje. Chtějí se setkat s jedním ze svých agentů, který v Jižní Koreji shromažďuje tajné informace. Možná je tento vyzvědač Jihokorejec! Chtějí-li se setkat, musejí to udělat tajně. Je dokonce možné, že se tito zvědové nikdy předtím neviděli. Jak tedy jeden druhého rozpoznají a jak se přesvědčí, že ten druhý není jihokorejský policista? To je velmi důležitý bod!

A tak severokorejská vláda svého zvěda instruuje: „Musíš se dostat do Soulu k Velké jižní bráně. Zůstaň stát na severní straně brány. Přesně v jednu hodinu odpoledne vyndej cigaretu a zapal ji. Nekuř ji, pouze ji zapal. Potom ji upust' na zem a třikrát ji pravým podpatkem zašlápní do země. Potom počkej, brzy se někdo objeví a dá se s tebou do řeči. Jestliže ti podá lístek s čínskými znaky, které znamenají oblohu a jednotu, potom je to náš člověk. Můžeš s ním mluvit.“

Zvěd se tajně dostane do Jižní Koreje. Vůbec nemá tušení, s kým se setká a jak ta osoba vypadá. Najde však Velkou jižní bránu a stoupne si na severní stranu. V jednu odpoledne vytáhne cigaretu. Zapálí ji a potom ji upustí na zem. Třikrát ji svým pravým pod-

pátkem zašlápne do země. Právě v té chvíli někdo vystoupí z auta a jde k němu. Podává mu lístek s čínskými znaky oblohy a jednoty. Nato si podají ruku a dají se do řeči.

Toto všechno je tajný jazyk. Vše je skryto. Když však ti dva uvidí tento jazyk - *BUM!* jejich myslí se spojí. Severokorejský zvěd a jihokorejský zvěd okamžitě jeden druhému porozumí a oba vědí, co mají dělat. Ale nikdo jiný jejich tajnému jazyku nerozumí. Když se kdokoli dívá, jak ten muž pouští cigaretu na zem a třikrát ji zašlapává pravým podpatkem, toto počínání pro něj nemá žádný význam. Nevěnuje tomu žádnou pozornost. Zato druhý zvěd se pozorně dívá a to, co vidí, pro něj není nic skrytého. A na to ukazují tři věci pradžni. Říkáme jim tajná slova naší pravé přirozenosti. Jestliže dosáhnete své mysli, potom pochopíte, na co tyto tři věci pradžni ukazují.

37. Říše „tak, jak je“

Jaro přichází, tráva roste sama od sebe.

Modrá hora se nehýbe.

Bílé mraky plují sem a tam.

Tři věci pradžni ukazují na dosažení říše 270° na zenovém kruhu. Říše „tak, jak je“ je prožitkem 360°. Je to říše pravdy. Ve skutečnosti stále žijeme v pravdě. Každý je však připoután ke svému myšlení, a tak se drží pouze svých představ a názorů na pravdu, ale skutečnou pravdu světa nevidí. Když odetnete všechno myšlení, potom je vaše mysl čistá jako prostor. Když je čistá jako prostor, je čistá jako zrcadlo. Před zrcadlem se objeví červená, zrcadlo ukazuje červenou; objeví se bílá, ukazuje bílou. Když vidíte, slyšíte, cítíte, vnímáte hmatem, když myslíte, vše je pravdou právě takové, jaké to je. Vše je odráženo takové, jaké to je. Obloha je modrá. To je pravda. Strom je zelený. To je pravda. Pes štěká: „Hafl Hafl.“ To je pravda. Jaro přichází, tráva roste sama od sebe. Modrá hora se nikdy nehýbe. Bílé mraky plují sem a tam. To vše je pravda.

Jasně zrcadlo se nikdy ničeho nedrží, a proto odráží pravdu. Původně není v zrcadle žádná modrá, žádná zelená, žádné bílé mraky, žádná modrá hora - v jeho prázdné tváři není obsaženo vůbec nic. Když se však před ním objeví mraky, odráží mraky; když mraky odplují, zmizí i ze zrcadla. Znamená to, že tu není vůbec žádná překážka. Prázdné zrcadlo si nic nedrží ani se ničeho nezbavuje. Není k ničemu připoutáno, a tak má stále naprostou svobodu. Ať se v zrcadle objeví cokoli, ať z něj zmizí cokoli - nezáleží na tom. Ale vše, co se objevuje a mizí je pravdou.

S naší myslí je to stejné. Jestliže neudržíme svou mysl čistou a prázdnou, nemůžeme odrážet pravdu tohoto světa. Prostě se jen necháváme svým myšlením vtáhnout do některé říše utrpení. A protože jsme připoutáni ke jménům a formám věcí tohoto světa, jsou naše myslí neustálým přicházením a odcházením věcí vláčeny

sem a tam. Když na jménu a formě neulpíte, už jste zpátky u svého pravého Já. Naše původní přirozenost je úplně prázdná a nekonečná v čase a prostoru. Jen na povrchu ji zamlžuje navyklý způsob myšlení a konceptuální myšlenky. Díky úplnému odetnutí všeho myšlení je vaše mysl jako čisté zrcadlo. Když se objeví mraky, mraky a vy se stanete jedním: „Ach, mraky jsou bílé.“ Když přijde jaro a roste tráva, jaro a vy se stanete jedním: „Tráva je zelená.“ Když uvidíte horu, hora a vy se stanete jedním: „Ach, hora je modrá.“ Vaše mysl se sjednotí s veškerým vznikáním a zanikáním. Nazývá se to pravda. Ve chvíli, kdy nalézáte pravdu, dosahujete správné cesty. To je říše „tak, jak je“.

38. Když se díváš dovnitř, vnímáš skutečné světlo mysli

Jdi se napít čaje.

Dávej pozor na své kroky.

V tomto bodě zenového kruhu všechny stupně zmizí. Zůstane pouhý kruh. Jestliže vytvoříš jeden bod, vytvoříš 0°, potom se objeví 90°, 180°, 270° a 360°. Jestliže ve své mysli nic nevytváříš, potom tu žádné stupně nejsou. Je jen kruh, který znamená návrat ke svému pravému Já: vše je již úplné. To je náš každodenní život, není to nic zvláštního. Je to naše správná cesta, pravda a správný život.

Zenový mistr Čodžu po mnoho let odpovídal na každou otázku slovy: „Jdi se napít čaje.“ Mnoho lidí stále ještě nerozumí, co ta slova znamenají. Ve skutečnosti je to ale velmi jednoduché. Dokonce i dítě tomuto bodu rozumí. Každý však vytváří něco zvláštního, a tak není schopen vidět skutečný význam Čodžuových slov. Čodžu pomocí těchto slov učil, jak dosáhnout správného působení a správného života. Je to učení velmi vysokého stupně, neboť poukazuje přímo na působení naší každodenní mysli. Mnich se jednou zeptal Čodžua: „Co je buddha?“

Čodžu odpověděl: „Jdi se napít čaje!“

„Ale mistře, já už jsem se čaje napil.“

Čodžu na to: „Když ses již čaje napil, proč mi potom kladeš takovou otázku?“ Mnich se zarazil a nebyl schopen odpovědět. Možná že čaj nevpil tím správným způsobem? Když pijete čaj správně, něčeho dosáhnete, a jestliže něčeho dosáhnete, potom můžete obstát v souboji Dharmy.

Kdybyste tam byli a Čodžu by vám položil tuto otázku, jak byste odpověděli? Co byste mohli říci? Nejdůležitější je neulpívat na slovech zenového mistra. Když tedy Čodžu řekl: „Proč jsi sem při-

šel?", mohli byste se mu poklonit a říci: „Jak se máš, mistře?" nebo „Mistře, tvůj obličej je žlutý!" Takto lze bez problému odpovědět. Nejdůležitější je nedržet se slov zenového mistra. Neulpěte na žádné situaci ani způsobu učení. Když je vaše centrum silné, nemůže se stát, že byste ulpěli na nějaké řeči Dharmy nebo učení. Potom můžete strávit všechny řeči Dharmy a všechny situace, ve kterých se ocitáte. Tehdy dosahujete pravdy. Když vidíte, slyšíte, cítíte, vnímáte dotykem, když myslíte, vše je pravdou. Potom spolu s pokračující praxí může tato pravda začít správně působit a učinit váš život jasným a plným soucitu. Máte-li žízeň, napijte se čaje. Když má někdo jiný hlad, dejte mu najíst. To je správná cesta. To je pravda. To je váš správný život. Vše se stává jednáním bódhisattvy. Proto Čodžuovo „Jdi se napít čaje" znamená Velkou lásku, Velké soucítění a Velkou cestu bódhisattvy. Když něco děláte, potom to okamžik za okamžikem jenom dělejte. To je všechno.

Zde je jiný způsob, jak to vyjádřit. Kdysi dávno byl velký zenový mistr Madžo na procházce se svým žákem. Ten se Madžo zeptal: „Co je to buddha?"

Madžo odpověděl: „Obloha je modrá. Strom je zelený."

„Tomu rozumím," odpověděl mnich.

V té chvíli ukázal Madžo na zem před mnicha a řekl: „Dávej pozor, kam šlapeš!" Před mnichem se právě plazil jedovatý had. Mnich se lekl a uskočil zpět. V tom okamžiku se všechno jeho porozumění zcela rozplynulo. Jeho mysl „obloha je modrá" zmizela. Jeho porozumění slovům „strom je zelený" nebylo k ničemu.

Madžoovo „Dávej pozor, kam šlapeš" je učením vysoké třídy. Tato událost nasvědčuje tomu, že pouhé porozumění vám nemůže pomoci, nemůže vám zachránit život. Ale co z okamžiku na okamžik právě teď děláte? Udržujte vždy čistou mysl, a když něco děláte, jenom to dělejte. Jestliže neudržíte v každém okamžiku čistou mysl, potom porozumění tomu, že modrá obloha je pravdou a zelený strom je pravdou, nemůže správně působit a vašemu životu nepomůže. Velmi důležité je tedy mít z okamžiku na okamžik mysl dělej to. Mysl právě teď. Žádný subjekt ani objekt. Pouze v tomto okamžiku jasně působíte a pomáháte všem bytostem. To je Velká láska, Velké soucítění a Velká cesta bódhisattvy.

39. Cesta lidí

Přicházet s prázdnýma rukama, odcházet s prázdnýma rukama -
taková je cesta lidí.

Odkud jsi přišel, když ses narodil?
Kam půjdeš, až zemřeš?

Život je jako plující mrak, který se objeví.
Smrt je jako plující mrak, který zmizí.
Plující mrak sám o sobě neexistuje.
Život a smrt, přicházení a odcházení, jsou také takové.

Je tu však něco, co zůstává stále jasné.
Je to čisté a jasné, nezávislé na životě a smrti.

Co to je?

To je báseň o nalezení naší původní tváře. Je to velmi známá zenová báseň. Naše tělo je jako plující mrak, který se na obloze objevuje a mizí. Zde je má ruka. Zde je má hlava. To je mé tělo. Mé tělo nejsem já. Kdykoli však postihne lidské tělo nějaká nemoc nebo potíže, lidé si vždy myslí, že jsou to oni, kdo mají problém. Ztotožňují se se svým tělem. „Ach, já jsem nemocný! Jsem nemocný!“ Takovéto myšlení ve skutečnosti není správné. Nemocné je mé tělo, že? „Já trpím. Já trpím.“ To také není správné. Tato báseň říká, že tělo se může jako mrak na obloze objevit a zmizet. Ale je tu něco, co se neobjevuje ani nemizí. „Je to čisté a jasné, nezávislé na životě a smrti.“ Co to je? Můžete to najít?

Každý zná Buddhův příběh. Buddha se měl velmi dobře, byl bohatý, měl moc, plno jídla, žen, hudby, pití - vše, co by pro své pobavení mohl chtít. Byl princem! Měl mnoho krásných šatů, září-

cích drahokamů, majetku. Jednoho dne měl po svém otci zdědit království s celou zemí, se všemi hodnostmi a veškerou mocí.

Ale tento mladý princ viděl všechno utrpení, které na světě je, a tak nebyl šťastný. Nebyl s to pochopit, proč je tu tolik trápení a proč všechny bytosti nakonec musí onemocnět a zemřít. „Proč lidé žijí? Proč musí zemřít? Co je život? Co je smrt? Co je tento svět?“ Vyrostla v něm Velká otázka a byl velmi nešťastný. Nic mu nedokázalo pomoci, aby se cítil lépe: jídlo, peníze, sex ani žádná jiná z příjemných věcí, které se před ním objevovaly, nedokázaly odejmout trápení, které zakoušel tváří v tvář této otázce. Ve skutečnosti tato otázka nabývala na naléhavosti. „Co je život? Co je smrt?“ „Nejen já, ale všechny bytosti se neustále objevují a mizí v nekonečném cyklu utrpení. Proč jsme přišli na tento svět? Proč musíme my i všichni ti, které milujeme, nakonec zmizet?“ Tato Velká otázka od rána do večera zcela vyplňovala mysl mladého prince. Potěšení, která skýtal život v paláci, ho nedokázala rozptýlit.

Nemohl již déle setrvávat v blahobytu. Palác se vši svou povrchní krásou na něho působil tak, že mu bylo ještě hůř. Odešel do lesů a všechny své krásné šaty dal sluhovi. „Vezmi to zpátky do paláce," řekl, „už je nebudu potřebovat." „Ano, pane," odpověděl sluha a odešel. Potom vzal princ nůž a uřízl si vlasy svázané do velikého drdolu, který symbolizoval jeho vysokou hodnost. Zůstal v lesích a nosil žluté roucho poustevníků. Podřídil se mnohým asketickým disciplínám - jedl pouze jedno zrnko rýže denně, nadechoval a vydechoval jednou za hodinu. Šest let velmi tvrdě cvičil. Vždy a všude udržoval pouze Velkou otázku: „Co jsem?"

Jednoho rána pod stromem bódhi udržoval naplno mysl nevím. Na východní obloze uviděl hvězdu a dosáhl probuzení. Říkáme, že se mladý princ probudil a stal se Buddhou, tj. Probuzeným. - *BUM!* - Buddha dosáhl „toho, co je čisté a jasné". Osvobodil se od života a smrti. Mému tělu náleží život a smrt, ale moje pravá přirozenost se nikdy nerodí, nikdy neumírá. Snad mi mé tělo nějakou dobu patří, ale nejsem to já. Tohoto bodu Buddha dosáhl. Co je tedy to, co je „čisté a jasné"? Chcete-li to nalézt, udržujte pouze Velkou otázku. Jenom jděte přímo nevím...

Musíte mít stále na paměti, že vaše tělo už vůbec není vašim pravým Já. Občas trpí, je nemocné nebo bolavé. Ale Já není nikdy nemocné. Vaše pravé Já nikdy netrpí ani nepodléhá bolesti. Neboť vaše pravé Já nikdy nepřichází ani neodchází. Bolest vašeho těla s ním nepohne.

Je mnoho druhů vody. Čistá, špinavá, dešťová, voda z kohoutku, pramenitá voda, Coca-Cola. Bere na sebe různé formy, které se zdají být zcela odlišné. Každá má jinou chuť, jiný vzhled, ale uvnitř - hluboko, hluboko uvnitř - jsou všechny stejné. Když to vše podrobíte analýze, dostanete chemický vzorec vody H₂O. Názvy a formy se liší, proto se liší i chuť a použití, ale uvnitř žádného rozdílu není. Chuť, barva a užití nikterak nemůže ovlivnit skutečnost, že uvnitř je to všechno pouze H₂O. Stejná je i pravda jarních květů. Se změnou ročního období se objevuje mnoho krásných květů. Ale předtím, než rozkvetou, je tu pouze holý strom nebo holý stonek. Potom se objeví květy všech nádherných barev. Předtím, než se rozvinou, žádnou barvu nemají. Nyní jsou barevné. Za několik dní je někdo vyhodí a řekne: „Ach, tyto květiny jsou už staré. Nejsou k ničemu!“ A vyhodí je, protože jsou zvadlé a ošklivé. Všechny barvy, byť sebekrásnější, tedy nakonec také zmizí. Odkud ty barvy přicházejí a kam odcházejí?

Jestliže vidíte svět takový, jaký je, vidíte, že podléhá stejnému ději jako ty květiny. Vše vychází z prázdnoty, nějaký čas trvá a potom se do prázdnoty vrací. „Forma je prázdnotou, prázdnota je formou.“ Vše má tuto podstatu... voda, květiny, barva, vůně, hory, řeky, stromy i vaše mysl. Tato podstata se nikdy neobjevuje ani nemizí. Vaše podstata, moje podstata, podstata vesmíru, podstata těchto šatů, podstata hory, podstata čehokoli je toutéž podstatou a ta se nikdy neobjevuje ani nemizí. Navenek se vše neustále pohybuje - změna, změna, změna. Ale je tu něco, co se nikdy nemění ani nehýbe. Každý to již má. Vychází z vás! Toto „něco“ je vždy jasné a zářící a pomáhá všem bytostem. Co to je? Musíme to nalézt. To je to nejdůležitější, co můžeme se svými životy udělat - nalézt to, co je čisté a jasné. Když to najdete, budete vše ovládat. Potom i kdyby tento svět zítra explodoval, nezáleželo by na tom. Toho, co je čisté a jasné, by se to vůbec nedotklo.

40. Pouhé vidění je buddhovskou přirozeností

Chceš-li porozumět říši buddhů,
udržuj mysl čistou jako prostor.
Nech všechno myšlení a vnější touhy odejít.
Nech svou mysl putovat bez překážek.
Co to znamená udržovat mysl, která je čistá jako prostor?
Jestliže tvá mysl není čistá, poslouchej následující slova:
Je to probuzená přirozenost.
Nahoře je místo všech buddhů.
Dole je šest říší existence.
Každá věc, jedna vedle druhé, je úplná.
Každá věc, jedna vedle druhé, to má.
To a prach se prolínají.
Je to patrné ve všem.
Už jste dokonalí - bez jakéhokoli rozvíjení.
Rozuměj. Rozuměj. Projasni se. Projasni se.
(*Zvedne zenovou hůl.*) Vidíš?
(*Udeří zenovou hólí.*) Slyšíš?
Už jasně vidíš. Už jasně slyšíš.
Jsou potom tato hůl, tento zvuk a tvá mysl stejné, nebo se liší?
Jestliže řekneš „stejně“, třicetkrát tě udeřím.
Řekneš-li „liši se“, třicetkrát tě udeřím.
Proč? Katz!
3 x 3 = 9

Touha porozumět říši buddhů je touhou porozumět svému pravému Já. „Co jsem?“ Naše mysl je buddhou a buddha je naší myslí. Když zcela dosáhnete své vlastní mysli, dosáhnete mysli všech buddhů a všech vynikajících učitelů. Je to jedna a tatáž mysl. Jsme schopni chápat tato slova intelektuálně, ale jejich skutečnému vý-

známu nerozumíme. Lidé velmi rádi mluví o myslí. Ale co je mysl? Jak je velká? Jakou má barvu? Je tvrdá, nebo měkká? Kulatá, nebo hranatá? Je zelená, žlutá, nebo modrá? Této věci, kterou každý den, v každém okamžiku užíváme, nerozumíme. Rozumíme pouze slovu, jejímu jménu: mysl. Přestože existují statisíce filosofických knih, stále si nejsme zcela jisti, kde se tato mysl nachází! Je zde, nebo je v mé paži, nebo v mém žaludku - kde je má mysl? Co ji udržuje na místě a kam odchází? Opravdu máme mysl, anebo ve skutečnosti žádnou mysl nemáme? Co je mysl? Jestliže si upřímně a hluboce položíte tuto otázku, dostane se vám jedině odpovědi: nevím...

Otestovat tento bod je velmi jednoduché. (*Zvedne zenovou hůl nad hlavu.*) Tvrdíte-li, že máte mysl, jsou potom tato hůl a vaše mysl stejné, nebo se liší? Jestliže řeknete, že jsou stejné, potom vás tato hůl třicetkrát udeří. A budete-li tvrdit, že se liší, potom vás tato hůl také třicetkrát udeří. A to proto, že mysl a hůl jsou jen prázdná jména. Tato jména nemají žádnou vlastní přirozenost. Když nerozumíte svému pravému Já, nerozumíte ničemu, neboť vězíte v přechodné říši jmen a forem. Tehdy nemůžete správně odpovédět.

Lidé velmi dobře rozumí mnoha věcem. Rozumíme tomu, že obloha je modrá a stromy jsou zelené. Rozumíme, že toto je řeka a toto je hora. Tady je pes a tamhle je kočka. Rozumíme všemu. Ve skutečnosti však nerozumíme vůbec ničemu, neboť porozumění, které každý považuje za pravdu, je pouze myšlenkou někoho jiného. Není to naše pravá myšlenka. Říkáme: „Obloha je modrá.“ Obloha sama však nikdy neříká: „Já jsem modrá.“ Dokonce ani nikdy neříká: „Já jsem obloha.“ Říkáte: „Strom je zelený.“ Strom však nikdy neříká: „Já jsem zelený.“ Pes nikdy neříká: „Já jsem pes.“ Kočka nikdy neříká: „Já jsem kočka.“ Všechna tato jména a formy vytvářejí lidé a potom na nich ulpívají. Jak například vyjádříte psi štěkot? Korejci říkají, že pes štěká: "Wong! Wong!" V Číně to je: „Wo! Wo!" V Americe: „Woof! Woof!" Poláci říkají, že pes štěká: „Haw! Haw!" Každý ten zvuk je jiný! Který z nich je tím pravým psím štěkotem? Není to Wong! Wong!" A není to ani čínský styl Wo! Wo!", ani americké „Woof! Woof!", ani „Haw! Haw!". Různí

lidé vytvářejí různé zvuky. Ale pořád to není správný zvuk psiho štěkotu. Je to lidský štěkot: žádný pes by to takto nikdy neřekl. Ve skutečnosti pes sám sebe dokonce ani nenazve „psem“. Běžte se někdy zeptat psa: „Jsi pes?“ Možná že vám dá dobrou odpověď.

Vidíme, že jména a formy vytvářejí sami lidé. Vytvářejí obloha a modrá, strom a zelený nebo pes. Všichni víme, že obloha je modrá, že? Američané řeknou: „Ah, the sky is blue!“ Ale Korejec se podívá nahoru na totéž a neřekne: „The sky is blue!“, nýbrž: „Hanurun pchurumnida.“ A Japonec řekne: „Sora wa aoidesu.“ To všechno jsou rozdílné zvuky, že? Díky tomu můžeme snadno vidět, jak je naše porozumění uvnitř rozdílné. Ale toto porozumění je pouze něčí myšlenka, která vám byla dána: není to vaše vlastní skutečná myšlenka. Není to myšlenka tohoto světa. Není to skutečná myšlenka. Skutečná myšlenka vlastně ani žádnou myšlenku neobsahuje.

Jestliže chcete nalézt svou vlastní skutečnou myšlenku, musíte se vrátit k prvotnímu bodu. Návrat k prvotnímu bodu znamená, že vše je čisté jako prostor. Když je vaše mysl čistá jako prostor, potom se vy a vesmír zcela sjednocujete. Není zde žádné rozdělování, žádná myšlenka, žádný subjekt a žádný objekt. Potom se vaše oči, uši, nos, jazyk, tělo a mysl pomalu otvírají. Vidíte jasně, slyšíte jasně, cítíte jasně, jasně vnímáte jazykem a hmatem, jasně myslíte. Vše je čisté právě takové, jaké to je. Tehdy se obloha a vy sjednotíte. Strom a vy se sjednotíte. Pes a vy se sjednotíte. Cukr a vy se sjednotíte. Tento prožitek se nazývá pravdou. Je to velmi jednoduché. Pravda znamená, že se vše stává vaším. Ježíš řekl: „Já jsem cesta, pravda a život.“ Naše praxe ve skutečnosti znamená dosažení svého pravého Já, své správné cesty, pravdy a správného života. To je naše vlastní pravá myšlenka. Právě teď je uvnitř každého z nás.

Jestliže chcete porozumět říši všech buddhů - „Co je buddha?“ - musí se vaše mysl nejprve stát čistou jako prostor. V tomto bodě není žádné myšlení, žádná touha. V tomto bodě vaše mysl prostě odráží vesmír přesně takový, jaký je. Vaše mysl může putovat na jakékoli místo bez sebemenší překážky. To je naše praxe: návrat se k tomuto bodu, který často nazýváme prvotní bod. Jak

se navrátíte k prvotnímu bodu? Pouze se sami sebe hluboce ptejte: „Co jsem?“ Pouze nevíím... Udržujte mysl nevím a vaše myšlení bude stále jasnější a jasnější. Nakonec bude vaše mysl čistá jako prostor. Je to velmi zajímavé! Ale co to přesně znamená, když řekneme, že vaše mysl je čistá jako prostor? Jestliže tomuto bodu nerozumíte, je třeba jej vysvětlit trochu víc.

Touto myslí čistou jako prostor nazýváme probuzenou přirozenost. Právě z tohoto bodu vycházejí všichni buddhové, bódhisattvové a démoni. A tak říkáme: „Každá věc, jedna vedle druhé, je úplná. Každá věc, jedna vedle druhé, to má.“ Některým lidem se tato slova mohou zdát příliš těžká, ale ve skutečnosti jsou velmi snadná a jasná. Vše je téže univerzální podstaty a tato podstata je naší pravou přirozeností. Vezměme si třeba pekárnu. V pekárně je spousta těsta. Je tam jedna velká místnost, která je plná těsta na pečení cukroví. Potom přijdou pekaři a nadělají z něho různé tvary. Vytvarují letadla, auta, lidi, tanky, demony a bódhisattvy. Vytvoří kočky, psy a ptáky. Vznikne obrovská spousta všelijakých tvarů. Mají různá jména a různé formy. Všechny však pocházejí z téže substance, z téhož těsta. Většina lidí říká: „Ne, tenhle kousek cukroví je letadlo a tenhle kousek cukroví je pes. Opravdu, jsou to různé kousky.“ Ale dejte si je do úst a vzápětí porozumíte: „Ach, vždyť to má stejnou chuť...“ A tak je chuť hor, oblohy, buddhů, bódhisattvů, Boha, démonů i vaší myslí touž chutí. Vše v tomto vesmíru je téže podstaty.

Tato báseň mluví o témže bodě. Celý tento vesmír - Slunce, hvězdy, Měsíc, stromy, vaše mysl, moje mysl, vše vychází z téže univerzální podstaty, z téhož bodu. Jména a formy jsou různé, ale podstata je stejná. Slunce, Měsíc, hora, tato hůl, tento zvuk a vy jste téže podstaty. Vyjadřujeme to slovy: „Každá věc, jedna vedle druhé, je úplná. Každá věc, jedna vedle druhé, to má.“ Vše je téže podstaty. Znamená to, že nebe i peklo mají tutéž podstatu. Bůh i démoni sdílejí stejnou podstatu. "Vše se stává buddhou ve stejnou chvíli. Všechny bytosti vstupují do nirvány ve stejnou chvíli." Ve verši: „Nahoře je místo všech buddhů; dole je šest říší existence," báseň říká, že dokonce buddhové a šest nižších pekelných říší jsou beze zbytku jedné a téže podstaty. Jsou ze stejného těsta, mají

stejnou chuť a v základě se jedno od druhého neliší. Neliší se ani od vaší vlastní mysli. Různá jsou jenom jména a formy a ty všechny pocházejí z myšlení.

Jestliže nejste ke jménu a formě připoutáni, vnímáte, že vše je tímtéž. „Každá věc, jedna vedle druhé, je úplná. Každá věc, jedna vedle druhé, to má. To a prach se prolíná. Je to patrné ve všem.“ Podstata, jméno a forma se prolínají. *BUM!* Naše podstata a podstata všeho jsou odjakživa sjednoceny. Jsou totožné, a tak je naše vlastní podstata patrná ve všem. Obloha je modrá. Strom je zelený. Pes štěká: „Hafl Hafl!“ Nirvána i peklo jsou ze stejného těsta, jsou též podstaty. (*Udeří do stolu.*) Tento bod. Bod tohoto zvuku (*udeří do stolu*) je podstatou tohoto zvuku, vaší podstatou, mou podstatou, podstatou oblohy, podstatou stromu, podstatou nirvány, podstatou pekla, podstatou všeho. Tento zvuk (*udeří do stolu*) je univerzální podstatou. V Japonsku mu říkají *kenšó*, což znamená: uzřete svou přirozenost a staňte se buddhou. (*Udeří do stolu.*) Už jasně slyšíte. (*Udeří.*) Je to zcela zřejmé. Jaká je potom přirozenost tohoto šálku? Podívejte se na něj. Co není buddhovskou přirozeností? Dokážeš to najít? Vše to má. Modrá hora. Plynoucí voda. Vůně tyčinek. Zvuk mého hlasu. Vidění, slyšení, vnímání nosem, jazykem a hmatem, myšlení - vše je buddhovskou přirozeností.

Onehdy mi jeden student řekl: „Mistře, mám problém...”

„Jaký problém?”

„Moje myšlení se nikdy nezastaví. Co s tím mám dělat?”

„Ach,” řekl jsem, „to je lehké.”

„Ne, ne, ne. Je to velmi těžké. Účastním se ústraní a praktikuji, ale mé myšlení se nikdy nezastaví. Nejsem schopen své myšlení zastavit. Nemohu realizovat svou buddhovskou přirozenost. Nemohu nic dělat.”

Zeptal jsem se ho: „Máš pět dolarů? Pět dolarů ti tvé myšlení odejme.”

„Cože? Jak mi může pět dolarů odejmout mé myšlení?”

„Jestli máš pět dolarů, jdi a kup si lístek do kina...”

„Lístek do kina? Co je to za nesmysl?”

A tak jsem mu řekl: „Poslouchej mě. Už jsi viděl film E. T. ?”

„Ano.”

„A když děti jely po obloze na kole, myslel jsi a měl jsi starosti?“

„Ne...“ odpověděl.

„Jdi tedy na nějaký film a prožiješ ne-myšlení. Během filmu nikdy nemyslíš na to, co bylo minulý týden, nemyslíš na své problémy nebo na to, kolik peněz máš v bance. Během filmu se nezabýváš svou prací, svým životem, svými problémy. Když děti jedou na kole po obloze, každý je nadšený: ‚Aách, to je úžasné!‘ Tato mysl filmu je jako čisté zrcadlo. Mysl filmu je zcela neulpívajícím myšlením. Neulpívající myšlení je ne-myšlením. Když je kladný hrdina šťastný, jste šťastni. Když ta žena umírá, každý je smutný. Když darebák bije hrdinu a téměř ho připraví o život, každý v hledišti sdílí jednu mysl: ‚Vzchop se! Vzchop se a nandej mu to!‘“

To je výborný příklad neulpívajícího myšlení. Jenom se dívej. Jenom poslouchej. Jenom vnímej čichem. Jenom vnímej hmatem. Každý dokáže udržovat tento druh mysli při sledování filmu. Ale ve chvíli, kdy film skončí, naše mysl znova začne ulpívat na myšlenkách a obavách, zkoumání a pocitech a točí se stále a stále dokola. Sledování filmu je neulpívajícím myšlením: je to jen myšlení. Umění, krásná hudba a krásné obrazy nám na malou chvíli umožní tentýž prožitek ne-myšlení. To je jeden ze způsobů, jak „nechat myšlení a všechny vnější touhy odejít“. „Již jste dokonalí - bez jakéhokoli rozvíjení.“ Když vše zcela odložíte a udržujete prázdnou mysl, potom když vidíte, slyšíte, cítíte, vnímáte chutí, hmatem, nejste od všeho ostatního nikdy oddělení. Se vším se zcela sjednotíte. „Už jste dokonalí - bez jakéhokoli rozvíjení.“ Když se díváte na oblohu, obloha a vy se stáváte jedním. Když ochutnáváte cukr, cukr a vy se stáváte jedním. Venku bučí kráva: „Búúú!“ V tom okamžiku se „Búúú!“ a vy sjednotíte, protože „Búúú!“ je vaší vlastní podstatou. Sladkost cukru je vaší pravou přirozeností. Vy a vesmír se vždy sjednotíte. Nejdůležitější je naprostá důvěra ve své pravé Já. A jediná cesta k tomuto bodu je právě teď naprosto všechno odložit. Vše odložit jednoduše znamená nevytvářet „já“, tehdy nejste od všeho ostatního nikdy oddělení. „Již jste dokonalí - bez jakéhokoli rozvíjení.“

„Rozuměj. Rozuměj. Projasni se. Projasni se.“ Dosažení našeho pravého Já není těžké. Někteří lidé si myslí, že to musí být těžké. Ale co je naše pravé Já? Zeď je bílá. Podlaha je hnědá. Cvrlikání

ptáků za okny, právě teď - čím čarará čím čím! „Vidíš? Slyšíš?“ Toto je tvé pravé Já; tvé pravé Já se od toho všeho nikterak neliší. Když je tedy vaše mysl čistá jako prostor, vše je již čisté.

Ale i kdyby byla tato slova sebekrásnější, nemohou nám pomoci, pokud jsme skutečně nedosáhli jejich pravého významu. Každá dobrá zenová řeč obsahuje zkušební otázku: „Už jasně vidíš. Už jasně slyšíš. Jaké jsou potom tato hůl, tento zvuk (*udeří do stolu*) a vaše mysl? Jsou stejné? Nebo se liší?“ Odpovíte-li, že jsou stejné, potom vás tato hůl udeří. A řeknete-li, že se liší, potom vás tato hůl rovněž udeří. Jak odpovíte? Jak v tomto okamžiku ukážete svou pravou přirozenost, aniž se ji pokoušíte vysvětlit? To je velmi důležitý bod. Tento bod je jasný jako prostor, což znamená, že zde nejsou žádná slova, která by byla s to jej vyjádřit. Nejsou zde žádné protiklady; je to říše absolutního prožívání. Slova „stejný“ nebo „odlišný“ pocházejí z myšlení v protikladech. Když tedy otevřete ústa, abyste tento bod vysvětlili, už jste udělali velkou chybu. Je třeba nějaká názorná ukázka. Jak ji předvedete?

Kdysi dávno odpovídal zenový mistr Lin-ti na jakoukoli otázku výkřikem „Kaaaaatz!“. Kdykoli se někdo na něco zeptal mistra Doksana, dostalo se mu v odpověď úderu holí - pchijúú! Zenový mistr Kudži odpovídal tím, že zvedl jeden prst. A tak se vás ptám znova: Je Lin-tiho „Katz!“, Doksanův úder a Kudžihovo prst stejný, nebo se liší? (*Žádná odpověď.*) Stejný? Odlišný? Jestliže řeknete „stejný“, udeřím vás. Jestliže řeknete „odlišný“, také vás udeřím. Co uděláte? Je třeba nějaká názorná ukázka! „Katz!“ (*Udeří do stolu.*) Jenom to. (*Udeří.*) Je to velmi jednoduché a velmi jasné. Lidé však mají složité myšlenky a nemohou tohoto bodu dosáhnout.

Poslední verš básně je velmi zajímavý: „ $3 \times 3 = 9$.“ Tento verš znamená, že se nemůžete zastavit v „Katz!“ nebo v (*udeří do stolu*). Je třeba udělat ještě jeden krok. Dosažení říše buddhů znamená dosažení pravdy - vše je právě takové, jaké to je. Stěna je bílá. Obloha je modrá. Moje šaty jsou šedé. To je vše. Tento bod nás navrácí k vnímání úplného světa. Sůl je slaná. Cukr je sladký. $3 \times 3 = 9$. Toto je pravda, svět právě tak, jak je. Není to nic zvláštního. Jestliže skutečně dosáhnete této básně, dosáhnete všeho. Už jste úplní. To je říše buddhů.

41. Kam jdeš?

Šli tak dávní buddhové.	Jdou tak přítomní buddhové.
Ty tak jdeš.	Já tak jdu také.
Co je tou věcí,	Kdo je ten,
kteřá není rozbitá?	koho nelze nikdy zničit?
Rozumíš?	<i>(Zenová hůl je zvednuta nad hlavu a udeří do země.)</i>

Všichni buddhové minulosti, přítomnosti a budoucnosti
dosahují naráz uprostřed tří světů probuzení.
Všechny bytosti deseti úrovní vstupují v jednom a tomtěž dni
do nirvány.
Nerozumíš-li tomu, poslouchej:
Socha má oči a z nich tiše kanou slzy.
Chlapec ve tmě bezhlesně lká.

Všichni dávní i přítomní buddhové jsou stejné podstaty. (*Udeří do stolu.*) Vy i já jsme také stejné podstaty. (*Udeří.*) Tento bod (*udeří*) znamená univerzální podstatu. O tom jsme již mluvili. Je to vaše podstata a podstata všeho. (*Udeří.*) Je to podstata dávných buddhů, přítomných buddhů, podstata bóddhisattvů, zvířat, vaše podstata, má podstata, podstata auta, skály, vody. (*Udeří.*) Je to také podstata Boha a Ďábla. (*Udeří.*) Tato podstata nám tedy ukazuje, že zde není žádné přicházení ani odcházení. „Jdi takto“ znamená právě tento bod. (*Udeří.*)

„Co je tou věcí, která není rozbitá?“ Všem na tomto světě vládne čas a prostor. Vše má jméno a formu, a tak se bez ustání mění. Obloha, země, stromy, hory, řeky, lidé, zvířata a auta - to vše má jméno a formu, to vše bez ustání přichází a odchází, objevuje se a mizí: něco rychle, něco trvá mnoho kalp. Některý druh hmyzu žije pouze několik dní, modré hory přetrvávají miliony let. Ale to vše má jméno a formu, a proto se to objevuje, nějaký čas trvá, slábne

a vrací se do prázdnoty. Tato Země nakonec také zanikne a spálí ji Slunce. „Když se objeví mysl, objeví se Dharma; když se objeví Dharma, potom se objeví jméno a forma, přícházení a odcházení, čas a prostor a příčina a následek. Když však mysl zmizí, zmizí Dharma; když zmizí Dharma, potom zmizí jméno a forma, přícházení a odcházení, čas a prostor a příčina a následek.“ To je totéž učení.

Je tedy jedna věc, která se nikdy nemění. Nikdy nevzniká ani nezaniká a nikdy není rozbitá. Je „navěky nezníčitelná“. Co je tou věcí, která se nikdy nemění? Co je touto „věcí“, která není nikdy rozbitá? Nikdy se nehýbe a nikdy se nemění. Je to vaše podstata, podstata všeho. Musíte ji najít, musíte jí dosáhnout a potom budete svobodní.

„Všichni buddhové minulosti, přítomnosti a budoucnosti dosahují naráz uprostřed tří světů probuzení.“ Vše se zároveň stává buddhou. *{Udeří do stolu.}* Minulost, přítomnost a budoucnost ve skutečnosti neexistují. Čas a prostor vychází pouze z myšlení. Kde je „minulost“? Kde ji máte? Můžete mi ukázat svou minulost? Je někde vaše minulost? Je někde moje minulost? Minulost je jenom sen, že? Nikde jinde než v naší mysli, která myslí, není. O budoucnosti platí totéž. Kde je? Každý myslí na věci minulé a budoucí a zahrnuje je do svého jednání, jako by byly skutečné. Myslíme na to, co se stalo v minulosti nebo co se stane zítra, a jsme našťaví, šťastní nebo smutní. Přítom to je jen projev myšlení, neboť nic z toho právě teď nelze ukázat. S přítomností je to stejné. Každý si myslí, že když už neexistuje minulost a budoucnost, pak alespoň přítomnost existuje. Ale ptám se vás: kde je? Jestliže řeknete „přítomnost“, už je to pryč. Ve chvíli, kdy řeknete „přítomnost“ znova, už je to minulostí. Žádná přítomnost není! Přítomnost, stejně jako minulost a budoucnost, je tvořena naším myšlením. Jestliže myslíte, potom máte čas a prostor a tehdy se čas bez ustání mění. Odkud však čas přichází a kam odchází? Přichází pouze z myšlení. Čas odděleně od našich myslících myslí neexistuje.

Jediné, co máme, je tento okamžik. Náš život probíhá z okamžiku na okamžik. Tento okamžik je nekonečným časem a prostorem, jinými slovy - v tomto okamžiku není žádný čas ani prostor. „Takto

všichni buddhové minulosti, přítomnosti a budoucnosti dosahují naráz probuzení." (*Udeří do stolu.*) To je mysl okamžiku. V okamžiku je minulost, přítomnost a budoucnost, což znamená, že v něm není žádný čas ani žádný prostor. Žádný čas a žádný prostor znamená nekonečný čas a nekonečný prostor. V jednom okamžiku je vše. (*Udeří.*) Jestliže tedy dosáhnete tohoto okamžiku, dosáhnete všeho. Vy jste okamžikem, okamžik je vámi.

Následující verš je velmi zajímavý: „Všechny bytosti deseti úrovní vstupují v jednom a tomtéž dni do nirvány." Deset úrovní pouze symbolizuje všechny bytosti, které představují celý tento svět, což poukazuje na rozměr prostoru. Z buddhistického hlediska existuje ve vesmíru deset úrovní, které obsahují všechny bytosti: od buddhů k bódhisattvům, arahatům, sadahanům, nebeským bytostem, asurům, lidským bytostem, zvířatům, hladovým duchům a pekelným bytostem. Ve skutečnosti deset úrovní deseti úrovněmi není. Deset úrovní je tvořeno výhradně naším myšlením. Uvnitř každé mysli je schopnost být pekelnou bytostí, hladovým duchem, zvířetem, člověkem, asurou, sadahanem, bódhisattvou a buddhou. Těchto deset úrovní má každý uvnitř své mysli. Jsou i uvnitř mysli každého buddhy! Ke každému buddhovi náleží peklo, hladoví duchové, zvířata i všechny ostatní bytosti. Všem náleží tytéž úrovně.

Kolik je ve vás mysli buddhy? Kolik mysli zvířete? Nakolik se ve svém životě chováte jako hladový duch? To je velmi důležité. Když se podíváte na tento svět, uvidíte, že tato slova nejsou jen výtvorem buddhismu. Jděte se projít po ulici a dívejte se na obličej lidí. Všichni mají lidské rysy. Ale pod povrchem se u mnoha dnešních lidí nachází nějaký druh zvířecího vědomí. Pokud máte čistou mysl, snadno to uvidíte. To není jen metafora. Vnější podoba může být lidská, ale uvnitř mysli dominuje zvířecí vědomí. Možná jsou lidmi jen z dvaceti procent a z osmdesáti procent jsou psem, hadem nebo lvem. Někteří lidé mají velmi silné vědomí obsahující peklo a jejich jednání vytváří prožitky pekla, které zakoušejí oni sami i ostatní na tomto světě. Takovým příkladem jsou lidé, kteří se kvůli svému jednání dostanou do vězení. Někteří lidé mají pouze nebeské nebo bódhisattvovské vědomí. Kolik máte buddhovské

mysli a kolik myslí pekelné? Někteří lidé mají z padesáti procent mysl „já něco chci“ a buddhovská mysl zaujímá v jejich vědomí pouze jedno procento. Jaký druh myslí udržujete většinu času: mysl buddhy mysl bódhisattvy mysl arahata, mysl člověka, mysl zvířete, nebo mysl pekla? To tvoří váš život právě teď, v tomto okamžiku stejně jako v příštím životě. Těchto deset úrovní, jak můžeme vidět, pochází pouze z naší myslí.

Všechny bytosti deseti úrovní vstupují v jednom a tomtéž dni do nirvány. Buddhové a pekelné bytosti, bódhisattvové a hladoví duchové, lidé a zvířata vstupují do nirvány ve stejném okamžiku.

(Udeří do stolu.) Čas a prostor mizí; celý vesmír se sjednotí. Právě teď se vracíte k myslí okamžiku *(udeří)*, v tomto bodě. Jméno a forma, čas a prostor, příčina a následek se sjednotí. *(Udeří.)* Vše se vrací k okamžiku. Všichni buddhové minulosti, přítomnosti a budoucnosti (čas) a deset úrovní (prostor) se v tomto okamžiku zcela sjednotí. *(Udeří.)* Je to velmi jasné!

Rozumíte tomu? Dále se v básni praví: „Nerozumíš-li tomu, poslouchej: Socha má oči a z nich tíše kanou slzy. Chlapec ve tmě bezhlesně lká.“ Jakmile dosáhnete toho, že čas a prostor jsou úplně prázdné a že neexistují - jakmile dosáhnete okamžiku -, musíte se vrátit zpět ke správnému působení této myslí okamžiku, což není nic jiného než soucitné konání pro trpící bytosti.

Už jsme mluvili o 270° na zenovém kruhu. Jestliže chcete zcela dosáhnout správného působení tohoto okamžiku *(udeří do stolu)*, musíte nejprve dosáhnout říše magického myšlení. Každý slyšel nějaký příběh o někom, komu se zjevil nějaký bódhisattva. „Ach, dělal jsem kido a uviděl jsem Kwansum Posal. Řekla mi, že musím dělat to a to a to.“ Takové zážitky pocházejí z říše 270°. Jestliže je vaše víra v Kwansum Posal dostatečně silná, potom se před vámi Kwansum Posal objeví. Někdo si myslí: „Potřebuji pomoc Kwansum Posal. Chci vidět Kwansum Posal! Chci vidět Kwansum Posal!“ Potom dělá hodně poklon a hodně zpívá, možná si také říká mantru Kwansum Posal. Po nějakém čase před sebou Kwansum Posal uvidí. „Ach, Kwansum Posal!“ Vize pochází z jeho myslí.

To se netýká jen buddhistů. Existuje mnoho současných příběhů o tom, jak se některým lidem zjevil Ježíš nebo Panna Marie

a poskytli jim zvláštní učení. Možná že socha Ježíše vypadala, jako by krvácela, a socha panny Marie, jako by plakala. Potom se odevšad sjede mnoho lidí, aby se o těchto zjeveních sami přesvědčili. Už se to znova nestane, ale mnoho z nich je vyléčeno ze svých nemocí. I když si to neuvědomují, všechno jejich zázračné vyléčení spojené s takovýmto místem je způsobeno jejich vědomím. Tyto věci se dějí proto, že mají vědomí „já chci vidět Marii" a silnou mysl víry. Nabudou vědomí „já chci vidět zázrak" nebo „já chci být vyléčen" a v jejich vědomí se objeví prožitky, které jim mohou trochu pomoci. To je říše magického myšlení, říše zcela svobodného myšlení. Takový prožitek vyjadřuje verš: „Socha má oči a z nich tiše kanou slzy." Jestliže to prožijete, porozumíte této technice učení. Ale tento bod neobsahuje celistvé působení: je pouze technikou. Připoutanost k této technice tvoří karmu démona. Je třeba udělat další krok.

Jaké je správné působení v tomto okamžiku? Jak užijete tohoto okamžiku ke správnému žití? Nejdříve rozumíme tomuto: „Šli tak dávní buddhové. Jdou tak přítomní buddhové. Jdu tak já. Ty tak jdeš také." Je v tom minulost, přítomnost a budoucnost. Je v tom „já" a „ty". Tyto verše představují na zenovém kruhu 90°. Následuje: „Co je ta věc, která není rozbitá? Kdo je ten, koho nelze nikdy zničit? Rozumíš?" Poté udeří zenová hůl. (*Udeří do stolu.*) Tento bod nemá jméno ani formu a navrácí nás k podstatě všech věcí. Představuje na zenovém kruhu 180°. „Všichni buddhové minulosti, přítomnosti a budoucnosti dosahují probuzení naráz uprostřed tří světů. Všechny bytosti deseti úrovní vstupují v jednom a tom-též dni do nirvány." Jestliže dosáhnete tohoto bodu (*udeří*), všechna jména a formy zmizí. Minulí, přítomní a budoucí buddhové dosahují probuzení ve stejnou chvíli - to je časový rozměr. Všechny bytosti deseti úrovní představují rozměr prostoru. Tyto verše ukazují, že čas ani prostor neexistují. Čas je v oblasti od 0° do 180°. Když však projdete 180°, poznáte, že tu ve skutečnosti žádný čas ani prostor nejsou. To je svět absolutna. Udržíte-li tento bod nějaký čas, dosáhnete následujícího: „Socha má oči a z nich tiše kanou slzy." To je na zenovém kruhu 270°, říše magie a zázraků.

„Chlapec ve tmě tiše lká." Tento bod představuje na zenovém kruhu 360°. Jak mysl okamžiku působí? Když se před vámi objeví hladový člověk, co uděláte? Když k vám přijde žiznivý člověk, jak zareagujete? Když je vaše mysl jasná, může působit tak, že z okamžiku na okamžik pomáhá ostatním. To je Velká láska, Velké soucítění a Velká cesta bódhisattvy. Pomoc ostatním lidem je úkolem probuzení. „Chlapec ve tmě tiše lká." Když vidíme trpícího člověka nebo se doslechneme, že někdo trpí, naše soucítění se přirozeně zapojí a chce těmto lidem pomoci.

Toto učení tedy začíná v 0° a prochází 90° a 180°. Ve 180° nejsou žádná slova. Otevření úst už je chybou. Potom se dostáváme do 270°, kde se mohou objevit jakákoli slova. „Socha má oči a z nich tiše kanou slzy." Když pokračujete v praxi a strávíte tuto zkušenost, uděláte ještě jeden krok. Jméno tohoto kroku je 360°, říše věcí, které jsou takové, jaké jsou. Je to stejné jako 0°. V tomto bodě všechny stupně zenového kruhu zmizí a zmizí i kruh. Kruh znamená pouze to, že obloha je oblohou a strom je stromem. Ale bystrooký učitel vás bude povzbuzovat k tomu, abyste udělali ještě jeden krok, který míří tam, kde již není žádný kruh ani žádné učení. Obloha je modrá. Strom je zelený. Pes štěká „Haf! Haf!". Cukr je sladký. Když vidíte, slyšíte, cítíte, vnímáte chutí, hmatem, když myslíte, vše právě takové je celistvé. V tomto bodě není subjekt ani objekt. Není zde vně ani uvnitř. Vše se zcela sjednotí a všechno vaše konání pomáhá ostatním lidem. „Můj život je tu pouze pro všechny bytosti." To je Velká cesta bódhisattvy.

42. Tři brány zenového mistra

Tosola

1. Odetnutí trávy nevědomosti a zenové sezení je přáním uvidět pravou přirozenost. Kde je tvoje pravá přirozenost nyní?
2. Svě pravé přirozenosti již rozumíš a dostal ses za život a smrt. Až zemřeš, jak se znovu zrodíš?
3. Už ses osvobodil z pout života a smrti a víš, kam se vrátíš. Kam půjdeš, až čtyři elementy zmizí?

Kdysi dávno v Číně zkoušel zenový mistr Tosol mnichy pomocí těchto tří otázek. „Odetnout trávu nevědomosti“ znamená oholit si hlavu a stát se mnichem. Vlasy se v buddhismu nazývají tráva nevědomosti, neboť představují připoutanost ke vzhledu a k tomuto pomíjivému tělu. Když si ostříháte vlasy, odetnete své nevědomé představy o tom, že toto dočasné tělo je hodno následování a že je kvůli němu třeba trpět. Proto si mniši a mnišky holí hlavy. „Nechci se nechat vést pouze svou karmou. Chci porozumět své pravé přirozenosti a pomoci tomuto světu.“ Už jsme si řekli, že vaší přirozeností je úplně všechno. (*Udeří do stolu.*) Není to nic zvláštního. Když se vás tedy zeptám „Kde je vaše pravá přirozenost nyní?“, jak odpovíte? Jestliže dovedete na tuto otázku odpovědět, rozumíte své přirozenosti a osvobodili jste se z pout života a smrti. To je první brána.

Projdete-li touto branou, dostanete se k bráně druhé. „Až zemřeš, jak se znovu zrodíš?“ Tvé pravé Já je mimo dosah života a smrti. Nikdy nepřichází ani neodchází. Ovšem, vašemu tělu život a smrt náleží. Tohle je má ruka. Tohle je má hlava. Tohle je mé tělo. Ale to nejsem já. Co je vaším pravým Já? Vaše pravé Já je pouze tímto bodem. (*Udeří do stolu.*) V tomto bodě se sjednocu-

jete s celým vesmírem. V tomto bodě není život ani smrt. (*Udeří.*) A tak se vás ptám: až zemřete, jak se znovu zrodíte? Ale dejte si pozor! Jestliže na těchto slovech ulpíte, nebudete schopni odpovědět. Budete jenom myslet a myslet a myslet. „Myslíš, že není život a smrt? Je to možné? Nejsem právě teď naživu? Jak se znovu-zrodím?“ Nic z toho však není důležité. Udržujete-li tuto mysl (*udeří*), potom je jedno, jestli vaše tělo zmizí nebo ne.

Když přijedete autem domů, vystoupíte z něj. Druhý den ráno nasednete do auta a někam jedete. Vystoupíte před svou kanceláří. Později znova nasednete a jedete domů. Následujícího rána sednete znova do auta a jedete do práce. Jezdíte sem a tam, přicházíte a odcházíte, plníte své úkoly. Ale jednoho dne do vašeho auta někdo vrazí a auto je celé zničené. Je rozbité a nelze je již používat. Ale i když je toto auto úplně rozbité, vy neumíráte. Před havárií jste pilně pracovali a zaplatili jste si výhodné pojištění. A tak se znova objeví dobré auto! Ha ha ha ha! Vaše se používalo a rozbilo se, proto se nyní objevilo auto nové. Dostanete zbrusu nové auto.

Auto, které nyní řídíte, je již staré. Tím autem je vaše tělo. Možná že bylo vyrobeno v Americe nebo v Rusku. Mé auto bylo vyrobené v Koreji. Vaše příští auto může být vyrobeno v Číně, Koreji nebo v Německu. Příště byste mohli dostat auto francouzské, španělské nebo ze Srí Lanky. Nejdůležitější však je, kdo je řidičem tohoto auta. Právě na to musíte odpovědět. Až nastane čas, abyste dostali nové auto, jaké auto získáte? Na to se ptá druhá brána. Jednoho dne budete tuto otázku muset zodpovědět svým vlastním životem.

Tohle auto se objevuje a mizí, ale na tom nezáleží. Co je vaším řidičem? Rozumí každý svému řidiči? (*Udeří do stolu.*) Tohle je váš řidič. Vesmír a vy se stáváte jedním bodem - váš pravý řidič se objevuje velmi jasně.

Až zemřeme, kam se vrátíme? Již víme, že tělu náleží život a smrt, ale naše pravé Já je mimo dosah života a smrti, nepřichází ani neodchází. Naše tělo je složeno ze čtyř elementů: země, vzduchu, ohně a vody. Až vaše tělo zemře, všechny vaše elementy zmizí. Kam potom váš mistr - to, co vládne vašemu tělu - půjde? Pamatujte si: není žádné přicházení ani odcházení, ani žádné

pobývání. Universální podstata a vaše podstata se vždy sjednocují. (*Udeří.*) Slova tento bod popsat nemohou. Může to vyjádřit pouze názorné předvedení. Jestliže tohoto bodu dosáhnete, potom je možné udržovat stále tuto (*udeří*) mysl. Musíte tedy praktikovat každý den, nejméně deset minut. „Co jsem?“ Nevím... „Kde je moje pravá přirozenost?“ Nevím... „Jak se znovuzrodím?“ Nevím... „Kam půjdu, až čtyři elementy zmizí?“ Nevím... Zodpovězte to jasně a projdete bez překážky poslední Tosolovou bránou.

43. Která z následujících čtyř vět znamená osvobození se od života a smrti?

Pod hladinou moře pojídá zablácená kráva Měsíc.
Na útesu spí kamenný tygr a ve svých tlapách drží dítě.
Ocelový had se zavrtává do oka diamantu.
Hora Kun-lun jede na zádech slona taženého malým ptáčkem.

V Číně je mnoho taoistických, a dokonce i konfuciánských mistrů, kteří provádějí v horách zvláštní praxi a získávají zvláštní energii. Dovedou létat po obloze. Dokážou své tělo změnit v tygří. Dovedou vyvolat kouř. To je to, čemu říkáme magie. Jestliže usilovně praktikujete, potom se univerzální energie a vaše energie sjednotí. Lidská energie se sinokorejsky vyslovuje *wongi*. Každý den se nadechujeme a vydechujeme. Nádech a výdech. Nádech a výdech. To se nazývá *konggi*. Energie Slunce, Měsíce, obíhajících planet a hvězd se nazývá *hapgi* neboli vesmírná energie. Jestliže se vaše energie (*wongi*), soustředěné dýchání (*konggi*) a vesmírná energie (*hapgi*) sjednotí, potom získáte *tegi* neboli velkou energii. S touto energií můžete dělat cokoli. Můžete proměnit své tělo. Můžete levitovat nebo létat po obloze. Můžete provádět magii a zázraky. Ale to nejdůležitější je se zcela zbavit „já, mně, moje“ ve vlastní mysli. Jestliže máte „já, mně, moje“, nemůžete získat silnou lidskou energii. Nemůžete se spojit s vesmírnou energií. Nemůžete dosáhnout velké energie. Když zde není „já, mně, moje“ a pouze pokračujete v praxi, potom se velká energie, vesmírná energie a vaše energie - *BUM!* - sjednotí. Potom je možné zažít tuto říši magie a naprosto svobodného já.

Všechny čtyři verše poukazují na tuto říši. Nachází se na zenovém kruhu v oblasti 270°. Každý z těchto veršů má nějaký skrytý

význam, kterému bez skutečného dosažení říše absolutní existence nelze rozumět. „Pod hladinou moře požívá zablácená kráva Měsíc." To je ale nesmysl, vidíte? Jak může zablácená kráva jíst Měsíc? Ale každý tomuto bodu už trochu rozumí. Všichni jsme viděli dětské kreslené filmy, ve kterých zvířata mluví, smějí se, zpívají a tancují nebo létají. Všechny děti tomuto bodu rozumějí, jen dospělí jej nechápou. Znamená to, že jak stárneme, naše mysl kostnatí a stále více ulpívá na představách o jménu a formě. Ale tato říše 270° znamená „osvobození se od jména a formy". Je to svobodné myšlení. „Na útesu spí kamenný tygr, ve svých tlapách drží dítě." Může kamenný tygr spát? „Ocelový had se zavrtává do oka diamantu." Ale diamant je tvrdší než ocel: jak by mohla ocel vrtat do diamantu? „Hora Kun-lun jede na zádech slona taženého malým ptáčkem." Hora Kun-lun je nejvyšší hora v Číně. Tato obrovská hora jede na zádech slona a ten je tažen malým ptáčkem. Jak je to možné? Všechny děti této svobodné říše, která je v našich myslích stále, rozumějí. Jestliže budete usilovně praktikovat, také jí dosáhnete.

44. Původní tvář

Tiché sezení v horském chrámu uprostřed klidné noci;
nejhlubší ticho a klid jsou naší původní tváří.

Proč západní vítr pohybuje stromy v lese?

Jediný výkřik zimních husí vyplní oblohu.

Tyto verše představují typickou zenovou báseň. Napsal ji před mnoha lety zenový mistr Hoam a v korejských chrámech se zpívá každý den. Právě zenové básně nejsou psány v úhledném stylu. Jejich účelem není pouhé užití pěkného jazyka, nemají jen umělecký záměr. Zenová báseň užívá slov k tomu, aby ukázala na prožitek, který slovy nelze vyjádřit. Vždy učí. Často vyjadřuje prožitky probuzení.

Mnoho zenových básní má určitou formu, která slouží k vytržení čtenářovy mysli z říše jména a formy a vede k vidění věci takových, jaké jsou. Učení se zde objevuje postupně, krok za krokem. Každý verš má zvláštní „úkol“. První dva verše ukazují, že „Forma je prázdnotou, prázdnota je formou“. Objasňují naši přirozenost. Objasňují prvotní bod. „Tiché sezení v horském chrámu uprostřed klidné noci; nejhlubší ticho a klid jsou naší původní tváří.“ Tyto verše vyjadřují pomocí myšlení v protikladech smysl protikladů, dvojnosti.

Třetí verš se ptá: „Proč západní vítr pohybuje stromy v lese?“ Musíte dosáhnout své přirozenosti. Vysvětlení není třeba. Tyto tři verše spojené dohromady kladou otázku, která vede přímo k prožitku myslí nevím. Jiná báseň praví: „Celý svět je úplným klidem. Odkud přichází Slunce, Měsíc a hvězdy?“ Když jste ztotožnění s úplným klidem, odkud potom může přicházet Slunce, Měsíc a hvězdy? To je myšlení v protikladech, které dává vzniknout velké otázce. Tyto verše ukazují na stejný bod jako část naší básně: „Nejhlubší ticho a klid jsou naší původní tváří.“ Proč přichází vítr a po-

hybuje věcmi dokola, vytváří zvuk a ruší klid? Odkud přichází vítr? Proč se objevuje? Vystává Velká otázka.

Jestliže dosáhnete Velké otázky, potom je vaše mysl čistá jako prostor. Udržovat mysl čistou jako prostor znamená mít mysl čistou jako zrcadlo. Vše je zrcadlem právě takové, jaké to je. Zvuk ptáků letících vzduchem, pleskot křídel a křik Ga! Ga! Ga! Ga!, to je vaše přirozenost. Pouhé slyšení je buddhovskou přirozeností. Pouhé vidění je buddhovskou přirozeností. Právě tak, jak je, je pravdou. Vše je úplné.

To je způsob, jakým zenová báseň obvykle učí. I když se počet veršů může měnit, jejich pořádek bývá stejný. První verš vyjadřuje pohled v protikladech - myšlenku. Následující část klade Velkou otázku - vyjadřuje bod klidu. Třetí verš v mnoha zenových básních vyjadřuje pohled říše magie a zázraků, která se vztahuje k 270°. Ale žádný z těchto pohledů není konečnou pravdou. Proto je tu poslední věta, která je větou právě tak, jak je. Navrací čtenáře zpět do světa věcí, které jsou právě takové, jaké jsou.

45. Tři brány zenového mistra Kobonga

Slunce na obloze svítí všude. Proč je zakrývá mrak?
Každý má stín, který ho následuje. Jak nevstoupíš na svůj stín?
Celý vesmír hoří. Jakým druhem samádhi unikneš spálení?

Kdysi dávno v Číně vytvořil zenový mistr Kobong pro své žáky tři kong-any, brány, kterými mají projít. První branou je: „Slunce na obloze svítí všude. Proč je zakrývá mrak?“ Musíte porozumět tomuto bodu: proč Slunce zakrývá mrak? To je určitý problém. Když se objeví mrak a zakryje Slunce, potom na některém místě přestane svítit. Objeví se stín. Proč se mrak objeví a zakryje Slunce? Když o tom budete přemýšlet, neporozumíte tomu. Když však zcela odetnete všechno myšlení, potom pochopíte.

Možná vám pomůže tohle: máme dvě oči, dvě nosní dírky a dvě uši. Proč máme pouze jedna ústa? Máme na svém obličejí vždy po dvou otvorech, a tak je třeba mít i dvoje ústa. Je to přirozené! Když máte pouze jedna ústa, dostáváte se stále do nesnází. Vaše dvě uši mají pouze jeden úkol. Vaše dvě oči mají pouze jeden úkol. Vaše dvě nosní dírky mají pouze jeden snadný úkol. Je to docela jednoduché: uši pouze slyší, oči pouze vidí, nosní dírky pouze cítí. Ale jedna ústa mají čtyři důležité úkoly. Musí mluvit, ochutnávat, dýchat a jíst. To je velmi složitá situace. Kdybyste měli ústa na všech stranách své hlavy, bylo by to mnohem snazší. Ústa na jedné straně by mohla jíst a ústa na druhé straně zároveň mluvit. Ústa vpředu by mohla dýchat a ústa vzadu ochutnávat. Ale ústa jsou jenom jedna, a proto jsou vždy velmi zaneprázdněna. A s ústy souvisí další problém: vytvářejí nám mnoho karmy a utrpení. Mluví nehezky o ostatních lidech, dychtí po chutném jídle a někdy jsou tak žádostivá, že se přejíme a je nám těžko. Možná že kdybyste měli

dvoje ústa, byl by tento problém ještě větší. Možná že právě proto dali Bůh a Buddha lidem jenom jedna ústa.

Je to naše přirozenost. Tak se věci mají. Slunce je na obloze. Objeví se mraky a zakryjí je. Ale proč? Právě na to se ptá kong-an. Je to přirozené. Máme dvě oči, dvě uši, dvě nosní dírky a pouze jedna ústa. Taková je přirozenost. Ale rozumíte této přirozenosti?

Další brána se ptá: „Jak nevstoupíš na svůj stín?" Slunce svítí a tvé tělo vrhá stín, který jde stále s tebou. Jak ale na svůj stín nevstoupíš? Zen znamená: nic nezkoumej. Jak už jsme řekli dříve, jestliže jste připoutáni ke slovům a řeči, potom máte problémy. Jestliže přemýšlíte o tom, jak byste na tuto otázku odpověděli, jste od pravdy vzdáleni na tisíc mil.

A nakonec: „Celý svět hoří. Jakým druhem samádhi dokážete uniknout spálení?" Samádhi znamená velmi hlubokou meditaci. Ale mnohem důležitější je, že se jedná o mysl, která se nehýbe za žádné situace. Mnoho lidí má o meditaci zvláštní představy, zvláště pak o samádhi. Lidé se pokoušejí dosáhnout zvláštního samádhi za účelem získání speciálních sil. Ale když je celý svět mořem ohně, jaký druh meditační praxe vás udrží při životě? Zde je klíč: zen znamená, že když něco děláte, musíte to opravdu dělat. Když máte hlad, najezte se. Když jste unavení, jděte spát. Když máte žízeň, napijte se. Je to zcela jasné.

46. Buddha je právě tak, jak je

Duch zůstává čistý a jasný.

Šest kořenů (smysly) a šest druhů prachu (vjemy) se ztrácí.

Původní tělo zůstává stále čisté.

Slova nemohou být jeho překážkou.

Pravá přirozenost není znečištěná, je již dokonalou sférou.

Neulpívající na myšlení, právě tak jak je, je buddha.

Čtyři elementy (země, oheň, voda, vzduch) mizí jako sen.

Šest druhů prachu (vjemů), kořeny (smysly) a vědomí
jsou původně prázdné.

Chceš-li porozumět Buddhovi a všem vynikajícím učitelům,
vrať se ke svému původnímu světlu:

Slunce zapadá nad západními horami.

Měsíc vychází na východě.

Toto je velmi slavná báseň. Před mnoha lety žil v Číně mnich jménem Sindžang. Již jako docela mladý začal studovat ve slavném chrámu súter. Po třech letech studia, kdy byl ještě mladým chlapcem, absolvoval všechny zkoušky. Byl považován za jednoho z nejlepších žáků chrámového mistra Kjehjona. Kjehjon jej ordinoval jako stého mnicha, a tak byl Sindžang velmi výjimečný. Starý mistr se o meditaci příliš nezajímal, učil Sindžanga pouze sútrám a předpokládal, že se mladý mnich stane jednoho dne velkým mistrem súter, který bude jeho nástupcem v dlouhé linii. Po několika letech se začalo proslýchat, že Sindžang svého učitele dokonce předčí a že se brzy stane velkým učencem se slibnou budoucností. Mistr Kjehjon vkládal do Sindžanga velké naděje! Ale čím více súter Sindžang přečetl, tím více si uvědomoval, že nerozumí sám sobě. Jeho mysl začala postupně tíhnout k zenu.

Během závěrečných zkoušek ve škole súter vybral mistr Kjehjon tři nejlepší žáky a nabídl jim peníze, za které by mohli cestovat a během dalších tří let pokračovat ve studiu. Mohli by kdekoli na

území Číny studovat to, co by sami chtěli. Po třech letech se měli vrátit a podat zprávu o tom, co se naučili. Potom by každý z nich dostal od Kjehjona osvědčení, a stal se tak učitelem v jeho škole. První žák přijal peníze a zavázal se ke studiu konfucianismu. Druhý se rozhodl pro studium taoismu. Nakonec přišla řada na Sindžanga. Přestože byl Sindžang nejnadanější žák ve třídě, počkal až na konec.

„Mistře," řekl, „učení se mi přestalo zamlouvat. Už se nechci vůbec nic učit."

Mistra tato slova zaskočila: „Cože? Ale takhle se nikam nedostaneš. Jsi již velmi zběhlý ve znalosti súter. Pokračuj, prosím, v dalším studiu..."

Ale Sindžang byl již odhodlán: „Nezlobte se, mistře. Ale už nechci nic studovat. Jediné, co mohu udělat, je přijmout tyto vámi nabídnuté tři roky volna."

Přestože ta slova mistra zarmoutila, dal Sindžangovi své svolení a malou brašnu s penězi na cestování. „I když to není tak, jak bych si přál, můžeš si vzít volno. Ale musíš se naučit něco, o co by ses mohl podělit s ostatními, až se vrátíš."

„Nebojte se, mistře," řekl Sindžang, „nezklam vás."

Sindžang se záhy dostal do komunity velkého zenového mistra Pekčanga (Paj-čang). Sútrám již rozuměl, teď se podrobil velmi tvrdému meditačnímu výcviku. Nyní se stoprocentním odhodláním pouze udržoval mysl nevím. Po třech letech, kdy usilovně praktikoval ve dne v noci, dosáhl Sindžang probuzení. I když byl vystaven pokušení zůstat v Pekčangově chrámu, nezapomněl na závazek ke svému starému učiteli, který ho vysvětil a od dětství se o něho staral. Také si pamatoval, že se vrátí jeho dva spolužáci, aby svého učitele zpravili o tom, jak uspěli. Sbalil si tedy svůj ranec a vrátil se do chrámu svého mistra.

Všichni tři žáci se vrátili ve stanovený den. Mistr je přijal ve svém pokoji a začal se jich vyptávat na studia. Zeptal se prvního: „Studoval jsi konfucianismus?"

„Ano, studoval."

„A čemu ses naučil?"

„Naučil jsem se mít k ostatním vždy správný vztah. Uvědomil jsem si svůj závazek k rodičům, k učitelům a k celému tomuto světu.“

„Ach, to je báječné," řekl učitel, „blahopřeji ti ke tvému studiu.“

Potom se obrátil na druhého žáka: „Studoval jsi taoismus?“

„Ano, studoval.“

„A čemu tě toto studium naučilo?“

„Poznal jsem podstatu celého vesmíru.“

„Ach, to je vynikající. Gratuluji ti k tvému studiu.“

Potom mistr přistoupil k Sindžangovi: „Co jsi během posledních tří let získal?“

„Původně zde nic není, nemohu tedy nic získat.“

„Co?“ vykřikl učitel. „Zbláznil ses? Co jsi celé ty tři roky, kdy tvoji dva bratři tak pilně studovali, dělal?“

„Když jsem byl unavený, šel jsem spát. Když jsem měl hlad, na jedl jsem se.“

Učitel na něj začal křičet: „Ty bídáku! Oba tvoji bratři něco studovali a stanou se z nich učitelé. Ale ty jsi vůbec nic nedělal, jenom jsi promrhal naše peníze. Budeš se tedy muset stát mým sluhou!“

„Jak si přejete, pane," řekl Sindžang. „Nezlobte se. Nezlobte se, prosím.“

Každý den uklízel Sindžang pokoj svého mistra. Připravoval mu jídlo, pral jeho šaty a zastal mnoho těžké práce. Večer býval vždy velmi unavený, ale přesto našel dostatek energie k tomu, aby dlouho do noci meditoval. Jednoho dne mu mistr nařídil, aby pro něho připravil lázeň, a požádal ho, aby mu vydrhl záda. Zatímco drhnul Sindžang svému učiteli záda, mumlal si pro sebe: „Buddhův sál je nádherný, ale Buddha není čistý...“

Nad těmito slovy se učitel pomalu otočil a podíval se na Sindžanga. Když to Sindžang uviděl, jal se pokračovat: „Buddha není čistý, ale dozajista vyzařuje světlo!“ Tato slova pronikla mistrovi hluboko do jeho srdce a začal si pomalu uvědomovat, že Sindžang již není obyčejný člověk. Něco se v tom mladém mnichovi změnilo...

O několik dní později seděl mistr ve svém pokoji zcela ponořen do studia jedné sútry. Sindžang zatím potichu, aby nerušil svého učitele, zametal podlahu. Náhle vlétla do pokoje včela. Začala hlasitě narážet do okna z rýžového papíru vedle učitelova stolu. Chtěla se tudy dostat ven, i když dveře vedle okna byly dokořán otevřené. Sindžang zvedl oči od své práce a řekl si: „Svět je rozlehlý a širý. Proč se provrtávat tímto starým papírem?“ Poté složil a nahlas přednesl následující verše:

Ach, ty bláznivá včelo! Proč vynakládáš všechnu svou energii
a necháváš se odrážet od toho rýžového papíru,
když je tak snadné proniknout prázdnou branou?
I kdyby ses provrtávala rýžovým papírem stovky let,
stejně nevyjdeš z oceánu utrpení.

Když starý mistr skloněný nad svou sútrou uslyšel tato slova, dočista zkameněl. Pomalu zavřel sútru psanou na rýžovém papíře a odložil ji na stůl. Jeho oči se setkaly s očima Sindžanga: žák a učitel takto beze slova hleděli jeden na druhého několik dlouhých minut. Po chvíli mistr řekl: „A já jsem si myslel, že jsi ty tři roky zcela promarnil... Řekni mi, prosím, jaké učení jsi studoval během té doby, co jsi byl pryč?“

Sindžang sklonil hlavu: „Učiteli, odpusťte mi, prosím. Omlouvám se za svá lživá slova. Ve skutečnosti jsem při studiu u mistra Pekčanga něco získal. Když jsem se vrátil, cítil jsem jen lítost nad tím, že zůstáváte ponořen v pouhých slovech a písmech bez sebemenšího zájmu o skutečné studium Velké otázky. Věděl jsem, že byste mé rady neposlušal, a tak jsem se rozhodl vzbudit váš zájem a touhu po probuzení oněmi hrubými slovy. Prosím, odpusťte mi.“

„Ne, ten, kdo udělal chybu, jsem byl já,“ odpověděl mistr. „I když jsi byl celé roky pouze mým žákem, nyní jsi učitelem, který mě učí, jak studovat *buddhadharmu*. Od této chvíle mě budeš učit to, co jsi sám poznal.“ Při této žádosti učinil mistr gesto oddanosti. Prikázal udeřit do velkého chrámového zvonu, což znamenalo, že se všichni mniši mají shromáždit v hlavním sále Dharmy k vyslechnutí řeči.

Sindžang vystoupil na vysoké pódium. Všichni velcí mniši i novicové se mu třikrát poklonili. Poté pronesl tato slova: „Zenový mistr Pekčang nás vždy učil tato slova:

Duch zůstává čistý a jasný.

Šest kořenů a šest druhů prachu se ztrácí.

Původní tělo zůstává stále čisté.

Slova nemohou být jeho překážkou.

Pravá přirozenost není znečištěná, je již dokonalou sférou.

Neulpívající na myšlení, právě tak, jak je, je buddha.

Čtyři elementy mizí jako sen.

Šest druhů prachu, kořeny a vědomí jsou původně prázdné.

Chceš-li porozumět Buddhovi a všem vynikajícím učitelům,
vrať se ke svému původnímu světlu:

Slunce zapadá nad západními horami.

Měsíc vychází na východě."

Jakmile starý mistr uslyšel tato slova, dosáhl probuzení. Se slzami v očích se poklonil svému žákovi a děkoval mu za jeho hluboké učení, které k němu proniklo až nyní v tak vysokém věku.

Tato významná báseň představuje původně učení velkého čínského zenového mistra Pekčanga. Říká v ní: „Duch zůstává čistý a jasný. Šest kořenů (smyslů) a šest druhů prachu (podnětů) se ztrácí." Tyto verše vyjadřují prožitek prázdnoty, naší původní přirozenosti. „Žádné oči, žádné uši, žádný nos, žádný jazyk, žádné tělo, žádná mysl." Následující verše narážejí na studium súter a na akademické znalosti: „Původní tělo zůstává stále čisté. Slova nemohou být jeho překážkou." Intelektuální porozumění není dostačující - musíte nalézt své původní tělo, svou pravou přirozenost, která zůstává stále čistá. Nenáleží jí život ani smrt. Jestliže dosáhnete tohoto prožitku prázdnoty, uvidíte, že vše je již úplné; proto „pravá přirozenost není znečištěná a je již dokonalou sférou". Bez ohledu na to, co kdy konáme - dobro nebo zlo -, naše původní přirozenost je vždy dokonalá a zcela nezávislá na nečistotě. Původní hřích neexistuje. Naše pravá přirozenost je stejně jako dokonalá sféra bez začátku a bez konce. V tomto

bodě vidíte věci přesně takové, jaké jsou. Proto „neulpívající na myšlení, právě tak jak je, je buddha“.

Druhá část této básně je velmi zajímavá. Obsahuje veškeré učení hínajánového buddhismu, mahájánového buddhismu a zenu. Připomíná zenový básnický styl, o kterém jsme již mluvili. První verš říká: „Čtyři elementy (země, vzduch, oheň a voda) mizí jako sen.“ To je učení hínajánového buddhismu. Žijeme ve světě plném utrpení, ve snu o utrpení. Jestliže dosáhnete prázdnoty neboli nirvány, všechno vaše utrpení zmizí. Následující verš vyjadřuje podstatu mahájánového buddhistického učení. „Šest druhů prachu (vjemy), šest kořenů (smysly) a vědomí jsou původně prázdné.“ Vše je tvořeno samotnou myslí. Vše pochází z vaší mysli, která je ve svém základě prázdná, bez vlastní přirozenosti. Zatímco hínajánový buddhismus v tomto bodě prázdnoty neboli nirvány končí, mahájánový buddhismus v něm začíná. Vše je prázdné. Nic nemá vlastní přirozenost. Vše vychází z vaší mysli. První dva verše tento bod pouze vysvětlují.

Třetí verš je důležitou otázkou. Lze jej vyjádřit i takto: „Kam se Buddha a všichni vynikající učitelé vrátí?“ Když si tuto otázku opravdu do hloubky položíte, potom získáte mysl nevím. Prožitek mysli, která je před myšlením, je místem, kam se vrací Buddha a všichni vynikající učitelé! Není to nikde jinde než ve vaší vlastní mysli. Poslední verš vyjadřuje úplný náhled pravdy právě tak, jak je. „Slunce zapadá nad západními horami. Měsíc vychází na východě.“ Pravda je právě tak, jak je. To je vše. Pokud je vaše mysl úplně prázdná, je jako čisté zrcadlo. Pouze zrcadlí Slunce a Měsíc. Pouhým zrcadlením dosáhnete světa okamžiku, který je pravdou. Jenom odrážej. Tvé oči odrážejí tento svět právě takový, jaký je. To je Buddhovo učení. To je naše pravé Já. To je pravda, správná cesta a správný život.

Celá tato báseň vyjadřuje naši pravou přirozenost, náš prvotní bod. (*Udeří do stolu.*) Naše pravá přirozenost znamená buddhovskou přirozenost. Přesto je to jen provizorní název něčeho, co nemá jméno. Tato slova můžeme snadno změnit. Když jsem vedl meditační ústraní pro mnichy z trapistického kláštera v Getsemane v Kentucky, nikdy jsem nevyslovil jméno „Buddha“. Jde o slav-

ný katolický klášter, tak proč bychom měli mluvit o Buddhovi? Během kong-anových rozhovorů jsem tuto báseň mnichům četl vždy jako „právě tak, jak je, je božskou přirozeností“. Změnili jsme slova. Verš „pravá přirozenost není znečištěná...“ jsme nahradili slovy „naše božská přirozenost není znečištěná...“. A poslední verš, který říká „neulpívající na žádném myšlení, právě tak, jak je, je budha“, se změnil v „...právě tak, jak je, je božská přirozenost“. Getsemanští mniši byli velmi šťastní a všichni jsme byli spojení. A protože tento bod (*udeří do stolu*) nezávisí na slovech, můžeme slova změnit. Tato slova stejně vyjadřují něco, co žádnými slovy vyjádřit nelze.

麻

三

下

崇

下

ZÁVĚR

Jen jdi přímo, nevím

v této knize je mnoho naučných slov. Jsou zde slova hínajány, mahájány a zenu. Jsou tu buddhistická i křesťanská slova. Užíváme americká, polská, korejská, čínská a japonská slova - příliš mnoho slov! Ale žádného slova není třeba. Slova jsou pouze myšlením a myšlení vytváří utrpení. Musíte je všechna vyhodit do koše! A to proto, že naše pravá přirozenost nezávisí na porozumění. Proto učím pouze „nevím“. Toto učení nepatří ani Východu, ani Západu, Korejcům ani Japoncům, ani Američanům. „Nevím“ není ani buddhistické, ani křesťanské, ani zenové, ani jakékoli jiné.

Před několika lety, poté, co jsem již nějaký čas učil na Západě, se moji američtí studenti sešli a zabývali se formami praxe v zenové škole Kwan Um. Během tohoto setkání se mě jedna studentka zeptala: „Jestliže je vše Jedním, proč musíte učit asijskému stylu buddhismu, proč učíte mahájánu a zen? Nevytváří se tím ‚stejně‘ a ‚odlišně‘?“

Odpověděl jsem: „Neučím korejskému, mahájánovému ani zenovému stylu. Neučím dokonce ani buddhismu. Jediné, čemu učím, je nevím. Po padesát let, ať jsem kdekoli, učím pouze nevím. Takže jenom nevím, ano?“ Vždy a všude jenom nevím. Naše mysl nevím může dělat cokoli.

Hodně jsme zde mluvili o hínajánovém buddhismu, mahájánovém buddhismu a zenu. Seznámili jsme se s různými meditačními technikami a styly těchto směrů. Ale zatímco slova se mohou lišit, podstata jejich učení zůstává stejná: jak se probudit a právě teď pomoci tomuto světu? Smyslem každé meditační praxe bez ohledu na tradici je pomoci uskutečnit vlastní původní přirozenost, abychom tak byli schopni pomoci všem cítícím bytostem vymanit se z utrpení. Meditace neznamená vytváření něčeho zvláštního. Neznamená prožívání míru a blaženosti. Ano, občas je během medita-

ce můžete zažít. Ale co jste? Když jste se narodili, odkud jste přišli? Kam půjdete, až zemřete? Můžete mi to říci?

Mnoho lidí na tuto základní otázku nedokáže odpovědět. Místo toho veškerou svou energii užívají k naplňování žádostí, hněvu a nevědomosti. Den za dnem dychtí po tom, co je pomíjivé; ulpívají na věcech, slávě a pocitech a trpí, když se to vše změní nebo ztratí. Vytvářejí utrpení a drží si je jako nějaký vzácný poklad. Lidé by měli být nejvyššími živočichy. Ale místo toho celý svůj život plují stále dokola v oceánu utrpení. To není ta správná cesta lidských bytostí.

Jestliže neovládáte svou karmu, potom nemůžete v tomto životě nic dělat. A až zemřete - a vaše tělo zmizí - co se stane? Síla vaší karmy vás někam vtáhne. Nebudete chápat, kam jdete. Možná že se znovu zrodíte na místě plném utrpení nebo budete mít velké potíže se svým tělem. Pouze tehdy, když odetnete všechno myšlení, se můžete vrátit ke své původní přirozenosti, která je za životem a smrtí. Tento bod se jmenuje „nevím“, Je třeba jej dosáhnout a pomoci tomuto světu: potom se váš život a smrt nemohou dotknout. Proto je meditace tak důležitá.

Před mnoha lety žil na jedné malé hoře zenový mistr. Každý den trávil ve své poustevně a stále meditoval. Podle zvyklostí mu jeho laičtí žáci obstarávali jídlo, léky a oblečení. Čas od času byl pozván do vesnice, která ležela na úpatí hory, aby přednesl řeč Dharmy. Nerad svou horu opouštěl, ale laičtí lidé chtěli slyšet jeho učení, a tak jim vyhověl. Na závěr řeči Dharmy mu vždy připravili hodně jídla. Uvařili rýži, polévku a zeleninu. Přestože byli tamní rolníci chudí, dokázali pro svého učitele vyrobit vynikající „léčivé“ rýžové víno. Tento zenový mistr alkohol nikdy nepil - pouze udržoval čistou mysl. Vesničané si však dali na přípravě tohoto speciálního vína velmi záležet, neboť byli přesvědčeni, že prospěje mistrovi zdraví. Když mu je tedy nabídli, napil se. Bylo velmi silné! Nebyl nemocný; nechtěl žádný léčivý nápoj. Ale dokud na něj venkované naléhali, pil jednu sklenici za druhou a oni byli velmi šťastní.

Jednoho dne se zenový mistr vracel z návštěvy vesnice zpět do své poustevny. Na cestě ho zastihla noc. Musel projít kolem starého hřbitova. Měsíc byl v úplňku a v jeho modrém světle byly vidět náhrobní kameny, jejichž oblé vrcholky vystupovaly jako vlny

v malém horském moři. Zenový mistr se jako obvykle zastavil před železnou branou, krátce se poklonil dávným předkům a znova se vydal na cestu. Rýžové víno bylo velmi silné, a tak se mu v hlavě honily zvláštní věci!

Náhle se ozvalo hlasité dunění a země se zatřásla. Mistr pohlédl vzhůru a uviděl, jak se nad ním tyčí hrůzostrašný duch přesahující svou výškou stromy! Jeho oděv připomínal vojenskou uniformu s velkým náprsním štítem a obrovským mečem. „Hej, ty!“ zahřměl duch z výšky. „Starý mnichu, nemám tě rád.“ Duch byl velmi rozlícený.

Centrum starého mnicha se však nehýbalo. Vzhlédl k velkému duchovi: „Ty mě nemáš rád?“ Nemohl se ubránit smíchu a trochu se zakymácel.

„Jo, nemám tě rád!“

„Ach, to je zlé. Nikdy jsem ti nic neudělal. Proč mě nemáš rád?“

„Jsi ten nejhorší mnich, jakýho jsem kdy viděl! Každý týden chodíš do vsi a piješ alkohol. Když se tudy vracíš, hrozně to z tebe táhne! Buddha řekl, že mniši nesmí pít, ale ty každý týden piješ rýžové víno. Nesnáším špatné mnichy, a proto tě nemám rád!“

„Kdo jsi, smím-li se zeptat?“

„Byl jsem nejvyšším generálem v zemi. Sloužil jsem samotnému králi. Ve válce jsem zabil mnoho lidí, a tak když jsem zemřel, stal jsem se duchem. A teď tě zabiju, protože jsi špatný mnich!“

„Dobrá, dobrá,“ řekl zenový mistr. Ani trochu se nebál. „Zabít mě není těžké. Ale ty jsi velký generál. Proč bys mě zabíjel? To je příliš jednoduché! Mám mnohem lepší nápad.“

„Lepší nápad? Jak se opovažuješ...!“

Zenový mistr pokračoval: „Vsaďme se. Třikrát se před tebou schovám. Když mě pokaždé najdeš, stanu se tvým otrokem. Když mě nenajdeš, musíš se stát mým žákem.“

Duch zesinal: „Ten mnich si věří až příliš! Možná že je to jenom blázen,“ pomyslel si. Viděl však, že se zenový mistr vůbec nebojí. Jeho mysl se nehýbala. Na tom starém mnichovi něco bylo.

„Dobrá,“ zahřměl generál. „Můžeš to zkusit! Všude tě najdu - v nebi i v pekle, přede mnou se neschováš!“

„Výborně!“ řekl zenový mistr. „Jsi jistě velký muž. Nyní zavři oči, třikrát se zhluboka nadechni, potom oči otevři a pokus se mě najít.“

Tento starý mnich byl zenovým mnichem. Mnoho let praktikoval a ovládal řadu zvláštních energií. Dokázal své tělo podle svého přání změnit ve zvířecí, dokázal úplně zmizet anebo během jednoho mrknutí obletět celý svět. Když tedy duch zavřel oči, zenový mistr náhle zmizel a objevil se v meditační místnosti starého zenového chrámu v jižních horách. Přistál na podlaze a rychle zkřížil nohy do plného lotosu a všechnu svou energii přesunul do svého hara. Potom si připomněl kong-an „Mu“. S velkým odhodláním soustředil svou energii na sto procent na mu, upadl tak do mu samádhi - pouze „Muuuuuu...“. Vše se stalo zcela „Muuuuuu“.

Náhle mnichovým samádhi otfásl ohlušující zvuk.

„Aáááá!“ zaduněl silný hlas. „Našel jsem tě!“ Mnich vzhlédl vzhůru a uviděl, jak duch strhl střechu meditační místnosti, jako by to byla hračka, a sklání se nad ním. „Přede mnou se neschováš, ty mizerný mnichu! Ha ha ha ha!“

„Ach, tys mě našel,“ řekl mnich. „Jsi dozajista velký generál. Ale jenom jsem tě zkušel. Zavři oči, zkusím něco těžšího.“

Když duch zavřel oči, zenový mistr znova okamžitě zmizel. Když se objevil, byl proměněn v divokého tygra. Ale to nebylo všechno. Seděl v hluboké jeskyni na vrcholku zasněžené hory v Číně, poblíž hranic s Tibetem. Byl až vysoko nad mraky, kde už nerostla žádná tráva: nikdo by si ani nepomyslel, že tu najde něco živého!

Ale během minuty se v jeskyni rozlehl hromový hlas. „Haha-haha! Ty hloupej mnišskej červe! Zase jsem tě našel!“ Duch vysunul hlavu ze stínu a z tygra se okamžitě stal znova zenový mistr. „Ach, ty jsi duch vysoké třídy,“ řekl mistr. „Jsi schopen najít mě skoro všude!“

„Ovšem, ve vesmíru není jediné místo, kde by ses přede mnou mohl schovat. Brzy se staneš mým otrokem!“

„To je tvoje představa,“ řekl zenový mistr. „Zavři oči a zkusíme to znova.“ Duch si přikryl oči dlaněmi a začal nadechovat a pomalu vydechovat. Zenový mistr, místo aby nechal své tělo znova zmizet, si stoupl za nejbližší strom a jednoduše odetnul všechno myšlení. Vrátil se ke kompletní myslí nevím. Tato mysl neobsahuje žádné myšlení, protože je to mysl před myšlením. Je to prázdná mysl, naše čistá původní přirozenost.

Duch přestal počítat a sundal si dlaně z očí. Nevěděl, kde zenový mistr je. Nahlédl do všech míst, ale nenalezl jej. Prohledal všechna místa ve vesmíru od nejvyššího nebe až po stav nejhlubšího pekla. Díval se nad mraky a pod hory, prohledal všechna místa. Nikde však zenového mistra nemohl najít! A nejen to: tento generál byl mrtvý, a tak již nebyl omezen časem a prostorem. Dokázal prověřovat minulost, přítomnost a budoucnost. Prohledal říši formy, říši bez formy a říši tužeb. Ale toho starého mnicha nikde neviděl! To bylo velmi zvláštní, neboť tento duch byl schopen prohlédnout všechna místa. Ale dokud udržoval zenový mistr jenom mysl nevím, duch ho nemohl nikde najít.

„Ach zenový mistře, nemohu tě najít!“ řekl duch. „Jsi jistě velký muž. Prosím, ukaž se, ať se ti mohu poklonit a stát se tvým žákem.“

Mistr vystoupil zpoza stromu. „Tady jsem.“ Duch složil před starým mnichem tři plné poklony. „Byl jsi nejstrašnějším duchem; teď jsi mým žákem. Od této chvíle už nikoho nestraš. Pouze ostatním lidem pomáhej, rozumíš?“

„Ano, ano! Řekl jsem o tobě mnoho špatného. Moc mě to mrzí. Od nynějška tě budu pouze následovat!“ Od té chvíle duch sloužil zenovému mistrovi.

Tento příběh nám ukazuje něco, co se týká myslí nevím. Jestliže udržujete mysl nevím na sto procent, potom vás vaši démoni nenajdou. Nenajde vás žádné utrpení. Karma, problémy, život, smrt, přicházení a odcházení, dobro a zlo - když udržujete pouze mysl nevím, nic se vás nemůže dotknout. Tato mysl nevím je vašim největším pokladem; může dělat cokoli. Nezávisí na Bohu ani na Buddhovi, ani na hínajáně, ani na mahájáně, ani na zenu. Nezávisí na životě a smrti.

Chcete-li se dostat z oceánu utrpení, potřebujete jediný kompas: kompas nevím. Je stále ve vás. Když jej použijete, potom zjistíte, že správný směr se okamžik za okamžikem objevuje jasně přímo před vámi.

A tak doufám, že půjdete okamžik za okamžikem pouze přímo, nevím - nevím, které je jasné jako prostor. Zkoušejte, zkoušejte to po deset tisíc let, dosáhnete probuzení a osvobodíte všechny bytosti od utrpení.

觀
在
空

崇

山

DODATEK

Deset bran: „Potrava Mysli“

Zenoví studenti mají k dispozici několik hlavních sbírek kong-anů. Škola Rinzai používá sto vybraných kong-anů neboli „případů“. Jsou obsaženy ve sbírce *Zápis modrého útesu*. Také škola Sótó učí pomocí sta případů. Jejich sbírka se nazývá *Šojoroku*. Zatímco škola Rinzai má sbírku velmi složitých kong-anů, kong-any školy Sótó jsou docela jednoduché. Zenový mistr Unmun sestavil sbírku čtyřiceti osmi základních kong-anů a nazval ji *Mumonkan*. Tento název se někdy překládá jako „Brána bez vrat“ nebo „Žádná kontrolní brána“. Tuto sbírku používají všechny zenové školy. A škola korejského buddhismu Čogie uspořádala sbírku tisíc sedmi set důležitých kong-anů. Všechny tyto sbírky představují poněkud neschůdné uspořádání kong-anů, které musí zvládnout každý zenový žák. Zenová škola Kwan Um uložila moudrost těch nejdůležitějších kong-anů do sbírky *Deset bran*.

Tato sbírka obsahuje deset kong-anů, které představují základní body učení neboli „styly“ zastoupené ve všech hlavních kong-anových sbírkách. Průchod každou touto branou znamená zvládnout odpovídající úroveň kong-anové praxe obsažené v každé z hlavních sbírek. Studenti této linie samozřejmě nepracují pouze na kong-anech obsažených v *Deseti branách*. Když však projdete deseti branami, pochopíte podstatu celé kong-anové praxe. Skrze toto pochopení porozumíte správné praxi. Ale pouhé intelektuální porozumění nestačí. Nelze skrze ně vnímat vnitřní moudrost kong-anu. Kong-anů je třeba dosáhnout. To máme na mysli, když mluvíme o „pochopení“.

Někteří lidé dokáží zodpovědět mnoho kong-anů, aniž jich dosáhnou. Tuto schopnost nazýváme suchým poznáním. Jsou i lidé, kteří byť prošli určitými kong-any, nevěnují své praxi dostatečné úsilí. Jestliže nezkoušíte, neustále posuzujete a nestrávíte význam kong-anu, potom se kong-an nestane vaším. Máte jen suché po-

znání. Kong-an by měl vaši praxi udávat směr. Tento směr se nazývá „nevím“. Znat odpovědi na kong-any nestačí, je třeba je prožít na sto procent. Potom dosáhnete moudrosti kong-anu.

Někdo vám například řekne: „Půjdete-li deset mil směrem na jih, přijdete k velké hoře, jejíž vrchol připomíná orlí hlavu. Stoupejte po jejím jižním svahu a narazíte na údolí, kterým protéká potok. Dejte se jím proti proudu a po jedné míli přijdete k jeskyni. V jeskyni je nádoba plná zlata.“ Abyste to zlato dostali, musíte tam nejprve dojít. Můžete znát směr cesty. Můžete vědět, kde to zlato je. Můžete vědět, jak je vysoko a kde přesně leží. Ale ať znáte správnou cestu sebelépe, když se na ni nevydáte, žádné zlato nenajdete. Téměř každý říká: „Ach, vím, jak na to zlato. Deset mil směrem na jih leží hora, jejíž vrchol připomíná orlí hlavu. To vím. Jestliže budete stoupat jižním svahem, přijdete do údolí, kterým protéká potok. To vím. Také vím, že jednu míli proti proudu leží jeskyně, ve které je nádoba plná zlata. To všechno moc dobře vím.“ Ale to, že to všechno víte, nestačí, nevydáte-li se na cestu, zlata dosáhnout nemůžete. Víte jen, kde zlato leží. Pouhé porozumění penězům je něco zcela jiného, než když je skutečně máte ve své vlastní kapse, že? S kong-any je to stejné: pouhé porozumění vám nepomůže. Mnoho lidí dokáže během rozhovorů dávat dobré odpovědi, ale jejich každodenní život takovou dobrou odpovědí není. Stále je ovládá řidič ze zadního sedadla. Když kong-anu skutečně dosáhnete, potom se ten kong-an stane vaším.

Porozumění kong-anu za moc nestojí. Nezáleží na tom, zda jsou vaše odpovědi na kong-any správné nebo ne. Nejdůležitější praxí je váš každodenní život. Jestliže žijete okamžik za okamžikem čistě a správně, potom vám žádný z kong-anů nečiní velké problémy. A o to právě jde. V některých zendó je kong-anová praxe založena na zvláštní zkušenosti a je velmi obtížné spojit tento druh praxe se skutečnými situacemi každodenního života. Žáci jsou vedeni k tomu, aby se usilovně zabývali kong-anem „Mu“, a to velmi zvláštním způsobem. Každý den, ať dělají cokoli, vytvářejí pouze „Muuuuuuuuul“. Jak ale spojuje *mu* vaši mysl před myšlením s každodenním životem uprostřed tohoto komplikovaného světa? Tento bod učení je zřídka jasný.

V zenové škole Kwan Um prošla tradiční kong-anová praxe Východu a Západu určitou proměnou. Jejím smyslem je ukázat, jak spojit svou mysl nevíme s každodenním životem. Jak vaše meditace na polštáři dojde svého správného působení, které znamená okamžik za okamžikem pomáhat ostatním lidem? Dnes se svět pohybuje velmi rychle a stále se objevují nové situace, v nichž musíte jednat jasně a přesně ku pomoci ostatním. Pokud se budete držet pouze *mu*, budete ulpívat na starých poetických komentářích a vytvářet ze zenové praxe zvláštní prožitky, ztratíte svou cestu. Když vyjdete na ulici a budete udržovat „Muuuuu“, tak vás možná porazí auto, protože se držíte pouze jedné mysli. Ale náš styl kong-anové praxe užívá kong-anů k okamžitému rozpoznání správné situace, správného vztahu k situaci a správného působení v situaci. Všechny tři body se - *BUM!* - náhle a jasně sjednotí. Tehdy můžete zachránit všechny bytosti. To je náš správný směr: užít meditace a přirozeně z okamžiku na okamžik pouze pomáhat všem bytostem.

Dalším významným aspektem této tradice je to, že všechny kong-any obsahují otázky. Otázky dodávají kong-anům jejich základní směr. Směřují k moudrosti naší původní mysli a k jejímu působení právě v tomto okamžiku. Mnozí učitelé, kteří kong-any používají, tyto otázky nedávají, a žáci tak nemohou skrze kong-an najít správný směr. Kong-an tak není spojen s každodenním životem a nepomáhá žákovi stát se nezávislým.

Deset bran se nazývá také „Potrava mysli“. Znamená to, že při studiu těchto kong-anů má vaše mysl dostatek potravy. Tehdy se neobjevuje tolik utrpení a myšlení a vaše mysl zůstává čistá. Pouze takto můžete fungovat okamžik za okamžikem jasně a od situace k situaci pomáhat všem bytostem.

První brána: Čodžuův pes

Jednou se mnich zeptal zenového mistra Čodžua: „Má pes buddhovskou přirozenost?“

Čodžu odpověděl: „Mu!“

1. Buddha řekl, že vše má buddhovskou přirozenost.
Čodžu řekl, že pes buddhovskou přirozenost nemá.
Co z toho je správně?
2. Čodžu řekl: „Mu!“ Co to znamená?
3. A tak se tě ptám: Má pes buddhovskou přirozenost?

Tento kong-an je velmi zajímavý. Buddha učil, že vše má buddhovskou přirozenost. Slunce, Měsíc, hvězdy, hory a vy jste téže podstaty. Buddhovská přirozenost není tedy ničím zvláštním. Vaše přirozenost, moje přirozenost a přirozenost psa jsou jednou a touž přirozeností. Buddhovská přirozenost se nazývá podstata. Buddha učil, že vše, byť různého jména a formy, má tuto univerzální podstatu.

Jednou se však nějaký mnich Čodžua zeptal: „Má pes buddhovskou přirozenost?“ Čodžu odpověděl: „Mu!“ Každý ví, že čínský znak *mu* znamená „ne“ nebo „nic“. Buddhovská přirozenost je původně prázdná a není v ní vůbec nic. Má tedy pes buddhovskou přirozenost? „Ne.“ Má Buddha buddhovskou přirozenost? „Ne.“ „Ne“ je sice správná odpověď, ale stále je to jen metafyzický styl řeči. Je to pouhé vysvětlení určitého bodu, jistý druh abstrakce. Pro vyjádření pravého bodu je třeba konkrétního vyjádření. Například: zde jsou hodinky. Nyní se vás ptám: Mají tyto hodinky buddhovskou přirozenost? Odpověď „velké“ nebo „těžké“ nebo „zlaté“ nestačí. Možná že jsou tyto odpovědi do jisté míry pravdivé - mohou vyjadřovat částečnou pravdu hodinek - ale stále to nejsou správné odpovědi. I když jsou do jisté míry pravdivé, nejedná se o úplné odpovědi. Jestliže odpovíte: „Obloha je modrá, stromy jsou zelené,“ také jste vytvořili jakési platné pravdivé prohlášení, ale ani to není dostatečné. Takovéto odpovědi nazýváme odpověďmi metafyzického stylu. Jaké je tedy názorné předvedení bud-

dhovské přirozenosti těchto hodinek? (*Zvedne hodinky a podívá se na ně.*) Je půl osmé. Jak zaujmout správný postoj v této situaci týkající se hodinek? Jaký je váš správný vztah k těmto hodinkám? A jaká je správná funkce těchto hodinek? Každý kong-an ukazuje na váš každodenní život. Je to velmi jasné, a i když z toho lidé dělají něco zvláštního, nic zvláštního to není.

Zen učí, jak správně žít právě v tomto okamžiku. Mnich se tedy zeptal Codžua: „Má pes buddhovskou přirozenost?“ Čodžu odpověděl: „Mu.“ tato odpověď je velmi chybná. Ale zenoví mistři občas své žáky učí právě tím, že použijí „chybná slova“. Zen totiž učí, jak je důležité odetnout všechnu připoutanost k myšlení. Znamená to odetnout závislost na slovech a ukázat, že slova, představy, myšlení a porozumění jsou pouze dočasné a nemají žádnou vlastní přirozenost. Zenový mistr užívá jazyka svobodně, neboť není připoután k tomu, zda je něco „správně“ nebo „nesprávně“. Zde je příklad: když byla Korea okupována Japonci, získala koloniální vláda v korejské společnosti nejvyšší postavení. Její představitelé žili v těch nejprepychovějších domech a nosili nejkrásnější oblečení. Ovoce jedli tak, že je nejprve oloupali, slupku vyhodili a pak je teprve pozřeli. Považovalo se to za projev vytržebného chování. Jíst ovoce se slupkou nebylo vhodné. Na konci 2. světové války se Japonci vzdali a japonská armáda se vrátila z Koreje zpět do Japonska. Pro Japonce, kteří v Koreji zůstali, se stal život neobyčejně těžkým. Přišli o své vysoké postavení, o práci a bohatství. Ztratili všechnen svůj majetek, nádherné oblečení a přepychové domy. Ruská armáda byla k Japoncům zvláště tvrdá. Mnozí z nich neměli co jíst a byli nuceni vybírat popelnice, aby vůbec přežili.

Když válka skončila, členové ruské a americké armády ovoce loupali a slupky vyhazovali. Japonci je však našli a radovali se: „Sláva! Konečně něco k snědku!“ Slupky sesbírali, očistili je a snědli. Proč se to stalo? Situace Japonců se změnila, a tím se změnilo i jejich myšlení. Myšlení není neměnné. V nové situaci se tedy všechny jejich představy o tom, co je dobré a co je špatné - představy, které se zdály být tak pevné a stálé -, do jedné zcela změnily. Stačilo, aby jen zahlédli slupky, které dříve považovali za smetí, a pomysleli si: „Potrava! Skvělé!“ Přestali důvěřovat svým dřívějším

zvyklostem, které jim říkaly, co je vhodné a co ne, a zcela se spolehli na svou hladovou mysl. V nové situaci již nezáleželo na tom, co je správné a co nesprávné.

S kong-anem „Mu“ je to stejné. Mnich, který se Čodžu zeptal, zda má pes buddhovskou přirozenost, měl hlavu plnou různých myšlenek o buddhismu. Myslel na to, že pes má stejnou přirozenost jako on, lidská bytost. A jestliže má buddhovskou přirozenost, potom také může dosáhnout probuzení. „Možná že se Buddha mýlil. Možná že zenový mistr Čodžu získal jiné učení než Buddha. Možná že pes může dosáhnout probuzení, aniž by musel tolik medítovat.“ V mnichově hlavě se honilo plno myšlenek. Jak odetnete mnichovo myšlení? Čodžu odpověděl Mu, neboť i tato nesprávná slova dokázala mnichovo myšlení zcela odetnout. Ono pouhé „ne“ zastavilo celou jeho konceptuální mysl. Proto je kong-an „Mu“ tak důležitý: je to vynikající příklad toho, jak zenový mistr užívá slov - ať správných či nesprávných - aby odetnul žákovu myslící mysl a předložil mu Velkou otázku. „Hm. Proč Čodžu řekl Mu? Vše má buddhovskou přirozenost. Ale pes ji nemá... To je divné...“ Vystává Velká otázka.

Ale od té chvíle, kdy Čodžu otevřel ústa, začaly některé zenové tradice na jeho slovech příliš ulpívat. Je třeba říci, že pouhé užití mu k přivedení mysli do stavu samádhi není tím správným způsobem užití kong-anů. Mnoho lidí v zendó užívá mu proto, že byli naučeni, že musí velmi silně udržovat mu, a dosáhnout tak nějakého druhu samádhi. Učitel jim říká: „Musíte držet mu ve svém hara. Vždy a všude. Jasně?“

Student zařve: „Muuuuuuuu!“

„Silněji!“

„MUUUUUUUU!“

„Výborně!“

To však vůbec není správná zenová praxe, ale jen samádhi mu. A dokonce to ani pravé samádhi není. Zen znamená udržovat okamžik za okamžikem čistou mysl. Nelze to zdůraznit tak, jak by si to zasloužovalo. Udržujte mysl, která je čistá jako zrcadlo: když přijde červená, zrcadlo je červené; když přijde bílá, je bílé. Odrážíte vesmír přesně takový, jaký je. Ale samádhi mu znamená, že se vše

ve vaši mysli stává pouze mu. Když se před vaším zrcadlem objeví červená, je v něm pouze mu; když přijde bílá, je pouze mu. Když přijde někdo hladový, mu. Když přijde někdo žíznlivý, mu. Je to připoutanost k praxi zvláštního druhu samádhi. Nemůže jasně působit ku pomoci ostatním lidem. Jedná se proto o velmi vážnou zenovou nemoc. Zenová praxe ve skutečnosti se samádhi ani příliš nesusovísí. Ano, možná že samádhi zažijete, ale neulpíte na něm. Zen znamená udržovat stále, okamžik za okamžikem, čistou mysl.

Mnoho lidí kombinuje meditaci s psychoterapií, protože praxe samádhi přináší člověku příjemné pocity. Někdy to vypadá, jako by se všechny problémy a utrpení náhle ztratily. „Ach, samádhi! To je nádherné!“ Ale je to stejné jako s drogou: chcete pak stále víc a víc a ještě víc. A pokud praktikujete tímto způsobem, přestane pro vás být každodenní mysl zajímavá - jediné, po čem toužíte, je, aby váš nádherný prožitek samádhi pokračoval. Vytváříte si tak zvláštní prožitky, které jsou oddělené od každodenní mysli. Jestliže praktikujete samádhi nebo samádhi mu, děláte ze zenu něco „zvláštního“. Chcete se dostat na západ, a přitom míříte na východ. Jak potom dosáhnete probuzení? Ale zen není nic zvláštního. Co teď, okamžik za okamžikem, děláte? To je pravá zenová mysl.

Tímto kong-anem tedy zkoušíme studenta, nakolik jasně je jeho vnímání podstaty a pravdy a jejich správného působení. První otázka tohoto kong-anu odhaluje původní podstatu. Zde je například kus zlata. Můžete z něj vyrobit mnoho různých předmětů: náušnice, náhrdelníky, hodinky a brýle. Každá z těchto věcí má jiný tvar. A jestliže mají různý tvar, potom mají i různou funkci. Ale podstata zůstává stále stejná: vše je zlato. Oblouha, mraky, hory, řeky, lidé, letadla, buddhové, démoni a pekla - všechna ta jména se liší. Liší se jejich forma, a liší se tedy i jejich funkce. Ale podstata všech těchto věcí je úplně stejná. Správné užití tohoto kong-anu představuje tento bod. Jak vyjádříš podstatu všech věcí? A za další, jak vyjádříš pravdu? A konečně, jaké je správné působení univerzální podstaty a pravdy v každé jednotlivé věci?

Buddha učil, že vše má buddhovskou přirozenost. Buddhové a psi jsou tedy totožní. Jejich podstata je toutéž univerzální podstatou, ale jejich forma a působení se zcela liší. Buddha je zlatý

a sedí na oltáři; pes je bílý a žije v boudě. Taková je jejich forma, jejich pravda. Ale i když je jejich podstata úplně stejná, jejich působení se zcela liší. Buddha sedí na oltáři a lidé se mu klaní. Pes je venku; když přijdou dobří lidé, vrtí ocasem; když přijdou špatní nebo cizí lidé, štěká: „Haf! Haf! Haf!“ Jestliže praktikujete pouze samádhi mu, nejste schopni vidět tato rozdílná působení zcela jasně, a nemůžete tedy ani vidět, co je vašim správným působením a co je správným působením všech věcí ve vesmíru. Nejste schopni pomoci lidem v jejich různých situacích podle jejich individuálních potřeb. Vidíte jen mu.

Tímto kong-anem testujeme studentovo dosažení podstaty, pravdy a působení. První otázka zní: „Buddha řekl, že vše má buddhovskou přirozenost. Ale Čodžu řekl, že pes buddhovskou přirozenost nemá. Kdo má pravdu?“ Buddhovská přirozenost? Žádná buddhovská přirozenost? Buddhovská přirozenost? Žádná buddhovská přirozenost? Buddhovská přirozenost? Žádná buddhovská přirozenost? To je jen myšlení. Na tom, zda tu buddhovská přirozenost je nebo není, nezáleží: Čodžu tento bod již znázornil svou odpovědí Mu! Ale co je buddhovskou přirozeností právě teď? Nechte své myšlení být a nepoutejte se ke slovům. Musíte jednoduše dosáhnout své přirozenosti, což znamená dosáhnout své podstaty. To je smysl první otázky: co je vaší podstatou? Jestliže dosáhnete své přirozenosti, potom pro vás nic není problémem. To je význam spočívající za touto první otázkou.

Druhá otázka zní: „Čodžu řekl Mu! Co to znamená?“ Jestliže ve své mysli odetnete všechno myšlení, potom je význam této otázky zcela jasný. Vše se odráží právě takové, jaké to je. Přijde červená, zrcadlo je červené; přijde bílá, je bílé. To je pravda. Uvědomte si, že mu nemá žádný zvláštní význam. Někteří lidé dělají z mu něco zvláštního, ale mu původně ničím zvláštním není. Jednou se kdosi zeptal zenového mistra Mangonga: „Co znamená Čodžuovo Mu?“ Mangong odpověděl: „Jdi do zahrady za meditační halu. Najdeš tam plno ředkviček (korejsky *mu*).“ Jak zrcadlíte pravdu? To je velmi důležité.

Třetí otázka zní: „Ptám se tě, má pes buddhovskou přirozenost?“ Tato otázka je velice jasná. Jestliže ji správně vnímáte, potom vidíte

i Čodžuovu chybu. Poslední otázka testuje vaše pochopení správného působení. Jestliže chcete zodpovědět všechny tyto otázky neměli byste se držet Čodžuovy „chyby“. Musíte poznat její správné působení, potom budete vědět, jak ji užít ku pomoci všem lidem. Podstata, pravda a jejich správné působení - to je kong-an Mu.

Druhá brána: Čodžuovo „Umyj si misky“

Mnich požádal zenového mistra Čodžua: „Právě jsem vstoupil do kláštera. Mistře, poučte mě, prosím.“

Čodžu se zeptal: „Už jsi snídal?“

„Ano, snídal,“ odpověděl mnich.

Čodžu řekl: „Tak si jdi umýt misky.“ Mnich dosáhl probuzení.

1. Čeho mnich dosáhl?
2. Kdybys byl tím mnichem ty a Čodžu by ti řekl: „Jdi si umýt misky,“ jak bys odpověděl?

Tento kong-an nás učí, že každodenní mysl je pravdou. Každodenní mysl je velmi důležitá, ale není ničím zvláštním. Je správnou cestou, pravdou a správným životem. Kdosi tedy požádal zenového mistra Čodžua: „Mistře, poučte mě, prosím.“ „Už jsi snídal?“ „Ano, snídal.“ „Tak si jdi umýt misky.“ Jak to mnich uslyšel - *BUM!* - dosáhl probuzení. Znamená to, že dosáhl toho, že každodenní mysl je pravou cestou.

Když se však na tento kong-an podíváme pozorněji, uvidíme, že se tu děje něco zajímavého. Zenový mistr Čodžu někdy zasahuje mysl svých žáků velmi zajímavým způsobem: „Už jsi snídal?“ „Ano, snídal.“ Jestliže se zastavíme v tomto bodě, vidíme, že snídaně už skončila, a možná už před delší dobou. Čodžu řekl: „Tak si jdi umýt misky.“ Ale to není správné! Snídaně už přece skončila. Proč Čodžu odpověděl tímto způsobem? Je to jeho styl: užívá řeč - ať správnou nebo nesprávnou - k tomu, aby zasáhl žákovu mysl. Jeho odpověď mění žákovu mysl. A nezáleží na tom, zda je řeč chybná nebo ne. Důležité je, jak probudíte žákovu mysl.

Čodžu své studenty stále zkouší. Nečeká, že jeho odpovědi budou považovány za nějakou konečnou pravdu. Kdybyste tam tehdy byli, jak byste mu odpověděli? Mytí misek po snídani představuje skutečně správnou mysl, ale v tomto případě snídanež už dávno skončila a misky jsou již čisté. Šli byste své misky mýt znova? Jestliže máte čistou mysl, musíte mu odpovědět. Studenti začátečníci mohou odpovědět velmi jednoduše. Ale když ve své praxi pokročíte, požaduje se po vás, abyste Čodžuovi jeho zásah vrátili. Musíte udržovat čistou mysl, potom budete vědět, jak Čodžuovi odpovědět.

Zen znamená okamžik za okamžikem intuitivně chápat, jak udržovat správnou situaci, správný vztah a správné působení. Na slovech zenového mistra nezáleží. Musíte je strávit a okamžik za okamžikem z nich dělat slova správná. Musí se stát vašimi. To je moudrost. Je však velmi důležité, abyste neulpívali na slovech žádného zenového mistra.

Třetí brána: *Songam volá: „Mistře!“*

Mistr Songam na sebe každý den volal: „Mistře!“

A odpovídal si: „Ano!“

„Musíš udržovat čistou mysl!“

„Ano!“

„Nikdy, ať jsi kdekoli, se nenech druhými zmást!“

„Ano! Ano!“

1. Songam sám na sebe volal a sám si odpovídal - to jsou dvě myslí. Která z nich je tím správným mistrem?

Často můžete vidět, jak si malé děti hrají, a přitom si povídají samy se sebou. Mají velmi jednoduchou mysl. Drží panenku a říká jí jí (*nasadí zpěvný tón*): „Ach, máš mě ráda? Já tě mám ráda.“ Prozpěvují: „Ho, ho, ho, ho, ho, la la la la!“ Nezdá se, že ta hračka něco odpoví, ale dítě jí dál něco říká a vypadá to, jako by si spolu povídali. „Ach, máš mě ráda? Já tě taky mám ráda! La la la la!“ Má to dítě jednu, nebo dvě myslí? Zenový mistr Songam je stejný jako

to malé dítě. Má velmi jednoduchou a čistou mysl (sinokorej. *judžusamma* neboli „hra samádhi“). Vytvářím dvě a hraji si.

Ale tento kong-an se ptá na správného mistra. Najdeš ho? Jeden mistr volá a jiný odpovídá - který z nich je ten správný? Zapamatuj si: Songam vytvořil mistra, který volá, i mistra, který odpovídá. Kde je pravý mistr? Musíte najít svého pravého mistra. Zde je ná-pověda: jestliže udržujete mysl jasnou jako prostor, potom je všechno vašim mistrem. Obloha je vašim mistrem, stejně tak stro-my či štěkající pes. Vaším mistrem je vše, protože váš mistr je vždy přímo před vámi. To je velmi důležitý bod.

Ale toto je jen metafyzický styl odpovědi: „Tvůj pravý mistr je vždy přímo před tebou.“ To je jen vysvětlení. Musíte svůj prožitek strávit, aby se stal vašim. Potom se před vámi váš mistr objeví vel-mi jasně. Jak najdete svého konkrétního mistra? Dosáhnete toho a budete znát odpověď na tento kong-an.

Čtvrtá brána: *Bódhidharma nemá vousy*

Mistr Hokam se svých žáků ptával: Proč nemá Bódhidharma vousy?

1. Jaká je původní tvář Bódhidarmy?
2. Ptám se tě: Proč nemá Bódhidharma vousy?

Někdo si během dne na chvíli zdřímne. Zdá se mu sen, v němž mu někdo usekne hlavu, a probudí se zalitý studeným potem. „Kde je moje hlava?“ Nikde ji nemůže najít! Nevidí ji, a tak běhá stále dokola a hledá svou hlavu. Nahlédne do skříně, podívá se pod stůl. „Kde je moje hlava? Někdo vzal mou hlavu!“ Bouchne dveřmi a nakoukne do pracovny. Otevře okno a zakřičí: „Pomozte mi pro-sím vás někdo najít mou hlavu!“

Vtom se objeví jeho přítel a řekne: „Hej! Uklidni se. Co hledáš?“

„Kde je moje hlava? Někdo vzal sekeru a usekl mi hlavu. Můj bože, přišel jsem o hlavu! Kam se poděla moje hlava?“ Nato ho pří-tel pořádně praští. „Auu!“

„Tohle je tvoje hlava!“ (*Smích posluchačů.*)

Tento kong-an je útočný. Znamená to, že když mě někdo udeří, musím zaútočit a bránit se. Zen učí: nic ve své mysli nevytvářej. Ale mistr Hokam svou otázkou „Proč nemá Bódhidharma vousy?“ něco vytváří. Chcete-li této otázky dosáhnout, musíte nejprve dosáhnout pravého Bódhidharma. Co je pravý Bódhidharma? Pravý Bódhidharma nemá oči, uši, nos, jazyk, tělo ani mysl, a nemá tedy ani vousy. To je správně. Musíte dosáhnout tohoto bodu a potom dosáhnete první otázky. Nejste-li připoutáni ke jménu a formě, potom je možné cokoli. To je první lekce.

Ale další lekce znamená, že když se objeví forma, musíte vidět její správné působení. Někteří lidé zůstávají ve stavu samádhi a prohlašují: „Nevím, co je to forma. Nestarám se o jména.“ Jestliže udržujete tuto mysl, uvízli jste v prázdnotě. Ulpěli jste na ní a ani Buddha vám nemůže pomoci. Neulpívejte na jménu a formě a nesnažte se je ani odhodit. Když se objeví jméno a forma - jak je správně užijete? Jaké je jejich správné působení? Jestliže přijdete na to, jak jméno a forma správně působí, potom tu možná nějaké vousy jsou. Co z toho se vám líbí?

Někteří zenoví mistři se zeptají: „Proč nemá Bódhidharma vousy?“ Když potom jejich žáci odpoví silným „Muuuul“, jsou velmi šťastní. Tento způsob učení ale neukazuje na správné působení jména a formy. Někteří studenti řeknou: „Mám nádherné vousy.“ Tento druh odpovědi je lepší, ale ještě stále není úplnou odpovědí. Jedná se zcela jasně o útočný kong-an, když tedy útok neopětuje, nechápete skutečný smysl Hokamovy otázky.

Možná že vám pomůže následující kong-an: V Koreji je jedno slavné pohoří, které se nazývá Diamantové hory. Na jednom vrcholu bylo zenové centrum Mahajon, kde bez ustání, v kteroukoli dobu meditovalo na tisíc mnichů. Na úpatí hory byl slavný chrám súter, který nesl název Judžomsa. V půli cesty, která tyto chrámy spojovala, se nacházely slavné Horké prameny Diamantové hory. Jejich majitelkou byla oddaná laická buddhistka, která nechávala mnichy, aby se v těchto pramenech koupali zadarmo.

Jednoho dne přišel do lázní mistr súter Sorhe z Judžomsa. Byl nejslavnějším mistrem súter v Koreji. Když se vykoupal, žena se ho zeptala: „Mistře, jak se cítíte?“

„Ach báječně! Tvoje horké prameny jsou nejlepší v celé zemi.“

Tehdy majitelka řekla: „Mistře, ráda bych se vás na něco zeptala. Umyl jste si tělo v horké lázni; jak umyjete svou mysl?“ Mistr sůter se zarazil a nebyl schopen odpovědět.

To je velmi důležitá, útočná otázka: „Jak umyješ svou mysl?“ Jestliže máš mysl, musíš ji stále umývat. Ale jestliže žádnou mysl nemáš, potom žádné umývání není potřeba. To je hlavní smysl tohoto kong-anu. Jestli řeknete, že máte mysl, potom vás třicetkrát udeřím. Jestli řeknete, že žádnou mysl nemáte, potom vás také třicetkrát udeřím. Co uděláte? To je také jádrem otázky mistra Hokama.

Pátá brána: *Hjangomův „Muž visící na stromě“*

Mistr Hjangom řekl: „Je to jako muž, který se svými zuby drží větve vysokého stromu. Ruce a nohy má spoutané, a tak se rukama nemůže dotknout větve a nohama se nemůže dotknout stromu. Pod stromem stojí člověk, který se ho ptá: „Proč přišel Bódhidharma do Číny?“

Pokud muž na stromě otevře ústa, aby odpověděl, přijde o život. Když neodpoví, nesplní svou povinnost a bude zabit.“

1. Kdybys na tom stromě visel ty, jak zůstaneš naživu?

Tento kong-an je znám jako *kjonmun* kong-an, tedy „kong-an, z něhož není úniku“. Otevřete-li ústa, zemřete. Jestliže zůstanete zticha, zemřete. Jednou se někdo zeptal zenového mistra Čodžua: „Proč přišel Bódhidharma do Číny?“ Jinými slovy: „Co je pravda? Jaké je učení buddhismu?“ Čodžu odpověděl: „Cypřiš na zahradě.“ Když však visíte na stromě a něco uděláte, zemřete. Jak si zachráníte život?

Jestliže odetnete všechno myšlení, dosáhnete myslí nevím. To je bod před myšlením. Není zde ani život, ani smrt. Mysl nevím je od života a smrti osvobozena. Když myslíte na „život“, máte život. Když myslíte na „smrt“, máte smrt. Když však na nic nemyslíte, potom už jste se dostali za tento bod. Jestliže v tomto kong-anu

chcete zůstat naživu, potom zemřete. Co je v tu chvíli, kdy visíte na stromě, vaší správnou situací? Co je vaším správným vztahem k této situaci a jaké je vaše správné působení? Všechno odložte a potom se odpověď objeví velmi jasně přímo před vámi.

Šestá brána: *Odklepávání popela na Buddhu*

Někdo přijde do zenového centra a kouří cigaretu. Vydechuje kouř a popel odklepává na Buddhu.

1. Kdybys tam v tu chvíli byl, co bys dělal?

Toto je velmi důležitý vyučující kong-an. Buddha učil, že vše má buddhovskou přirozenost. V Koreji a v Číně věšíme na chrámové sloupy dlouhé podélné tabulky s vyřezanými a namalovanými čínskými znaky. V mnoha chrámech nesou nápis „Celý vesmír je tělem Buddha“. To je báječné učení. Buddhovo tělo je všude - co buddhovým tělem není? Někdo tedy přijde do chrámu a kouří cigaretu. Přistoupí k soše Buddhy a vyfukuje kouř přímo do jejího obličejce a popel odklepává na její hlavu. Přiběhne opat: „Zbláznil ses? Proč odklepáváš popel na Buddhu?“ Muž však ukáže na tabulku s čínskými znaky a řekne: „Zde je to napsané: Celý vesmír je buddhovým tělem. Vše je tedy buddhou. Kam bych mohl odklepávat popel? A tento popel má také buddhovskou přirozenost. Copak bych jej mohl odklepávat někam, kde by nedopadl na buddhu?“ Tento člověk je připoutaný k jedné straně. Rozumí jedné, ale nerozumí dvěma. Myslí si: „Už jsem dosáhl probuzení. Všemur rozumím.“ A je ke svému náhledu připoután.

Zde je ještě jeden podobný kong-an: Oddaná laická buddhistka podporovala po deset let jednoho mnicha v jeho meditační praxi. Postavila mu poustevnu a pravidelně mu posílala jídlo, oblečení a léky. V Asii se říká, že když deset let tvrdě praktikujete, určitě něčeho dosáhnete. Jestliže ničeho nedosáhnete, je to proto, že jste nepracovali správně. Po deseti letech se tedy tato žena chtěla přepsvědčit, jak mnich pokročil. Měla mladou a krásnou dceru. Ob-

lékla ji do nádherných šatů a zabalila jí mnoho druhů vybraného jídla a nové mnišské šaty.

Řekla své dceři: „Dej tyto dary mnichovi. Potom ho pevně obejmi a zeptej se ho, jak se cítí.“ Dcera byla velmi vzrušena a zamířila k horám, aby našla mnicha.

Když dorazila na místo, rozprostřela všechno to dobré jídlo a šaty před mnicha, který meditoval se silným odhodláním. Řekla mu: „Jsi velký mnich. Deset let velmi tvrdě cvičíš, a tak ti moje matka posílá tyto věci.“

„Ach, tvoje matka je velký bódhisattva. Děkuji mnohokrát,“ řekl mnich.

V tu chvíli k němu dívka přistoupila, pevně ho objala a řekla: „Jak se cítíš?“

Mnich neměl žádný výraz. Řekl: „Shnilý pařez na studené skále. Žádné teplo uprostřed zimy.“ Byl zcela prost jakýchkoli pocitů a vřelosti.

Dcera ho začala obdivovat: „Ach, jaký jsi velký mnich! Tvoje centrum se vůbec nehýbe, je velmi silné.“ Poklonila se mu a celá šťastná se vydala na zpáteční cestu.

Když dorazila domů, matka se jí zeptala: „No, tak co říkal?“

„Ach matko. Je to dozajista velký a svatý mnich. Jeho centrum je velmi silné, vůbec se nehýbe. Výraz ani barva jeho obličeje se vůbec nezměnily. Nic s ním nepohne!“

„Nezajímá mě, jak je silné jeho centrum. Chci jen vědět, co říkal?“ řekla matka.

„Řekl: "Shnilý pařez na studené skále. Žádné teplo uprostřed zimy.“

Nad těmi slovy se žena rozlítla. Popadla hůl a běžela přímo do hor a začala mnicha bít. „Deset let jsem pomáhala démonovi! Táhní pryč, ty ďáble!“ Vyhнала ho a jeho poustevnu nechala lehnout popelem.

Co se stalo? V čem byla mnichova chyba? Tento mnich byl stejný jako muž s cigaretou z kong-anu Odklepávání popela: byl připoutaný pouze ke své představě. Byl připoutaný ke zkušenostem ze své praxe. Chtěl mít pouze klidnou, míruplnou, nehybnou mysl. V Americe je spousta lidí, kteří takovéto praxi vyučují. Lidé

meditují proto, aby dosáhli klidné, míruplné a nehybné mysli, a cítili se tak příjemně. Kde je však v takovém učení moudrost? Jak se může vaše moudrost rozvinout, když udržujete pouze míruplnou mysl? Jestliže budete medítovat tímto způsobem, moudrost se příliš nerozvine a vy nebudete schopni okamžik za okamžikem vnímat správnou situaci, správný vztah a správné působení ve svém životě. Správná situace tohoto mnicha znamená, že je mnichem, a jeho správná situace je tedy situací mnicha. Jeho správný vztah je vztahem mnicha k ženině dceři. Jaké je tedy jeho správné působení? Kdybyste vy byli tím mnichem, potom by vašim správným působením bylo poskytnout této mladé dívce jasné učení plné soucítění. To je zcela zřejmé.

Někdo tedy přijde do zenového centra, vyfukuje kouř na sochu Buddhy a popel odklepává na jeho hlavu. Nerozumí pravdě. Nechápe pravou přirozenost své přítomné situace ani svůj správný vztah k této situaci, a proto nerozumí ani správnému působení v tomto místě a čase. Jak ho poučíte? Jak napravíte jeho mysl? Dejte si pozor! Tenhle muž je velmi silný, a ať řeknete cokoli, udeří vás. A když mu úder vrátíte, potom vás udeří o to více.

Sedmá brána: Tři Kobongovy brány.

1. Slunce na obloze svítí všude. Proč ho zakrývá mrak?
2. Každý má svůj stín, který ho následuje. Jak na tento stín nevstoupíš?
3. Celý vesmír hoří. Jaký druh samádhi ti pomůže uniknout spálení?

Tento kong-an je kong-anem úplné akce. Nic nehodnoťte a prostě to dělejte. Co je v jednom okamžiku, v jednom bodě vaší správnou situací, správným vztahem k situaci a správným působením? Jestliže máte mysl „dělej to“, potom tento kong-an není žádný problém. Existuje ještě jiný kong-an, který poukazuje na totéž.

Někdo se zeptal zenového mistra Toksana: „Jak se vyhnu zimě nebo horku?“

Toksan odpověděl: „Proč nejdeš na místo, kde není zima ani horko?“

Mnich se zeptal: „Co je to za místo, kde není ani zima, ani horko?“

Toksan řekl: „Když je zima, zabíjí tě zima. Když je horko, zabíjí tě horko.“ Co to znamená? Budete-li tato slova zkoumat, dostanete se do nesnází. Je to stejné jako Tři Kobogovy brány.

„Slunce svítí všude. Proč ho zakrývá mrak?“ Jaká je v tu chvíli vaše správná situace? Jaký je váš správný vztah k této situaci? Jak spojíte svou situaci se Sluncem a mrakem? Jaký je váš vztah k této situaci a jaké je vaše působení? To vše je společně obsaženo v tomto kong-anu.

„Každý má svůj stín, který ho následuje. Jak nevstoupíte na svůj stín?“ Co je vaší správnou situací, správným vztahem a správným působením vzhledem k vašemu stínu? Jestliže to zkoumáte, ztrácíte to.

„Celý vesmír hoří. Jaký druh samádhi vám pomůže uniknout spálení?“ Když oheň zachvátí celý vesmír, jak to napravíte? Co je vaší správnou situací, správným vztahem a správným působením? Když něco chcete, objevuje se strach, a jestliže se bojíte, jste ztuhlí a nejste schopni nic dělat. Když je zde „já, můj, mně“, je zde i strach a zmatek. Když však toto „já, můj, mně“ zmizí a je shledáno prázdným, potom zde již není žádná situace ani žádné podmínky. Nemám žádné já, a tak se vně a uvnitř sjednotí. To je klíčový bod tohoto kong-anu: „prostě to dělej“.

Zde je jeden zajímavý příběh, jenž by vám měl pomoci. Před lety žil v Japonsku slavný herec, který hrával role samurajských bojovníků. Byl držitelem sedmého danu v šermířském bojovém umění *kendó*, dvacet let předtím, než se stal hercem, trénoval. Několikrát vyhrál všechna nejvýznamnější utkání v Japonsku a každý věděl, že je nejlepší ze všech. Byl hezký a byl dobrý herec. Stal se v celém Japonsku velmi oblíbeným.

Jeden z nejvýznamnějších režisérů v zemi si ho vybral do svého epochálního filmu o samurajích, v němž se měl stát hvězdou. Film podporovala nejlepší filmová společnost v Japonsku. Zajistila nejlepší kameramany, zvukaře a techniky. Na filmu se podíleli nejlepší odborníci z celého Japonska.

Příběh byl po způsobu samurajských filmů velmi jednoduchý: když se objevil nějaký darebák, hrdina ho porazil. Tento herec měl za sebou již hezkou řádku samurajských filmů a nová role pro něj měla být hračkou! Několik týdnů snadné práce a může se pustit do něčeho dalšího. Herec již věděl: „Jsem nejlepší. Nikdo jiný by to nezahrál líp než já.“ I režisér znal jeho mysl.

Byla naaranžována první bitevní scéna. Režisér zajistil, aby bylo vše pečlivě připraveno. Potom řekl: „Světla? Kamera? Akceeee!“ Kamera se rozběhla - hrrrrr!! -. V tom okamžiku, kdy se darebák vynořil zpoza skály, samuraj vyskočil, máchl svým mečem a darebáka zabil. Ale režisér jen vykřikl: „Střih! Spatně! Spatně!“

Filmová hvězda měla ve tváři výraz překvapení. „Hmmm... Nikdo mi dosud neřekl, že by mé hraní nebylo dobré. Jsem nejlepší. Co si myslí?“ Měl z toho poněkud divný pocit. Scéna byla mezitím znova nachystána. Režisér zavelel: „Světla? Kamera? Akceee!“ Kamera se rozběhla - hrrrr!! - a darebák se vynořil zpoza skály. Hrdina vyskočil, máchl ve vzduchu mečem s dokonalostí sobě vlastní a darebáka zabil.

„Střih! Spatně! Spatně!“

Herec se rozčílil: „Spatně? To mi ještě nikdy nikdo neřekl. Natož dvakrát za sebou. Začíná to být směšné.“ Objevila se u něho velmi hněvivá mysl. Režisér prohlásil: „Musíme to udělat znova!“ Kameramani čekali na povel, zvukaři byli připraveni.

Přestože byl herec plný hněvu, zhluboka se nadechl, zklidnil se a zcela soustředil svou mysl: „Možná že má pravdu. Možná že dělám nějakou chybu. Jestli tomu tak je, tentokrát se to již nestane.“ Všichni ztichli. „Světla? Kamera? Akceeee!“ Kamera běžela - hrrrr!! Objevil se darebák a hrdina vyskočil v tu pravou chvíli. Máchl mečem s největší dokonalostí jako nikdy dříve; vypadalo to magicky. Letěl vzduchem a darebáka zabil dokonalým způsobem. Vzorně dopadl na obě nohy, byl v ideální pozici tváří k objektivu.

„Střih! Střih! Špatně! Špatně! Znova!“ Jak herec uslyšel ta slova, dostal skutečný záchvat vzteku. Ještě nikdy v životě se takhle nerozběsnil. „Samuraje hraju v celém Japonsku ze všech nejlep! Jsem držitelem sedmého danu v kendó. Nikdo mi ještě nikdy neřekl ‚špatně‘ třikrát za sebou. I dvakrát je příliš!“ Jeho mysl soptila

hněvem. Vrhł zlostný pohled na režiséra, malého podsaditého muže, který sotva dosahoval poloviny jeho výšky. Režisér to viděl, ale jeho mysl se nehýbala. Už něco věděl...

Kamera byla znova nachystána. Světla se rozsvítila a zvukaři byli ve střehu. Režisér řekl: „Světla? Kamera? Akceeee!“ Kamera se rozběhla - hrrrr! darebák se objevil a výhružně zamával svým mečem. Hrdina vyskočil - a hnal se se svým mečem rovnou na režiséra!! „Uááááá!! Zabiju tě!“ Převrátil židli s režisérem, sevřel mu krk a přitiskl ho k zemi.

Ale režisér se nebál. Zasmál se a vykřikl: „To je ono! To je ono! Výborně!“ Ha ha ha ha! Byl šťastný, neboť herec zcela dosáhl myslí „dělej to“.

Když to herec uviděl, okamžitě porozuměl. Zvedl režiséra ze země a oprášil ho. „Ach, moc se omlouvám! Omlouvám se! Děkuji vám za vaše učení. Lituji toho!“

„Nic se nestalo,“ řekl režisér. Smál se. Zabrali scénu ještě jednou. Potom pokračovali v natáčení a každá následující scéna již vyšla napoprvé, nejvýš napodruhé. Herec hrál s naprostou myslí „dělej to“, nehleděl na své jméno, na své pocity a myšlenky. Později se tento film stal jedním z nejlepších filmů v Japonsku, neboť bojové scény byly velmi živé.

Režisér byl velmi bystrý. Znal hercovu mysl. Věděl, že tahle filmová hvězda si věří až příliš: „Jsem nejlepší! Nikdo na mě nemá!“ Taková mysl byla na obtíž. Je to hodnotící mysl, a když něco dělá, není to nikdy úplné. Režisér tedy herce vyprovokoval a přiměl jeho mysl „jen to dělej“, aby se projevila na sto procent. „Uáá! Zabiju tě!“

Když něco děláte, jenom to dělejte. Potom se vy a tento vesmír zcela sjednotíte. To je podstatou Tří Kobongových bran.

Osmá brána: *Doksan si nese své misky*

Jednoho dne vešel mistr Doksan se svými miskami do sálu Dharma. Hospodář Solbong ho uviděl a řekl: „Starý mistře, zvon ještě nezazněl, do bubnu ještě nikdo neudeřil. Kam jdete s těmi miskami?“ Doksan se otočil a vrátil se do svého pokoje.

Solbong o tom vyprávěl hlavnímu mnichovi Amduovi. Ten řekl: "Velký mistr Doksan nerozumí poslednímu slovu."

Doksan se o tom dozvěděl a nechal si Amdua zavolat: „Ty se mnou nesouhlasíš?“ zeptal se. Amdu pošeptal mistrovi něco do ucha. To mistra potěšilo.

Následující den přednesl mistr řeč Dharmy. Tentokrát byl Doksan docela jiný než dříve. Amdu předstoupil před mnichy, hlasitě se smál a tleskal: „Jaká radost! Starý mistr porozuměl poslednímu slovu! Teď už ho nikdo nedostane.“

1. Co bylo to poslední slovo?
2. Co pošeptal Amdu mistrovi do ucha?
3. Jak se mistrova řeč lišila od předchozích?
4. Kdybys ty byl Doksan a Solbong by ti řekl, že zvon ještě nezazněl a do bubnu ještě nikdo neudeřil, co bys mu odpověděl?

Tento kong-an je velmi důležitý a těžký. Ale jestliže udržujete čistou mysl, potom tak těžký není. Učí nás vnímat správnou situaci, správný vztah a správné působení.

„Poslední slovo“ je jen výraz pro správnou situaci, správný vztah a správné působení. Toho se týká první otázka. Zvon ještě nezazněl, do bubnu ještě nikdo neudeřil. Nebyl ještě dán signál k jídlu. A přitom zenový mistr Doksan vešel do sálu Dharmy se svými miskami na jídlo. Hospodář to uviděl a položil mistrovi otázku. Ten se jen otočil a zamířil si to bez jakéhokoli vysvětlování zpátky do svého pokoje. Víte, to je velmi divné. A tak o tom hospodář vyprávěl Amduovi, hlavnímu mnichovi. Amdu na to řekl: „Náš velký mistr nerozumí poslednímu slovu.“ To jinými slovy znamená: „Náš učitel nerozumí své správné situaci, správnému vztahu a správnému působení,“ protože přichází v nesprávnou dobu. Nejedná v souladu se situací. To je význam těchto slov. Co tedy bylo v tu chvíli posledním slovem? Co je mistrovou správnou situací, správným vztahem a správným působením? To je první otázka.

Následující otázka zní: „Co pošeptal Amdu mistrovi do ucha?“ Když Amdu vyslechl hospodářovu zprávu, řekl o svém učiteli: „Doksan nerozumí poslednímu slovu!“ Zenový mistr se to dozvě-

děl a rozčílil se, protože hlavní mnich musí vždy poslouchat a respektovat zenového mistra. Proč mluvil hlavní mnich takto nehezky o svém učiteli? Doksan si nechal Amdua zavolat do svého pokoje: „Ty! Proč o mně takhle mluvíš? Ty se mnou nesouhlasíš?“ Amdu pošeptal Doksanovi něco do ucha a Doksan měl radost. „Ach dobře, dobře. Mám radost.“ Je to jako žena, která se pohádá se svým mužem a někomu si na něho postěžuje. „Můj muž je takový bla, bla, bla, bla...“ Když se o tom manžel dozví, velmi se rozčílí. „Ty mi nevěříš?“ Žena však řekne: „Ne, ne, ne. Je to tak a tak. Jsi můj muž. Jak o mně můžeš pochybovat?“ Manžel na to odpoví: „Ach, jsi dobrá žena.“ A problém zmizí.

Na to poukazuje tato druhá otázka. Nejprve: jaký mají problém? To je první otázka. Zenový mistr se rozčílí a dožaduje se vysvětlení, které mu Amdu podá. Co je podstatou jeho odpovědi? Co šeptá mistrovi do ucha? Poukazuje to na mistrovi správnou situaci, správný vztah a správné působení. Ale co přesně šeptá hlavní mnich Amdu mistrovi do ucha? Čím uklidní jeho rozhněvanou mysl? Vystupuje tu jeden zajímavý bod: tento kong-an vyžaduje jasnou odpověď, která vyjadřuje žákovo pochopení správné situace, správného vztahu a správného působení. Některé zenové školy se spokojí s touto odpovědí: Přistoupíte k učiteli a šeptáte mu do ucha: „Ššš, ššš, ššš...“ To nestačí. Je to pouze vnější forma neboli zevnějšek Amduovy odpovědi. Není to jasné. Takováto odpověď nemá kostru a neobsahuje moudrost. Co to je, hadí syčení? „Ššš, ššš, ššš...“ Mohl by to být zvuk, který vypadá, jako když někdo močí. Co přesně Amdu řekl? Jakými slovy zbavil mistra jeho rozhněvané mysli? Jednoho dne se na vás někdo rozhněvá, a když mu do ucha budete dělat ššš, ššš, jeho hněv se tím nikterak nezmiří. Možná že se dokonce ještě více rozčílí a udeří vás. Kong-an tohoto typu nám tedy ukazuje, jak vnímat svou správnou situaci, správný vztah k této situaci a správné působení v této situaci. Nazýváme to moudrost.

Následujícího dne vystoupí mistr Doksan na vysoké pódium, aby přednesl řeč Dharmy. Je jiný než dříve. Jeho řeč je velmi dobrá. Amdu v popředí tleská a směje se. „Nyní náš velký mistr rozumí poslednímu slovu. Teď už ho nikdo nedostane.“ Třetí otázka tedy zní: Jak se jeho řeč Dharmy lišila od předchozích? Jestliže

chcete vědět, jak se jeho řeč Dharmy lišila od těch předchozích, musíte nejprve pochopit, jaká byla jeho dřívější řeč Dharmy... To je velmi důležité. Je to Velká otázka.

Jestliže odpovíte na všechny tři otázky, je to báječné. Potom tu pro vás máme ještě jednu otázku. Je to těžký domácí úkol. Doksan nese své misky do sálu Dharmy. Hospodář Solbong mu řekne: „Starý mistře, zvon ještě nezazněl, do bubnu ještě nikdo neudeřil. Kam jdete se svými miskami?" Jestliže se jako zenový mistr ocitnete v této situaci, musíte nějak odpovědět. Před očima mnoha studentů jste udělali velkou chybu. Chyba samotná není problémem. Jak ji však napravíte? Možná že od této chvíle o vás vaši studenti začnou pochybovat. Možná že vás začnou odsuzovat a přestanou vašemu učení věřit. Doksan se dopustil dokonce ještě větší chyby, když se místo jednoduché odpovědi jenom otočil a šel zpátky do svého pokoje. Kdyby Doksan otevřel ústa a řekl Solbongovi něco vhodného, potom by si hlavní mnich Amdu možná na zenového mistra nestěžoval. Mistr by neměl proč se na hlavního mnicha hněvat a nebylo by třeba žádného šeptání do mistrova ucha. V chrámu by se nešířily zlé řeči, neboť jak vidíme, všechny problémy v tomto kong-anu pocházejí z mistrovy chyby. Kdyby Solbongovi něco řekl, celá záležitost by skončila.

Klíčovým bodem této čtvrté otázky je: jak měl Doksan napravit svou vlastní chybu? Zde je jedna známá příhoda, která ukazuje, jak je to možné. Jednou v noci před mnoha lety šel můj učitel Kobong Sunim ven z chrámu a vypil hodně alkoholu. Bylo to předtím, než se stal velkým zenovým mistrem. Do kláštera se vrátil velmi pozdě. Mniši zrovna vstávali a chystali se zpívat Ranní zvon. Ale Kobong zůstal ve svém pokoji, lehl si do postele a začal o svém učiteli, zenovém mistrovi Mangongovi, vykřikovat všechny možné nehořáznosti: „Mangong nerozumí Dharmě! Jeho učení stojí za hovno! Bla bla bla!" Trvalo hodnou chvíli, než přestal. Všichni mniši byli vyděšeni, protože Mangong Sunim byl největší zenový mistr v Koreji. Navíc byl vysoký a statný! Zrovna kráčel do hlavního Buddha-sálu, když uslyšel z Kobongova pokoje nadávání. „Kobong na mě nadává! To není dobré." Všichni mniši se shlukli okolo v očekávání, co se bude dít.

Zenový mistr Mangong vstoupil do Kobongova pokoje a práskl dveřmi: „Kobongu! Proč o mně říkáš takové nehoráznosti?" Kobong se vztyčil na posteli. Velký zenový mistr přišel do jeho pokoje: teď se ocitl skutečně v nesnázích. Už se dopustil velké chyby. Jak by ji teď napravil? Jeho učitel stál nad ním a probodával ho pohledem. Všichni venku zpozorněli.

Kdokoli jiný by se na jeho místě krčil strachy, možná by něco zakotkal nebo by se tak styděl, že by nevydal hlásku. Ne tak Kobong Sunim. Ani trochu nezaváhal. Usmál se a řekl: „Mistře, neřekl jsem o vás jediného křivého slova!"

To Mangonga rozčílilo ještě více. „Co? Vždyť jsi na mě před chvílí nadával. Každý to slyšel. I já sám jsem to slyšel."

„Ne, nic špatného jsem o vás neřekl. Nadával jsem pouze na toho budižkničemu Mangonga."

Mangong na to řekl: „Je Mangong totéž co já, nebo je to někdo jiný?"

„Katz!" zařval Kobong Sunim.

Mangong se široce usmál: „Moc jsi toho vypil. Teď se jdi vyspat."

Nezáleží na tom, jestli jste udělali nebo neudělali chybu. Každý se dopouští chyb. I zenoví mistři, jako třeba Doksan. Nejdůležitější je, jak ji napравíte. „Nic špatného jsem o vás neřekl. Nadával jsem pouze na toho budižkničemu Mangonga." Kobong Sunim udržoval v každém okamžiku a za jakékoli situace čistou mysl. A tak jeho chyba nebyla chybou: svou schopností okamžitě ji převrátit v nějaký jasný smysl nás stále učí. Zenový mistr Doksan se dopustil chyby, a když se vrátí do svého pokoje, aniž by chybu napravil, rozruší tím celý klášter. Jeho oči, uši, nos, jazyk, tělo a mysl udělaly chybu. Jak ji napraví? To je smyslem čtvrté otázky.

Devátá brána: *Namdžon zabíjí kočku*

Jednou se mniši z východní a západní haly hádali o kočku. Když to uviděl mistr Namdžon, popadl kočku do jedné ruky, druhou rukou vytáhl nůž a řekl: „Hej vy! Řekněte jediné slovo a kočku ušetřím."

Když to nedokážete, zabiju ji!" Nikdo nebyl schopen odpovědi. Namdžon kočku nakonec zabil. Večer, když se vrátil Namdžonův žák Čodžu, dozvěděl se od mistra, co se stalo. Čodžu si sundal boty, dal si je na hlavu a odešel. Namdžon řekl: „Kdybys tady v tu chvíli byl, mohl jsem kočku nechat naživu."

1. Namdžon řekl: „Řekněte jediné slovo!" Co bys v tu chvíli udělal?
2. Čodžu si položil boty na hlavu. Co to znamená?

Jedná se o kong-an Velké lásky a Velkého soucítění. Jestliže jste schopni velké lásky a velkého soucítění, potom milujete a jednáte svobodně. Bezpodmínečná láska znamená nemít „svůj" názor, „svou" podmínku a svou situaci. Jenom pomáhejte ostatním lidem. Jak tedy tu kočku zachráníte?

V bibli je jeden příběh, který by vás mohl poučit. Kdysi dávno žil král Šalamoun. Díky své moudrosti byl obdivován v celém Izraeli. Jednou došlo k velkému rozruchu a do paláce byly přivedeny dvě ženy, které se přely o dítě.

„To je moje dítě!"

„To není pravda, je to moje dítě!"

„Moje dítě!"

„Ne, moje dítě!"

Nikdo z velkých soudců v celém Izraeli nebyl schopen tuto závažnou věc vyřešit, a tak byly ženy předvedeny před krále.

„Tato záležitost je ve skutečnosti zcela jednoduchá," řekl král. Vzal dítě do jedné ruky a do druhé meč. „Protože se mezi sebou nemůžete dohodnout, dostanete každá polovinu." Právě v okamžiku, kdy se chystal rozetnout dítě napůl, jedna z žen vykřikla: „Ne! To není potřeba. Nech si to dítě," a přenechala je druhé ženě. Ta žena, která vykřikla, byla skutečná matka dítěte.

Ta situace byla takřka totožná se situací, kterou vytvořil Namdžon pro mnichy východní a západní haly. V Namdžonem vytvořené situaci nemůžete udělat totéž, co matka dítěte. Je třeba odpovědět mnohem přesněji. V každém sále je dvě stě padesát mnichů. Každá strana je přesvědčena, že kočka náleží právě jí. A tak Namdžon chytl kočku a vytáhl nůž. Kdyby jeden mnich vystoupil

a řekl: „Dobrá, nechte si ji," potom by možná vystoupil jiný mnich a řekl by: „Ne! Nemůžeš jí ji nechat, je to moje kočka." A hádka by se rozpoutala znova. V této situaci zachrání kočku pouze bezpodmínečná láska. Jestliže chcete dosáhnout tohoto kong-anu, musíte jít do kina na kovbojku. Jejím tématem je pouze láska a peníze. Tím poskytuje velmi jednoduché učení. Když poznáte lásku, kterou ukazuje tento typ filmu, potom pro vás tento kong-an není žádný problém. (*Smích posluchačů.*)

Je ještě jiný způsob, jak na něj nahlížet. Různé způsoby vnímání skutečnosti vyjadřujeme pomocí čtyř výrazů: bez tak, jak je; sjednotit se s tak, jak je; tak, jak je a právě tak, jak je. Bez „tak, jak je" znamená prvotní bod. Tento bod je před myšlením, slova jej nemožno vyjádřit. Je to bod úplně prázdnoty a nehybnosti. Neobsahuje nic jiného.

Sjednotit se s „tak, jak je" znamená, že se vše stává jedním. „Odkud jsi přišel?" (*Udeří do stolu.*) „Kam půjdeš, až zemřeš?" (*Uder.*) „Má obloha buddhovskou přirozenost?" (*Úder.*) Tento bod ukazuje, jak se vše stává jedním. Slovy jej vyjádřit nelze, a proto se ani nevysvětluje. Jak budete demonstrovat prvotní bod? Jak vás mohou učit prvotnímu bodu? (*Udeří do stolu.*) Pouze úder nebo zvednutí jednoho prstu nebo výkřik „Katz!" přesně ukazuje, jak se vše stává jedním.

Následující bod je „tak, jak je". Je velmi zajímavý. Jestliže skutečně dosáhnete prvotního bodu - tohoto bodu (*udeří do stolu*) - potom je vaše mysl čistá jako prostor. Když je vaše mysl čistá jako prostor, je čistá jako zrcadlo. Objeví-li se před zrcadlem červená, zrcadlo je červené; objeví-li se bílá, zrcadlo je bílé. Vše se jednoduše odráží ve vaší jasně zrcadlicí mysli přesně takové, jaké to je. Vidíte, že obloha je modrá. Stromy jsou zelené. Sůl je slaná. Cukr je sladký. Vše je již pravdou právě takové, jaké to je. Nazýváme to „tak, jak je", protože všechno tak, jak je, je pravdou.

„Tak, jak je" je pravdou, stále se však jedná o metafyzický způsob odpovědi. „Co je buddha?" „Obloha je modrá." „Co je Dharma?" „Venku právě teď fičí vítr." „Co je přirozeností Dharmy?" „Zed' je bílá." „Co je bůh?" „Podlaha je hnědá." Všechny tyto odpovědi míří přímo k pravdě. Ale stále se jedná jen o vysvětlení

pravdy, proto jim někdy říkáme metafyzický způsob odpovědi. Odpovědi jsou velmi široké. Máte-li tedy širokou otázku jako „Co je buddha?“, potom jsou tyto odpovědi dostačující.

Někdy se však ocitneme v situaci, která si vyžaduje mnohem přesnější nebo jednobodovou odpověď. V takovém případě vyžaduje konkrétní otázka konkrétní odpověď, něco, co ukazuje přímo na danou situaci. Každý den se dostáváme do situací, na které lze reagovat pouze jasným, intuitivním jednáním: samotná slova nestačí. Zde je například šálek. Jestliže jej nazvete šálkem, ulpíváte na jméno a formě. Jestliže řeknete, že to šálek není, ulpíváte na prázdnotě. Ptám se vás tedy - je to šálek, nebo ne? Někdo odpoví „Obloha je modrá“ nebo „Strom je zelený“. Vyjadřuje tak nějakou pravdu, ale tato pravda není správnou odpovědí na danou otázku. Tato odpověď nepropojuje vaši pravou přirozenost a přirozenost šálku. Otázka „Je to šálek, nebo ne?“ je zcela jednobodovou otázkou. Jestliže odpovíte nějakou pravdou, nevyjadřujete pravou přirozenost šálku. Nevyjadřujete pravou přirozenost této jednotlivé situace, svůj vztah k šálku ani správné působení šálku.

(Otočí se k vedle sedícímu člověku.) Ptám se tě tedy: Je to šálek, nebo ne? *(Tázaný zvedá šálek a pije z něj.)* Správně! To je správná situace, ve které se nacházíš: ty a tento šálek. Vyjadřuje tvůj správný vztah k situaci a správné působení, kterým je právě napití se z šálku. Tento přístup nám ukazuje, jak užít vnímání pravdy ke správnému působení, a vést tak správný život. Jednobodová otázka vyžaduje jednobodovou odpověď. Tou je pravda právě tak, jak je. Bez „tak, jak je“ není nic, pouze nehybnost. Sjednotit se s „tak, jak je“ odetíná všechno myšlení, demonstruje prvotní bod, univerzální podstatu. *(Udeří do stolu.)* „Tak, jak je“ je pravda: Když vidíš, slyšíš, cítíš, vnímáš chutí, hmatem, když myslíš, vše je pravdou jen tak, jak to je. A za další: jak toto vnímání pravdy působí v každém okamžiku vašeho života ku pomoci všem bytostem? Ano, obloha je modrá. Strom je zelený. To je pravda. Ale když vidíte někoho trpět, co s takovým vjemem uděláte? Jak ho přeměníte v jasné působení ve prospěch trpícího? To je smyslem „právě tak, jak je“.

Zenový mistr Čodžu odpovídal na jakoukoli otázku stejnými slovy: „Jdi se napít čaje.“ „Mistře, chci porozumět buddhovi. Co je

buddha?" „Jdi se napít čaje." „Učiteli, chtěl bych poznat nejvyšší učení všech vynikajících učitelů. Co je Dharma?" „Jdi se napít čaje!" Tato odpověď má velkou hloubku. Obsahuje správnou situaci, správný vztah a správné působení. Jestliže se správně napijete čaje, dosáhnete své správné situace vzhledem k čaji. Dosáhnete svého správného vztahu, a tím i správného působení. To je správný život.

Ale ve skutečnosti existují dva způsoby, jakými lze vyjádřit naše správné působení, neboli jak reagovat na situaci, která v našem životě nastane. V tomto bodě musíme přesně rozlišit učení právě tak, jak je. Nejprve existuje okamžik za okamžikem pouze „moje" jednání, jak setrvám ve své správné situaci, správném vztahu a správném působení na tento svět. Poukazuje to na můj úkol - pomoci všem bytostem. Moje správné jednání a správný život jsou subjektem právě tak, jak je. Kdosi se zeptal zenového mistra Čodžu: „Mistře, právě jsem vstoupil do kláštera. Poučte mě, prosím."

Čodžu řekl: „Už jsi snídal?"

„Ano, snídal."

„Tak si jdi umýt misky." *BUM!* Mnich dosáhl probuzení. Dosáhl svého každodenního úkolu, své vlastní mysli. Znamená to, že dosáhl subjektu právě tak, jak je.

Kong-an „Namdžon drží kočku" vyžaduje mnohem přesnější odpověď. Není to kong-an subjektu právě tak, jak je. Zenový mistr Namdžon držel v jedné ruce kočku a ve druhé nůž a řekl: „Hej, vy! Stačí jediné slovo a kočku ušetřím, když mi je nedáte, zabiji ji." Kdybyste tam tehdy byli, co byste udělali? Mnohé z významných zenových tradic učí, že k tomu, abyste mistru Namdžonovi odpověděli, stačí, když se s kočkou „stanete jedním" - více udělat nemůžete. Róši vám položí tuto otázku a vy odpovíte: „Mňau! Mňau! Mňau!" Tato odpověď není příliš dobrá. Nevede studenta k dosažení moudrosti nebo jednání bódhisattvy. Chybí tu soucitné působení spojující vaše pravé Já s kočkou chycenou v této konkrétní situaci. Stejně jako zvuk „Ššššš, šššš, šššš" šeptaný zenovému mistru Doksanovi do ucha, který někteří učitelé vyžadují, tak i odpověď „Mňau!" skutečnost pouze odráží - pravdu - takovou, jaká je. Ale neumožní jí, aby soucitně konala, a pomáhala tak ostatním. Taková odpověď je mrtvá. Není čistá, protože kočce nepomůže. Přesto

Namdžon čistou odpověď očekává. Nestojí o zrcadlení kočky, kterou má pod nožem. Chce, aby jeden mnich vystoupil dopředu a zachránil ji. Hledá mezi mnichy bódhisattvu. Tento bod je velmi důležitý. Jestliže vám Namdžon položí tuto otázku a vy řeknete pouze: „Mňau," nejste ničím jiným než papouškem. Možná že potom zabije kočku i vás! Ha ha ha ha ha!

Vezměme tento styl odpovědí a vraťme se zpátky do situace, která nastala kvůli dítěti. Král Šalamoun drží v jedné ruce dítě a ve druhé meč a říká: „Čijte to dítě? Dejte mi správnou odpověď a je vaše. Jestliže se nemůžete dohodnout, dám každé z vás jednu polovinu dítěte." Kdyby ty ženy začaly pouze plakat jako dítě: „Uááááá! Uááááá! Uááááá! Uááááá!", příběh by dopadl jinak, než dopadl: každá z žen by dostala polovinu dítěte. To není zrovna báječné. Ale jedna žena nejen že se „sjednotila" a přesně odrazila skutečnost této situace takovou, jaká byla: úplně spojila královu otázku se situací dítěte a s podmínkami toho okamžiku. Tehdy se správná odpověď objevila zcela samovolně. To je pravá moudrost a pravé soucítění. Říkáme tomu objekt právě tak, jak je. Co je vaší správnou situací, správným vztahem a správným působením vzhledem k objektu tohoto kong-anu?

Je tohle šálek, nebo ne? Jediná úplná odpověď, kterou můžete dát, je demonstrace vašeho správného působení vzhledem k šálku. To je subjekt právě tak, jak je. Když však máte mysl a směr bódhisattvy, potom jste schopni jasně a spontánně vnímat svou správnou situaci a působení vzhledem k tomuto objektu. Proto rozdělujeme toto učení na subjekt právě tak, jak je, a objekt právě tak, jak je. Ukazujeme tak, jak můžete přesně působit v jakékoli situaci. Zde je jednoduchý příklad: Co uděláte, když máte hlad? Najíte se. Když máte žízeň? Napijete se. To je subjekt právě tak, jak je. To je správná situace subjektu, když má hlad, správný vztah k hladu a správné působení v této situaci.

Ale když za vámi přijde někdo hladový, co uděláte? Budete předstírat, že máte hlad? Dáte se sami do jídla? Ne, to mu nepomůže. Dejte mu něco k jídlu. Jestliže za vámi přijde někdo, kdo má žízeň, budete dělat, že máte žízeň, nebo si dáte něco k pití? Pomůže mu to? Ne, dejte mu něco k pití. Když někdo trpí, co uděláte? Musíte mu pomoci. Říkáme tomu objekt právě tak, jak je. Ně-

kteří zenoví učitelé se ptají: „Dítě se počůralo. Co to znamená?“ A když na to odpovíte tak, že zaujmete pozici plačícího dítěte v mokrých plínách, učitel řekne: „Výborně! To je správná odpověď!“ Takovou odpověď akceptujeme u začínajících studentů. Od starších studentů se však požaduje hlubší pochopení. To, že se stane dítětem v mokrých plínách, dítěti nepomůže. Když takovou otázku dostanete v této škole, odpověď je jasná: Jak bude vaše čistá mysl okamžik za okamžikem spojena s tímto dítětem? Vyměníte dítěti plíny. To je mysl bóddhisattvy. Je objektem právě tak, jak je. To je celý smysl sezení a zenové praxe.

Odlišení těchto způsobů učení představuje v zenové kong-anové praxi určitou revoluci. Před lety odcházeli mnichové do hor s jedním kong-anem a držel si jej po mnoho let, dokud nedosáhl probuzení. Bylo to možné, neboť mnišský život obvykle nemusel reflektovat měnící se situace ve světě plném shonu. Dnes však musí lidé spojit svou praxi s životem v uspěchané a složité společnosti. Jestliže se držíte jen stylu samádhi a kong-anového stylu stát se jedním, ulpíváte na staré a mrtvé tradici. Potom ale pro vaši kong-anovou praxi neexistuje v tomto moderním světě praktické a přirozené využití. Touto cestou zanikl zen v Číně. Zenová a kong-anová praxe již nemohly být propojeny s každodenním životem, a tak zanikly. Zen se stal esoterickou praxí založenou na tajných slovech a jejich skrytých významech. Na konci dynastie Sung se ze zenové praxe zcela vytratil směr bóddhisattvy. Náš styl zenu znamená intuitivní pochopení toho, jak v tomto složitém světě pomocí kong-anů spojit praxi meditace s jednáním bóddhisattvy. To je smysl rozlišení různých způsobů kong-anové praxe. Jde o revoluci v zenu. Druhá otázka tohoto kong-anu zní: Čodžu si dal své boty na hlavu a odešel. Co to znamená? Čodžuova odpověď vychází ze staré čínské a korejské tradice. Když někdo zemřel, položil se před dveře pár slaměných sandálů a talíř s jídlem a ovocem. Když přišel duch zemřelého na návštěvu, mohl se najíst a byl tu pro něj pár bot na cestu do nebe. Boty položené venku přede dveřmi oznamovaly, že někdo zemřel. Před dávným časem jste během pohřební ceremonie vzali boty a položili je ven před dveře. To je význam této otázky. Co je v tu chvíli podstatou té situace, jaký je váš odpovídající vztah k ní a jak

v ní budete správně působit? Všechny tyto tři body - *BUM!* - se spojí v jeden bod. Je to zcela jasné...

Desátá brána: *Myš žere kočičí žrádlo*

Myš žere kočičí žrádlo, ale kočičí miska je rozbitá.

1. Co to znamená?

Tento kong-an plně vyjadřuje dosažení subjektu „právě tak, jak je“. V subjektu „právě tak, jak je“ nejsou protiklady a vše se stává jedním. Myš žere kočičí žrádlo, ale kočičí miska je rozbitá. Řekněme, že někdo se necítí příliš dobře a řekne: „Ach, dal bych si zmrzlinu.“ Sáhne do kapsy a vytáhne čtvrtáček. „Kde tady prodávají zmrzlinu? Á, tamhle.“ Vývěsní cedule oznamuje: „Jeden kopeček dvacet pět centů.“ Přejde k prodáváči a dá mu čtvrtáček. Prodavač mu podá zmrzlinu. Zmrzlina jde do žaludku a člověk se začne cítit dobře. „Ach vynikající!“ Klíč k tomuto kong-anu je, že čtvrtáček je dvacet pět centů. Dvacet pět centů za zmrzlinu. Zmrzlina putuje do žaludku. „To je dobrota!“

Jedná se o kong-an vysoké třídy. Ve skutečnosti je příliš snadný, jenže lidé jsou moc chytří, a tak mu nerozumějí. Když budete úplně hloupí, potom tohoto kong-anu snadno dosáhnete. Jak spojit myš, kočičí žrádlo, kočičí misku a rozbitý? Každé dítě to ví!

Tři muži se procházejí

Tři muži se procházejí. První z nich vydává zvuk meče, druhý mává rukama a třetí vytahuje kapesník.

Co to znamená?

1. Kdybys tam byl, jaké by bylo tvé správné působení?
2. O jaký vztah se jedná?
3. Co je to za situaci?

Tento kong-an znamená objekt právě tak, jak je. Je to jako televizní hra - nic jiného. Hlasatel přednese několik výroků a ptá se soutěžících: „Tak a teď mi řekněte, co to znamená?“ Nebo je to jako sledování divadelního představení. Na jevišti se děje něco legračního. Tři lidé se tomu smějí, ale každý z nich se směje jiným způsobem. Situace je stejná, ale každý z těchto tří lidí reaguje trochu jinak. Co to znamená? Jestliže dokončíte Deset bran, dostanete tento zvláštní domácí úkol. A když projdete i tímto kong-anem, zenový mistr prověří vaše centrum a možná dostanete *inka*.

觀

崇

山

自在

Slovník pojmů

bódhisattva (sans.) - bytost, která žije v jednotě a harmonii; ten, kdo kvůli tomu, aby pomohl osvobodit všechny citící bytosti, slíbí odložit své vlastní probuzení. Ten, kdo hledá probuzení nejen pro sebe, ale pro ostatní. Ideál bódhisattvy je srdcem mahájánového a zenového buddhismu.

Buddha (sans.) - Probuzený; pojem se obvykle vztahuje k Siddhárthovi Gautamovi (6. stol. př. n. l.), historickému zakladateli buddhismu.

buddhovská přirozenost - to, co sdílejí všechny bytosti a co se projevuje v jejich jednotlivých formách; podle zenového učení Buddha řekl, že vše má buddhovskou přirozenost, a tím i vrozenou schopnost stát se buddhou.

Čogje - nejrozšířenější řád v korejském buddhismu, založený v r. 1356 sjednocením Devíti horských škol zenu.

Tesan sanim (kor.) - titul, jakým je zenový mistr Seung Sahn oslovoval svými žáky; „velký ctihodný zenový mistr“.

Dharma (sans.) - Cesta neboli zákon; původně buddhistické učení, ale v širším smyslu jakékoli učení nebo pravda.

hara (jap.) - centrum vitální energie v břiše; mnohé zenové tradice je považují za místo, kde je střed mysli.

inka (kor.) - „veřejná pečeť“; osvědčení o studentově dokončení kong-anové praxe neboli proniknutí do kong-anů.

kalpa (sans.) - nekonečně dlouhý časový úsek.

karma (sans.) - „příčina a následek“, pokračující proces akce a reakce sčítající vzájemné pronikání všech jevů. Naše současné myšlení, jednání a situace jsou tedy výsledkem toho, co jsme dělali v minulosti, a naše budoucí myšlenky, jednání a situace budou produktem toho, co děláme nyní. Individuální karma je výsledkem tohoto procesu.

- kasa (kor.) - hnědý kus látky nošený okolo krku nebo přes ramena, symbol buddhistických slibů a předpisů.
- kido (kor.) - „energetická cesta“; meditační ústraní prováděné formou zpěvů.
- kong-an (kor., jap. *kóan*) - paradoxní nebo nelogické prohlášení, které používají zenoví učitelé k odetnutí studentova myšlení a přivedení k realizaci.
- Kwanseum Posal (kor., v sans. Avalókitéšvara, čín. Kuan-jin, kor. Kwannon, jap. Kanzeon) - „Ten, kdo vnímá pláč tohoto světa“ a odpovídá soucitnou pomocí; bódhisattva soucitu.
- mahájána (sans.) - buddhismus praktikovaný v severní Asii; zahrnuje školy v Číně, Koreji, Japonsku a Tibetu.
- mantra (sans.) - zvuk nebo slova užívaná v meditaci k odetnutí myšlení v protikladech, čímž se mysl může stát čistou.
- patriarcha - zakladatel školy a jeho následníci, jimž bylo předáno učení.
- předání Dharmy - formální předání v linii následníků z učitele na žáka.
- sál Dharmy - v centrech zenového mistra Seung Sahna sál určený pro meditace a ceremonie.
- samsára (sans.) - koloběh zrození, smrti a znovuzrození.
- sangha (sans.) - v mahájánové a zenové tradici komunita všech praktikujících; může se vztahovat k rodině studentů, kteří praktikují s určitým mistrem.
- sútra (sans.) - buddhistická písma tvořená Buddhovými projevy a projevy jeho žáků.
- zen (jap., kor. *son*, čín. *čchan*, sans. *dhjána*) - praxe meditace.
- zenové centrum - meditační komunita, která může zahrnovat bydlení. Všechna zenová centra školy Kwan Um sledují duchovní směr zenového mistra Seung Sahna, všechna nabízejí pravidelnou praxi, včetně ústraní.

Linie zenového mistra Seung Sahna

Indická část

1. Mahákášjapa; 2. Ananda; 3. Sankavasa; 4. Upagupta; 5. Dhrtaka;
6. Mičika; 7. Vasumitra; 8. Budhánandin; 9. Buddhamitra; 10. Páršva;
11. Punjajašas; 12. Ašvaghóša; 13. Kapimala; 14. Nágárdžuna; 15. Kanadéva;
16. Rahulata; 17. Sanghanandin; 18. Gajasata; 19. Kumárata;
20. Džajata; 21. Vasubandhu; 22. Manorhita; 23. Hakléna; 24. Arjasinha;
25. Basjasita; 26. Punjamitra; 27. Pradžňáta; 28. Bódhidharma;

Čínská část

29. Chuej-kcho; 30. Seng-cchan; 31. Tao-sin; 32. Chung-žen;
33. Chuej-neng; 34. Chuaj-žang; 35. Ma-cu Tao-i; 36. Paj-čang
Chuaj-chaj; 37. Chuang-po Si-jun; 38. Lin-t'i I-suan; 39. Sing-chua
Cun-čang; 40. Nan-juan Chuej-ju; 41. Feng-sue Jen-čao; 42. Šou-šan
Sing-nien; 43. Tchaj-cu Juan-šan; 44. Cu-ming Ču-juan; 45. Čang-t'i
fang-chuej; 46. Paj-jun Šou-tuan; 47. Wu-cu Fa-jen; 48. Chuan-wu
Kcho-čchin; 49. Su-t'iu Šao-lung; 50. Cing-an Tchán-chua; 51. Mi-an
Si-t'ie; 52. Pcho-an Cu-sien; 53. Wu-čuan Š'-fan; 54. Sue-jen
Chuej-lang; 55. Ti-an Cug-sin; 56. S'-š' Čching-kung;

Korejská část

57. Tchego Pou; 58. Hwanam Honsu; 59. Kugok Kagun; 60. Pjokkje
Čongsim; 61. Pjoksong Ciom; 62. Pujong Jonggwan; 63. Čchongho
Hjudžong; 64. Pchjonjang Ongi; 65. Pchungdžong Honsim; 66. Wol-
dam Soldže; 67. Hwansong Čian; 68. Hoam Čchedžong; 69. Čchong-
bong Koan; 70. Julbong Čchonggwa; 71. Kumho Popcom; 72. Jongam
Hjeon; 73. Jongwol Pongjul; 74. Manhwa Poson; 75. Kjongho Songu;
76. Mangong Wolmjon; 77. Kobong Kjonguk; 78. Sungsan Hengwon.

Zenová škola Kwan Um

Zenovou školu Kwan Um založil korejský zenový mistr Seung Sahn. Jeho učení je uzpůsobené do podoby přístupné současnému člověku. Kwan Seum Bosal (zkráceně Kwan Um) je korejský název bódhisattvy soucitu - „Ten, kdo vnímá pláč tohoto světa“ a odpovídá soucítěním a pomocí.

Škola Kwan Um je rozšířena po celém světě a sdružuje asi 100 zenových center a skupin. Jejich smyslem je zpřístupnit praxi zen buddhismu každému zájemci. Jádrem zenové školy Kwan Um je každodenní praxe v zenových centrech. Lidé se v nich scházejí ke společnému cvičení, které zahrnuje meditaci vsedě, zpěvy sůter, poklony, koanové rozhovory s mistrem.

Zenový mistr Seung Sahn předal inka a dharmu (oprávnění k samostatnému učení zenu) již několika svým nástupcům. Tito učitelé přijíždějí i k nám a vedou zde pravidelná meditační ústraní.

Zenová škola Kwan Um v Česku

Pod tratí 1, Praha 5

Tel. 257 324 716, 244 460 852, mailbox@kwanumzen.cz,

<http://www.kwanumzen.cz>

Zenová škola Kwan Um na Slovensku

Ludovíta Fullu 58/22, Bratislava, 84 105

tel +421 7 6531 4096, bzc@kwanumzen.sk

Košické zenové centrum

Letná 43, 040 01 Košice

tel. /fax: 055/6334005, e-mail: kwanumzen@pobox.sk,

<http://www.kwanumzen.sk>

Evropské stránky školy Kwan Um:

zen.kwanumeurope.org

Zenová škola Kwan Um v USA
Providence Zen Center / Diamond Hill Zen Monastery
(International Head Temple of the Kwan Um School of Zen)
99 Pound Road, Cumberland, RI 02864
Office: (401) 658-1464, Fax: (401) 658-1188, Residence: (401)
658-2499
E-mail: pzc@kwanumzen.org, <http://kwanumzen.org>

Zenová škola Kwan Um v Jižní Koreji
Kye Ryong Sahn International Zen Center / Mu Sang Sa
Chung-nam, Kyeryong-shi,
Duma-myon, Hyanghan-ri 452-13, South Korea 321-917
Office (82) 42-841-6084, Fax: (82) 42-841-1202
E-mail: info@musangsa.org, <http://www.musangsa.org/>

Zenový mistr Seung Sahn

Zenový kompas

Z anglického originálu *The Compass of Zen* (Shambhala, Boston 1997)
přeložila Věra Hrušová.

Vydalo nakladatelství DharmaGaia v Praze roku 2006.

Odpovědný redaktor Lumír Kolíbal. Jazyková redaktorka Daniela
Varadínková. Odborná spolupráce Ivana Gruberová...

Grafická úprava, sazba a obálka M&R Třešňákovi.

Tisk S-tisk Vimperk.

ISBN 80-86685-31-4

DharmaGaia — Uhelny trh 1, 110 00 Praha 1

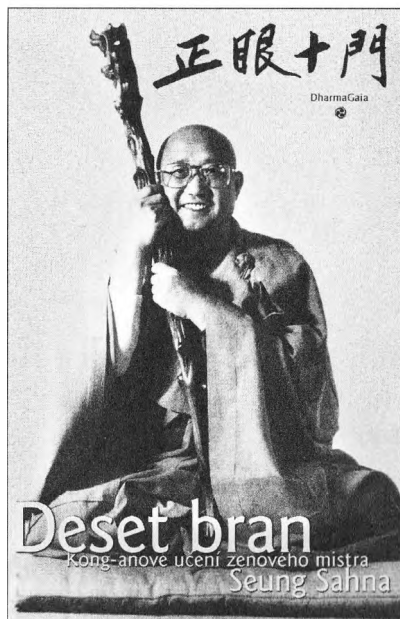
tel. +420 224 238 551,

dharmagaia@atlas.cz, www.dharmagaia.cz

Distribuce: Kosmas — Lublaňská 34, 120 00 Praha 2

tel. /fax + 420 222 510 749, 222 515 407

kosmas@kosmas.cz, www.kosmas.cz

1. vyd. 2001. Edice Mangalam. Váz.,
152 str., foto a ilustrace, 148 Kč.

SEUNG SAHN

Deset bran

Kong-anové učení zenového mistra

Komentáře a vyučující dopisy k deseti vybraným kong-anům. *Kong-an* (jap. *kóan*) je zcela jedinečný a pro zenovou tradici typický rys, díky němuž se zen na první pohled liší od ostatních buddhistických meditačních praktik, ale i jiných duchovních tradic. Ve své původní podobě je kong-an zdánlivě nelogická otázka, kterou zenový učitel klade svému žákovi, aby vyzkoušel jeho mysl. Společně se zenovou školou Kwan Um.

Korejský zenový mistr SEUNG SAHN působil v USA a Evropě přes dvacet let. V té době vedl devadesát zenových center po celém světě. Dnes žije na odpočinku v Koreji.

V českých překladech mu vyšly knihy *Odklepávání popela na Buddhu* (DharmaGaia, 1996), *Pouze nevím* (OGME, 1991) a *Zenový kompas* (DharmaGaia, 2006).

Mnich se zeptal Ma-cua: „Proč učíš výrok ‚Myslj Buddha?‘“

Ma-cu odpověděl: „Abych utišil plačící dítě.“

Mnich řekl: „A když pláč ustane, co potom?“

Ma-cu odvětil: „Potom učím, Žádná mysl, žádný Buddha!“

Mnich na to: „A co když někdo není připoután ani k jednomu z těchto tvrzení?“

Ma-cu odpověděl: „Řeknu mu ‚Žádné bytí‘.“

Mnich řekl: „A co když potkáš člověka, který není připoután vůbec k ničemu: co řekneš jemu?“

Ma-cu odpověděl: „Prostě ho jenom nechám zakoušet velké tao.“

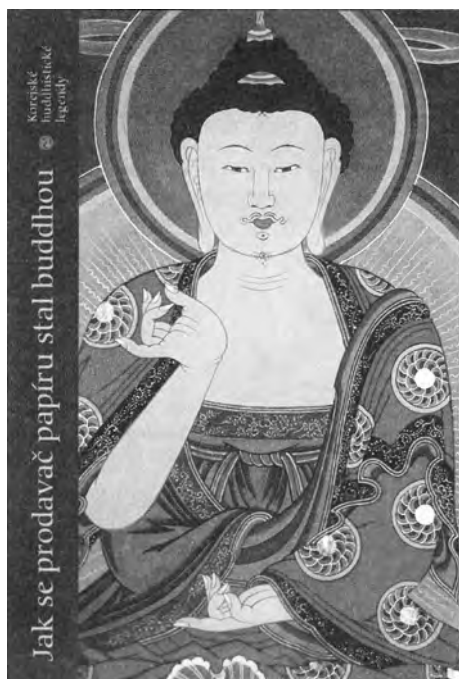
„Vše vytvořené je pomíjivé.“

To je zákon vznikání a zanikání.

Když vznikání a zanikání ustane,

je jen klid, dokonale štěstí.“ MAHÁPARINIRVÁNA SÚTRA

1. vyd. 2006. Edice Mangalam.
Váz., 266 str., foto, 248 Kč.

Jak se prodavač papíru stal buddhou

Korejské buddhistické legendy

Součástí tradice korejského buddhismu a korejské literatury jsou legendy o moudrosti a soucitu buddhů i o síle čistého lidského srdce, o karmické odplatě i o neúnavném duchovním hledání mnichů a laiků.

Tato kniha poprvé v češtině představuje čtyřicet devět legend přeložených z výborů současných korejských autorů a také z překladu Odkazu Tří království (Samguk jusa) do moderní korejštiny.

Pro pochopení souvislostí je náš výbor uveden přehledem vývoje buddhismu v Koreji. Atmosféru klášterů v horách jako míst jedinečné harmonie mezi kulturou a přírodou přibližují cestopisné črty překladatelky a fotografie z míst, k nimž se vztahují příběhy o utrpení lidského života i o možnosti osvobození.

*Louce jala pokora. Sepjal ruce a sklonil hlavu.
V té chvíli uslyšel mírný, jemný a měkký hlas,
který pravil:*

*„Zlá příčina plodí zlé následky.
Zlé následky vedou ke zlým příčinám.
Pouze soucit a odpuštění zruší
zlou karmu.“*

1. vyd. 2002. Brož., 250 str., fotografie, 198 Kč. Překlad byl poctěn cenou Josefa Jungmana za r. 2002.

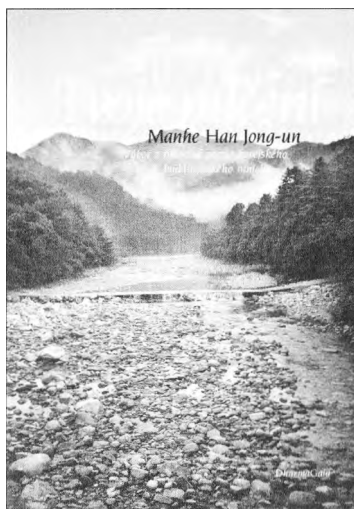
Prázdné hory jsou plné větru a deště

Básně *sonsi* čtrnácti korejských zenových mistrů, od Cingaka (12.-13. stol.) až k Song-čcholovi a Han Jong-unovi (20. stol.), poprvé v češtině. Antologii z korejštiny přeložila, úvodem, předmlouvou, vysvětlivkami a biografickými medailony opatřila Ivana Gruberová.

„Vykřikují nevyslovitelné nad vodami:
: jejich hlas umlká.

Prstem ukazují na hory: jejich stíny mizí.
Hlas vod, stíny hor ožívají v celém mém těle
a zlatá vrána slunce vzletá do hluboké noci.”

KJONGHO SONG'U

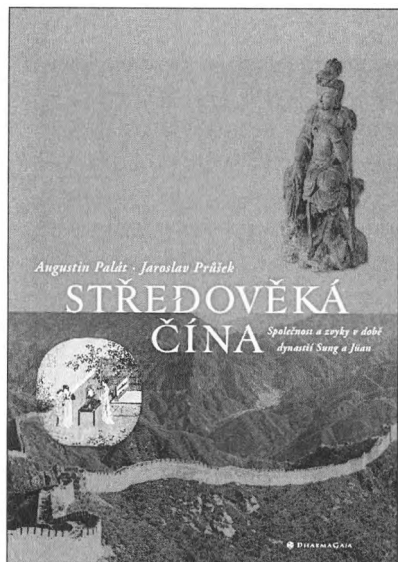
2., opravené vydání 2003. Brož., 94 str., fotografie, 108 Kč.

MANHE HAN JONG-UN

Tvoje mlčení

Korejský buddhistický mnich Han Jong-un (1879-1944), mnišským jménem Manhe, tj. Deset tisíc moří, byl zenovým mistrem i aktivním účastníkem odboje proti japonským okupantům v r. 1919. Napsal rovněž několik románů, nejvíce však proslul sbírkou meditativních básní v próze *Tvoje mlčení* z r. 1926, které je dnes považována za součást kánonu moderní korejské literatury. Z korejštiny přeložila, předmluvu napsala a poznámkami opatřila Ivana M. Gruberová.

„Jsou-li pouta lásky pouhý sen, pak také vysvobození není více než sen. Jsou-li úsměv, slzy pouhý sen, pak také nedbání světa není více než sen. A je-li zákon vesmíru pouhý sen, pak ve snu lásky dosáhneme věčnosti.”

1. vyd. 2001. Váz., 376 str. velkého formátu, přes 200 černobílých obrázků a fotografií, barevná příloha, mapy, chronologické tabulky ad. přílohy, 498 Kč.

1. vyd. 2002. Brož., 122 str.,
čb a barevná příloha, 229 Kč.

AUGUSTIN PALÁT,
JAROSLAV PRŮŠEK

Středověká Čína

*Společnost a zvyky v době dynastií
Sung a Juan*

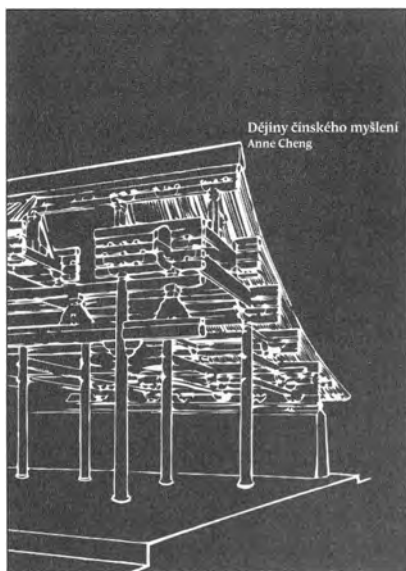
V rozsáhlé historické studii autoři, renomovaní čeští sinologové, podrobně popisují veřejný a soukromý život středověké čínské společnosti ve městech i na vesnicích, její administrativní systém, ekonomiku, vědu, řemesla, umění, náboženství, zvyky a obyčeje v období 10.-13. stol. Kapitulu o divadle zpracovala Dana Kalvodová.

Kniha je cenným přínosem k poznání originální starobylé kultury, která v historii ovlivňovala vývoj poloviny Asie a dnes začíná hrát jednu z dominantních rolí i v celosvětovém měřítku.

LUBOR HÁJEK

Bambusy v tušové malbě ze Sbírky orientálního umění Národní galerie v Praze

Zakladatel české vědy o umění Asie (1921-2000) a jeho poslední studie o jednadvaceti čínských a japonských tušových malbách bambusů z období 11.-20. stol. Doplněno biografií a bibliografií autora a několika kratšími texty dalších autorů (H. Honcoopová, L. Olivová, R. Keyes a L. Kesner st.). V koedici s Národní galerií.

1. vyd. 2006. Váz., 695 str.,
obrázky, 555 Kč.

ANNE CHENG

Dějiny čínského myšlení

Přehledné dějiny zahrnují čínské myšlení od nejstarších dob dynastií Sang a Cou a doby Válčících států (Konfucius, Mencius, Čuang-c', Lao-c', legisté ad.), přes věštebnou *Knihu proměn (I-t'ing)*, taoismus, konfucianismus, buddhismus a další filosofické školy až po začátek 20. stol. Výklad je úzce vázán na rozборы ukázek z děl jednotlivých filosofů. Kniha je doplněna bohatým poznámkovým aparátem a bibliografií světové i české literatury. Český překlad francouzského textu přeložila Helena Beguivinová, ukázky z čínštiny Olga Lomová, David Sehnal a Dušan Vávra.

Anne Cheng je známá francouzská sinoložka. Narodila r. 1955 čínským rodičům v Paříži. Po doktorátu z čínštiny pracuje jako výzkumná pracovníce v Národním centru vědeckého výzkumu a specializuje se na intelektuální historii Číny. Je profesorkou v Mezinárodním institutu orientálních jazyků a civilizací a také vede přednášky na Ecole des hautes études en sciences sociales (Vysoké škole sociálních věd). Její významné publikace jsou *Rozpravy Konfuciovy (Entretiens de Confucius)*, *Studie o konfucianismu doby Chan (Etude sur le confucianisme Han)* a *Dějiny čínského myšlení (Histoire de la pensée chinoise)*, za něž dostala francouzskou cenu Dagnan-Bouveret.

„Nic srovnatelného neexistuje. Dokonce ani anglická čtenářská obec, která doposud byla v porovnání s námi velmi zvýhodněna, dnes nemá k dispozici žádnou podobnou knihu. Tato kniha je zároveň vědecká i přístupná a je plodem obrovské síly, jasným a inteligentním uvedením do myšlenkového světa, jenž nám je stále ještě velmi vzdálený. Orientace myšlení tohoto vzdáleného světa, jehož existence byla pro nás do 16. století zahalena tajemstvím, se staví do cesty všem našim filosofickým, náboženským, estetickým i morálním tradicím...“

JACQUES GERNET

1. vyd. 2004. Váz., 236 str., 268 Kč.

LAO-C'

Tao te ťing

Lao-c', Starý mistr, žil asi v letech 570 až 490 př. n. l. Historik S'-ma Čchien o něm napsal: „Lao-c' pěstoval cestu (*tao*) a její sílu (*te*). Učil, že člověk se má snažit skrýt a zůstat beze jména. Žil po dlouhá léta v království Čou. Když viděl, jak dynastie upadá, opustil zemi... Nikdo neví, kde skončil své dny... Lao-c' byl mudrc, který toužil žít ve skrytosti.”

Navzdory tomu je snad jen málokterý čínský mudrc tak dobře znám jako tento legendární zakladatel taoismu. Jeho *Tao te ťing* patří více než dva tisíce let k hlavním zdrojům čínského myšlení a je i nejčastěji překládaným čínským textem do západních jazyků.

V současnosti je rovněž považován za jedno z klíčových děl světové filosofie, které v budoucnu pravděpodobně přinese ještě mnoho nových podnětů.

Excelentní a dnes už klasický překlad Berty Krebsové doplňují její filologické a filosofické komentáře, originální čínský text, rozhovor s překladatelkou, text filosofa Egona Bondyho a další dodatky.

„Nejbožsnější a nejtajemnější text v historii celé čínské literatury.”

MIRCEA ELIADE

„Bez výjimky nejpronikavější a nejkrásnější dílo v čínštině.”

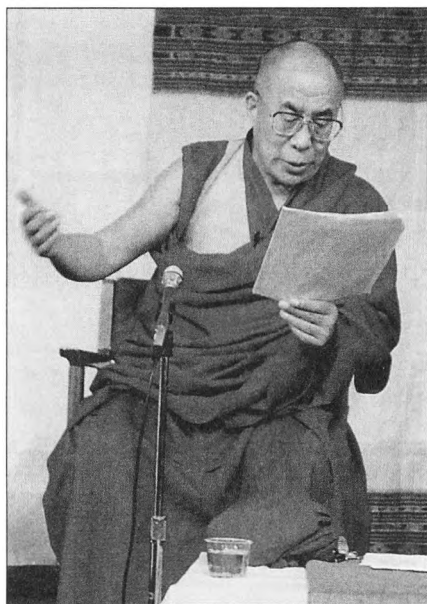
JOSEPH NEEDHAM

„Tao, které lze postihnout slovy, není věčné a neměnné tao.”

LAO-C'

„Co je proti Tao - předčasně zaniká.”

LAO-C'

1. vyd. 2006. Váz., 220 str., 268 Kč.
Edice Religio. (Na obr. J. S. Dalajlama
předčítá evangelium)

J. S. DALAJLAMA

Dobré srdce

Buddhistický pohled na Ježíšovo učení

Jeho Svatost dalajlama (1935) je považován za jednoho z nejmilovanějších duchovních učitelů současné doby a živý symbol moudrosti a radosti. Ve svém učení klade důraz na universální odpovědnost a vzájemnou propojenost všech jedinců i národů při dosahování základní dobroty lidské povahy. V roce 1989 mu byla udělena Nobelova cena za mír.

Roku 1994 pozvalo Světové společenství pro křesťanskou meditaci dalajlamu, aby z buddhistického hlediska komentoval vybrané pasáže ze čtyř křesťanských evangelií. Ve svých výkladech o Kázání na hoře, Blahoslavenství, podobenství o hořčičném semínku, Vzkříšení a dalších úryvků

dalajlama dodává těmto důvěrně známým zdrojům křesťanské víry nový rozměr a nachází mnoho podobností mezi křesťanskou a buddhistickou naukou, ale i mezi životními příběhy Ježíše a Buddha.

Knihuje doplněna několika dodatky, které vyčerpávajícím způsobem osvětlují celou problematiku mezináboženského dialogu.

„Dokud bude trvat čas a dokud budou existovat cítící bytosti, kéž také vytrvám a dokážu zabránit utrpení těchto bytostí.“

„Tato kniha zaznamenává výjimečný a historicky významný dialog rozdílných náboženství. Slyšet dalajlamu, jak rozjímá nad evangelií, je vzrušující, občerstvující a inspirující zážitek, který připomínám těm z nás, kdo jsme křesťanského vyznání, že se jedná o živoucí Slovo.“

DIANA L. ECK, profesorka srovnávací religionistiky
a indických studií na Harvardově universitě

„Pravděpodobně nejlepší dosud vydaná kniha o dialogu mezi náboženstvími. Člověk by takové termíny neměl používat lehkovážně, ale ve velmi reálném smyslu slova se jedná o svatou knihu.“

HUSTON SMITH, světově uznávaný profesor religionistiky

„Tato fascinující kniha si zaslouží v současné éře multikulturní výměny velkou pozornost.“

PUBLISHERS WEEKLY

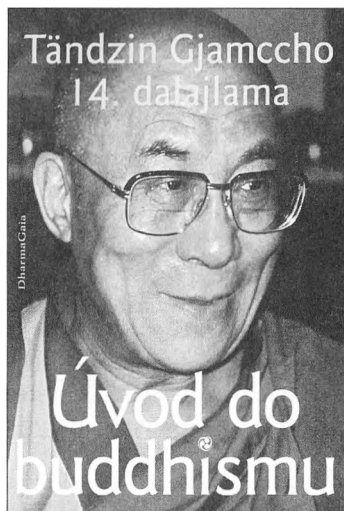
1. vyd. 2000. Edice Mangalam.
Váz., 288 str., 248 Kč.

DALAJLAMA

Stezka k probuzení

Esence rafinovaného zlata čili slavná meditační příručka 3. dalajlamy o metodě *lamrim* doplněná rozsáhlým komentářem současného 14. dalajlamy. *Esence* zahrnuje všechny základní doktríny a metody klasické tradice indického buddhismu, od pěstování smysluplného vztahu s duchovním mistrem až po nejvyšší jóginské tantry iluzorního těla a mysli čírého světla, které předcházejí zkušenosti dokonalého probuzení. V dodatcích je tradiční biografie 3. dalajlamy a jeho úvodní rituál, který se má být provádět společně s meditacemi tradice *lamrim*.

„Mým náboženstvím jsou láska a soucítění, neboť právě toto jsou hodnoty potřebné všem živoucím bytostem.“
J. S. 14. DALAJLAMA

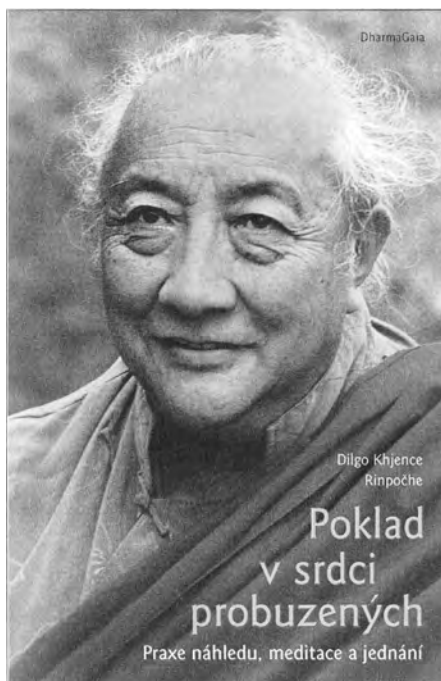
2. opr. vyd. 1999. Edice Mangalam.
Váz., 100 str., 98 Kč.

TANDZIN GJAMCCHO, 14. DALAJLAMA

Úvod do buddhismu

Stručný přehled základních témat Buddhovy nauky z pohledu tibetského buddhismu z pera současného dalajlamy.

„Dokud tento vesmír bude trvat, dokud v něm živé bytosti budou přebývat, kéž já zde mohu setrvat, abych rozptyloval utrpení světa.“
J. S. 14. DALAJLAMA

1. vyd. 2006. Edice Magalam.

Váz., 266 str., 288 Kč..

DILGO KHJENCE RINPOČHE

Poklad v srdci probuzených

Autor (1910-1991) byl jedním z nejvyšších mistrů meditace a dzogčenu ve starobylé tibetské tantrické tradici Ningmapa a zároveň jedním z posledních představitelů generace velkých lamů, kteří své vzdělání a duchovní vyškolení získali ještě v Tibetu. Po čínské okupaci odešel do Nepálu, později působil i v USA a Evropě.

V této své poslední knize komentuje rozsáhlou didaktickou báseň věhlasného tibetského mistra meditace Paltrul Rinpocheho (1808-1887), významného učitele dzogčenu a nesektářského hnutí rime. Báseň popisuje

kompletní buddhistickou cestu, počínaje základní motivací a přípravnou praxí, přes stadia rozvoje, dovršení a nekonceptuální meditaci mahámudry a dzogčenu až po vrcholnou přímou zkušenost absolutní skutečnosti mimo dosah konceptuální mysli.

Vydáno spolu s originálním tibetským textem básně. Předmluva J. S. 14. dalajlamy. Edice Mangalam.

Jeho Nebojácny soucit vydává DharmaGaia v r. 2007.

„Očekávat, že budeme šťastní, aniž se vzdáme negativního jednání, je jako strkat ruku do ohně a doufat, že nás nespálí.“

DharmaGaia

NAKLADATELSTVÍ SPECIALIZOVANÉ
NA MIMOEVROPSKÉ A ALTERNATIVNÍ KULTURY

Afrika • antropologie • buddhismus • Čína • dzogčhen • ekologie
• etnobotanika • etnografie • filosofie • hinduismus • Indie •
Japonsko • jóga • mahájána • meditace • mystika • próza a poezie
• nová věda • Přední východ • psychologie • původní Američané
• religionistika • sufismus • šamanismus • théraváda • Tibet •
vadžrajána • zen

KNÍŽKY PRO PŘEMÝŠLIVÉ LIDI

©

DharmaGaia, UheIný trh 1, 110 00 Praha 1
tel. 224 238 551, dharmagaia@atlas.cz

Kompletní informace o knížkách,
včetně ukázek, najdete na www.dharmagaia.cz

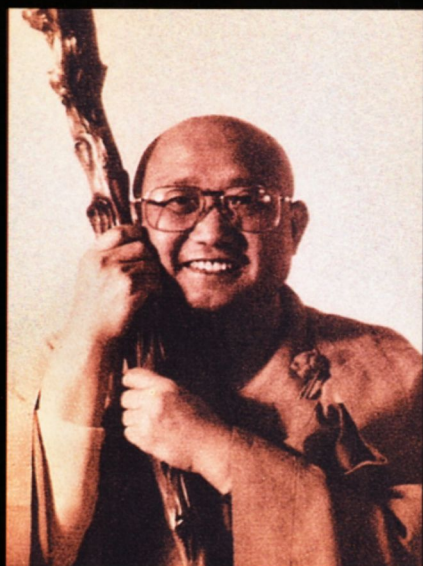
Se slevou 20 % koupíte naše knihy v internetovém
knihkupectví Global - www.global.dharmagaia.cz

DISTRIBUCE

v ČR: KOSMAS, Lublaňská 34, 120 00 Praha 2, tel./fax: 222 510 749
222 515 407, kosmas@kosmas.cz, www.kosmas.cz

v SR: EUGENIKA, Iljušmova 2, Box 187, 850 00 Bratislava 5,
tel./fax: (07) 63 81 06 59, eugenika@eugenika.sk, www.eugenika.sk

**„Do Ameriky jsem přinesl jediné učení:
mysl nevím. To je jediné, co potřebujete vědět:
,Nevím‘.“**

Seung Sahn

Zenový kompas byl původně jen stručný výtazek z jádra buddhistického učení, který Seung Sahn připravil pro své americké studenty, aby jim usnadnil pochopení těch nejzákladnějších principů každé ze tří hlavních buddhistických tradic.

Tento přehled byl rozšířen během 70. a 80. let o jeho další komentáře a příběhy z vlastní praxe i ze zenové historie. Tak vznikla obsáhlá a systematická příručka zenového buddhismu shrnující originálním způsobem původní Buddhovo učení, hínajánu, mahájánu i nejvyšší vůz zenu v jeho korejské podobě.

Významný korejský zenový mistr Seung Sahn (1927–2004) byl 78. patriarchou zenu v přímé linii od Buddy a mnichem v tradiční korejské škole Čogje. Později učil rovněž v Japonsku a Hongkongu. V 70.–90. letech působil převážně v USA a Evropě. Založil kolem stovky zenových center po celém světě. Poslední léta strávil na odpočinku v Koreji. V r. 1991 navštívil Prahu. Skupina jeho českých žáků založila neformální zenové centrum v Praze již r. 1980.

K textu je připojen dodatek obsahující deset základních kong-anů (čín. *kung-an*, jap. *kóan*) vybraných zenovým mistrem Seung Sahnem. Tyto kong-any znovu mistr podrobně komentuje v knížce *Deset bran* (DharmaGaia 2001). Dále jsme v r. 1996 vydali jeho nejznámější knihu *Odklepávání popela na Buddha*.